

Caietele CNSAS

**Revistă semestrială editată de
Consiliul Național
pentru
Studierea Arhivelor Securității**

Anul X, nr. 1 (19)/2017

**Editura CNSAS
București
2018**

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității

București, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3

www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, anul X, nr. 1 (19)/2017

ISSN: 1844-6590

Consiliu științific:

Dennis Deletant (University College London)

Łukasz Kamiński (University of Wrocław)

Gail Kligman (University of California, Los Angeles)

Dragoș Petrescu (University of Bucharest & CNSAS)

Vladimir Tismăneanu (University of Maryland, College Park)

Virgiliu-Leon Țărău (Babeș-Bolyai University & CNSAS)

Katherine Verdery (The City University of New York)

Pavel Žáček (Institute for the Study of Totalitarian Regimes,
Prague)

Colegiul de redacție:

Liviu Bejenaru

Silviu B. Moldovan

Elis Pleșa

Liviu Țăranu (editor)

Coperta: **Cătălin Mândrilă**

Machetare computerizată: **Liviu Țăranu**

Rezumate și corectură text în limba engleză: **Raluca Toncu**

**Responsabilitatea pentru conținutul materialelor aparține
autorilor.**

Editura Consiliului Național
pentru Studierea Arhivelor Securității
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS

I. Aparatul represiv comunist. Instituții, cadre, obiective

Raluca Nicoleta SPIRIDON , <i>Acțiuni represive împotriva opoziției politice întreprinse de vechile structuri informative în perioada 1944-1948</i>	7
Luminița BANU , <i>Colaboratorii din rândul tinerilor – cea mai tragică formă de completare a rețelei informative a Securității (1948-1989)</i>	25
Nicolae IONIȚĂ , <i>Politica de cadre în Securitate (1956-1968). Evaluarea cadrelor (I)</i>	55
Nicoleta IONESCU-GURĂ , <i>Internarea în locuri de muncă (LM) a unor categorii de persoane: 1958-1964 (III)</i>	109
Liviu PLEȘA , <i>„Metode preventive” utilizate de Securitate: avertizarea</i>	165

II. Sub lupa Securității

Florian BANU , <i>„Navetiști” prin „Cortina de Fier”: Mihail Țanțu și Silviu Crăciunaș</i>	193
Adrian Nicolae PETCU , <i>Biserica Ortodoxă Română de la Paris în primii ani ai exilului (1945-1950)</i>	213
Radu Ștefan Vergatti, Cristina Narcisa Vergatti , <i>Ultimul decan al baroului Dolj: avocatul Eliodor E. Vergatti (1886-1957) – o comemorare</i>	237
Raluca Nicoleta SPIRIDON, Luminița BANU , <i>Anul 1977: Reformele Puterii și opoziția societății românești</i>	261

III. Recenzii. Note de lectură

Victor Suvorov, <i>Principiile spionajului. Cum funcționa cea mai puternică și cea mai închisă organizație de spionaj a secolului XX</i> , traducere de Maria Serghe, Iași-București, Editura Polirom, 2016, 361 p. (Florian Banu).....	295
Luminița Dumănescu, <i>Familia românească în comunism</i> , Editura Presa Universitară Clujeană, 2012, 250 p. (Valentin Vasile).....	309
Cristina Preutu, <i>Propaganda politică în România socialistă. Practici instituționale și tehnici de comunicare (1965-1974)</i> , Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017, 467 p. (Liviu Țăranu).....	316
Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, <i>Politică și demografie în România comunistă (1966-1989)</i> , Liviu Marius Bejenaru & Raluca Nicoleta Spiridon (eds.), Eikon, Bucharest, 2017, 390 pp. (Alin Constantin).....	323
Preot Bogdan-Aurel Teleanu, <i>Osânda cărților</i> , București, Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2017, 208 p. (Silviu B. Moldovan).....	329
IV. Abrevieri	337
V. Lista autorilor	341

SUMMARY

I. THE COMMUNIST REPRESSIVE SYSTEM: INSTITUTIONS, OFFICERS AND OBJECTIVES

Raluca Nicoleta SPIRIDON , <i>Repressive actions against political opposition undertaken by the old informational structures during 1944-1948</i>	7
Luminița BANU , <i>Young collaborators - the most tragic form of completing the informational network of the Securitate (1948-1989)</i>	25
Nicolae IONIȚĂ , <i>Staff Policy in the Securitate (1956-1968). Staff assessment (I)</i>	55
Nicoleta IONESCU-GURĂ , <i>Internment at the workplace (LM) of certain categories of persons: 1958-1964 (III)</i>	109
Liviu PLEȘA , <i>"Preventive Methods" used by the Securitate: Warning</i>	165

II. UNDER SECURITATE'S STRICT SURVEILANCE

Florian BANU , <i>„Commuters” through the "Iron Curtain": Mihail Țanțu and Silviu Crăciunaș</i>	193
Adrian Nicolae PETCU , <i>The Romanian Orthodox Church in Paris in the first years of exile (1945-1950)</i>	213
Radu Ștefan Vergatti, Cristina Narcisa Vergatti , <i>The last dean of the Dolj bar: lawyer Eliodor E. Vergatti (1886-1957) - a commemoration</i>	237
Raluca Nicoleta SPIRIDON, Luminița BANU , <i>1977: Power Reforms and the Opposition of the Romanian society</i>	261

III. Reviews. Reading Notes	295
--	-----

IV. Abbreviations	337
--------------------------------	-----

V. Author's list	341
-------------------------------	-----

I. Aparatul represiv comunist. Instituții, cadre, obiective

Raluca Nicoleta SPIRIDON

Acțiuni represive împotriva opoziției politice întreprinse de vechile structurile informative în perioada 1944-1948

Repressive actions against political opposition undertaken by the old informational structures during 1944-1948

The institutionalization of Communism in 1948 was preceded by a transitional stage when repression had been organized and coordinated by P.C.R. and had an essential role especially in canceling the leadership of the other political forces and institutional structures.

The main purpose of this study is to look into the actions taken by the former security structures in order to prevent the formation of a united opposition to the establishment of communism, namely: informative actions undertaken against opposition political forces in order to prevent the initiative of collaboration among them and to bring and maintain divisions within them; infiltrations and challenges, circumscribed to the structure of political processes: the "Tinerimea Română" Organization, the "T" Organization and the National Resistance Movement (Mișcarea Națională de Rezistență); challenging actions during street manifestations.

Etichete: opoziția politică, acțiuni informative, infiltrări și provocări, procese politice, etapă tranzitorie.

Keywords: political opposition, informative actions, infiltrations and challenges, political processes, transient stage.

Instituționalizarea comunismului în anul 1948 a fost precedată de o etapă tranzitorie, în care represiunea a fost organizată și coordonată de P.C.R. și a avut un rol esențial mai ales în anihilarea conducerilor celorlalte forțe politice și a structurilor instituționale.

În cadrul acestei etape, sub pretextul defascizării țării, prevederile dispozițiilor din art. 14 și 15 ale Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944 au fost aplicate mai mult decât extensiv, lărgind aria persoanelor învinuite de crime de război, colaborare cu fostul aliat sau participare la guvernarea mareșalului Ion Antonescu. După 10 ianuarie 1945, una dintre

cele mai mari operațiuni desfășurate de structurile informative românești sub coordonarea N.K.V.D. a fost reprezentată de reținerea și deportarea a 70 148 de etnici germani în Siberia¹.

Acest debut al măsurilor represive a coexistat cu o minimă reținere din partea justiției de a nu instrumenta acele cazuri în care nu dispunea de suficiente dovezi², dar și cu ostilitatea guvernului român față de ridicarea, deportarea și folosirea la muncă forțată în U.R.S.S. a etnicilor germani din România³.

Într-o încercare de clasificare a tipurilor generale de acțiuni întreprinse de structurile informative, în vederea împiedicării formării unei opoziții unite față de instaurarea comunismului, putem preciza că s-au folosit următoarele forme: măsuri represive în contextul defascizării țării și acțiuni de pregătire a represiunii împotriva partidelor istorice; acțiuni informative și de infiltrare a celorlalte forțe politice, pentru a

---

¹ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu*, București, Editura Ion Cristoiu, 1999, pp. 287-292.

² Într-o ședință desfășurată la 27 martie 1947, foștii acuzatori publici au invocat în fața comisiei mixte româno-sovietice, ce analizase situația numărului foarte mare de dosare clasate la București și Cluj, următorii factori care au limitat aplicarea justiției populare: „întârzierea cu care Tribunalul Poporului și-a început activitatea, abia la 6 luni de la 23 august 1944, un interval suficient pentru a face să dispară dovezi și acte care ar fi putut proba vinovății. «Am găsit arhiva din Transnistria și Basarabia arse» [referitoare la Campania din Est n.n.]» spunea Avam Bunaciu. Din același motiv, al întâzierii începerii activității Tribunalului, mai mulți martori au refuzat să mai depună mărturie sau și-au retras depozițiile”. Se adăugau „lipsa accesului la documentele în care erau implicate autoritățile sovietice sau vârfuri ale P.C.R.; lipsa de cooperare din partea sovieticilor în privința furnizării probelor; numeroase intervenții pentru blocarea și stoparea cercetărilor, atât din partea sovieticilor, dar și a prim-ministrului Petru Groza” (Alexandru Alin Spânu, *Iată cine ne sunt dușmanii în „Magazin istoric”*, Anul XXXVI, nr. 7(424), iulie 2002, pp. 77-82).

³ Constantin Vișoianu, ministru al Afacerilor Externe al României, a invocat într-o discuție avută la 3 ianuarie 1945 cu reprezentantul politic al S.U.A. la București, Burton J. Berry, „depășirea regulilor dreptului internațional și situația delicată în care ar fi pusă România în urma satisfacerii cererii reprezentanților sovietici din Comisia Aliată de Control de a ridica și transfera în U.R.S.S. pe cetățenii români de origine germană” (*Deportarea etnicilor germani din România și Uniunea Sovietică 1945*, Sibiu – 1994, p. 23 apud Ion Bălan, *Regimul Concentraționar din România 1945-1964*, București, Editura Fundația Academia Civică, 2000, pp. 37-38).

obtura inițiativele de colaborare între ele și pentru a produce și menține sciziuni în cadrul lor; infiltrări și provocări, circumscrise structurării proceselor politice: Organizația „Tinerimea Română”, Organizația „T” și Mișcarea Națională de Rezistență; acțiuni provocatoare în timpul manifestațiilor de stradă.

1. Măsuri represive în contextul defascizării țării, acțiuni de pregătire a presiunii împotriva partidelor istorice

Imediat după actul de la 23 august 1944, printre primele măsuri legislative ale noului guvern constituit de generalul Constantin Sănătescu s-au numărat adoptarea, în noaptea de 23/24 august 1944, a Decretului-Regal nr. 1624 privind amnistia generală, politică, militară și agrară⁴ și a Decretului-Lege nr. 1625 pentru promulgarea Legii nr. 442 pentru desființarea lagărelor de internare⁵. În motivarea și direcționarea obiectivelor acestor decrete-lege, Lucrețiu Pătrășcanu, ministru secretar de stat, ca reprezentant al Partidului Comunist în guvern, și în același timp ministru *ad interim* al Justiției, a avut un rol esențial. În cazul primului decret, așa cum observa istoricul Dumitru Șandru, deși de dispozițiile sale „puteau beneficia teoretic, și legionarii care nu încercaseră sau nu săvârșiseră, din motive politice, asasinat, omoruri, schingiuri sau prădăciuni”⁶, aceștia au fost exceptați, în temeiul articolului 2, de la amnistie. Se adaugă și intenționalitatea următoarelor două articole pentru „a estompa caracterul net favorabil comuniștilor și atragerea, posibil, a simpatiei unor categorii de deținuți”⁷ în favoarea direcțiilor de acțiune ale Partidului Comunist Român.

Legionarii au fost excluși și de la aplicarea prevederilor Decretului-Lege pentru desființarea lagărelor de internare, întrucât, „prin circulara ministrului de Justiție nr. 1 306 din 29 august 1944, s-a dispus ca aceștia să rămână în detenție”⁸. În orice caz, principalii beneficiari ai celor două

---

⁴ Monitorul Oficial (Partea a I-a), nr. 197 Bis, din 24 august 1944, p. 6 200.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, București, Editura Enciclopedică, 2007, p. 88.

⁷ Vezi pe larg analiza decretului-regal de amnistiere a infracțiunilor politice, în Florian Banu, „Un deceniu de împliniri mărețe”. *Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948-1958*, Iași, Editura Tipo Moldova, 2010, pp. 41-42.

⁸ *Ibidem*.

măsuri legislative au fost comuniștii, în timp ce unii democrați, arestați în perioada regimului mareșalului Ion Antonescu, nu au fost eliberați, așa cum avea să constate multe luni mai târziu Petru Groza, în momentul în care era deja premier.

Activitatea legionarilor a rămas o importantă problemă de siguranță și după 23 august 1944, în condițiile în care, pe de o parte, au fost menținute obiectivele *Planului general de informațiuni pe anul 1944*, cu excepția supravegherii informative a „partizanilor, muncitorilor, slavilor, evreilor și partidelor politice, respectiv P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. și Frontul Plugarilor”⁹, iar, pe de altă parte, nu se poate ignora faptul că unii dintre aceștia începuseră să colaboreze cu trupele germane aflate pe teritoriul țării¹⁰.

În paralel, destinată inițial, mai ales, trupelor germane aflate pe teritoriul României și etnicilor germani considerați periculoși prin inițierea unor acțiuni de rezistență, pe 27 august 1944 „la numai trei zile de la desființarea legală, instituția lagărelor de concentrare era repusă în stare de funcționare, nu în temeiul unui decret-lege, ci în baza unui ordin al Ministerului de Interne – ordinul 12 500”¹¹.

Situația se va schimba mai ales după semnarea Convenției de Armistițiu la 12 septembrie 1944, când, sub aparența legală de respectare a îndeplinirii art. 15 și sub presiunile Comisiei Aliate de Control, „organele Poliției și ale Jandarmeriei au declanșat, o lună mai târziu, campania de arestare și internare în lagăre a foștilor conducători ai organizațiilor centrale și locale ai mișcării legionare, concomitent cu cea a presupușilor criminali de război și colaboratori ai Germaniei hitleriste”¹².

În cadrul defascizării au fost emise și Ordinele M.A.I. nr. 4036 și 4061 din 11 noiembrie 1944 privind internarea în lagăre a cetățenilor presupuși a fi colaborat cu regimul hitlerist¹³. Ar fi inexact de apreciat că

---

⁹ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, volumul I, 23 august 1944-30 august 1948, București, 1997, p. 31.

¹⁰ Dumitru Șandru, Gheorghe Onișoru, *Dimensiunea politică a represiunii în România 1944-1947*, Partea I-a în „Arhivele Totalitarismului”, anul III, nr. 4/1995, p. 10.

¹¹ Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 226.

¹² *Ibidem*, p. 89. În fapt, Mișcarea Legionară a fost desființată prin Decretul-Lege nr. 314 din 14 februarie 1941.

¹³ Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. 1, București, 1997, p. 49.

nu au existat colaboratori ai Germaniei hitleriste, însă, în campania de arestări și internări în lagăre nu s-a făcut o distincție între colaboratori și cetățeni care nu au avut vreo legătură cu aceasta.

Mai ales în conjunctura politică de după 6 martie 1945, au fost trimiși în lagăre și membri ai partidelor politice. Astfel, s-au înființat centrele de internare de la Caracal, Ciurel¹⁴ și Slobozia Veche și o companie de pază aferentă, numită și „Compania specială de pază”¹⁵, ce funcționa pe lângă M.A.I.

Particularitate a regimurilor totalitare în perioadele de consolidare a puterii, transformarea structurilor informative în structuri de securitate este definită și de tipul de acțiuni puse în slujba realizării proiectului ideologic al autorităților:

- pregătirea arestărilor și trimerii în lagăre pe bază de liste, într-un proiect global de excludere socială sau politică și beneficiind de o puternică îmbinare organizatorică a structurilor de siguranță cu cele ale poliției și organelor judiciare;
- arestări preventive, limitate în perioada 1944-1947 de maniera graduală de acaparare a puterii, în funcție de contextul extern, operațiuni care au secondat o anumită linie internă în neutralizarea opoziției și societății civile, de aici decurgând modul de clasificare în funcție de gradul de pericolozitate socială sau politică.

După instalarea guvernului Petru Groza, primele astfel de măsuri de excludere politică și socială au fost luate la mijlocul lunii martie 1945, când „în întreaga țară s-a trecut la arestarea unor fruntași din eșalonul al doilea, membri ai comitetelor județene P.N.Ț. și internarea lor în lagărele de la Caracal și Slobozia, alături de legionari și de persoane urmărite pentru pozițiile avute în timpul regimului antonescian. Majoritatea au fost deținuți până la sfârșitul lunii decembrie 1945, când au fost eliberați împreună cu membrii Tineretului Național-Țărănist și Național-Liberal, arestați cu ocazia demonstrației de la 8 noiembrie 1945, în contextul destinderii aduse în climatul politic intern de hotărârile de la Moscova ale miniștrilor de Externe ai celor trei mari puteri”¹⁶. Conform mărturisirii pe

---

¹⁴ „Monitorul Oficial”, (Partea I-a), nr. 100 din 02 mai 1945, p. 3587.

¹⁵ Idem, (Partea I-a), nr. 102 din 04 mai 1945, p. 3709.

¹⁶ Claudiu Secașiu, „Preliminarii ale asaltului final asupra P.N.Ț. Contribuția organelor de informații (1945-1947)” în *Analele Sighet nr. 5, Anul 1947 – Căderea cortinei*, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 532.

care Petru Groza a făcut-o ziaristului englez Archibald Gibson „în decursul primelor două luni de la instalarea guvernului său au fost operate 90.000 de arestări”¹⁷, cifră neverosimil de mare în opinia noastră.

În eventualitatea extinderii aplicabilității măsurilor restrictive de libertate, Ordinul nr. 9.000 S din 4 iunie 1945, al Direcției Generale a Poliției, stabilea evidența suspectilor în funcție de gradul de pericolozitate a celor care *prin comportamentul lor puneau în pericol ordinea și siguranța statului*, într-o încercare de a păstra aparențele legale. La 10 decembrie 1945, rezultat al mai multor tatonări între comuniști și legionari, apărea în presă un comunicat M.A.I., ce acorda un ultim termen pentru legalizarea situației „tuturor celor ce au fost demobilizați sau reîntorși din deportare, foștilor partizani... foștilor legionari ...dacă se vor prezenta în seara zilei de 31 decembrie 1945 la oficiile polițienești”¹⁸. Acesta a facilitat, în perioada dinaintea alegerilor din 1946, deplasarea interesului primordial în supravegherea politică dinspre legionari, spre adversarii politici din partidele istorice, în principal național-țărăniști și liberali, ceea ce nu a exclus „intensificarea acțiunilor pentru descoperirea și identificarea persoanelor care nu au înțeles să reîntre în legalitate și a tuturor legionarilor care izolați sau organizați continuau activitatea contrarie intereselor poporului român și a regimului democratic”¹⁹ de către Direcția Poliției de Siguranță și Direcția Siguranței și Ordinei Publice din Jandarmerie, în urma emiterii Ordinului nr. 36 428 din 18 ianuarie 1946 al Ministerului Afacerilor Interne.

În acest context, *Instrucțiunile tehnice pentru organizarea și coordonarea acțiunilor informative din 1 aprilie 1946* au fost mai explicite, inspectorii regionali de poliție alături de chestorul sau șeful poliției de reședință trebuiau să revizuiască, în lunile iunie-iulie, tabelele de suspecti și să-i clasifice în două categorii.

Categoria A era formată din „toate elementele care aveau la activul lor fapte grave contrare ordinii și siguranței statului sau care, prin comportarea lor prezentă, bazată pe probe concrete sau indicii temeinice prezentau un pericol real pentru ordinea publică și siguranța statului. În acest sens, prin probe concrete se înțelegeau actele și corpurile delictive

---

¹⁷ Romulus Rusan, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționale 1945-1989*, București, Fundația Academia Civică, 2017, p. 16.

¹⁸ „Universul”, nr. 283 din 10 decembrie 1945.

¹⁹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 12 580, vol. 62, f. 61.

rezultate din cercetări chiar dacă, trimis în fața justiției suspectul a fost cercetat. Indiciile temeinice sunt reprezentate prin notele informative verificate pe bază de filaj sau prin investigații, semnalări verificate din partea autorităților ierarhic superioare sau de la organele de colaborare precum și note de supraveghere și filaj²⁰.

Tactica politică de tolerare a membrilor fostei Mișcări Legionare în această perioadă premergătoare alegerilor din 1946 și plasarea lor în a doua categorie de pericolozitate socială transpare din modul în care era definită Categoria B, drept cea care urma să cuprindă „toate persoanele care, deși au avut în trecut o activitate contrară ordinii publice și siguranței statului, prin comportarea lor prezentă, nu mai dau naștere la suspiciuni întemeiate. La această clasificare, condamnările suferite în trecut de o anumită persoană nu vor constitui un criteriu determinant dacă faptele pentru care s-a pronunțat sancțiunea nu au avut un caracter grav sau infamant și dacă, după eliberarea din închisoare, persoana în cauză a avut tot timpul o comportare din care a rezultat hotărârea de a nu se mai lăsa antrenată în acțiuni contrare ordinii publice și siguranței statului. În această direcție, pentru condamnările cu caracter pur politic se vor socoti ca nepericuloși ordinii publice și siguranței statului toate persoanele care după data de 23 august 1944 au dat dovadă că înțeleg să adopte o atitudine democratică fără nici un echivoc²¹. După alegerile din 1946 și pe parcursul anului 1947 principala direcție informativă a fost orientată spre partidele opoziționiste, urmată de cea a supravegherii legionarilor.

2. Acțiuni informative și de infiltrare a celorlalte forțe politice, pentru a împiedica inițiativele de colaborare între ele, precum și de a provoca și menține sciziuni în cadrul lor

După 6 martie 1945, un obiectiv major al Serviciului Special de Informații, orientat cu predilecție către supravegherea internă în detrimentul operațiunilor informative în exterior, a fost acela de a destructura opoziția politică prin desfășurarea a numeroase acțiuni secrete. O notă din 30 iulie 1945, privind situația politică a P.N.Ț. și a legăturii acestuia cu alte forțe politice din țară și străinătate, se încheia cu

---

²⁰ Direcțiunea Generală a Poliției, *Instrucțiunile tehnice pentru organizarea și coordonarea acțiunilor informative din 1 aprilie 1946*, București, Tipografia Prefecturii Poliției Capitalei, 1946 (ACNSAS, fond Bibliotecă, nr. 499, p. 46).

²¹ *Ibidem*.

precizarea următoarelor măsuri: „Serviciul își propune ca pe baza informațiilor ce se vor preciza în zilele următoare să împiedice eventuala colaborare a național-țărăniștilor cu social-democrații prin două metode: 1. atragerea unora din grupările național-țărăniștiste spre o colaborare cu Partidul Comunist Român, 2. crearea în sânul Partidului Social-Democrat a unei atmosfere de supraevaluare și deci de refuz de colaborare cu național țărăniștii, operație care va duce la o luptă între aceste partide politice”²². În acest proces de manipulare a celorlalte forțe politice, un loc aparte l-a avut sprijinirea de către comuniști a grupării „de stânga” din cadrul Partidului Social-Democrat, grupare a cărei acțiune a reușit într-o măsură însemnată să împiedice colaborarea social-democraților cu celelalte forțe politice, așa cum rezultă dintr-o altă notă informativă a S.S.I., datată 14 octombrie 1945: „legăturile cu Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au fost întrerupte, datorită intervenției aripei stângi din partid; cu toate acestea, Titel Petrescu continuă să facă legătura cu partidele istorice, prin dr. Lupu, pe care îl vizitează destul de des”²³.

A existat, de asemenea, o încercare a S.S.I. de a obtura afluirea legionarilor spre alte partide, scop în care serviciul a sprijinit formarea de către Alexandru Constant și N. Andor a unei grupări intitulată „Comitet Legionar de Refacere și Acțiune Politică” și editarea revistei „Glasul Românesc” cu subtitlul „Noua Vestire”²⁴. Gruparea nu a reușit, însă, să coaguleze un număr substanțial de legionari și să-i îndepărteze în acest mod de P.N.Ț. Imediat după operarea arestărilor în cazul Mișcării Naționale de Rezistență (27 mai 1946), exploatându-se starea de confuzie produsă de acestea în rândurile partidelor „istorice”, se aprecia a fi foarte util „să se dea curs acțiunilor de diversiune produse în ultima vreme și care au avut ca urmare încercarea de a se apropia de guvern a o serie de elemente din aceste partide”²⁵.

În 1946 s-a menținut constant interesul S.S.I. față de partidele de opoziție, propunerile serviciului vizând, ca și în perioada precedentă,

---

²² *România. Viața politică în documente. 1945*, București, Arhivele Statului din România, 1994, p. 307.

²³ *Ibidem*, p. 370.

²⁴ Gelu Ureche, *Unele considerații pe marginea înțelegerii încheiate în decembrie 1945 între conducerea M.A.I. și rămășițele Gărzii de Fier în C.S.S.*, „*Studii și Documente*”, nr. 7, București, decembrie 1970 (ACNSAS, fond Bibliotecă, nr. 2539, vol. 2, pp. 104-105).

²⁵ ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 49, f. 86.

adâncirea divergențelor în cadrul lor, o diminuare a activității acestora în provincie și în mediul rural și, mai ales, potențarea unei puternice opoziții a P.N.Ț. împotriva încheierii unui cartel electoral cu Partidul Național Liberal, în perioada premergătoare alegerilor.

3. Structurarea proceselor politice ale Organizației „Tinerimea Română”, Organizației „T” și „Mișcării Naționale de Rezistență” a recurs la construirea culpei și a obiectului procesului prin: infiltrarea de informatori și agenți provocatori în scopul legării acestor organizații de membrii marcantți ai partidelor politice, astfel încât, ulterior, aceștia să poată fi compromiși și acuzați că au desfășurat activitate subversivă; utilizarea de metode coercitive pentru obținerea de recunoașteri și mărturisiri; pornind de la câteva fapte reale, în special intenția organizațiilor de rezistență de a se extinde pe teritoriul țării, mărturisirile au fost dirijate pentru a se crea impresia în procesele politice care au urmat că acestea existau deja.

Organizația „T” a fost inițiată de avocatul Remus Țețu, membru P.N.L. și președinte al organizației tineretului liberal al sectorului I Galben București, în contextul evenimentelor din primăvara anului 1945. Conform mărturiei lui Dan Cernovodeanu, tinerii liberali care s-au grupat în această organizație au inițiat publicarea unui organ de presă, intitulat „Văpaia”, în care erau criticate acțiunile guvernului Groza și ale sovieticilor. Se intenționa, de asemenea, extinderea organizației în țară, urmând ca ea să fie dotată și cu posturi de radio-emisie, plasate în două centre de rezistență, și anume: unul în munții Făgărașului, iar celălalt în Balta Brăilei.

S-a alăturat Organizației „T” și Mircea Ștefanovici, împreună cu mai mulți dintre colaboratorii săi ce făcuseră parte din organizația culturală „Tinerimea Română”. Reținerea membrilor Organizației „T”, anchetarea și judecarea lor au fost precipitate de desfășurarea unei ședințe la Facultatea de Drept, în iulie 1945, în care s-a propus extinderea activității Organizației „T” și în provincie²⁶.

Lipsind latura obiectivă a unei infracțiuni, concluziile de învinuire, așa cum au fost ele întocmite de procurorul Iorgu Popescu, au supradimensionat intenționalitatea faptelor: „atât «Tinerimea Liberă», cât și Organizația «T», progresiv și în funcție de evoluția politică și alți factori

---

²⁶ Dan Cernovodeanu, *Una dintre primele mișcări de rezistență anticomunistă: Organizația „T” în „Arhivele Totalitarismului”*, nr. 24-25, anul VII/3-4/1999, pp. 211-213.

interni ar fi ajuns la o activitate direct subversivă și la metode oprite de lege²⁷.

De asemenea, prin *recunoașterile și mărturisirile* celor anchetați la închisoarea Malmaison s-a încercat implicarea unor membri ai partidelor istorice și mai ales a generalului Nicolae Rădescu²⁸, precum și a misiunilor engleză și americană²⁹. La 13 septembrie 1945, Sentința nr. 12 a Secției a IV-a a Curții Marțiale a Corpului 2 Armată declara culpabili pe majoritatea membrilor Organizației „Tinerimea Română” și ai Organizației „T”. Pe fondul arestărilor operate după 5 martie 1945, procesul Organizației „T” și al organizației „Tinerimea Română” (7-13 septembrie 1945) pregătea opinia publică pentru asaltul asupra celor aflați la conducerea partidelor istorice.

Cazul Mișcării Naționale de Rezistență este edificator pentru modul în care a fost construit un centru subversiv de mari proporții. În contextul situației politice tensionate din vara anului 1945 (greva regală și refuzul regelui de a participa la aniversarea unui an de la evenimentele din 23 august 1944), ideea de rezistență a generalului Aurel Aldea a vizat inițierea unor măsuri de siguranță pentru apărarea suveranului, în cazul în care mase de manifestanți, organizate de comuniști, ar fi fost

---

²⁷ Petre Țurlea, *Procesul Organizației „T”*, București, Editura Libra, 2000, p. 59.

²⁸ Darius Teodosiu, directorul general al „Tinerimii Libere”, era nepot al generalului Nicolae Rădescu, în timp ce Adriana Georgescu, membră a Organizației „T”, a fost șefa de cabinet a generalului Nicolae Rădescu. În cursul interogatoriilor, prin presiuni fizice și psihice, anchetatorii au încercat să smulgă declarații cât mai compromițătoare, din care să rezulte că generalul Nicolae Rădescu a fost mentorul organizației „Tinerimea Liberă” și al Organizației „T”.

²⁹ Deși anchetatorii au încercat să obțină declarații prin care să implice misiunile engleză și americană în activitatea celor două organizații, elementele privitoare la relațiile persoanelor implicate în cele două organizații cu misiunile diplomatice occidentale erau minore și neconcludente. Acest fapt rezultă cel mai bine din Referatul de înaintare a dosarelor către Curtea Marțială, din 24 august 1945: „o legătură, care s-a stabilit prin oarecare indicii, legătură care a fost confirmată este legătura cu misiunile străine. Aceste indicii constau din anumite cărți de vizită care aparțineau unor membri ai misiunii britanice, găsite la percheziția făcută numitului Măglașu Lazăr și numitului Florin Popescu” (Petre Țurlea, *op. cit.*, p. 89). Conform istoricului Petre Țurlea, „referatul nu reținea, însă, și explicația dată de cei arestați, în timpul anchetei: cu prilejul victoriei de război, făcuseră o vizită de felicitare Misiunii Marii Britanii și semnaseră așa cum se obișnuia, într-un registru; tot conform obiceiului, toți aceia care semnau în registrul misiunii primeau câte o carte de vizită, în semn de mulțumire” (*Ibidem*).

îndemnate să atace Palatul Regal. Conform mărturiilor generalului Aurel Aldea, „în acel moment nu aveam nimic organizat, ci atunci m-am gândit la nevoia unor mișcări de rezistență în București”³⁰. De asemenea, în cadrul preocupării singulare a aceluiași general, de a identifica un adăpost în munți pentru refugiul suveranului în cazul înrăutățirii situației interne, s-a produs contactarea organizației „Haiducii lui Avram Iancu”, înființată la 1 decembrie 1944 de către Gavril Olteanu, Dumitru Șteanță, Nicolae Paliacu, tineri naționaliști stabiliți în comuna Coșna, Câmpulung Moldovenesc.

În urma analizei situației, precum și a perspectivelor evoluției acesteia, S.S.I. ajungea la concluzia că trebuia propusă o acțiune informativă în cazul inițiativei de rezistență a generalului Aurel Aldea și dată „fiind importanța deosebită pe care o prezenta problema s-a hotărât ca aceasta să fie condusă de către S.S.I., organele Ministerului de Interne încetând orice activitate pe această linie”³¹.

În fața circumspecției din lumea militară, una dintre puținele posibilități de pătrundere informativă a constituit-o infiltrarea pe lângă organizația de rezistență „Haiducii lui Avram Iancu”, aflată în legătură cu generalul Aurel Aldea, a unui agent provocator – căpitanul Nicolae Dumitrescu (sub numele conspirativ de „A. Roman”) pus la dispoziție de către Ministerul de Interne. În cursul celor trei deplasări ale membrilor organizației „Haiducii lui Avram Iancu” din regiunea munților Călimani la București (august 1945; 24 ianuarie 1946 – 12 februarie 1946; martie 1946), în urma sugestiilor căpitanului Nicolae Dumitrescu, au fost contactate în egală măsură personalități politice, bisericesti, militare, precum și reprezentanți ai legionarilor, într-o încercare a S.S.I. de a sonda intențiile și eventual a compromite pe opozanții regimului care se instaura³². În

---

³⁰ Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă, *Începuturile Mișcării Naționale de Rezistență în România*, vol. 1, București, 1998, p. 203.

³¹ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 26, f. 89.

³² O dispoziție a S.S.I., primită de agentul „A. Roman”, indica: „sugerați ideea să se solicite fonduri de la Ilie Lazăr, legătură ce s-ar asigura prin colaboratorul dumneavoastră și împreună cu Moldoveanu (Paleacu) și Oprea (Șteanță). Referitor la deplasarea dumneavoastră la Brad, și la atitudinea ce-o veți lua-o față de tratativele ce vor avea loc acolo, este bine ca în prealabil, în cursul convorbirilor ce veți avea cu conducătorii de la H.A.I., să le sugerați ideea ca haiducii să le propună legionarilor ca toți cei care în prezent sunt ascunși să părăsească această postură ca uniți să concure la această acțiune” (*Ibidem*, f. 164).

paralel, pentru constituirea unor probe sigure de culpabilitate, a fost recrutat și generalul Șerban Lambru, cu rezultate parțiale, întrucât acesta va deceda la începutul lunii decembrie 1945. Rămâne elocventă modalitatea de lucru a S.S.I., pusă în serviciul comuniștilor. Conform unui raport al acestui serviciu, „generalul va căuta să creeze posibilitatea ca o serie de ofițeri și oameni politici nemulțumiți de regim să-și țină confăturile lor conspirative netulburați de nimeni. De asemenea generalul fiind și membru al asociației Y.M.C.A. va căuta prilejul să întrunească în această casă pe membrii marcantă ai asociației și stabilirea de contacte între Y.M.C.A., organizația „Haiducii lui Avram Iancu” și generalul Aurel Aldea. Intensificarea activității în această problemă ne va face posibil ca în cel mult 3-4 săptămâni să putem veni cu demascarea reacționarilor ajutați de elementele subversive și Misiunile Anglo-Americane”³³.

La începutul lunii mai 1946 s-a consumat încercarea generalului Aurel Aldea de a iniția un model de rezistență coordonată la nivelul întregii țări. Activitatea de rezistență urma să fie împărțită în 8 zone, din care 7 erau orientate spre apărarea Ardealului și una era constituită din orașul București. Conform declarațiilor sale, „prevăzusem comandanți de zonă pe Horațiu Comănicu în regiunea munților Sebeș, Mihail Fărcășanu în regiunea Câmpulung Muscel, Horia Măcellariu în regiunea București, profesorul Gheorghe Manu în regiunea din Valea Prahovei până în Valea Buzăului, regiunea Trecătorilor munților Moldovei, prin grija generalului Constantin Eftimiu, Haiducii lui Avram Iancu în regiunea Munților Călimani, ...în regiunea Munților Apuseni”³⁴.

În paralel cu această inițiativă a generalului Aurel Aldea, a fost clasificat drept organizație de rezistență (sub numele de „Graiul Sângelui”) și un program doctrinar elaborat de profesorul Ion Vulcănescu. În cazul „Grupului Înarmat Sinaia”, ce ar fi fost inițiat de locotenent colonelul Alexandru Evolceanu, s-a folosit pretextul deținerii de armament. În fapt, în urma contopirii a două batalioane, acesta a decis ca surplusul de armament să fie depozitat pentru mai multă siguranță într-o cabană de lângă Sinaia. La S.S.I. „după o serie de constrângeri și amenințări a fost silit să facă o declarație dictată de teamă să nu-i aresteze soția, restul acuzațiilor nu le cunoaște”³⁵.

---

³³ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 32, f. 215.

³⁴ Idem, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 21, f. 65.

³⁵ Idem, fond Documentar, dosar nr. 26, f. 127.

Intrată în atenția serviciilor speciale, care nu au întârziat să infiltreze informatori, *ideea de rezistență a generalului Aurel Aldea*, denumită de comuniști Mișcarea Națională de Rezistență, a sfârșit prin a fi circumscrisă structurării unui proces penal în scopuri politice.

Într-un *Raport privind exploatarea materialului informativ în legătură cu M.N.R.* se preciza că informațiile directe au fost verificate, iar în baza lor *probe de culpabilitate* „au fost obținute numai pentru organizațiile subversive „Haiducii lui Avram Iancu” și „Graiul Sângelui”; asupra unora dintre elementele de frunte ale organizației principale M.N.R. [inițiativa generalului Aurel Aldea-n.n.] avem informații din categoria celor de mai sus rezultate însă din contactul organizatoric al lor cu organizația H.A.I. sau G.S. dar nu din activitatea lor în M.N.R. *Informațiile obținute indirect*, venite pe mai multe căi, prin contactul pe care unii dintre informatorii noștri îl au cu membrii mișcării, fără ca ei să facă parte din organizație s-au verificat, fără a putea constitui probe sigure, ținând seama că nu am putut obține nici un fel de documente compromițătoare. În această categorie intră mișcarea principală M.N.R., care fiind *condusă și organizată de ofițeri generali a lucrat în cea mai strictă conspirativitate. Probele de culpabilitate se pot face pe două căi:* a) prin dovedirea contactului cu membrii organizației H.A.I. și G.S.; b) prin declarațiile pe care informatorii noștri vor fi siliți să le dea asupra surselor de la care am cules materialul. În acest scop informatorii vor trebui să fie și ei arestați. 3. Informațiile obținute prin semnalări făcute de unii informatori sau instituții (M.St.M.) care n-au putut fi verificate. *Verificarea și proba de culpabilitate pentru persoanele ce rezultă din aceste informații vor putea fi făcute numai în timpul cercetărilor*”³⁶.

Operațiunile de arestare s-au desfășurat în ziua de 27 mai 1946 și au avut drept rezultat reținerea a 97 de persoane. Alte 18 persoane din cele vizate nu au fost reținute, din motive independente de comandamentul care a condus operațiunile, format dintr-un reprezentant al S.S.I. și unul al D.G.P., acesta din urmă având în subordine și un reprezentant al P.P.C.

Mărturisirile și recunoașterile, smulse prin metode coercitive, au jucat un rol esențial în organizarea procesului Organizației „T” sau al M.N.R. În cazul M.N.R., desfășurarea procesului la apogeul campaniei electorale și pronunțarea sentinței în preziua alegerilor din 19 noiembrie

---

³⁶ Idem, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 49, ff. 98-99.

1946 a constituit o modalitate evidentă de a-i compromite pe fruntașii partidelor, politice care au fost chemați drept martori.

4. Acțiuni provocatoare în timpul manifestațiilor de stradă.

Metodă foarte veche³⁷, provocarea a fost folosită de partidul comunist pentru a-și compromite adversarii politici. În 24 februarie 1945, F.N.D. a organizat o demonstrație de stradă de mari proporții pentru răsturnarea guvernului condus de generalul Nicolae Rădescu. Eșecul ocupării Ministerului de Interne și riposta forțelor de ordine au determinat un grup comunist de șoc să tragă asupra propriilor manifestanți, pentru ca, ulterior, generalul Nicolae Rădescu să fie acuzat de uciderea acestora. În fapt, „în urma autopsiei efectuate asupra celor opt victime s-a dovedit că ele fuseseră ucise cu arme de foc ce nu făceau parte din dotarea poliției și armatei române”³⁸. O altă acțiune provocatoare de mari proporții a fost pusă în practică, de data aceasta, prin infiltrarea rândurilor opoziției, cu prilejul manifestației de la 8 noiembrie 1945. Alte acțiuni se înscriu la limita dintre lichidarea fizică, ca metodă extralegală, și provocarea de incidente. Exemplificative pentru astfel de acțiuni, au fost cele de la Arad (16 februarie 1946) și Pitești (9 august 1946) împotriva unor membri ai P.N.Ț.³⁹, precum și cele care au vizat pe reprezentanții

---

³⁷ „Se pare, de exemplu, că nu a existat nici o acțiune antiguvernamentală sub domnia lui Louis Napoleon care să nu fi fost inspirată de poliția secretă însăși... Provocarea, de altfel implică în mod necesar presupuziția că suspiciunea nu ajunge pentru a atrage după sine arestarea și pedeapsa” (Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, București, Editura Humanitas, 1994, p. 549).

³⁸ Șerban Rădulescu-Zoner, Daniela Bușe, Bogdan Marinescu, *Instaurarea totalitarismului în România*, București, Editura Cavallioti, 2002, p. 74.

³⁹ Deosebit de violente, prin deznodământul tragic, au fost incidentele de la Arad (16 februarie 1946) și de la Pitești (9 august 1946). La Arad, cu ocazia devastării clubului organizației P.N.Ț., doi fruntași locali, avocatul Alexa Boțioc și prof. Constantin Todorescu, au fost grav răniți, cu lovituri de bocanci în cap, murind la scurt timp după aceea. Pe treptele Tribunalului din Pitești au fost atacați cu focuri de revolver și loviți cu răngi de fier secretarul general al P.N.Ț. pe țară, Nicolae Penescu, și doi fruntași locali, avocatul Gheorghe Mihai și învățătorul Tică Popescu. Primul a fost grav rănit, ceilalți doi murind pe loc (Claudiu Secașiu, *op. cit.* p. 536).

P.N.Ț. și P.N.L.⁴⁰ intrați în guvernul Petru Groza, în urma Conferinței Miniștrilor de Externe din 1945.

5. Destructurarea opoziției politice după alegerile din noiembrie 1946

După alegerile din noiembrie 1946 și mai ales după semnarea Tratatului de Pace la 10 februarie 1947, rolul informativ al structurilor de siguranță se diminuează ca pondere în fața aplicării directe a măsurilor represive. Astfel, „măsurile enunțate la conferințele de la M.A.I. din lunile ianuarie – februarie 1947 s-au concretizat la începutul lunii martie 1947, apoi la începutul lunii mai 1947, în ordinele M.A.I. nr. 18.000 și 50.000 S/1947, în baza cărora s-a trecut la arestarea fruntașilor de la centru și din provincie, care contribuiseră la rezultatele bune obținute de opoziție în unele județe, cu excepția celor 33 de deputați P.N.Ț. aleși în 1946, care nu au fost arestați atunci, beneficiind încă de imunitate parlamentară, precum și a unor lideri, precum Ion Mihalache sau Nicolae Penescu, considerându-se la conferința de la M.A.I., din 28 februarie 1947, că nu era momentul să fie ridicați. Majoritatea arestaților erau președinți de organizații județene, secretari sau membri ai comitetelor acestora”⁴¹.

Pe de altă parte, operațiunea de la Tămădău (14 iulie 1947) a deschis calea destrucției finale a opoziției politice. Aceasta a pornit de la o acțiune tipic informativă în folosul P.C.R., care-și consolidase controlul informativ prin recrutarea masivă de informatori în toate sectoarele instituționale⁴², pentru ca, ulterior, exploatarea informației⁴³ și

---

⁴⁰ Lui Emil Hațieganu (P.N.Ț.), pe când se întorcea cu soția de la Cluj, după traversarea Someșului, la Dej i-au fost confiscate lucrurile din mașină și tăiate cauciucurile, de un grup de indivizi din Cluj, după care, huiduiți și insultați, au fost lăsați în drum. Revenind la Galați, automobilul lui Mihail Romniceanu (P.N.L.) a fost oprit de un grup de 25 indivizi dintr-un camion cu număr de Galați, ministrul fiind violent molestat, iar însoțitorii săi grav răniți (*Ibidem*, p. 537).

⁴¹ *Ibidem*, p. 542.

⁴² Gheorghe Popescu, subinginer, a solicitat sprijin pilotului și adjutantului-aviator în cadrul Grupului de Aero-Transport Giulești, Gheorghe Preda, „în vederea plecării cu un avion în străinătate, împreună cu alte persoane patrioți, oameni mari. A doua zi, Preda i-a relatat discuția avută cu Gheorghe Popescu adjunctului aviator Romulus Lustig, pe atunci loctiitor al șefului E.C.P. pe unitate. Romulus Lustig, care era și membru P.C.R., a informat pe linie de partid organizația Capitalei, de unde a fost îndrumat către directorul Siguranței, lt. col.

pregătirea minuțioasă a operațiunii⁴⁴ să conducă la compromiterea conducerii P.N.Ț., dizolvarea P.N.Ț. la 29 iulie 1947, prin Decizia nr. 22 694 a Consiliului de Miniștri⁴⁵ și procesul liderilor P.N.Ț., desfășurat între 25 octombrie 1947 – 23 decembrie 1947. În cazul P.N.L., după mai multe presiuni sistematice asupra membrilor partidului, acesta își încetează activitatea, în timp ce, după cum se cunoaște, Constantin Titel-Petrescu alături de alți fruntași ai Partidului Social Democrat-Independent (ramura despărțită din P.S.D. care nu a dorit să fuzioneze cu Partidul Comunist) sunt arestați în 5-6 mai 1948 iar formațiunea se autodizolvă.

Ordinul nr. 53112 din 30 decembrie 1947 definea explicit opoziția politici și-i reintroducea în prim-plan pe legionari: „categoria a I-a, elemente foste legionare, maniste; categoria a II-a elemente din partidele politice de opoziție; categoria a III-a elemente din partidele politice B.P.D., inclusiv Partidul Național Liberal Tătărescu; categoria a IV-a elemente apolitice. La fiecare categorie ofițerii activi proveniți din activitate urmau să formeze o subdiviziune separată”⁴⁶. Regimul politic se considera cu mult mai consolidat pentru a aplica penalizări tuturor

---

Nicolae I. Popescu [care provenea și a condus, între 6 martie 1945-toamna anului 1946, Biroul II Contrainformații din Secția a II-a a Marelui Stat Major-*n.n.*]” (Claudiu Secașiu, *Operațiunea „Tămădău” 14 iulie 1947. Un document inedit în Analele Sighet, nr. 7, Anul 1947 – Căderea cortinei*, București, Fundația Academia Civică, 1997, p. 560).

⁴³ Aflată la mare distanță de modul în care se exploatau și se verificau datele, informațiile furnizate de Romulus Lustig, „privite, se pare, cu scepticism de către șefii Siguranței (atât de directorul N.I. Popescu, cât și de subdirectorul Alexandru Nicolschi, care s-ar fi dezinteresat complet), au fost apreciate de reprezentantul S.S.I., M. Zaharia, șeful Secției a III-a Contrainformații” (*Ibidem*).

⁴⁴ Șeful Secției a III-a Contrainformații, M. Zaharia, și directorul Siguranței „au preluat misiunea verificării și exploatării informației”, i-au dat instrucțiuni lui Romulus Lustig „în sensul acceptării propunerii lui Gheorghe Popescu” (*Ibidem*), pentru ca ulterior lui Gheorghe Popescu și celor doi aviatori (Gheorghe Preda și Romulus Lustig) să li se alăture dr. Constantin Gafencu. În fapt, la sugestia lui Gheorghe Preda, C. Gafencu a încercat să abordeze, prin intermediul lui Paul Dimitriu, personalități ale Partidului Liberal, însă fără succes, pentru ca ulterior dr. C. Gafencu, prin intermediul conf. dr. ing. Aurel Avramescu, și al Luciei Scridon, să intre în legătură cu Vlad Hațieganu, fiul fostului ministru țărănist Emil Hațieganu și cu Iuliu Maniu.

⁴⁵ „Monitorul Oficial” (Partea a I-a), nr. 172 din 30 iulie 1947, pp. 6702-6703.

⁴⁶ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 130, vol. 2, ff. 24.

categoriilor de opozanți și mai ales pentru a nu mai amâna „lupta fără cruțare” împotriva legionarilor. La 15 mai 1948 „au fost arestați câteva mii de membri ai «Frățiilor de Cruce»”⁴⁷, iar în Conferința desfășurată la M.A.I., în 18 mai 1948, referitoare la poziția față de Mișcarea Legionară, Teohari Georgescu afirma fără echivoc debutul represiunii împotriva legionarilor: „de azi înainte vom porni lupta fără cruțare. Nu vom mai sta de vorbă cu nimeni pentru ca să nu se mai reconstituie în spatele unora sau altora mișcarea legionară. Nu recunoaștem mișcarea legionară. Pentru noi nu pot exista decât cetățeni pașnici și oameni care încalcă legile țării și pe care îi vom lovi fără cruțare”⁴⁸.

Simultan, în primăvara anului 1948, „mulți liberali au fost reținuți fără proces în timp ce liderii P.S.D.I. au fost condamnați la ani grei de închisoare sub acuzația de înaltă trădare”⁴⁹.

După 1948 valurile de arestări s-au extins și asupra structurilor tradiționale ale societății. Cu excepția anilor 1953-1956, în care a existat o moderație a represiunii, perioada 1948-1960 a rămas consacrată drept cea a unei represiuni generalizate.

---

⁴⁷ Romulus Rusan, *op. cit.* p. 19.

⁴⁸ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 45, f. 3.

⁴⁹ Claudiu Secașiu, *Noaptea Demnitarilor. Contribuții privind distrugerea elitei politice românești*, în *Analele Sighet nr. 8, Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului*, București, Editura Academia Civică, 1998, p. 897.

**Colaboratorii din rândul tinerilor
– cea mai tragică formă de completare a rețelei
informative a Securității**

**Young collaborators - the most tragic form of completing the
informational network of the Securitate (1948-1989)**

The main purpose of this study is to achieve a brief analysis of the way a totalitarian regime tried to control by police means the most dynamic sector of society: the youth. Throughout its period of existence, the Communist regime in Romania paid special attention to young people, both in terms of the content and the finality of their education, and especially in terms of extracurricular activities and concerns, passions and actions in private sphere.

In this process, a special role was given to the Securitate, an institution that adapted its means and methods of work to the specificity of the "Youth" issue. The main tool used for supervising young people was the information network made up of children and young people, and for this reason I paid a particular attention to this in this research.

Etichete: tineret, rețea informativă, Securitate, comunism, educație, supraveghere, poliție politică

Keywords: Youth, Informative Network, Securitate, Communism, Education, Surveillance, Political Police.

Aristotel, în lucrarea sa „Politica”, considera că „*educația trebuie să fie un obiect al supravegherii publice, iar nu particulare*”. Însușindu-și acest punct de vedere, chiar fără a-l fi citit vreodată pe filosoful stagirit, reprezentanții Puterii au căutat, de-a lungul secolelor, să se asigure că dețin un control cât mai extins asupra modului în care supușii sau cetățenii de rând erau educați. Totuși, instituirea unui adevărat monopol asupra educației, un vechi deziderat al multor conducători, a trebuit să aștepte apariția regimurilor totalitare ale secolului al XX-lea pentru a fi pus, cu adevărat, în practică.

De extrema dreaptă sau de extrema stângă, regimurile totalitare de pretutindeni au acordat o atenție aparte tineretului. Teoreticienii acestor regimuri nu au întârziat să sublinieze rolul pe care urmau să îl joace tinerii în construirea unei lumi noi, mai bune și mai drepte. Astfel, dacă V.I. Lenin nu ezita să afirme că „noi suntem partidul viitorului, iar viitorul aparține tineretului. Noi suntem partidul inovatorilor, iar pe inovatori

totdeauna tineretul îi urmează mai cu dragă inimă”, Ernest Bernea susținea că „o viață nouă nu poate fi creată decât de un om nou. Acest om nou nu poate fi recrutat din rândurile aceluia care, copleșiți de experiențele unei vieți consumate de anii lăsați în urmă, nu mai pot da nimic altora și nici din rândurile aceluia care, deși păstrători ai unei mari energii, nu mai au putința să creeze nimic nou din cauza unor deprinderi intelectuale și morale necorespunzătoare vremurilor, și la care ei nu pot renunța decât renunțând la ei înșiși. O țară românească nouă nu poate fi deci clădită decât de tineret, pentru că el întruchipează toate însușirile elementare și creatoare ale vieții”¹.

Așadar, România nu putea face excepție de la regula de aur a regimurilor totalitare bazate pe crearea *omului nou*: asigurarea monopolului asupra educației și supravegherea atentă a tinerilor. Cu alte cuvinte, și comuniștii români au încercat să transpună în realitate visul lui V.I. Lenin: „Dați-ne un copil de opt ani, și vă garantez că va fi bolșevic toată viața”². De îndată ce a reintrat în legalitate, la 23 august 1944, P.C.R. a inițiat o serie de măsuri de natură să-i asigure o influență cât mai mare în rândurile tinerilor, precum și un control al mijloacelor de educare a acestora.

Aceste măsuri s-au coagulat, treptat, într-un plan vast, de durată, pentru preluarea sub control a sistemului educațional, pentru epurarea cadrelor didactice refractare „ideilor democratice” și supravegherea polițienească a gradului de conformism social al tinerelor generații, predispuse genetic la rezistență în fața autorității și presiunii. Derulat în intervalul 6 martie 1945 – septembrie 1948, acest plan s-a soldat cu *instituirea monopolului statului asupra educației* (prin art. 35 al Decretului nr. 175 din 2 august 1948 „pentru reforma învățământului”³ toate școlile profesionale și particulare deveneau școli de stat) și a unui *control polițienesc asupra tineretului*.

Importanța deosebită acordată de puterea comunistă controlului educației și învățământului este foarte bine evidențiată și de declarația lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, făcută în timpul ședinței Secretariatului C.C. al P.M.R. din 31 ianuarie 1949, ședință consacrată tocmai analizării activității Ministerului Învățământului Public: „Ministerul Învățământului nu este

---

¹ Ernest Bernea, *Tineretul și politica*, București, Institutul Modern de Arte Grafice „Presa” Dumitru Andreescu, 1940, p. 6.

² *Apud* Bogdan Ficeac, *Cenzura comunistă și formarea „omului nou”*, prefață de Daniel Barbu, postfață de Petru Ignat, București, Editura Nemira, 1999, p. 13.

³ „Monitorul Oficial”, nr. 177, 3 august 1948.

un minister de 4 ore, el este mai important ca Ministerul Securității pentru că este vorba de distrugerea dușmanului pe planul culturii, de pregătirea cadrelor viitoare, de educarea clasei muncitoare. Cred că pentru sarcinile mari care stau în fața Ministerului Învățământului va trebui să dăm o echipă de oameni pricepuți, care să pună piciorul în prag”⁴.

Așadar, așteptările liderilor regimului de la sistemul educațional depășeau cu mult simpla transmitere și consolidare a unor cunoștințe, dublate de însușirea unui set de valori în măsură să transforme tinerii într-o forță motrice a societății. Aceștia își doreau obținerea unui nou tip de om, cu o aderență organică la ideologia comunistă, factor conștient al edificării unei lumi „mai bune și mai drepte”, incapabil de derapaje ideologice și, cu atât mai puțin, de revoltă față de Putere. Or, un astfel de proces presupunea un control deplin asupra sistemului, atât educatorii, cât și educații trebuind a fi supravegheați îndeaproape prin mijloace polițienești.

Cadrul organizatoric de monitorizare a tineretului și a corpului profesoral

Ca urmare a acestei optici a factorului politic, încă din primii ani de funcționare, Securitatea și-a înscris printre obiective și unitățile de învățământ. La nivel central, în cadrul Direcției Generale a Securității Poporului, misiunea de a supraveghea corpul profesoral, elevii și studenții a fost încredințată **Serviciului IV „Probleme sociale și aparat de stat”** din cadrul **Direcției I „Informativă”**. Din cele șase birouri ale serviciului, două aveau pe agendă cadrele didactice (Biroul „Aparat de stat”) și tinerii (Biroul „Studenți, elevi, liber-profesioniști”)⁵. Aceste structuri centrale aveau corespondent (servicii sau birouri) în fiecare direcție regională a D.G.S.P., cu același indicativ IV, respectiv 4.

Spre exemplificare, vom menționa faptul că într-un plan de muncă, întocmit de **Biroul 4** din **Secția I** a Direcției Regionale a Securității Poporului Pitești, pentru perioada 1 mai – 1 iulie 1950, la capitolul *Sarcini* se menționau „recrutarea a câte un informator din cadrul fiecărui liceu din orașul Pitești”, precum și „înființarea unei evidențe clare a tuturor

---

⁴ Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R. 1949*, vol. II, București, 2003, p. 39.

⁵ C.N.S.A.S., *Securitatea. 1948-1989. Monografie, vol. I*, coord. Florian Banu, Liviu Țăranu, Târgoviște, Editura „Cetatea de Scaun”, 2016, p. 71.

elementelor dușmănoase infiltrate în învățământ din anul 1946 și până în prezent”⁶.

O situație asemănătoare este atestată de documentele din această perioadă și în cazul altor județe. De exemplu, în cazul Serviciului Județean al Securității Poporului (S.J.S.P.) Târnava Mică, cu reședința la Blaj, și al S.J.S.P. Alba, cu reședința la Alba-Iulia, ofițerii care răspundeau de învățământ erau subordonați **Biroului 4** din cadrul **Secției I „Informații Interne”** a D.R.S.P. Sibiu⁷. *Planurile de muncă* ale Biroului 4 pentru perioada 10 ianuarie – 6 martie 1950 prevedeau ca ofițerii din S.J.S.P. Alba să întocmească o **evidență** clară a elementelor suspecte, care să permită înființarea **dosarului de problemă pentru elevi**, iar S.J.S.P. Târnava Mică trebuia ca, pe lângă dosarul problemă pentru elevi, să formeze și **dosare de obiectiv pentru școli**, având totodată ca sarcină explicită și **urmărirea informativă a stării de spirit a elevilor** și întocmirea de **rapoarte**, „dacă sunt stări deosebite”⁸.

În timp, cadrul instituțional de supraveghere a mediului școlar a suferit o serie de modificări, în consonanță cu transformările la care a fost supusă, în mod repetat, însăși instituția Securității, dar fondul problemei a rămas neschimbat: elevii și profesorii trebuia avuți permanent în atenție. În 1951, de exemplu, după transformarea Direcției Generale a Securității Poporului (D.G.S.P.) în Direcția Generală a Securității Statului (D.G.S.S.), în cadrul direcțiilor regionale de securitate „activitatea reacționară din rândul studenților, elevilor și liber-profesioniștilor” era urmărită de **Biroul 3 din Secția „Politice-Subversive”**⁹.

După înființarea Ministerului Securității Statului (M.S.S.) în septembrie 1952, **Direcția a III-a „Lupta contra Activității Politice Subversive”** era cea care trebuia să descopere, să urmărească informativ și să ia „măsuri de lichidare” lichidare a „activității criminale a elementelor dușmănoase infiltrate în Aparatul de Stat, Ministere și instituții din domeniul învățământului, artei, științei și culturii, sindicate, din mediul tineretului studios, a liberilor profesioniști și a asociațiilor sportive”¹⁰.

---

⁶ A.N.I.C., fond Direcția Generală a Poliției, dosar nr. 60/1947, f. 82.

⁷ Liviu Pleșa, *Situația informativ-operativă în problema învățământ din județul Alba, în timpul regimului Ceaușescu*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, anul I, nr. 1/2008, p. 163.

⁸ *Ibidem*, p. 164.

⁹ A.C.N.S.A.S., fond M.A.I.-D.M.R.U., dosar nr. 1/1951, f. 47.

¹⁰ C.N.S.A.S., *Securitatea. 1948-1989. Monografie, vol. I*, coord. Florian Banu, Liviu Țăranu, Târgoviște, Editura „Cetatea de Scaun”, 2016, p. 102.

Reorganizările din 1956 și 1963 nu aduc schimbări majore în ceea ce privește supravegherea tineretului și a corpului profesoral, aceasta rămânând în seama **Direcției a III-a**, redenumită, mai neutru, „**Informații interne**”. Astfel, în 1963, în cadrul direcției funcționa **Serviciul VI**, organizat pe trei birouri, având ca obiectiv prevenirea și neutralizarea activităților dușmănoase comise de „elementele dușmănoase din rândul tineretului studios și a cadrelor didactice”¹¹.

Ulterior, până în 1989, Securitatea a trecut prin mai multe reorganizări (1967, 1968, 1972, 1978), dar **Direcția I „Informații interne”** și-a păstrat constant între atribuții supravegherea tineretului și a celor cărora le revenea misiunea educării sale. Modificările au vizat doar schimbarea indicativului serviciului care asigura îndeplinirea acestei atribuții. Astfel, în vara anului 1967, la nivel central, **Serviciul IV** din Direcția I, cu un efectiv de 19 angajați, răspundea de urmărirea mediilor și a obiectivelor din „învățământ, artă, știință și cultură”¹².

Important de reținut este faptul că numărul de angajați alocat supravegherii unui mediu atât de complex nu a fost niciodată prea mare. De exemplu, în anul 1981, în cadrul Inspectoratului Municipiului București – Securitate pe linie de „informații interne” erau angajați 87 de ofițeri, care se ocupau de 961 de „obiective” și 23 de „probleme”, având 35.397 persoane în baza de lucru și un număr de 292 dosare de urmărire informativă.

Printre „problemele” avute în atenție de ofițerii „de informații interne” se număra și problema „Persoane din rândul corpului didactic, studenților, elevilor și personalului tehnico-administrativ care, datorită antecedentelor politice ori poziției ostile, prezintă pericol pentru securitatea statului” (denumită ulterior, mai concis, problema „Tineret-Învățământ”). Aceasta era gestionată de **Serviciul 140**, cu următoarea configurație:

▪ **Serviciul 140** – șef serviciu: colonel Miu Drăgan:

- învățământ superior și mediu;
- studenți străini.

▪ **Colectiv 141** – lt. col. Popescu Gheorghe:

○ Învățământ superior.

▪ **Colectiv 143** – colonel Grigore Ștefan:

○ Învățământ mediu, liceal și grădinițe.

▪ **Colectiv 144** – maior Ionea Dumitru:

---

¹¹ *Ibidem*, p. 118.

¹² *Ibidem*, p. 169.

○ Studenți și doctoranzi străini din învățământul superior¹³.

În cadrul inspectoratelor județene ale Ministerului de Interne, problema „Tineret-Învățământ” cădea, în anii '80, în sarcina **Serviciului I**.

Desigur, existența unor structuri specializate ale Securității pentru supravegherea tineretului nu excludea implicarea în acțiunile de urmărire a unor tineri și a altor servicii și direcții ale instituției. Astfel, un tânăr, în funcție de preocupările avute, putea intra în atenția ofițerilor care se ocupau de probleme precum „culte-secte”, „naționaliști-iredentiști”¹⁴ sau a celor care supravegheau un obiectiv economic în care un elev sau un student își desfășura activitatea de instruire practică. De asemenea, pe perioada efectuării stagiului militar, tinerii recruți intrau în atenția Direcției „Contrainformații Militare”.

Rețeaua informativă – mijlocul de bază al supravegherii tineretului

Principala componentă a strategiei de preservare a sistemului instructiv-educativ în limitele trasate de elita comunistă consta în monitorizarea riguroasă a stărilor de spirit și preocupărilor tinerilor, urmată de intervenția promptă de îndată ce se constata cea mai mărunță deviere de la normele impuse de regim. Această monitorizare s-a concretizat prin edificarea de către Securitate a unor rețele informative ample, care să acopere, practic, fiecare unitate de învățământ. Recrutarea de informatori din rândul cadrelor didactice era dublată de recrutarea de informatori dintre elevi și studenți, astfel încât imaginea pe care aparatul opresiv și-o construia asupra mediului școlar și universitar să fie cât mai completă și cât mai veridică.

De-a lungul întregii sale existențe, Securitatea a considerat rețeaua informativă drept „arma de bază și hotărâtoare a organelor Securității

---

¹³ *Ibidem*, p. 237-238.

¹⁴ De exemplu, referindu-se la monitorizarea profesorului universitar Edgar Balogh, sub a cărui influență au intrat o serie de studenți de origine maghiară, cercetați ulterior de Securitate pentru manifestări iredentiste, generalul Nicolae Pleșiță afirma: „Îi luam din clasa a X-a. Fiecare clasă trebuia să aibă câte un informator. De la liceu ajungeau la facultate. În fiecare an de studiu trebuia să ai cel puțin un informator. Altfel, nu aflam de studenții lui Balogh” - *Ochii și urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleșiță. Dialoguri consemnate de Viorel Patrichi în perioada aprilie 1999-ianuarie 2001*, București, Editura Lumea, 2001, p. 157.

Statului, în lupta împotriva activității de subminare”¹⁵. Ca atare, conducerea instituției s-a preocupat permanent, dar mai cu seamă în primii ani de funcționare a Securității, să imprime în mintea ofițerilor de securitate convingerea că, fără o rețea informativă de calitate, identificarea și urmărirea „elementelor dușmănoase” rămân o utopie.

Printre domeniile în care novicii din Securitate săvârșeau greșeli elementare se număra și acela al supravegherii tinerilor. Ca urmare, prin diverse ordine și directive, se indicau metodele corecte de creare a unei rețele de calitate, oferindu-se numeroase exemple de abordări eronate a unor cazuri concrete. Astfel, într-o directivă referitoare la munca cu agentura, elaborată în anul 1951, se arăta:

„Într-o comună din Regiunea Botoșani a fost semnalat un grup subversiv, care se ocupa cu difuzarea de manifeste. Din acest grup au fost identificați un profesor și studentul Vasile Marin.

Organele noastre, fără să facă un studiu amănunțit asupra persoanei care trebuia recrutată în grupul respectiv, a trecut (sic!) la recrutarea studentului, folosindu-se o scrisoare compromițătoare, pe care acesta o scrisese unui coleg al său de la Timișoara.

În timpul recrutării, în loc să i se ia declarații, din care să rezulte toată activitatea depusă de el, să se studieze poziția și posibilitățile acestuia în grup, precum și situația lui familială, școlară etc., pentru a-l lega cât mai temeinic de a-și duce la bun sfârșit munca, s-a stat de vorbă cu el foarte superficial, i s-a luat un angajament incomplet și a fost pus în libertate, fără să fie supravegheat sau pus în filaj ca să se verifice sinceritatea lui față de noi.

După ce a fost pus în libertate, Vasile Marin a mers și a anunțat pe ceilalți membri ai organizației, dispărând toți de la domiciliu. În acest fel întreaga acțiune a fost ratată”¹⁶.

Un alt caz de inabilitate a ofițerilor de securitate, prezentat în aceeași directivă, ca un anti-exemplu, relevă încă și mai bine lipsa de pregătire profesională a multora dintre proaspeții ofițeri de securitate:

„Fiind informații că studentul P[...], din București, face parte dintr-o organizație subversivă, care are legături cu bande din munți, s-a recrutat amanta acestuia, eleva N[...].

---

¹⁵ C.N.S.A.S., „Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987), ediție îngrijită de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu, București, Editura Nemira, 2007, p. 204.

¹⁶ *Ibidem*, p. 206.

Eleva în cauză, nu a fost suficient instruită și nu s-a ținut seamă de sentimentele care o legau de P[...]. Astfel, după recrutare, ea a luat legătura cu studentul și l-a pus în cunoștință de cauză, divulgându-i sarcina care i s-a trasat de către organele noastre de Securitate și comunicându-i cele aflate în legătură cu el de la Securitate.

La întâlnirile pe care eleva le-a avut cu organul de Securitate, aceasta venea însoțită de studentul P[...], care era lăsat puțin mai departe de punctul unde avea loc întâlnirea¹⁷.

Așadar, au existat suficiente semnale că monitorizarea tinerilor prin intermediul rețelelor informative era departe de a fi o întreprindere facilă, solicitând profesionalismul și abilitatea ofițerilor de securitate la fel de mult ca și urmărirea unor subiecți presupuși a fi mult mai versați și periculoși.

Ca atare, sublinierea importanței creării unei rețele informative de calitate și a folosirii acesteia într-un mod cât mai eficient apare ca un laitmotiv în toate directivele și instrucțiunile emise de conducerea Securității până la prăbușirea regimului comunist. De exemplu, în cadrul unor instrucțiuni emise în anul 1987 se arăta că: „*Rețeaua informativă* a aparatului de securitate constituie mijlocul de bază al activității informativ-operative de cunoaștere și prevenire, pentru realizarea atribuțiilor specifice în domeniul apărării securității statului¹⁸”.

Totodată, li se atrăgea atenția ofițerilor de securitate că „deplina ordine, disciplină și răspundere față de activitatea cu rețeaua informativă constituie o obligație de serviciu fundamentală (subl. ns. L.B.) a cadrelor de securitate, pe care se întemeiază capacitatea de acțiune a organelor de securitate”. De asemenea, rezultatele concrete obținute în dezvoltarea permanentă a eficienței muncii cu rețeaua informativă reprezenta „un criteriu de bază în aprecierea, notarea și promovarea cadrelor de securitate¹⁹”.

Cum se crea rețeaua informativă în rândurile tineretului?

Etapile creării rețelei informative erau: punctarea candidaților; studierea și verificarea; selecția persoanei corespunzătoare; stabilirea modalităților concrete de efectuare a recrutării; recrutarea propriu-zisă.

Pentru exemplificare, vom reproduce în cele ce urmează „traseul” pe care îl parcurgea un elev din momentul în care intra în atenția ofițerului-

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 207-208.

¹⁸ *Ibidem*, p. 641.

¹⁹ *Ibidem*.

recrutator și până la abandonarea acestuia sau transferarea sa către altă structură informativă.

Așa cum am menționat, prima etapă era așa-numita *punctare a candidatului la recrutare*. Cu alte cuvinte, din mediul de interes era selectată o persoană care, pe baza studiului realizat de ofițer, părea să ofere garanția că va accepta colaborarea cu Securitatea și că avea posibilitatea să ofere informații cu valoare operativă. *Studierea și verificarea* constau în operațiunea de evaluare a informațiilor culese despre respectiva persoană (de la cartotecile Securității, prin persoanele de sprijin, prin efectuarea de investigații). Urma *contactarea „candidatului”* de către ofițer, acțiune în urma căreia se întocmea un *raport de cunoaștere personală*.

De obicei, acest prim contact direct era decisiv în includerea sau nu a elevului în rețeaua informativă. *Contactarea* se făcea fie în mod legendar, ofițerul de securitate atribuindu-și o altă identitate și funcție, fie „descoperit”, acesta declinându-și gradul de ofițer de securitate. Metoda convorbirii, folosită în cunoașterea viitorului informator, trebuia să furnizeze ofițerului informații esențiale cu privire la trei categorii de probleme:

1. Condițiile mediului material, social, moral în care a crescut și s-a dezvoltat persoana respectivă, condițiile prezente de viață, eventualii factori sau evenimente care ar fi putut exercita o influență asupra dezvoltării sale psihice;
2. Conduita, manifestările de comportament ale persoanei în diferite împrejurări cotidiene (în relațiile cu colegii, cu familia, cu cadrele didactice, în diverse situații critice);
3. Relațiile fundamentale, atitudinea față de oameni în general, față de valorile sociale, dar și față de sine însuși²⁰.

Dacă rezultatele acestor discuții de tatonare erau considerate favorabile, se trecea la stabilirea modalităților concrete de efectuare a recrutării, realizându-se în acest scop un document intitulat *referat cu propuneri de recrutare*, în care se sintetiza munca depusă până atunci și se precizau: data și locul recrutării, modalitatea de abordare a candidatului, varianta de retragere în cazul în care, din discuțiile preliminare, va reieși că acesta nu este dispus să colaboreze.

---

²⁰ Ministerul de Interne, *Criterii privind recrutarea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate*, Serviciul Cultural, Presă și Editorial, 1976, p. 23 (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.712, vol. 1).

Recrutarea propriu-zisă se realiza, de obicei, într-un spațiu din incinta școlii și cuprindea o serie de discuții exploratorii, de tatonare a „candidatului” (se întocmea în prealabil și un „Plan de discuții ce se vor purta cu elevul candidat la recrutare”), pe parcursul acestora arătându-i-se stările de lucruri negative care existau în anturajul său, necesitatea de a se pune capăt acestora, de a preveni eventuala transformare a unor acțiuni aparent banale în infracțiuni și nevoia de sprijin pe care o resimțea Securitatea în acel domeniu. Se sublinia faptul că o astfel de activitate constituia o „îndatorire patriotică”, arătându-i-se elevului că alegerea sa era o dovadă de încredere, o recunoaștere implicită a calităților și conduitei ireproșabile pe care „candidatul” le-a dovedit în timp.

Dacă discuțiile purtate îl îndreptățeau pe ofițer să aprecieze că nu s-a înșelat în punctarea candidatului și că acesta va accepta propunerea de a colabora cu Securitatea, urma formularea propunerii ca atare. În caz contrar, discuția era canalizată spre probleme periferice, fără tangență cu aspectele de interes operativ (așa-numita „variantă de retragere”), astfel încât candidatul să nu realizeze care a fost adevăratul scop al întâlnirii.

Pentru exemplificare, vom reproduce un fragment dintr-un raport privind modul cum a decurs recrutarea unui colaborator din rândul elevilor, datat 25 martie 1975:

„În procesul recrutării s-au discutat probleme privind educația și pregătirea elevilor pentru însușirea cunoștințelor teoretice și de specialitate, dar că pentru aceasta este necesară o disciplină corespunzătoare. Apoi, i s-a lăsat să înțeleagă faptul că mai sunt unii tineri care comit unele acte de indisciplină, care ar putea degenera în fapte anti-sociale și pentru aceasta este necesar ca organele de securitate să cunoască la timpul potrivit pentru a lua măsuri preventive. După care i s-a pus problema colaborării în mod secret și organizat cu organele de securitate, la care candidatul a fost de acord, luându-i-se angajament scris, notă de relații și o notă informativă în procesul recrutării, notă [pe] care a semnat-o cu numele conspirativ de «Brașoveanu»²¹.

---

²¹ A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 2.373, f. 1 *apud* *Învățând istoria prin experiențele trecutului: cetățeni obișnuiți supravegheați de Securitate în anii '70-'80*, coord. Virgiliu Țărău, autori: Cristina Anisescu, Denisa Bodeanu, Liviu Burlacu, Daniela Iamandi, Cipriana Moisa, Adelina Oana Ștefan, Editura C.N.S.A.S., București, 2009, p. 57-58 (în continuare, se va cita *Învățând istoria...*).

Odată acceptată colaborarea, viitorul informator trebuia să furnizeze o listă cu persoanele pe care le cunoaște, o primă notă informativă, uneori i se solicita și o scurtă autobiografie, după care acesta își alegea (sau era ales de ofițer) un nume conspirativ cu care urma să semneze viitoarele note informative. Ultimul și cel mai important pas era

Sau
Angajament.
Subsemnatul
născut la 1935,
în București -- fiul lui
-- și al
-- fiind conștient de sarcina care se
rivea fiecărui UTM, și de a lupta
împotriva dușmanului de clasă, în
sau angajamentul în mod voluntar,
de a realiza sarcinile securității în
Statului, în perioada ^{celui} festivalului
mondial al tineretului, toate muni-
festările dușmănoase îndreptate
împotriva R.P.R. ale delegaților pe
clase și vor fi:

Sunt conștient că divulgarea oricărui
sarcini atare după sine pedepse
conform legilor R.P.R. în vigoare.
5. Iulie 1953.

Te. 52120

semnarea angajamentului de colaborare, piesă forte la dosar, utilă în viitoare (posibile) acțiuni de șantaj.

Inițial, angajamentul era olograf, fiind scris de proaspătul informator după dictarea efectuată de ofițerul-recrutor.

În mod stereotip, în cuprinsul acestuia se regăseau, pe lângă datele personale de identificare, câteva formule referitoare la „sarcina” sau „îndatorirea” de a lupta împotriva „dușmanului de clasă”, a „manifestărilor dușmănoase”, pentru „asigurarea securității statului” și apărarea „orânduirii socialiste”.

În anii '50 și prima jumătate a anilor '60 finalul textului era rezervat unei amenințări, nici măcar voalate, pe care Securitatea o formula pentru a preveni deconspirările. Astfel, în text se menționa aproape invariabil că divulgarea de către informator a sarcinilor informative primite ar fi atras „pedeapsa conform legilor R.P.R.”.

Ulterior, textele angajamentelor suferă o serie de schimbări, devenind ceva mai neutre și deplasând accentul de pe „lupta de clasă” spre „obligația patriotică a întregului popor” de a apăra patria și securitatea statului.

De asemenea, referirile la o pedeapsă necunoscută, dar sugerată a fi drastică, atrasă de o eventuală deconspirare, sunt înlocuite de sugerarea unei relații privilegiate între ofițer și informator, relație construită pe sinceritate și confidențialitate (secret) și garantată de profesionalismul

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL M.I.
SERVICIUL I

SECRET
(după completare)

A N G A J A M E N T

Considerând că apărarea patriei, a securității statului, constituie o obligație patriotică a întregului popor, înscrisă în Constituție,

Subsemnatul _____ născut la _____ în _____ domiciliat în _____ din instituția de învățământ _____, mă angajez să sprijin în mod secret, organizat și sincer organele de securitate în activitatea pe care o desfășoară pentru prevenirea, descoperirea și lichidarea infracțiunilor îndreptate împotriva securității statului, pentru combaterea oricăror manifestări care afectează interesele ordinii noastre socialiste.

Data _____ Semnătura _____

ofițerului, prin caracterul „organizat” al acesteia.

Nu în ultimul rând, trebuie remarcat că, în cazul recrutării elevilor și studenților, în a doua parte a anilor '80 a fost adoptat un text standard al angajamentului, dactilografiat sau imprimat pe un formular care era completat de viitorul informator²². S-a recurs la această soluție pentru că, în multe cazuri, tinerii recrutați se confruntau, în mod firesc, cu o puternică emoție, cu teama față de ofițer și de eventuale pedepse,

²² În 1987 ofițerilor de securitate li se punea la dispoziție un model de text pentru angajament, cu precizarea că aceste „este orientativ”, urmând a fi adaptat „în funcție de particularitățile persoanei recrutate” – D.S.S., *Instrucțiuni nr. D – 00180/1987 privind activitatea de creare și folosire a rețelei informative a aparatului de securitate*, 1987, p. 21-22 (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.712, vol. 1, Partea 14).

redactarea angajamentului fiind greoaie, plină de greșeli, cu ștersături și tăieturi, fiind reluată, uneori, și de câte 2-3 ori.

Pe de altă parte, în ciuda creșterii gradului de instrucție și de pregătire profesională, se înregistrau încă suficiente cazuri de ofițeri care dictau angajamente atipice, introducând diverse mențiuni inutile în text, după inspirația de moment²³. De exemplu, angajamentul semnat de un elev de clasa a X-a, la 12 ianuarie 1983, conținea un adevărat *plan de dirijare* a informatorului:

„...mă angajez să colaborez cu organele de securitate în scopul depistării persoanelor care audiază și colportează știrile postului de radio «Vocea Americii» și «Europa Liberă», a celor care vor să fugă din țară, au manifestări dușmănoase, întrețin relații cu cetățeni străini sau orice alte aspecte ce aduc atingere securității statului”²⁴.

Tot în cadrul procesului de recrutare se stabileau *modalitățile de ținare a legăturii* și de *contactare* a ofițerului în cazuri urgente. Legătura era păstrată direct de către ofițer (*legătură personală*²⁵) sau, uneori, prin intermediul unui *rezident*. În cazul legăturii directe, se stabileau la fiecare întâlnire data și locul viitoarei întrevederi (nu mai rar de o dată pe lună), precum și *întâlnirea de rezervă* (în caz că prima era ratată din motive obiective). Pentru cazuri de urgență, ofițerul îi comunica tânărului informator un număr de telefon și o frază convențională pe care acesta trebuia să o comunice persoanei care răspundea apelului.

---

²³ Tocmai pentru a preveni astfel de situații, în instrucțiunile elaborate periodic se sublinia că angajamentul scris „trebuie să cuprindă în principal datele de identificare și hotărârea sa fermă [a informatorului – n. ns. L.B.] de a fi combativ, de a lupta cu consecvență pentru aflarea adevărului și respectarea strictă a legii, de a acționa nemijlocit și prompt pentru împiedicarea săvârșirii faptelor cu pericol iminent pentru securitatea statului, de a manifesta vigilență față de dușmanii patriei, de a fi sincer, obiectiv și corect în raporturile cu organele de securitate, de a respecta secretul colaborării și de a îndeplini întocmai sarcinile ce-i sunt încredințate” - Ministerul de Interne, *Criterii privind recrutarea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate...*, p. 36.

²⁴ A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 706, f. 15 *apud* *Învățând istoria...*, p. 57-58.

²⁵ *Legătura impersonală*, care presupunea transmiterea materialului informativ de la informator la ofițer prin plasarea sa în anumite ascunzători prestabilite, prin comunicări telefonice codificate sau prin expedierea acestuia către o casuță poștală a P.T.T.R., era arareori folosită în munca cu informatorii din rândul tinerilor - Ministerul de Interne, *Organizarea legăturii cu rețeaua informativă*, Serviciul Cultură, Presă și Editorial, 1976.

Uneori, mai mult pentru motive ce țineau de motivarea informatorului, de creare a senzației că acesta face un lucru deosebit, vecin cu activitățile de spionaj (senzație deloc de neglijat pentru adolescenți și tineri!), ofițerii de securitate recurgeau și la sisteme mai mult sau mai puțin ingenioase pentru contactarea de urgență. De exemplu, informatorul „Iordache” fusese instruit de ofițer ca, în cazul unor informații ce nu sufereau amânare, să aplice o bulină de plastilină pe tocul ușii de la clasă sau să apeleze un număr de telefon și să comunice: „am găsit la magazinul Tomis un material frumos de pantaloni”²⁶.

În încheierea procesului de recrutare, ofițerul îi indica proaspătului informator anumite categorii de informații care trebuiau obținute și erau fixate *data și locul* următoarei întâlniri.

După încheierea recrutării, ofițerul întocmea „referatul de felul cum a decurs recrutarea”. În cazul pe care l-am amintit sunt inserate următoarele informații:

„Candidatul a relatat despre unele abateri ale colegilor, care se caracterizează prin fugă de la ore, indisciplina la unele ore, fumatul prin WC. De asemenea, a mai spus că la elevul G.M. acasă se organizau ceaiuri unde participau elevi din școală și alți elevi din alte școli, unde s-a dansat în mod decadent. La aceste ceaiuri mergea și candidatul”²⁷.

În consecință, ofițerul recrutor aprecia că respectivul candidat „a avut o poziție sinceră, relatând aspecte negative din activitatea colegilor”.

Toate documentele menționate până acum erau „colecționate” în așa-numitul „dosar de rețea”, care se deschidea odată cu includerea în rețeaua informativă a noului informator. Aceștia li se adăugau diverse *planuri de dirijare* a informatorului în cadrul obiectivului, *evidența recompenselor și chitanțe* pentru recompensele bănești acordate, *caracterizări periodice* ale activității depuse de informator, *tabelul cu ofițerii* care l-au avut în legătură pe parcursul colaborării, sistemul de legătură utilizat și, într-un final, *raportul cu propunerea (motivată) de abandonare* a acestuia. Uneori, în dosarele de rețea se regăsește și un tabel cu ofițerii care au avut cunoștința de faptul că persoana era în rețeaua informativă de securitate.

Abandonarea informatorului și *scoaterea* sa din rețea se putea face din varii motive: absolvirea școlii și plecarea acestuia în armată sau la facultate (în aceste cazuri, uneori, dosarul de rețea era trimis unităților de

---

²⁶ *Învățând istoria...*, p. 55.

²⁷ *Apud* Florian Banu, *Securitatea – un pedagog din umbră*, în „Magazin Istoric”, nr. 3/2006, pp. 66-70.

contrainformații militare sau compartimentelor care aveau în supraveghere informativă respectiva facultate), angajarea absolventului, mutarea într-o altă localitate sau părăsirea țării, intrarea acestuia în rândul membrilor P.C.R. (în acest caz, era nevoie de o aprobare specială a prim-secretarului județean pentru continuarea folosirii respectivei persoane ca informator), refuzul de a mai oferi informații sau furnizarea de informații fără valoare operativă, deconspirarea colaborării cu Securitatea, pensionarea (în cazul cadrelor didactice), îmbolnăvirea sau decesul informatorului. Uneori, se întâmpla chiar ca informatorul să săvârșească el însuși acte de natură a leza securitatea statului sau să fie depistat că face un joc dublu și atunci pe numele său se deschidea, simultan cu excluderea din rețea, un dosar de urmărire informativă.

Trebuie remarcată importanța pe care o avea pentru Securitate, ca, de altfel, pentru orice serviciu de informații, recrutarea unui tânăr, aflat la începutul vieții și al carierei, din perspectiva utilizării sale ulterioare. În evoluția sa ulterioară, respectivul tânăr putea ajunge în poziții sociale și politice foarte importante și, în acest caz, vechile relații puteau fi oricând reactivate. Acest considerent s-a dovedit la fel de valabil și în cazul recrutării unor tineri străini veniți la studii în România, după cum nici tinerii români aflați în același scop peste hotare nu au fost neglijați de alte servicii de informații.

Notele informative furnizate de informator erau arhivate într-o așa-numită *mapă anexă*, fiind exploatate în copie în dosarele de urmărire sau de verificare informativă ale suspectilor. Tot aici se păstra și evidența întâlnirilor realizate, a informațiilor furnizate și modul de exploatare.

Portretul-robot al „colaboratorului din rândul elevilor”

După ce am prezentat sumar etapele parcurse pentru a recruta un informator din rândul tinerilor, se naște întrebarea care erau caracteristicile psiho-fizice care, în ochii ofițerului de securitate, transformau un tânăr în tipul ideal de informator? Cu alte cuvinte, exista un „șablon”, un model exemplar de informator în raport cu care să se facă aprecierea candidaților?

Din documentele consultate, nu am identificat nici o directivă emisă de conducerea instituției în acest sens, astfel că suntem înclinați să credem că ofițerii de securitate apelau mai degrabă la experiența colegilor cu mai multă vechime în munca informativă și la propriul fler²⁸. Evident, o

---

²⁸ Experiența unora dintre ofițeri era diseminată în rândul cadrelor și prin intermediul publicațiilor de specialitate editate de Ministerul de Interne – vezi,

serie de condiții *sine qua non*, provenite în special din registrul ideologic, aveau un rol eliminator în procesul de selecție, mai ales când recrutarea se dorea a fi făcută „pe bază de sentimente patriotice”. În acest caz, originea socială, trecutul politic al părinților și chiar al rudelor apropiate, apartenența la organizațiile de copii și tineret, atașamentul manifestat față de regim aveau un rol decisiv.

De cele mai multe ori atenția ofițerilor de securitate se îndrepta spre „informatorul născut” și nu spre cel „făcut”. Altfel spus, erau luate în studiu persoane volubile, comunicative, cu un cerc larg de prieteni, capabile să inducă senzația de discreție și confidențialitate și care se bucurau de popularitate în rândul colegilor.

Nu de puține ori, erau preferați elevii și studenții care locuiau în internatele liceelor sau în căminele studențești. Acest lucru se explică, în primul rând, prin faptul că aceștia, fiind departe de familie, de sprijinul și consilierea acesteia, erau mai vulnerabili în fața unor solicitări de colaborare. Pe de altă parte, această categorie de tineri stabilea relații de prietenie atât „pe verticală”, cu colegi din ani superiori sau inferiori, cât și „pe orizontală”, cu alți tineri aflați în clase sau grupe de studiu paralele. În acest fel, informatorii recrutați din rândul acestor tineri puteau fi folosiți pentru obținerea de informații nu numai din sălile de curs și laboratoare, ci și din spațiile de cazare, hrănire, relaxare.

Afirmațiile noastre se întemeiază pe documentele redactate de ofițerii de securitate pe parcursul procesului de recrutare a informatorilor. De exemplu, în 25 martie 1961 un ofițer al Biroului 363, din cadrul Direcției a III „Informații interne”, redacta un „referat/raport cu propuneri de recrutare” a elevului S.P. din Școala Medie nr. 26 din București în care menționa că respectivul „candidat” „are calități și posibilități de informare în rândul elevilor din clasa a XI-a, bucurându-se de simpatia acestora. Este o persoană comunicativă, având posibilitatea să se apropie ușor de orice elev”. Garanția că „va accepta recrutarea și va colabora cinstit cu organele noastre” era considerată a fi una reală, „ținând cont de originea sa socială, precum și de comportarea și activitatea sa zilnică”²⁹.

---

de exemplu, col. Gh. Gavrilă, col. dr. Nicolae Olaru, cpt. Ciprian Sasu și cpt. Nicolae Stroe, *Însușirile psihologice ale personalității. Cunoașterea și educarea lor în interesul muncii de securitate*, în „Securitatea”, nr. 2(78)/1987, p. 31-36 (disponibil on-line, în 12 noiembrie 2017, la http://www.cnsas.ro/documente/periodicul_securitatea/Securitatea%201987-2-78.pdf).

²⁹ Apud Florian Banu, *loc. cit.*, p. 67.

Într-o „Fișă a persoanei de sprijin”, întocmită în 25 noiembrie 1988 de lt. Moșneguțu Elena, eleva luată în studiu pentru a asigura „supravegherea corespunzătoare a elevilor în liceu și cămin”, în vârstă de 14 ani, era prezentată, din punct de vedere al calităților și posibilităților informative, astfel:

„Este o elevă cu o bună pregătire, dovadă și rezultatele bune obținute la învățătură până în prezent, sociabilă, volubilă, foarte atașată de părinți. Este stimată de colegii clasei, datorită faptului că se poate găsi oricând un sprijin moral în ea, își ajută colegii, respectă ordinea și disciplina în cămin”³⁰.

Peste câteva luni, în 26 septembrie 1989, același ofițer recruta o altă elevă, tot de 14 ani, neuitând să consemneze: „este o elevă bine pregătită profesional, cu un potențial intelectual dezvoltat. Este o fire ușor adaptabilă, știe să se facă plăcută de cei din jur”³¹.

Formule asemănătoare folosea și cpt. Preda Mugur, de la Serviciul I „Informații interne” al Inspectoratului M.I. Prahova, pentru a caracteriza un elev în vârstă de 15 ani, recrutat în ziua de 7 decembrie 1989: „Tânăr cu bune rezultate la învățătură, sociabil, cu relații în rândul colegilor. Locuiește la internatul liceului, având posibilități în rândul tuturor colegilor”³².

La fel de conștiincioasă era și lt. maj. Năftănăilă Octavia, care recruta în 5 mai 1989 un elev al liceului „Mihai Viteazul”, din Ploiești. În rubrica intitulată „Scurtă descriere a caracteristicilor psihofizice și a posibilităților informative”, din „Fișă colaboratorului din rândul elevilor”, aceasta menționa: „Este un elev bine pregătit profesional, cunoscut cu o comportare corespunzătoare în familie și în școală. Nu face comentarii de factură politică, având o bună pregătire din acest punct de vedere. Face parte din Clubul «Voința» Sinaia, secția de orientare turistică și face dese deplasări în străinătate. Nu are rude sau relații stabilite în exterior”³³.

Maiorul Nastasiu Ioan, din Serviciul I „Informații interne” al Inspectoratului M.I. Bacău, recruta în 14 noiembrie 1989 un elev de 15 ani, căruia îi făcea următoarea caracterizare: „Este cunoscut în școală, familie și comună cu comportări bune, corect și sociabil cu cei din jurul său. Este

---

³⁰ A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 423.311, f. 1.

³¹ Idem, dosar nr. 423.310, f. 1.

³² Idem, dosar nr. 335.775, f. 1.

³³ Idem, dosar nr. 336.340, f. 1.

istet, întreprinzător și inteligent. Nu se ridică la nivelul posibilităților de care dispune la învățătură. Știe să păstreze un secret”³⁴.

În 19 octombrie 1989, lt. Stanciu Nina, de la Serviciul I al Inspectoratului Județean M.I. Timiș, recruta o elevă a liceului industrial din Beba Veche și consemna în „Fișa persoanei de sprijin” următoarele: „...este inteligentă, are un ascuțit spirit de observație, putere de reținere și redare, concepții social-politice corespunzătoare. Cunoaște majoritatea elevilor din cadrul liceului unde învață, precum și o mare parte a celor de la liceul agricol; este o fire prietenoasă”³⁵.

În alte cazuri, ofițerii de securitate erau mult mai laconici. Lt. Gogu Ioana, de la Securitatea Roman, recruta în februarie 1989 un elev în vârstă de 15 ani, consemnând doar că „tânărul dispune de calități și posibilități care să-i permită o bună colaborare cu organele de securitate. Este bine dezvoltat fizic și intelectual”³⁶. O manieră asemănătoare de descriere a aptitudinilor informatorului avea și plt. Pricop Vasile, din Serviciul I „Informații interne” al Inspectoratului M.I. Vrancea, acesta consemnând, în iunie 1988, următoarele date despre un elev de clasa a IX-a: „Este inteligent, dispune de memorie vizuală și auditivă, cu posibilități și calități de informare”³⁷.

Așadar, se poate concluziona că sinceritatea, corectitudinea, obiectivitatea și fidelitatea în reproducerea unor informații, vigilența, curajul și discreția erau atributele considerate indispensabile pentru introducerea unui tânăr în rețeaua informativă. Alături de aceste calități, inițiativa și capacitatea de orientare, stăpânirea de sine și prezența de spirit, calmul și prudența erau, cu toatele, trăsături în măsură să contureze portretul informatorului ideal³⁸.

Nu în ultimul rând, se poate aprecia că și calitățile fizice erau luate în calcul în procesul recrutării, întrucât un tânăr sau o tânără cu un aspect fizic atrăgător nu ducea lipsă de admiratori, inter-relaționând mult mai ușor cu un număr mare de persoane. Din acest motiv, din descrierea „caracteristicilor psihofizice și a posibilităților de informare” nu lipsesc mențiuni precum „are o figură plăcută, brunetă cu ochi mari, negri” sau

---

³⁴ Idem, dosar nr. 423.309, f. 1.

³⁵ Idem, dosar nr. 389.030, f. 1.

³⁶ Idem, dosar nr. 317.693, f. 1.

³⁷ Idem, dosar nr. 419.170, f. 1.

³⁸ Ministerul de Interne, *Criterii privind recrutarea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate...*, p. 10.

„are un fizic agreabil, ceea ce determină în jurul ei prezența permanentă a colegilor, a altor tineri”.

Ce tipuri de informații erau căutate prin această categorie de informatori?

Paleta de informații ce prezenta interes pentru organele de securitate a fost nu numai foarte largă, dar a cunoscut și o dinamică în timp. Mutațiile înregistrate erau într-o strânsă corelație cu evoluțiile ideologice și cu stadiul în care se afla regimul comunist, amenințările la adresa securității acestuia fiind periodic redefinite. Astfel, dacă în perioada 1948-1958 informatorii din rândul tinerilor erau dirijați mai cu seamă pentru a identifica potențialele focare de *rezistență activă* (foști membri ai „Mănunchiurilor de prieteni”, ai „Frățiilor de Cruce” sau elevi și studenți care erau membri sau susținători ai unor grupuri de rezistență armată³⁹), ulterior accentul s-a deplasat spre obținerea de informații despre tot ce putea fi încadrat la *rezistența pașnică*: subversiunea externă (ascultarea și corespondența cu posturi de radio occidentale, colportarea știrilor și comentariilor „dușmănoase”, difuzarea unor materiale audio-video „decadente”), realizarea și difuzarea de înscrisuri ostile, tentative de trecere frauduloasă a frontierei etc.

Ca urmare a acestor schimbări de optică a Puterii asupra a ceea ce considera a fi o contestare intolerabilă din partea unui segment al societății, potențialul informativ al rețelelor dirijate de Securitate a fost redirecționat periodic, prioritățile informative fiind și ele redefinite. Desigur, nu au lipsit „constantele”, acțiunile considerate permanent a reprezenta un grad acut de pericolozitate: ascultarea posturilor de radio occidentale, influența religiei asupra tinerilor, tentativele de părăsire ilegală a țării.

Fără a urmări în detaliu aceste evoluții, ne vom mulțumi să semnalăm că, mai cu seamă după 1968, pe fondul unei anumite relaxări ideologice a regimului⁴⁰, documentele Securității consemnează preocupări

---

³⁹ Unele unități școlare, cum ar fi Liceul „Radu Negru” din Făgăraș, erau considerate adevărate „pepiniere” de membri pentru grupurile de rezistență armată – cf. C.N.S.A.S., „*Bande, bandiți și eroi*”. *Grupurile de rezistență și Securitatea (1948-1968)*, Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Elisabeta Neagoe, Liviu Țăranu (eds.), București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 167.

⁴⁰ Criticile formulate în 1968 la adresa abuzurilor săvârșite de organele Ministerului Afacerilor Interne au provocat o anumită inhibiție în rândurile

sporite pentru *combaterea influențelor occidentale* asupra tinerilor. Așa cum se menționa în „Raportul cu privire la activitatea Direcției I pe anul 1969”, informațiile obținute indicau faptul că „serviciile de spionaj, cercurile reacționare din străinătate și elementele dușmănoase din interior, își îndreaptă atenția tot mai mult către tineri, pentru a strecura în conduita unora idei potrivnice orânduirii noastre”. La rândul lor, „elementele dușmănoase” din interior (părinți, rude, prieteni sau chiar cadre didactice), încercau, în opinia Securității, „să zdruncine încrederea anumitor elevi și studenți în politica partidului, le inoculează idei fasciste, înfățișează «meritele» diverselor grupări politice reacționare sau încearcă să-i antreneze în acțiuni ostile și anarhice”⁴¹.

Aceași percepție se desprinde și dintr-un „Plan de măsuri privind intensificarea muncii informativ-operative în rândul tineretului”, elaborat în comun de Ministerul Afacerilor Interne și de Consiliul Securității Statului în iunie 1971. În document se menționa că în ultima perioadă, „în mod deosebit, sub influența propagandei ostile din exterior, a influenței exercitate de elemente cu concepții ostile din interior, continuă să apară în rândul unor categorii de tineri o seamă de manifestări străine socialismului și încălcări ale dispozițiilor legale”⁴².

Dar, în ce constau aceste „manifestări străine socialismului”? Potrivit unei „Informări”, adresată conducerii Partidului de către C.S.S. și M.A.I., acestea îmbrăcau forme variate: „constituirea în grupuri și organizații cu caracter ostil regimului, calomnierea conducătorilor de partid și de stat, precum și a realizărilor obținute în țara noastră, trecerea frauduloasă a frontierei, omoruri, tâlhării, violuri, ultragiarea organelor de stat, furturi calificate, tulburarea ordinii și liniștii publice și altele”⁴³.

Îngrijorarea avea temeuri serioase, mai ales dacă avem în vedere *infracțiunile de drept comun* în care erau implicați tinerii. Potrivit datelor

---

Miliției și Securității, multe cadre adoptând o atitudine pasivă, de teama de a nu fi acuzate de noi abuzuri. Această situație, cumulată cu alți factori a condus la o creștere îngrijorătoare a infracțiunilor. Astfel, organele de miliție s-au văzut confruntate în anul 1969 cu un număr de 156.177 de infracțiuni, față de numai 96.537 în anul 1968 – A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 37/1970, f. 77.

⁴¹ C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode*, vol. II (1967-1989), coord. Florica Dobre, editori: Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, București, Editura Enciclopedică, 2006, p. 400.

⁴² A.C.N.S.A.S., fond M.A.I.-D.G.J., nr. inv. 3.629, vol. 10, f. 117.

⁴³ *Ibidem*, f. 39.

centralizate de Ministerul Afacerilor Interne, în anul 1970 fuseseră cercetați de organele Miliției nu mai puțin de **26.518 tineri** cu vârsta între 14 și 26 de ani, ceea ce reprezenta circa **30% din totalul învinuților și inculpaților** la nivel național. Faptele comise de aceștia erau în multe cazuri de o gravitate deosebită. Astfel, tinerii din categoria de vârstă amintită comiseseră 77% din totalul furturilor auto-moto, 69,9% din furturile „prin spargere și chei potrivite”, 65,5% din totalul violurilor, 55,1% dintre tâlhării, 54,2% dintre furturile din buzunare, 50% dintre furturile din avutul personal, 36,8% dintre omucideri.

În ce privește Securitatea, problema o reprezenta împletirea unor fapte de drept comun cu altele din sfera infracțiunilor contra securității statului, precum și, mai ales, cele care aveau un caracter politic evident. Astfel, în *încercarea de a părăsi ilegal țara* pentru a se stabili în Occident, unii tineri își începeau acțiunea prin săvârșirea unor infracțiuni de drept comun deosebit de grave. De exemplu, în 1970 un grup de cinci tineri din Arad, care intenționau să treacă frontiera în mod fraudulos, și-a început acțiunea prin furtul unei arme de vânătoare, cu care au împușcat mortal un cetățean, pe care l-au jefuit, ascunzând apoi cadavrul într-o pădure. De asemenea, fuseseră depistate două grupuri de tineri, unul din Craiova și unul din Oradea, care-și făcuseră planuri de părăsire a țării prin deturnarea unor aeronave TAROM.

Dimensiunea fenomenului poate fi apreciată pornind de la faptul că, în primul trimestru al anului 1971, nu mai puțin de 179 de tineri (majoritatea între 19 și 23 ani) fuseseră semnalăți cu intenții de evaziune sau reținuți în momentul în care încercau să treacă fraudulos frontiera.

Deosebit de îngrijorătoare pentru autorități erau tendințele tinerilor de *asociere în grupuri informale*, dincolo de controlul exercitat cu minuțiozitate asupra organizațiilor oficiale de tineret. Astfel, atât Securitatea, cât și Miliția semnalau faptul că „influențați de ideile, moda și practicile occidentale, unii tineri s-au grupat în «cluburi» de nuanță «hippies», în cadrul cărora se organizau distracții în poduri, pivnițe, garaje, care degenerau în comportări imorale”. Faptul că unele dintre cluburi aveau caracter închis, fiind accesibile numai membrilor care aveau la un statut/regulament și plăteau cotizații, era la fel de îngrijorător ca și tendința altor cluburi de a fi deschise și pentru invitați, însă contra unei taxe! Spiritul „capitalist” de asociere în scopul obținerii unor profituri, care se manifesta în rândul tinerilor, arăta că drumul până la făurirea „omului nou” era încă lung!

Încă și mai periculos era considerat faptul că fuseseră depistate o serie de organizații și grupări clandestine cu preocupări de factură politică: „comentarii dușmănoase, interpretarea tendențioasă a știrilor transmise de «Europa Liberă», intenții de comiterea de atentate asupra milițienilor pentru procurarea de armament, fuga din țară și altele”.

Astfel, la Galați fusese depistată „Asociația tinerilor români ortodocși”, formată dintr-un grup de zece elevi ai Liceului „Vasile Alecsandri”, aflați „sub îndrumarea unui fost legionar”, în vreme ce la Târgoviște fusese identificată organizația „Frăția”, cu 11 membri având vârste între 16 și 19 ani, organizație care, „după modul de orientare, criteriile de selecționare și măsurile de conspirare, se aseamănă cu organizațiile de tineret ale fostei Mișcări Legionare”. Membrii „Frăției” își confecționaseră ștampile, legitimații, strângeau cotizații, își tatuaseră o cruce pe brațul stâng și-și procuraseră arme albe. De asemenea, în martie 1971 fusese descoperită în București organizația „Garda Neagră”, formată din 11 elevi de la mai multe școli tehnice și profesionale, care „își propuseseră să comită acțiuni ostile regimului: aruncarea în aer a unor obiective, atacarea unor ofițeri de miliție, atacarea unei unități militare conform unui plan întocmit pentru procurarea de armament”⁴⁴.

Potrivit analizelor efectuate de către Securitate, una dintre cauzele care stăteau la originea unor astfel de acțiuni o constituia „influența negativă [pe] care o exercită emisiunile postului de radio «Europa Liberă», care instigă tinerii la acțiuni ostile orânduirii noastre socialiste”. Informațiile deținute arătau că „destul de mulți tineri audiază acest post, iar unii au intrat și în corespondență cu crainicii emisiunilor pentru tineret”. În anul 1970 și primul trimestru al anului 1971, Securitatea identificase 4.785 de scrisori trimise postului amintit, dintre care „454 au avut un conținut calomnios la adresa conducătorilor de partid și de stat și a realizărilor obținute de țara noastră”⁴⁵.

Alți factori care contribuiau la îndepărtarea unor tineri de linia de conduită trasată de Putere erau: influența cultelor religioase, insuficienta cunoaștere a preocupărilor și frământărilor tinerilor de către factorii educativi (familie, școli, facultăți, organizații de tineret, sindicate), influența unor „relatări amănunțite în literatură, presă, televiziune și cinematografie despre infracțiuni săvârșite în alte țări”.

Pornind de la realitatea creșterii fenomenului infracțional în rândul tinerilor și de la linia de demarcație destul de volatilă dintre infracțiunile

---

⁴⁴ *Ibidem*, f. 42.

⁴⁵ *Ibidem*.

de drept comun și cele privind securitatea statului, așa cum erau acestea definite în legislația vremii, conducerea Partidului a ordonat coordonarea acțiunilor Miliției și Securității, mai cu seamă în domeniul utilizării rețelelor informative⁴⁶.

Rezultatele măsurilor ordonate de Partid și puse în practică de Securitate și Miliție nu au întârziat să apară. Potrivit unui „Documentar privind unele aspecte din rândul tineretului”, întocmit de Ministerul de Interne la 1 septembrie 1972, în anii 1971-1972, „circa 44.500 tineri au făcut obiectul urmăririi de către organele Ministerului de Interne, din care 1.300 pentru fapte ce lezau – sub diferite forme – securitatea statului, iar restul de 43.200 pentru infracțiuni de drept comun”⁴⁷.

Deși numărul de tineri care încălcase ră cadrul legal continua să fie destul de mare, o analiză comparativă permitea unele motive de optimism: „Din compararea stării infracționale pe semestrul I/1972, cu cea din perioada corespunzătoare a anului 1971, rezultă că a scăzut numărul tinerilor urmăriți pentru fapte ce lezează securitatea statului cu 49%, pentru furt din avutul obștesc cu 29%, pentru furt din avutul personal cu

---

⁴⁶ De altfel, acest tip de colaborare în plan informativ nu constituia o excepție de la modalitățile obișnuite de lucru. Însuși Nicolae Ceaușescu, referindu-se la necesitatea conlucrării dintre Miliție și Securitate în obiectivele economice, arăta: „În ce privește activitatea informativă și, în general, activitatea economică și aici ar trebui să aducem ceva mai multă claritate, ținând seama că de această activitate se ocupă astăzi două organisme în întreprinderi, atât Securitatea, cât și Miliția. Desigur, unii au un anumit obiectiv, dar lucrurile sunt greu să fie discutate înainte. Nu se știe dacă este furt sau este un act contrarevoluționar. Lucrurile acestea apar în cursul cercetării. Atunci, ar trebui să gândim – și am spus și tovarășilor de la Securitate – la o unificare a acestor organisme în întreprinderi. Să avem o singură rețea informativă, pentru că altfel se suprapun, se lucrează paralel, se mai și ceartă până la urmă și, în orice caz, lucrurile merg prost. Deci, împreună cu Securitatea să analizăm problema aceasta a unificării rețelelor din întreprinderi. În cazul descoperirii unei infracțiuni, se va vedea dacă este un furt și atunci merge la anchetă la organele respective, iar dacă este altceva, atunci merge în altă parte. Aici trebuie să realizăm o unificare, pentru că lucrurile nu merg cum trebuie” - *Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința de analiză a muncii Miliției pe anul 1971*, în A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Administrativ-Politică, dosar nr. 1/1972, f. 52. Același principiu, de colaborare strânsă și de schimb de informații, a fost aplicat și în supravegherea tinerilor.

⁴⁷ C.N.S.A.S., *Securitatea și sistemul educațional comunist din România (1948-1989)*, studiu introductiv, notă asupra ediției și selecția documentelor de Luminița Banu, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2015, p. 177.

31.5%, iar pentru înșelăciune în dauna avutului personal și altele cu 38%”⁴⁸.

În pofida intensificării supravegherii și a extinderii rețelilor informative, tinerii au continuat să dea numeroase bătăi de cap Securității, unele dintre acțiunile acestora fiind de un real pericol. Astfel, în ziua de 5 februarie 1977, un grup de șase tineri, între 16 și 19 ani, din municipiul Cluj-Napoca, au intenționat să deturneze avionul de pasageri TAROM care efectua cursa Cluj-Napoca-București. Aceștia plănuiseră luarea ca ostatic a unei stewardese și, sub amenințarea uciderii acesteia, obligarea echipajului avionului pentru schimbarea traseului de zbor spre Austria. În acest scop, „și-au procurat cinci cuțite, frânghii, au confecționat măști din ciorapi *nylon* și s-au antrenat, simulând operațiunea de deturnare a avionului”⁴⁹.

Potrivit unei note a Direcției I din D.S.S., datată 6 martie 1982, un grup de șase elevi de la liceele industriale din orașul Bacău s-au constituit într-un „anturaj”, intenționând „să inițieze acțiuni de natură fascist-terroristă și să comită fapte infracționale de drept comun.

În vederea realizării planurilor lor, tinerii concepuseră „un program de acțiune, un cod pentru comunicări, au procurat materiale cu caracter fascist-terrorist, rețete privind compoziția unor substanțe explozive, precum și materialele referitoare la organizarea acțiunilor criminale ale bandelor legionare”. Cei în cauză intenționau „să inițieze acțiuni de terorizare a orașului Bacău prin realizarea de explozivi improvizați, care să fie plasați la clădirile mari”⁵⁰.

Alți trei elevi de la Școala generală nr. 13 din Arad confecționaseră „un număr de șapte arme și patru pistoale artizanale”, care, în urma expertizării, s-a dovedit că „două sunt în stare de funcționare, putând lovi mortal de la o distanță de 10 m”.

Ascultarea și colportarea știrilor difuzate de posturile occidentale continuau, de asemenea, să reprezinte o mare tentație pentru tinerii avizi de noutăți muzicale și informații de alt tip decât cel promovat până la saturație de mass-media românească. Ca urmare a acestei preocupări, șase elevi de la diverse licee din Brașov au conceput, inițial ca activitate aplicativă, „un sistem de comunicații tip «interfon», ce unea apartamentele în care locuiau, prin care difuzau și audiau programele muzicale”. Ulterior, elevii au audiat și emisiunile postului de radio

---

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 254.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 300.

„Europa liberă”, „înregistrând știrile, după care alcătuiau un program propriu în care au inclus și aspecte cu conținut necorespunzător la adresa orânduirii politice și de stat din țara noastră”. Preocupări asemănătoare fuseseră depistate la o elevă din clasa a XII-a, la Liceul „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, care „a audiat și înregistrat pe bandă magnetică știrile transmise de postul de radio „Europa liberă”, după care le-a redat în clasă în prezența a 20 colegi”⁵¹.

De asemenea, ispita de a părăsi România în speranța unui trai mai bun în Occident a continuat să-i împingă pe mulți tineri spre tentativa de trecere ilegală a frontierelor. De exemplu, numai în perioada 1 ianuarie - 31 martie 1986, „au acționat la frontiera de stat 439 minori (263 reținuți în tentativă, 145 predați de autoritățile statelor vecine și 30 ajunși în Occident), reprezentând 12,1% din numărul persoanelor care au comis astfel de fapte”⁵².

Desigur că, în multe cazuri, acțiuni precum cele amintite mai sus nu ar fi putut fi depistate de Securitate fără aportul rețelei informative. În același timp, însă, se cuvine precizat că, de multe ori, notele informative furnizate de persoanele de sprijin din rândul elevilor abundau în banalități, nefăcând altceva decât să consemneze simple acte de indisciplină sau de încălcare a regulamentelor școlare. Astfel, persoana de sprijin „Doru” informa că „în cursul lunii noiembrie 1988, elevii clasei a IX-a F au plecat de la ore, mergând în oraș, deoarece nu-și pregătiseră temele”⁵³.

La 1 martie 1989 un elev dintr-o comună vâlceană informa ofițerul de securitate că profesorul de istorie, care îndeplinea și funcția de secretar al școlii și care „mai înainte uita ușa de la secretariatul școlii descuiată”, era pe drumul cel bun, căci, „de când a fost atenționat de organele de miliție, nu mai uită secretariatul deschis și nici documente nu mai lasă pe birou când termină programul”⁵⁴.

Un alt informator din Vâlcea își informa ofițerul de legătură, în 13 octombrie 1989, că un elev din clasa a XI-a, nou-venit în Liceul Industrial nr. 7, ar fi spus unor colegi „că practică karate (sic!), împreună cu un alt tânăr, se pare chiar băiatul gazdei unde locuiește”⁵⁵. De remarcat că

---

⁵¹ *Ibidem*, p. 301.

⁵² *Ibidem*, p. 375.

⁵³ A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 317.693, f. 3.

⁵⁴ *Idem*, dosar nr. 411.942, f. 4.

⁵⁵ Organizarea și practicarea „oricăror forme de yoga și karate” fusese interzisă prin Hotărârea Consiliului Național pentru Educație Fizică și Sport nr. 1.253 din

„persoana de sprijin” pare să manifeste înțelegere față de pasiunea noului coleg, căci în finalul notei informative nu uită să adauge: „din cele observate până în prezent, acesta este un băiat liniștit, dar care ar vrea să practice acest sport”⁵⁶.

Pe 7 decembrie 1989, când regimul comunist „scârțâia” din toate încheieturile, cpt. Preda Mugur, din I.J. al M.I. Prahova, era interesat de un elev „semnalat că vehiculează casete video necorespunzătoare”. Ca

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL M.I. 6/146
Serviciul 7/B

SECRET
(după completare)

ANGAJAMENT
*****

Considerând că apărarea patriei, a securității statului constituie o obligație patriotică a întregului popor, înscrisă în Constituție.

Subsemnatul [redacted] născut la [redacted] 1974 în Sibiu domiciliat în Sibiu Aleea [redacted] din Instituția de învățământ Libeul [redacted] „Octavian Goga”, mă angajez să sprijin în mod secret, organizat și sincer organele de securitate în activitatea pe care o desfășoră pentru prevenirea, descoperirea și lichidarea infracțiunilor îndreptate împotriva securității statului, pentru combaterea oricăror manifestări care afectează interesele orânduirii noastre socialiste.

Data 14.12.1989 (semnătura) [redacted]

Angajamentul a fost dat în prezența [redacted] (gradul, numele și prenumele ofițerului)

urmare a dirijării rețelei din anturajul acestuia, primea o notă informativă cu următorul conținut: „elevul (...) are în Algeria o mătușă, sora mamei, care împreună cu soțul, algerian de naționalitate, s-au stabilit în acea țară. După spusele lui, nu o duc prea bine și nu le-a trimis nici un fel de pachete. Elevul în cauză nu a discutat niciodată

de posibilitatea ajungerii în străinătate”⁵⁷.

Concluzii

La 28 iulie 1834, consulul Rusiei, Matvei Lvovici Minciaki, începându-și relațiile oficiale cu domnitorul Moldovei, Mihail Sturdza, îi comunica instrucțiunile primite la Petersburg privind supravegherea influențelor occidentale asupra tinerilor din Țările Române: „...Mi se recomandă în fine, cu deosebire, să chem atenția domnitorilor spre tot ce ar putea indica o anumită tendință a spiritelor tinere de a se lăsa antrenate de ideile liberale, să-i invite să urmărească evoluția opiniei publice în Principate, să împiedice cea mai mică încurajare a creșterii ideilor subversive, (...) să persevereze în grija de a da educației tineretului

27 august 1982 – C.N.S.A.S., „Amorsarea” Revoluției. România anilor '80 văzută prin ochii Securității, editor: Florian Banu, Târgoviște, Editura „Cetea de Scaun”, 2012, p. 142.

⁵⁶ A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 412.125, f. 6.

⁵⁷ Idem, dosar nr. 335.775, f. 2.

un impuls moderat cu înțelepciune, să înfrâneze din toate puterile spiritul de inovație și de tulburare, care s-ar putea manifesta în minți lipsite de experiență, avide să dea țării lor o existență politică diferită de aceea pe care i-o asigură instituțiile actuale, întemeiate pe tratate...”⁵⁸.

La distanță de peste un veac, instrucțiunile pe care guvernanții comuniști le dădeau aparatului de securitate nu sunau cu mult diferit. Teama de „ideile liberale” și de „spiritul de inovație și tulburare”, care ar fi putut încolți în „minți lipsite de experiență”, rămăsese la cote înalte, iar tentativele tinerilor de a da țării „o existență politică diferită de aceea pe care i-o asigură instituțiile actuale” trebuiau reprimite din fașă.

Ca urmare a acestei percepții, Securitatea a avut permanent pe agenda de lucru, în perioada 1948-1989, problema „Tineret” (sub diverse denumiri). Prin dimensiunea⁵⁹ și complexitatea sa, această „problemă” a reclamat eforturi serioase din partea Securității pentru a o ține sub control, fiind folosite toate mijloacele și metodele din panoplia serviciilor secrete. Dintre acestea, rolul cel mai important a revenit rețelei informative create în rândul elevilor și studenților.

Considerată „mijlocul de bază al activității informativ-operative de cunoaștere și prevenire”, rețeaua informativă a fost folosită în urmărirea tuturor problemelor și obiectivelor aflate în atenția Securității, dar, în cazul supravegherii tineretului, aceasta a avut o serie de particularități.

În primul rând, includerea unor minori în rețeaua informativă a fost de natură să le provoace acestora o serie de emoții violente, în măsură să le afecteze dezvoltarea personalității, veritabile traume, cu efecte de lungă durată. Recrutarea, efectuată, în principal, „pe baza convingerilor patriotice” și „pe baza materialelor compromițătoare”, avea efecte puternice asupra viitorilor informatori.

---

⁵⁸ Apud Ștefan Cazimir, *Alfabetul de tranziție*, București, Editura Cartea Românească, 1986, p. 67.

⁵⁹ În anul 1989, se aflau pe băncile școlii un număr de 5.592.344 tineri, reprezentând nu mai puțin de 24,6% din populația țării. În învățământul primar și gimnazial învățau 3.030.666 elevi, iar în licee alți 1.226.927 elevi. Cursurile instituțiilor de învățământ superior erau urmate de 159.798 studenți. În cadrul unităților de învățământ își desfășurau activitatea un număr de 227.192 cadre didactice, dintre care 33.522 educatoare, 56.882 învățători, 86.099 profesori din învățământul general, 37.728 profesori din cadrul liceelor și 12.961 cadre didactice din învățământul superior – A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.833, vol. 28, f. 36-37.

Acest lucru era perfect conștientizat de către ofițerii de securitate, ca dovadă că directivele profesionale subliniau că, „după recrutare, în majoritatea cazurilor, informatorul trece printr-o criză psihică, iar lucrătorul operativ este dator să-l aducă la starea normală”⁶⁰. Pentru ca informatorul să nu clacheze și, în urma muștrărilor de conștiință, să deconspire legătura cu Securitatea sau să refuze continuarea colaborării, se recomanda ofițerilor de securitate ca, imediat după recrutare, „primele întâlniri cu informatorul să aibă loc la intervale de timp de 2-4 zile, sau, în unele cazuri, și mai des”⁶¹.

Dacă aceste observații și recomandări se refereau la informatori, în general, ne putem imagina ce efecte puternice putea avea recrutarea asupra unui adolescent de 14-15 ani! Reputația pe care o avea instituția Securității⁶², discuțiile survenite după petrecerea unor acte de indisciplină școlară, mediul în care avea loc recrutarea erau, cu toatele, evenimente în măsură să acționeze ca puternici factori de stres pentru un om aflat în procesul atât de dificil de trecere de la copilărie la adolescență.

Nici tinerilor care depășiseră vârsta de 18 ani nu le era prea ușor să facă față „întrevederii” cu un ofițer de securitate. Elocvente în acest sens sunt mărturiile celor care au trecut prin așa ceva. Astfel, un fost informator își relata propria experiență astfel:

„Vreau să vă spun că, tânăr fiind și /.../ în sediul Securității... numai când auzai de Securitate te apuca..., numai când te uitai la clădirea Securității, te apuca teama. Eu nu știu câți au fost, că acum sunt atât de viteji, câți au fost în vreo cămăruță a Securității, numai cu securistul acolo... mi-era teamă, dar mă gândeam: «Doamne, cum să fac?»”⁶³.

Un fost student își amintea recrutarea sa, pe vremea când avea 22-23 de ani, în următorii termeni:

„...m-am dus cu el pe undeva pe lângă Poliția Capitalei... era înainte o Alimentara pe acolo (...) Și m-au dus într-un subsol acolo, iar tipul acesta, care m-a acostat pe stradă, era amabil. (...) Acolo m-a băgat într-o

---

⁶⁰ C.N.S.A.S., „Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987), ediție îngrijită de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu, București, Editura Nemira, 2007, p. 212.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Semnificativ este și faptul că în rândul populației circula un banc potrivit căruia celebrul post de radio „Erevan” ar fi fost întrebat de un ascultător „Ce este Securitatea?” iar răspunsul ar fi fost: „Securitatea este inima Partidului, care bate, bate, bate...”.

⁶³ *Învățând istoria...*, p. 65.

cameră care n-avea geamuri – era ceva stresant... A venit un Nene mai copt, [care] se pieptăna cu prosopul... cu ochelari din ăia fumurii... era ca într-un film cu *Gestapo*... Eu eram intimidat, deja, [de] când intrasem în camera aia (...). În clipa aia, singura chestie pe care o ai în minte, sau eu am avut-o, a fost cum să ies din camera aia fără geamuri... nici acasă dacă ajungeai, nu aveai unde să țipi, tot ei veneau...”⁶⁴.

Așadar, în opinia noastră, includerea în rețelele informative ale Securității a unor minori a reprezentat un act iresponsabil, profund inuman, în măsură să afecteze dezvoltarea armonioasă a personalității tinerilor, cei care erau considerați, oficial, de către regimul comunist „cel mai prețios capital”. Nici încurajarea, în rândul studenților sau tinerilor încadrați în diverse locuri de muncă a delatiunilor cu privire la opiniile politice ale colegilor, profesorilor, rudelor nu era în măsură să contribuie la construirea unui profil moral demn de invidiat.

Pe de altă parte, mereu invocata *necesitate* a acestor rețele este departe de a reprezenta un adevăr. De fapt, comportamentele cu risc crescut pentru ordinea publică și securitatea statului puteau fi monitorizate și prin alte metode și mijloace de culegere a informațiilor, cu o minimizare a implicării factorului uman și cu evitarea completă a folosirii minorilor. Documentele studiate ne-au demonstrat însă imposibilitatea, atât a ofițerilor de securitate, cât mai ales a activiștilor de partid, de a face distincția între *delictele de drept comun* (furturi, tâlhării, violuri, violențe fizice) și *delictele politice*, chiar în definiția largă a acestora, specifică regimului. Din această ambiguitate a rezultat o permanentă intersectare a activităților specifice Miliției cu cele ale Securității, concretizate în deschiderea unor acțiuni de urmărire, măsuri punitive ad-hoc (tunderea „pletoșilor”, bărbieritul „bărboșilor”), anchetarea unor tineri pentru că ascultau un anumit tip de muzică, monitorizarea informativă a unor „ceaiuri dansante”, interceptarea cererilor de „dedicații muzicale” adresate în scris „posturilor de radio dușmănoase”⁶⁵.

Faptul că această atitudine a Puterii nu a reprezentat, mai cu seamă după amplele mișcări de protest ale anului 1968⁶⁶, o excepție românească

---

⁶⁴ *Ibidem*, p. 66-67.

⁶⁵ C.N.S.A.S., *Securitatea și sistemul educațional comunist din România (1948-1989)*, studiu introductiv, notă asupra ediției și selecția documentelor de Luminița Banu, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2015, p. 53.

⁶⁶ Referindu-se la tinerii britanici ai anului 1968, Rob Evans și Paul Lewis folosesc cuvinte care par să descrie congenerii din România socialistă: „se bucurau de o

sau o regulă a lagărului socialist nu face mai puțin respingătoare astfel de practici. Dimpotrivă, translarea unor practici abuzive dinspre regimurile totalitare spre cele democratice trebuie să se constituie într-un permanent *remember* și într-un semnal de alarmă pentru fiecare cetățean care ține la libertatea sa.

---

bună educație și de perspectiva unei slujbe bune, iar acum voiau să facă lucrurile altfel decât generația părinților lor. Erau idealști și cuprinși de spiritul libertății; simțeau că stă în puterea lor să modeleze lumea. Se revoltau împotriva unei societăți pe care o vedeau ca intransigentă, monotona și paternalistă. Erau neîncrezători când venea vorba de autoritate – autoritatea politicianilor, a administratorilor de colegii și a poliției. Era o vreme a schimbărilor radicale în artă, muzică, film și modă. Părea că vechile certitudini făceau loc unei lumi noi. Pentru cei tineri, protestul era motorul fascinant al acestei schimbări. Pentru autorități, protestul reprezenta un pericol cât se poate de real la adresa ordinii existente” - Rob Evans & Paul Lewis, *Sub acoperire. Povestea adevărată a poliției secrete din Marea Britanie*, traducere din limba engleză și note de Alexandru Racu, București, Editura All, 2016, p. 23.

Politica de cadre în Securitate (1956 – 1968). Evaluarea cadrelor (I)

Staff Policy in the Securitate (1956-1968). Staff assesment (I)

Uninterrupted evaluation of workers' performance had been an obsession for the leadership of the Romanian repressive apparatus and, at the same time, an essential part of its cadres policy since the establishment of the Securitate's structure. Appropriate assessment of the skills and work of the employees influenced the policy of promoting or releasing their positions, the proper organization of the various Securitate Units, the entry into reserve of the inappropriate elements, the orientation of the recruitment policy of the new cadres, the training programs, etc.

This study presents the system of evaluation of the Securitate workers from two different perspectives: the bureaucratic one, which refers to the appreciation of the officers' activity by their direct superiors, through the annual service mark and the result of the controls required by the ministry's management over the activity of the subordinate units aimed to asses the degree of application of the provisions of the current regulations and the professional performance of the employees of each direction.

Etichete: sistem de evaluare, cadre, Securitate, ofițeri, informatori

Keywords: evaluation system, cadres, Securitate, officers, informers.

Permanentă evaluare a performanțelor profesionale ale lucrătorilor a reprezentat o obsesie pentru conducerea Securității române și, în același timp, o componentă esențială a politicii sale de cadre. De aprecierea corespunzătoare a calităților și activității lucrătorilor depindeau promovarea sau retrogradarea lor din funcții, organizarea corespunzătoare a diverselor unități de Securitate, trecerea în rezervă a elementelor necorespunzătoare, orientarea politicii de recrutare a noi cadre, tematica programelor de perfecționare profesională etc.

În primii ani după 1948, în perioada în care aparatul de represiune se afla în plin proces de formare, iar cele mai importante probleme le constituiau recrutarea de lucrători corespunzători din punctul de vedere al criteriilor politico-ideologice și eliminarea celor incompatibili, evaluarea obiectivă a activității lor a constituit mai mult un deziderat. Până în 1952, cel puțin, a fost păstrat vechiul sistem, preluat de la Siguranță, prin care aprecierea activității lucrătorilor se efectua aproape exclusiv prin intermediul notării de serviciu, întocmite de șefii de compartimente, dar metodologia alcătuirii acesteia și obiectivitatea sa

lăsau mult de dorit. Mai mult decât atât, această formă de evaluare era privită drept o formă birocratică de lucru, opusă „muncii vii de cadre”, propovăduită de ideologia regimului, motiv pentru care a și fost abandonată ulterior.

Dincolo de aspectele referitoare la forma evaluării cadrelor, o problemă esențială a reprezentat-o și lipsa unor criterii clare de apreciere, atât calitative, cât și cantitative. Aceasta lasa calea deschisă subiectivismului în domeniu și, în același timp, asigura lucrătorilor o libertate deplină, în a-și desfășura activitatea după cum credeau de cuviință, știind că, atâta timp cât aveau o biografie și o origine socială corespunzătoare și întrețineau relații amiabile cu superiorii direcți, puteau continua să lucreze și chiar să promoveze în cadrul sistemului, indiferent de meritele proprii. Asta cu atât mai mult cu cât controlul din partea conducerii centrale, asupra modului de implementare a politicii represive și a prevederilor propriilor ordine, a lăsat de dorit, atât timp cât Teohari Georgescu a ocupat funcția de ministru de Interne¹. Deși dorea mai mult să-și evidențieze meritele proprii, în organizarea aparatului de Securitate, declarațiile lui Al. Drăghici din aprilie 1968, cu privire la situația găsită la numirea sa la comanda sistemului, în mai 1952, corespund în mare măsură realității:

„70 - 80% din ofițeri nu aveau nici un informator. În fiecare direcție operativă, un ofițer muncea și o sută stăteau și se spunea că muncesc cu toții. Când îi luai la concret, constatai că unul, doi, trei munceau, iar restul nu făceau nimic. [...] Oamenii noștri erau obișnuiți cu procedee simpliste, făceau deconspirări, mii de oameni nu aveau agentură, ratau acțiuni împotriva dușmanului, făceau deconspirări și puneau dușmanul în gardă. A trebuit ca, în această muncă, să luăm măsuri operative, să sancționăm pe mulți oameni, să mergem de la sancțiuni disciplinare până la trimiterea lor în justiție”².

O contribuție importantă, la situația descrisă mai sus, o avea însă și lipsa unor reglementări foarte clare, privind modul de desfășurare a activității informative, precum și cea a unor instrumente adecvate de apreciere a activității angajaților. În anii care au urmat, noul ministru a reușit să remedieze multe din deficiențele existente, prin emiterea unor noi directive de organizare a „muncii” informativ-operative și de anchete

---

¹ Titulatura corectă, pentru această perioadă, este aceea de „ministru al Afacerilor Interne”, dar voi folosi această formă prescurtată, pentru a spori ușurința exprimării.

² ANIC, fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar nr. 65/1968, f. 36: *Stenograma ședinței Comitetului Executiv al CC al PCR din ziua de 22 aprilie 1968.*

și prin întărirea controlului exercitat de conducerea centrală a ministerului asupra activității tuturor organelor de Securitate.

Principalele mijloace utilizate, pentru centralizarea autorității de la nivelul întregului sistem, au fost reprezentate de concentrarea puterii de decizie, în privința carierei tuturor lucrătorilor operativi de Securitate, la nivelul ministrului și al Direcției Cadre, precum și de reorganizarea Serviciului Inspecții al ministrului, care devine un instrument important în uniformizarea practicii informative și de anchete, evaluarea performanței generale a sistemului și corectarea deficiențelor înregistrate în exercitarea actului de comandă. Într-o măsură tot mai mare, șefii unităților centrale și teritoriale de Securitate au pierdut, în favoarea organelor de cadre de la nivel central, mijloacele de influențare a carierei propriilor subordonați, iar activitatea fiecărei direcții în parte a fost supusă la numeroase controale, menite să releve gradul de conformare cu ordinele conducerii ministerului și nivelul performanțelor profesionale ale angajaților.

În ciuda unor progrese evidente, evaluarea lucrătorilor de Securitate a continuat să se prezinte însă la un nivel necorespunzător. Aceasta se datora atât lipsei unor criterii obiective de apreciere, cât și a unui instrument precis în acest sens, așa cum erau vechile foi de notare. În plus, concentrarea, la nivel central, a puterii de decizie în privința politicii de cadre, avea și urmări nedorite, dat fiind faptul că șefii de compartimente au abandonat orice interes față de „creșterea cadrelor”, pe care au lăsat-o cu totul în seama direcției de specialitate din minister și a lucrătorilor săi din teritoriu.

Pentru corectarea deficiențelor menționate mai sus, au fost emise o serie de ordine, în 1956 – 1957, prin care s-a încercat înființarea unui sistem cuprinzător de evaluare a activității cadrelor. Astfel, prin Ordinul nr. 15/14 martie 1956 „cu privire la reorganizarea muncii organelor de Securitate cu agentura”, au fost introduse, pentru prima dată, criterii cantitative de apreciere a activității informative a ofițerilor aparatului de represiune, stabilindu-se că „fiecare lucrător operativ al Securității Statului, care lucrează cu agentura, este obligat să țină personal legătura cu cel puțin 10 agenți”³. „Norma” menționată mai sus a fost majorată în anii următori, ajungându-se până la 15 agenți, în legătura proprie, și două acțiuni informative în lucru, pentru fiecare ofițer din sectorul informativ-

---

³ ACNSAS, fond MAI/Direcția Secretariat-Juridic, inv. nr. 3614, dosar nr. 1, f. 93.

operativ⁴. De asemenea, în vara anului 1956, a fost reintrodusă notarea anuală de serviciu, prin intermediul căreia o parte a șefilor de compartimente primeau dreptul de a-și sintetiza aprecierile asupra subalternilor prin intermediul foilor de notare. În teorie, cel puțin, această formă de evaluare era menită să asigure păstrarea în Securitate și promovarea numai a celor mai competenți lucrători, selectați conform aprecierilor celor ce lucrau direct cu respectivii.

În cele ce urmează, voi încerca prezentarea sistemului de evaluare a cadrelor Securității din două perspective diferite: cea birocratică, ce se referă la aprecierea lor de către superiorii direcți, prin intermediul notării anuale de serviciu, și cea rezultată în urma controalelor ordonate de conducerea ministerului asupra activității unităților subordonate, menite să evalueze gradul de conformare la prevederile ordinelor în vigoare și performanțele profesionale ale lucrătorilor fiecărei direcții.

1. Notarea de serviciu

Anunțată drept o substanțială inovație în „munca de cadre” – deși era departe de a fi așa ceva – notarea de serviciu a fost reintrodusă, prin ordinul ministrului de Interne din 17 august 1956. „Noua” formă de evaluare avea menirea de a diminua „fluctuația” excesivă a cadrelor, datorată „promovărilor în funcții, avansări în grad, mutări, retrogradări sau scoateri din minister fără o analiză matură” și care ar fi „dezorganizat munca”. Cauza neajunsurilor era identificată în lipsa de interes a ofițerilor „cu munci de răspundere”, care considerau că „munca de cunoaștere și studiere a cadrelor este un compartiment rezervat exclusiv organelor de cadre, așteptând, de cele mai multe ori, ca lucrătorii de cadre să facă aprecieri asupra calității oamenilor ce îi au în subordine”, precum și în atitudinea lucrătorilor de cadre, care „reduc, în mod nejust, studierea cadrelor la cercetarea documentelor aflate în dosarul personal, fără a face muncă vie, de cunoaștere minuțioasă a aptitudinilor, calităților politice și profesionale” ale lucrătorilor⁵.

---

⁴ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 87, f. 124: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei CC al PCR din 22 – 25 aprilie 1968*. În documentul prezentat am regăsit cea mai completă prezentare a noii norme, menționată și în cadrul altor stenograme ale ședințelor conducerii Securității.

⁵ Idem, fond MAI/Direcția Secretariat – Juridică, inv. nr. 3614, dosar nr. 1, f. 315: Ordinul M.A.I. nr. 42/17.08.1956

Concluzia, cu totul nerezonabilă, a ministrului, consta în aceea că, pentru a se „face o muncă vie, de cunoaștere minuțioasă” a lucrătorilor, era necesar ca, la dosarul fiecăruia, să se mai adauge o hârtie: foaia de notare. Aceasta trebuia întocmită anual, pentru fiecare ofițer cu un stagiu de cel puțin șase luni în unitate. Sarcina redactării sale revenea șefilor de servicii – pentru locțiitorii lor și toți ceilalți ofițeri din compartimentul respectiv, șefilor de direcții – pentru locțiitorii lor și șefii de servicii, secții sau birouri independente subordonate și de locțiitorii ministrului, împreună cu șeful Direcției Cadre – pentru șefii direcțiilor din aparatul central sau regional. Se constituiau, totodată, și mai multe comisii, care aprobau toate actele rezultate. Astfel, Comisia Centrală de Notare, constituită din: prim-loctiitorul ministrului, șefii direcțiilor Cadre, a II-a Contraspionaj, a III-a Informații Interne, a IV-a Contrsabotaj și a VIII-a Anchete și șeful Comitetului Raional P.M.R. din M.A.I., aviza foile de notare întocmite de șefii de direcții din aparatul central și regional, în timp ce comisiile de la nivelul fiecărei direcții – compuse din șeful unității și locțiitorii lui, secretarul organizației de bază P.M.R. și șeful secției Cadre – le avizau pe cele alcătuite de șefii de servicii. Toate aceste structuri aveau dreptul de a aproba sau respinge documentele respective, de a face observații sau propuneri, dar nu și pe cel de a soluționa eventualele contestații. Cel din urmă rol revenea numai conducerii ministerului, astfel încât nemulțumiții trebuia să-și asume riscul de a se plânga Direcției Cadre M.A.I.

Criteriile, aflate la baza aprecierilor din foile de notare, erau expuse succint în ordinul ministrului din 1956, acestea rămânând, în bună măsură, neschimbate și în anii următori:

„Din notare trebuie să rezulte: pregătirea politico-ideologică, capacitatea organizatorică, reflectată în rezultatele obținute în munca cu agentura, fără redarea cifrelor sau a datelor care ar putea duce la deconspirare, atitudinea față de muncă, experiența în muncă, cunoașterea ordinelor și a directivelor de bază ale muncii operative, trăsăturile de caracter ale ofițerului notat: stăruință, obiectivitate, modestie, curaj, conspirativitate, ținută și comportare în societate. Notarea se încheie cu concluzii, care trebuie să conțină: recomandări menite să îmbunătățească munca ofițerului, aprecieri dacă corespunde funcției sau nu”⁶.

Evaluarea ofițerilor se efectua anual, în perioada cuprinsă între 1 octombrie și 30 noiembrie. Ulterior, intervalul de evaluare a fost mutat în perioada iunie – iulie a fiecărui an. După aprobarea foilor de notare de

---

⁶ *Ibidem*, ff. 315 – 316.

către comisii, ele erau prezentate, pentru „luare la cunoștință”, fiecărui ofițer, se discutau cu respectivul și erau apoi anexate dosarului său personal. În consecință, se preconiza ca toate măsurile adoptate în viitor, de natură a afecta cariera lucrătorilor, să aibă la bază concluziile noilor foi de notare.

Anii următori au adus o serie de modificări ale sistemului mai sus menționat. În perioada 1958 – 1961, s-a renunțat la evaluarea anuală, ea efectuându-se acum după doi ani „de stagiu într-o funcție, pentru a se stabili dacă corespunde funcției”, precum și atunci când interveneau „anumite schimbări în legătură cu situația ofițerilor” (la promovarea, retrogradarea sau mutarea din funcție, avansarea în grad, trimiterea la cursuri de pregătire și la absolvirea acestora și la trecerea în rezervă)⁷. Din septembrie 1961, se revine la foile anuale de notare, cărora li se adăugau cele întocmite în situațiile amintite mai sus⁸. De asemenea, din același an, responsabilitatea pentru întocmirea lor este repartizată spre nivelurile inferioare ale ierarhiei, ea revenind acum tuturor conducătorilor de compartimente, de la șef birou, în sus⁹.

O altă schimbare de procedură, înregistrată după 1956, este introducerea calificativelor finale de evaluare, din 1958, care, pe atunci, erau formulate astfel:

- „corespunde funcției și ar putea fi promovat într-o funcție superioară;
- corespunde pe deplin funcției;
- nu corespunde funcției;
- nu corespunde pentru munca de Securitate”¹⁰.

Din toamna anului 1961, calificativele menționate mai sus sunt modificate, fiind înlocuite de unele mai sintetice: foarte bine, bine, satisfăcător și nesatisfăcător. Acestea trebuia să fie însoțite de propuneri cu privire la cariera ofițerilor în anul următor: „promovare în funcție, trimiterea la studii, înaintare în grad, menținerea în grad, retrogradare din funcție” etc.¹¹. Se insista, o dată în plus, asupra necesității întocmirii notării „cu maximum de obiectivitate”, asta pentru că „cel care întocmește notarea trebuie să aibă permanent în vedere că activitatea fiecărui ofițer

---

⁷ Idem, inv. nr. 3616, dosar nr. 3, f. 3: Ordinul M.A.I. nr. 121/04.01.1958.

⁸ Idem, inv. nr. 3619, dosar nr. 1, f. 85: Ordinul M.A.I. nr. 188/01.09.1961.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ Idem, inv. nr. 3616, dosar nr. 3, f. 7 – 8: *Instrucțiuni pentru notarea ofițerilor de Securitate*, semnate de șeful Direcției Cadre M.A.I., col. Ioan Pateșan.

¹¹ Idem, inv. nr. 3619, dosar nr. 1, f. 87: Ordinul M.A.I. nr. 188/01.09.1961

este influențată de aprecierile pe care acesta le primește din partea șefilor săi”, iar „dacă ofițerului îi vor fi atribuite calități ori lipsuri care nu-i aparțin, acestea vor avea o influență negativă asupra activității sale viitoare”. În consecință, se ordona ca, în cuprinsul documentului, „fiecare cuvânt, fiecare afirmație să se bazeze pe fapte concrete”, motiv pentru care „șefii care au drept de notare sunt obligați să se documenteze amănunțit asupra activității ofițerilor din subordine, să-i cunoască temeinic din munca profesională și din afara unității”¹².

Nu era prima dată când ordinele conducerii ministerului în materia politicii de cadre adoptau un asemenea ton didactic. Problema consta în ce măsură toate acestea erau pură demagogie și dacă reintroducerea notării de serviciu, în 1956, a reprezentat și altceva decât o corvoadă birocratică, pentru diverșii șefi de compartimente din Securitate, menită să adauge alte hârtii lipsite de importanță în dosarele de cadre ale subordonaților sau un instrument eficient, care le dădea posibilitatea de a influența cariera subalternilor, prin stimularea celor performanți și îndepărtarea celor necorespunzători. Asta pentru că dezinteresul cadrelor de conducere din Securitate, față de „cunoașterea minuțioasă” a subordonaților, nu se datora numai indolenței lor, ci, mai ales, faptului că erau conștienți că, în problemele „de cadre”, puterea de decizie aparținea numai ofițerilor direcției de specialitate și conducerii acesteia.

Notarea de serviciu s-ar fi putut dovedi un mijloc prin care șefii direcțiilor operative de Securitate să-și sporească influența asupra politicii de cadre, măcar la nivelul unităților lor. De asemenea, prin introducerea acestui sistem de evaluare, se încerca și fundamentarea politicii de cadre, mai ales în privința promovării și retrogradării lucrătorilor, pe o serie de considerente obiective, menite să ajute la promovarea celor mai capabili ofițeri, stabiliți în urma observațiilor directe ale celor care trebuia să-i cunoască cel mai bine – proprii șefi. În realitate, însă, aparatul de Securitate nu era pregătit pentru o asemenea evoluție.

Cauzele eșecului în transformarea notării de serviciu într-un instrument semnificativ al politicii de cadre de la nivelul organelor de Securitate țin atât de incapacitatea conducătorilor de compartimente de a utiliza acest instrument, cât și de reticența manifestată față de el, la toate nivelurile. Nimeni nu a avut încredere în faptul că foile de notare ar avea,

---

¹² *Ibidem*, f. 90: *Precizările Direcției Cadre privind aplicarea Ordinului nr. 188 din 1 septembrie 1961 al Vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne*, din 03.09.1961, semnate de șeful Direcției, col. I. Pateșan.

cu adevărat, vreo importanță, și au existat motive destul de întemeiate pentru aceasta.

Ceea ce a contribuit cel mai mult la irelevanța notării de serviciu, reintroduse după 1956, a fost, indiscutabil, incapacitatea șefilor de compartimente și a lucrătorilor de cadre de a alcătui o evaluare măcar aparent obiectivă. Inițial, acest lucru era, în bună măsură, aproape imposibil, asta și pentru că redactarea foilor de notare era lăsată în seama conducătorilor de unități de la nivelul de șef serviciu în sus, ceea ce-i obliga pe unii să evalueze lucrători cu care nici nu aveau contact propriu-zis în activitatea zilnică.

Lucrurile nu s-au îmbunătățit cu mult, odată cu preluarea sarcinii respective de toți șefii de compartimente, începând cu cei de birouri, dat fiind faptul că subiectivismul sau nepăsarea, față de această operațiune birocratică, au continuat să fie regula. Cei care-i acordau o oarecare importanță profitau de puterea deținută, pentru a justifica promovarea sau premiarea subalternilor favorizați, din motive pur subiective, sau pentru sancționarea altora, din aceleași rațiuni. Ceilalți, însă, preferau să nu se complice și, precum șeful Direcției Financiare M.A.I., în 1962, acordau calificativul de „foarte bine” tuturor sau mergeau chiar mai departe, precum șeful Serviciului de Contrasabotaj al Regionalei de Securitate Cluj, în același an, care „a întocmit notări identice pentru subordonați, arătând în notări aceleași calități și lipsuri pentru lucrători diferiți”¹³.

La aproape zece ani de la introducerea noii modalități de evaluare, în 1966, lucrurile nu avansaseră prea mult. În locul documentării „amănunțite asupra activității ofițerilor din subordine”, din instrucțiunile șefului Direcției Cadre, se utilizau, în continuare, formulări tipizate, menite să-i ajute pe cei care întocmeau foile de notare să justifice măsurile subiective adoptate față de subalterni:

„Se întocmesc foi de notare bazate pe aprecieri superficiale, oamenii fiind judecați uneori după aparențe. Există tendințe frecvente de exagerare sau de diminuare a calităților și lipsurilor cadrelor, întocmindu-

---

¹³ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13229, f. 111: *Raport cu privire la activitatea Direcției Cadre pe perioada septembrie 1961 – decembrie 1962*, din 31.01.1963, semnat de șeful Direcției Cadre, colonel de Securitate Ioan Pateșan.

se notări șablon și caracterizări în funcție de măsurile care se intenționează să se propună în legătură cu ele”¹⁴.

Având în vedere asemenea practici, speranțele fundamentării politicii de cadre pe obiectivitatea șefilor de unități se dovedeau iluzorii. Sistemul întocmirii evaluărilor, „numai în funcție de scopul” avut în vedere de autorul lor, era larg răspândit în tot ministerul, astfel încât nimeni nu putea avea o garanție că foile de notare ar fi avut vreo legătură cu realitatea. Și dacă, de-a lungul timpului, în aparatul de Securitate, unii șefi au învățat să-și mascheze măcar, cât de cât, subiectivismul propriilor aprecieri, în celelalte sectoare ale ministerului, situația rămânea deplorabilă. Relatările șefului Serviciului 2 din Direcția Personal M.A.I. din 1967, col. Iosif Bocșe, cu privire la cele constatate la Regionala de Miliție Iași, în cursul anului în cauză, ne arată, încă o dată, ce se alegea din prețioasele indicații de „obiectivitate”, ale lui Al. Drăghici și succesorilor săi, odată erau puse în aplicare de nepricepuții lor subalterni:

„La Iași, se puna problema înlocuirii unui locțiitor de director de la Miliție și punerea în locul lui a altui tovarăș. Am analizat propunerea respectivă și am obținut, tovarășe ministru, în luna august, două caracterizări diferite ale aceluiași tovarăș de la șeful direct, cu care lucra. Am să vă citesc aceste caracterizări.

Prima caracterizare, când ofițerul respectiv a fost propus la decorare: «Ca locțiitor al șefului D.M.R. Iași, tov. Buchir Ilie a depus eforturi susținute pentru organizarea judicioasă a muncii în cadrul formațiunilor de care răspunde, reușind să obțină rezultate bune în toate compartimentele. Ofițerul dovedește multă combativitate și hotărâre în conducerea cu competență a tuturor acțiunilor întreprinse pe linia operativului II. Desfășoară, în mod organizat, diferite acțiuni de sprijin și control la organele din subordine, luând cele mai eficace măsuri pentru lichidarea lipsurilor».

Când a fost vorba să ni se dea o caracterizare a acestui tovarăș pentru a fi promovat în muncă, același tovarăș, în intervalul de o lună, arată următoarele:

«Cu toate că, până în prezent, a obținut unele rezultate pozitive în activitatea desfășurată, ofițerul nu a reușit să se afirme pe deplin în funcția ce o îndeplinește, nu are destulă inițiativă în vederea găsirii și folosirii celor mai bune metode de muncă, iar uneori manifestă teamă în

---

¹⁴ Idem, dosar nr. D 13462, f. 253: Raport privind munca de cadre în M.A.I. din anul 1965, prezentat la ședința din 28 - 29 ianuarie 1966 de col. Ion Dumitru, Secretar General M.A.I.

luarea unor măsuri procedurale ca: porniri de procese penale, rețineri, arestări etc.».

Și amândouă aceste caracterizări sunt întocmite în aceeași lună, în august 1967, semnate de șeful Cadrelor și șeful regiunii¹⁵!

Din punctul de vedere al lucrătorilor Direcției Cadre, tot răul era spre bine. Oricum, nu aveau de gând să lase politica de promovare și selecționare a lucrătorilor pe seama evaluărilor șefilor de compartimente din Securitate. De altfel, conducerea direcției în cauză a manifestat mereu un dispreț prea puțin ascuns față de întregul proces birocratic al notării de serviciu, fapt ce devine evident, dacă avem în vedere un incident înregistrat în același an, 1967.

Astfel, în cadrul uneia din nenumăratele ședințe „de analiză” de atunci, col. Constantin Stoica, adjunct al ministrului de Interne, condamna lipsa de considerație, manifestată de șeful Direcției Personal, col. Pateșan, față de „un document de mare importanță pentru munca noastră”: notarea cadrelor. Motivul indignării col. Stoica îl constituia faptul că, după promulgarea unui nou ordin cu privire la notarea de serviciu, în mai 1967, col. I. Pateșan amânase redactarea instrucțiunilor de aplicare a lui până aproape de expirarea termenului limită pentru notarea pe anul în curs. Între timp, în teritoriu, șefii de direcții încercau să de urma instrucțiunilor respective, fără nici un succes. Ce s-a întâmplat atunci când, în cele din urmă, acestea au ajuns în posesia lor, povestește, în cadrul aceleiași ședințe, șeful Regionalei de Securitate Bacău, col. Dumitru Radu:

„Am luat telefonul și am vorbit cu tov. col. Pateșan, zic: «Ce fac, e 17 iunie, până la 1 iulie trebuie să fie gata»? Zice: «Tov., nu v-ați învățat cu termene așa scurte, trebuie să executați mai repede!»! Zic: «Bine, dar unde a stat ordinul acesta»? M-am gândit că o fi stat la conducere sau în altă parte, dar nu mi-am închipuit să stea așa de mult. A rămas ca în zece zile să facem notarea la tot aparatul, or, lucrul acesta era imposibil, împinge la o muncă funcționărească, ne apucăm să scriem lucruri cum ne vin prin cap și nu ne putem juca cu oamenii, noi nu putem face așa aprecieri la oameni¹⁶!

---

¹⁵Idem, dosar nr. D 11752, vol. 3, ff. 13 – 14: *Stenograma ședinței din 17 octombrie 1967 cu colectivul Direcției Personal, în care s-au prezentat materialele Plenarei Comitetului Central al PCR din 26 – 27 iunie 1967.*

¹⁶Idem, vol. 1, f. 143: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

Col. Stoica declara, cu aceeași ocazie, notarea de serviciu din Securitate drept „o acțiune politică de mare importanță pentru activitatea noastră”, asta pentru că „notarea cadrelor, nu se face pentru a avea o hârtie la dosar, notarea cadrelor, noi o facem pentru a-i arăta omului cum a muncit, într-o perioadă de timp, pentru a ști pe cine să trimiți la școală, a ști pe cine să promovezi în funcție, pe cine să avansezi, să decorezi, pe cine să-l tragi la răspundere pentru anumite lucruri, să-l dai dintr-o funcție pentru care nu corespunde și așa mai departe”¹⁷.

Era și aceasta o opinie, dar colonelul Pateșan, în mod sigur, nu o împărtășea, iar mare parte a aparatului de Securitate, mai ales șefii din cadrul acestuia, continuau să vadă foile anuale de notare o săcâitoare corvoadă birocratică, ce se adăuga la nenumărate altele, și al cărei sens era greu de înțeles, indiferent de declarațiile făcute în cadrul ședințelor.

Situația s-a modificat, treptat, mai ales după 1968, când rezultatele notării anuale de serviciu au ajuns să stea la baza aproape a oricărei măsuri luate cu privire la cariera ofițerilor de Securitate. Aceasta, cu siguranță, nu a fost valabil în perioada care face obiectul studiului de față, când subiectivismul, preponderent în politica de cadre, nu putea să fie încă mascat în mod corespunzător prin asemenea formalități.

Pe de altă parte, s-ar putea pune problema dacă abordarea din anii '60 nu era mai corectă, din multe puncte de vedere. Până la urmă, în anii '80, întâlnim nenumărate exemple de ofițeri notați ani la rând cu cele mai bune calificative, pentru ca, în final, după ce respectivii se remarcă, în cadrul unor incidente care le dovedeau crasa incompetență sau prin abateri disciplinare ieșite din comun, să iasă încă o dată în evidență faptul că foile anuale de notare nu aveau nici o valoare practică și subiectivismul rămânea regula în alcătuirea lor¹⁸.

---

¹⁷ *Ibidem*, f. 114.

¹⁸ Cred că un mai bun exemplu, în acest sens, este cel al col. Horia Brestoiu, șef al Securității Județului Iași, în perioada ianuarie 1981 – noiembrie 1983. Acesta, numit în funcția respectivă după ce anterior o ocupase pe cea de șef al Centrului de Informatică și Documentare, a primit calificativul maxim în cadrul evaluării anuale, asta până când, în octombrie 1982, a dispărut timp de trei zile de la serviciu, fiind regăsit, după ample verificări, de către subordonații săi, baricadat în locuința amantei sale, în stare gravă de ebrietate. Consecința: calificativul său a fost diminuat, pentru anul în curs, de la „foarte bine” la „bine”! De-abia anul următor, după ce s-a constatat că peripețiile sale deveniseră de notorietate în orașul Iași și după ce a fost implicat în alt incident, în care a tras cu arma din dotare în direcția fiului său, după ce acesta nu reușise să promoveze examenul de admitere la facultate, s-a decis că era cazul să fie trecut în rezervă – vezi idem,

2. Evaluarea directă a performanțelor profesionale ale aparatului de Securitate 1956 – 1968.

„Sabia și scutul” regimului. „Mâna înarmată a dictaturii proletarietului”, organul mereu „treaz în orice moment, în orice loc s-ar găsi”¹⁹. Aparatul de represiune a reprezentat o componentă esențială a statelor totalitare, datorită contribuției sale la impunerea și menținerea la putere a mișcării revoluționare, dar și a importanței terorii în mobilizarea resurselor economice și energiilor sociale din țara supusă unui astfel de regim. În consecință, toate figurile de stil utilizate de propaganda vremii, pentru a sublinia importanța „organelor”, precum și nenumăratele ordine, medalii etc., dedicate lucrătorilor de Securitate – mult mai numeroase, dacă tot am ajuns la acest subiect, decât cele rezervate muncitorilor, ale căror interese „dictatura proletarietului” pretindea că le reprezintă – par să-și găsească o deplină justificare. O problemă aparte ar fi, însă, în ce măsură activitatea, desfășurată de aparatul de represiune din țările parte a „lagărului socialist” din Estul Europei, a avut și o eficiență pe măsură. Perioada cuprinsă între sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și anul 1968, inclusiv, a adus suficiente turbulențe în această parte a continentului, ce au determinat, uneori, intervenția trupelor sovietice în țările în cauză și au subliniat, pe lângă fragilitatea poziției regimurilor comuniste de aici, și serioase deficiențe în activitatea structurilor lor de represiune.

În cazul Securității române, aparent, rezultatele vorbesc de la sine. Până la jumătatea anilor '60, se reușise nu numai eliminarea tuturor oponentilor, de pe plan intern, ai noii orânduiri politice, ci și „reeducarea” celor mai redutabili dintre aceștia, astfel încât regimul s-a simțit suficient de sigur de propria poziție pentru a dispune eliberarea deținuților politici

---

fond Cadre, dosar personal *Brestoiu Horia*, vol. 2, nenumărat: *Raport cuprinzând rezultatul verificărilor efectuate asupra sesizărilor referitoare la col. Brestoiu Horia, șeful Securității Județului Iași*, din 20.08.1983, semnat de gen.mr. Gianu Bucurescu și col. Niță Diamandi, din partea Serviciului Independent Cadre și Învățământ al D.S.S., și col. Stelian Chelaru și lt.col. Emil Vlad, din partea Direcției a IV-a Contrainformații Militare; *Notă* din 27.07.1983, nesemnată și idem, vol. 1, f. 26: *Hotărârea Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Departamentului Securității Statului*, din 03.06.1983, semnată de ministru secretar de stat, Tudor Postelnicu.

¹⁹ Idem, dosar nr. D 13471, f. 107: *Stenograma ședinței din 4 ianuarie 1967, în care s-a analizat activitatea organelor de Securitate pe anul 1966*. Comparațiile aparțineau lui Vasile Patilinet, șeful Secției C.C. al P.C.R. pentru Controlul Muncii în M.A.I., M.F.A. și Justiție de atunci.

din închisori. Mai mult decât atât, intervenția directă a trupelor sovietice de ocupație nu numai că nu a fost necesară, dar acestea au putut părăsi teritoriul României încă din 1958, sigure de capacitatea P.M.R. de a se menține la conducerea statului, fără ajutorul lor. Din acest punct de vedere, situația României a fost unică între statele est-europene, în care regimul comunist a fost impus în urma intervenției directe a Armatei Roșii și, fără îndoială, meritul pentru aceasta revenea nu numai abilității conducerii P.M.R. și reușitei programului său economic, ci și organelor române de Securitate, care au reușit să înăbușe orice opoziție internă.

Problema ar fi, dacă avem în vedere astfel de rezultate, în ce măsură ele reflectă profesionalismul lucrătorilor Securității române sau pot fi atribuite altor factori. Cu alte cuvinte, anihilarea oricărei rezistențe, pe plan intern la adresa regimului comunist, unul teoretic lipsit de popularitate, la data instaurării sale, și nelegitim, datorându-și instalarea la putere presiunii trupelor străine de ocupație, s-a datorat victoriei organelor de Securitate într-un adevărat „război al inteligențelor” împotriva „dușmanilor” interni și externi, de care le place să vorbească memorialiștilor proveniți din rândul acestora, brutalității măsurilor de represiune utilizate sau altor cauze? Cât de bine pregătiți profesional erau lucrătorii de Securitate și cât de performantă era activitatea lor informativ-operativă? A fost posibil ca acești lucrători, recrutați din rândul unor persoane fără o pregătire culturală adecvată, să compenseze astfel de goluri prin experiența dobândită la locul de muncă și abilitățile lor înnăscute? Asta pentru că lipsa pregătirii culturale nu determina, în mod necesar, pentru ofițerii cu aptitudini în domeniu, și o imposibilitate obiectivă de a desfășura o activitate informativă de calitate, mai ales în domeniul represiunii interne. Până la urmă, nici lucrătorii Siguranței și S.S.I., din perioada anterioară, nu se distingeau printr-un grad de pregătire școlară mult superior celui al succesorilor lor și, de multe ori, în ciuda părerilor contrare, nu pregătirea școlară făcea diferența în domeniu²⁰.

---

²⁰ În ce privește nivelul studiilor absolvite de angajați ai Siguranței și S.S.I., din perioada interbelică, trebuie precizat faptul că acesta era ridicat numai în rândul celor aflați la comanda acestor instituții, restul aparatului având o situație mult mai precară, din acest punct de vedere. Șefii de unități trebuia, în general, să fie absolvenți ai studiilor superioare. Spun „în general” pentru că au existat și excepții de la această regulă, cel mai cunoscut fiind cazul lui Mihail Moruzov, șeful S.S.I. până în 1940, care, se pare, nu reușise să aprobe nici studiile medii, deși informațiile sunt contradictorii, în această privință.

În cele ce urmează, am încercat să prezint o imagine a performanțelor profesionale ale aparatului de Securitate, așa cum au fost acestea percepute de conducerea M.A.I., în urma evaluării directe a activității cadrelor din subordine. Am denumit *evaluare directă a cadrelor* cea rezultată în urma controalelor, executate de Serviciul Inspecției M.A.I. și de alte organe asemănătoare ale ministerului sau partidului, în unitățile centrale și teritoriale de Securitate, care aveau rolul de a determina măsura conformării practicii operative la ordinele emise în domeniu, nivelul performanțelor profesionale ale unităților și ale fiecărui lucrător în parte și determinarea măsurilor necesare pentru îndreptarea deficiențelor constatate. În urma unei astfel de evaluări, se stabilea politica de urmat față de lucrătorii din fiecare direcție, se promovau sau retrogradau cadrele, se verifica eficiența ordinilor în vigoare, se impulsiona activitatea în unitățile, unde se înregistrau serioase deficiențe și, nu în ultimul rând, se putea contura o imagine generală a nivelului de profesionalism al aparatului. Temute de întregul aparat de Securitate, controalele Serviciului Inspecției al ministerului au avut o contribuție deloc de neglijat în consolidarea autorității conducerii centrale M.A.I. asupra tuturor structurilor din subordine și la adaptarea politicilor represive la realitatea din teren.

Dincolo de semnificația lor, controalele din direcțiile centrale și teritoriale M.A.I. nu aveau, în sine, nimic excepțional, în ceea ce privește modul de organizare și desfășurare. În cursul fiecărui an calendaristic, se planificau unitățile operative vizate de controalele „de fond” ale Serviciului Inspecției, acestora adăugându-li-se alte direcții, în cadrul cărora se efectuau controale punctuale, de scurtă durată, în cazul semnalării unor probleme ce necesitau remediere urgentă. În cursul controalelor programate, se verifica întreaga activitate a unității în cauză, ofițerii din Serviciul Inspecției deplasându-se la toate serviciile, birourile raionale etc., pentru a avea o imagine completă asupra acțiunilor informative desfășurate, a modului în care era ținută evidența operativă și a calificării fiecărui lucrător operativ în parte. La finalizarea operațiunii – care avea o durată considerabilă²¹ – rezultatele erau discutate în cadrul

---

²¹ De exemplu, la Regionala de Securitate Maramureș, în 1966, controlul de fond s-a desfășurat de-a lungul unei perioade de 25 de zile – vezi idem, dosar nr. D 14861, f. 45: *Concluziile tovarășului ministru Cornel Onescu, la ședința din 30 noiembrie 1966, în care s-a analizat activitatea Direcției Regionale M.A.I. Maramureș*. Asta în condițiile în care, la regionala menționată, nici nu s-au descoperit nereguli ieșite din comun, în anul

unei ședințe, împreună cu întregul efectiv al direcției, la care participau și persoane din conducerea ministerului – ministrul sau adjuncți ai acestuia, șeful Serviciului Inspecției și, câteodată, și șeful Direcției Cadre. Pentru deficiențele constatate, se stabileau termene de îndreptare și, mai ales dacă activitatea direcției respective era considerată cu totul nesatisfăcătoare, se organizau controale de revenire, la expirarea termenelor date. Au existat unități, precum Regionala de Securitate Bacău, care s-au bucurat de privilegiul îndoielnic de a fi controlate aproape anual, de-a lungul perioadei 1956 – 1964.

Principala problemă, atunci când avem în vedere documentele de control intern din Securitate, ar fi obiectivitatea acestora. În 1968, o parte din șefii de direcții operative au găsit ocazia potrivită de a se plânge de subiectivitatea aprecierilor conducerii ministerului față de performanțele lor profesionale, învinovățind pentru această situație Serviciul Inspecției. Aceasta era opinia, de exemplu, a col. Neagu Cosma, șef al Direcției de Contraspionaj pe atunci, domeniu care a fost o țintă prioritară a criticilor conducerii ministerului de-a lungul întregii perioade studiate:

„Eu am lucrat, am fost membru în Colegiu într-un număr de ani. [...] În Colegiu se discutau materialele pregătite, de regulă, de Inspecție, de tovarășul Demeter și care înșiruia tot felul de năzdrăvăanii culese din aparatul nostru. Parte, care erau reale, de cele mai multe ori amplificate și alea și ajustate, ca să sune frumos la ședință, și nu se putea trage decât o singură concluzie din asemenea materiale: că suntem niște oameni nepricepuți, niște oameni vai de capul nostru, incompetenți – și se dădea un ordin acolo – ieșeam vai de capul nostru, din analizele la care mă refer”²².

Ideile de mai sus au fost reluate și de alți conducători de unități, mulți profitând de ocazie pentru a-l ataca pe șeful Serviciului Inspecției din perioada septembrie 1958 – ianuarie 1968, gen. mr. Alexandru C. Demeter, ce lăsase multe impresii de neșters la nivelul aparatului și a cărui poziție era serios amenințată atunci, din cauza faptului că făcuse parte din completul de judecată ce semnase condamnarea la moarte a lui Lucrețiu Pătrășcanu:

în cauză, care ar fi determinat prelungirea duratei “vizitei” lucrătorilor Serviciului Inspecției.

²² Idem, dosar nr. D. 87, vol. 1, partea I, f. 16 – 17: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 22 – 25 aprilie 1968.*

„Legând de jalnica prezență de aici a generalului Demeter astăzi [3 mai 1968] și de comportamentul pe care l-a avut ca șef al Inspecției, vreau să-mi declar aici totalul dezacord și să consider necompetente toate aprecierile pe care le făcea el, ca șef al organului de Inspecții. Și el venea cu idei preconcepute. Când ne inspecta, trebuia să răspundem pe linia instructajului, pe care îl făcea el la ofițerii lui, și să-i răspundem și lui, pentru ca să iasă planul, care ieșise din biroul lui, de acolo, ca să ne inspecteze pe noi. Generalul Demeter a avut un mare rol și poartă o mare răspundere aici pentru denaturarea liniei organelor de Securitate. El era aici o eminență cenușie, care trebuia să fie luată în considerație [sic!] de către conducerea ministerului, mai presus decât noi, care eram în contact cu munca directă.[...]

Cu ocazia inspecțiilor, fel de fel de dispute și de discuții, care arătau că nu se cunoaște munca. Ceea ce făcea generalul Demeter era culmea culmilor, așa cum am arătat și în ședința de Consiliu. El, care nu a avut un ceas de muncă informativ-operativă și cu alții de acolo, de la Inspecție, trebuia să vină, să eticheteze, să ne cântărească și să ne aprecieze munca nouă. Pe baza acestor concluzii, pe care le trăgea generalul Demeter, eram taxați și etichetați de generalul Negrea și de Alexandru Drăghici”²³.

Alt vorbitor, precum gen.mr. Constantin Stoica, datorită funcției deținute – vicepreședinte al nou-creatului Consiliu al Securității Statului – considera că poate rezuma ideile de mai sus într-o formă mai plastică și în concordanță cu atmosfera ce domnea, pe atunci, la nivelul aparatului de presiune, proaspăt eliberat de sub conducerea „tiranică” a lui Al. Drăghici și acoliților săi:

„El [Al. Demeter] a primit și gradul, a primit toate onorurile pentru că au găsit și Drăghici și Gheorghiu Dej un prost, un om care să voteze cum i s-a spus, ăsta este generalul Demeter și să nu caute să ne ducă pe noi aici, cu insinuări și cu tot felul de subtilități, așa cum, de fapt, a chinuit aparatul de Securitate ani de-a rândul, că s-a dus în control, s-a dus în cadrul inspectoratelor [sic! – direcțiilor] la regiuni și, în loc să prezinte situația, așa cum era ea, în cadrul direcțiilor, venea și o pune și o aranja ca să iasă nu știu ce ordin și nu știu ce instrucțiuni și, cum era un prost în fruntea ministerului, doi proști făceau ordine și stricau munca oamenilor (aplauze). Așa s-a întâmplat, tovarăși”²⁴!

---

²³ *Ibidem*, f. 62. Vorbitorul este gen.mr. Emanoil Rusu, șeful Direcției Securității Orașului București de atunci.

²⁴ *Idem*, partea a II-a, f. 53: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968...*, ziua a II-a.

Așa se întâmpla, de fapt, la fiecare schimbare a conducerii, atât la nivelul Securității, cât și al partidului. Șefii temuți de odinioară deveneau obiectul batjocurii foștilor subalterni servili, care se grăbeau să iasă astfel în evidență în fața noilor conducători. Pe de altă parte, nu toate obiecțiile de mai sus, față de calitatea și obiectivitatea rapoartelor Serviciului Inspecției, erau nefondate. La fel ca în alte domenii, toate controalele venite de la „Centru” trebuia să găsească deficiențe și, cu cât erau mai bine subliniate, cu atât activitatea inspectorilor era mai bine apreciată de conducerea ministerului. Chiar și generalul Demeter, recunoștea această realitate, în mai 1968:

„Se lucra, tovarăși, într-o atmosferă apăsătoare, de nesiguranță. Însuși organul de control, pe care [Al. Drăghici] l-a avut la dispoziție, l-a transformat în sperietoare. [...] Nu întâmplător tovarășii au ridicat pe parcurs foarte multe probleme legate de metodele imprimate în aparatul ăsta de control, [pe] care îl avea la dispoziție.

Am încercat în mai multe rânduri să prezentăm realitățile. Mi-aduc aminte, însuși tovarășul Negrea, când mergeai cu câte un referat în care arătai, domnule, astea sunt realitățile, au părți pozitive, nu știi ce. A, o cam scâldați voi aici, o scâldați! Ia revedeți și formulați altfel aici, că o scâldați, adică vreau să zic că era o pornire așa, neprincipială, privind analizarea obiectivă a muncii, a atitudinii oamenilor, la care am contribuit și noi, prin materialele întocmite, așa cum au fost întocmite”²⁵.

---

²⁵ Idem, partea I, f. 42. Nu ar trebui să ne lăsăm înșelați de aparenta umilință a fostului șef atotputernic al Serviciului Inspecției, asta pentru că atât el, cât și subordonații lui erau departe de a dovedi vreo modestie, în perioada în care beneficiau de deplina susținere a conducerii ministerului. Sugestiv pentru imaginea, pe care și-o creaseră despre ei acești controlori ai lui Al. Drăghici, în perioada când beneficiau de deplina susținere a conducerii ministerului, este incidentul înregistrat în 1964, când un membru al echipei Serviciului Inspecției venite la Regionala de Securitate Oradea crede că-și poate permite să-l avertizeze „În timp ce lt.col. Rîstea Gheorghe prezenta colectivului de Inspecției felul cum au organizat munca [la Regionala de Securitate Crișana] și îndeplinit ordinele M.A.I., tov. Lemnaru Gheorghe a desenat un morcov, pe care i l-a dat tov. Rîstea, în semn că este controlul ministrului” – vezi ACNSAS, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7381, dosar nr. 3, f. 225: *Notă privind unele aspecte din activitatea lt. colonelului Lemnaru Gheorghe din Serviciul Inspecției M.A.I.* Col. Lemnaru s-a dovedit complet lipsit de inspirație, de această dată, asta pentru că lt.col. Rîstea, fost șef al Secretariatului ministerului, era unul dintre favoriții lui Al. Drăghici. În consecință, „morcovul”, desenat de imprudentul controlor, i-a adus și trecerea în rezervă.

La fel de întemeiate erau și observațiile privind experiența profesională a controlorilor. Aproape toți ofițerii Serviciului Inspecției, în frunte cu șeful lor, dispuneau de prea puțină experiență practică, unii chiar deloc, deși, este adevărat, mulți dintre ei (Aurel D. Gheorghe, Romeo I. Cîmpeanu, Alexandru I. Rapilat, Traian S. Man, Iosif F. Turcuș ș.a.) au fost promovați ulterior în aparatul operativ. Proporția considerabilă a celor lipsiți de experiență practică denotă intenția conducerii ministerului de a aduce în corpul de control, aflat la dispoziția sa, lucrători care să nu fi avut un contact prea îndelungat cu aparatul informativ-operativ, pentru a curma eventualele favoritisme și pentru ca respectivii să nu dovedească ulterior înțelegere față de incapacitatea multora dintre foștii colegi de a aplica ordinele ministrului, sub motivația că erau imposibil de urmat.

În ciuda celor menționate mai sus, consider în continuare relevante rapoartele Serviciului Inspecției M.A.I. și declarațiile diverșilor oficiali ai ministerului, cu privire la profesionalismul lucrătorilor de Securitate, și asta din mai multe motive. În primul rând, o imagine de ansamblu asupra situației de la nivelul întregului aparat este imposibil de dobândit altfel. Desigur, se pot analiza diverse dosare de urmărire, rețea sau anchetă alcătuite de către ofițerii de Securitate din această perioadă, dar demersul este inutil, având în vedere faptul că imaginea obținută ar fi doar parțială și prea puțin reprezentativă. În al doilea rând, modul în care percepea conducerea Securității eficiența și profesionalismul aparatului din subordine este cel care contează în acest caz, pentru că această percepție stă la baza deciziilor adoptate în politica de cadre din perioada studiată. Acesta este și sensul abordării subiectului, ca parte a unui studiu referitor la politica de cadre din Securitate.

În fine, în ciuda dezmințirilor din 1968, realitatea nu pare să fi fost atât de subiectiv percepută de către Al. Drăghici și anturajul său, pe cât se plâneau foștii subordonați. Până la urmă, și evaluările din anii următori nu aveau să conducă la alte rezultate, indiferent de domeniul pe care-l avem în vedere. Soluțiile la problemele existente au diferit, poate, de cele ale lui Al. Drăghici, prioritățile s-au schimbat, dar Securitatea – nu, și nici lucrătorii săi nu au devenit mult mai capabili.

În cele ce urmează, am încercat structurarea imaginii activității profesionale a lucrătorilor de Securitate în mai multe secțiuni, prima cuprinzând o imagine generală metodelor de lucru, urmată de o evaluare a problemelor din cadrul celor mai reprezentative domenii informativ-operative și, în fine, de două subcapitole dedicate modificărilor politicii de

represiune, de-a lungul perioadei studiate, și consecințelor acestora asupra activității ofițerilor din aparat. Țin să menționez faptul că am încercat să reduc, pe cât posibil, dimensiunea comentariilor proprii, acordând prioritate citatelor din declarațiile conducerii ministerului și exemplelor concrete, cuprinse în rapoartele de control la unități, asta pentru a spori autenticitatea relatării, dar și pentru că fragmentele prezentate sunt suficient de sugestive pentru a mai avea nevoie de explicații.

2.1. Activitatea informativ-operativă a ofițerilor de Securitate (1956 – 1968). Metode de lucru

*„Tovarăși,
numai proștii pot fi arestați
prin metodele pe care le folosiți!”
Al. Drăghici – 17 mai 1961²⁶*

În mai 1960, după administrarea unei îndelungate muștruluieli lucrătorilor Serviciului „B” Contrainformații Radio, Al. Drăghici încheia pe un ton concesiv:

„Este adevărat, tovarăși, munca noastră este grea și aici s-a arătat că este o muncă foarte grea. Munca este grea, ea trebuie însă îndeplinită. Dacă nu ar fi grea, nu ar mai fi nevoie de noi aici. Atunci această muncă ar putea fi îndeplinită de oricine. Tocmai de aceea s-au creat de către statul nostru organele Securității Statului”²⁷.

Realitatea este că, având în vedere criteriile de recrutare utilizate pe atunci, chiar era îndeplinită de aproape oricine, atâta vreme cât avea originea socială potrivită. Cât de dificilă era însă munca „organelor Securității Statului”? Propaganda vremii crease o imagine eroică asupra activității celor supranumiți „mâna înarmată a dictaturii proletariatului” și a luptei desfășurate neconținut de aceștia împotriva „dușmanilor poporului”, ale cărei ecouri se mai regăsesc în memoriile publicate, multe decenii mai târziu, de veterani ai sistemului, precum Neagu Cosma:

„Ofițerii de Securitate, care luaseră în mâinile lor destinele acestei instituții statale proveneau din rândurile oamenilor săraci, truditoresc la câmp, bătuți de soare, vânt și zăpezi prin diferite schele petroliere sau

---

²⁶ Idem, dosar nr. D. 13264, f. 64: *Stenograma ședinței de Colegiu din ziua de 17 mai 1961.*

²⁷ Idem, dosar nr. D 13195, f. 34: *Stenograma ședinței de Colegiu din ziua de 13 mai 1960 în care s-a analizat activitatea Serviciului „B”.*

parcurgând kilometri întregi pe jos la fabrică sau uzină. Acești oameni onești s-au străduit să apere interesele Țării în relațiile cu alte state, fie că acționau în domeniul informațiilor în interiorul României, fie în afara granițelor ei, prevenind ori anihilând activități de trădare”²⁸.

Mai târziu, odată cu popularizarea în rândul ofițerilor de Securitate a traducerilor după romanele de spionaj publicate în Occident, locul imaginii neobosiților luptători împotriva dușmanilor statului proletar a fost luat de cea a „războiului minților”, a activității de *intelligence* – termen mult uzitat de veteranii din domeniu și de urmașii lor de azi, care cred, probabil, că ar avea vreo legătură cu românescul „inteligentă” – ce folosea metode sofisticate pentru a contracara acțiunile serviciilor corespondente occidentale²⁹. Problema, care s-ar pune, ar fi câtă legătură cu realitatea aveau cele două imagini și în ce consta, cu adevărat, „munca informativă”, desfășurată de organele de Securitate.

Deși este dificil de descris, pe scurt, complexitatea activității desfășurate de un număr însemnat de lucrători, timp de decenii, am putea întrezări un fragment al realității de atunci, dacă avem în vedere dialogul purtat, în iulie 1967, de lt.col. Vasile V. Bocăneț, locțiitorul pentru operativ al șefului Regionalei de Securitate Banat, cu Vasile Patilineț, secretar C.C. și șef al Secției pentru Controlul Activității în M.F.A., M.A.I. și Justiție,:

„Tov. Bocăneț: [...] Tov. secretar, noi avem o bază operativă veche din 1948, de când a luat ființă Securitatea Statului. Pe toți, foști membri de rând și până la conducători, de la P.N.Ț-iști, de la P.N.L-iști și până la cei cu rude în străinătate.

Tov. Patilineț: Dar nu i-ați băgat și pe toți intelectualii, ca cei de la Iași.

Tov. Bocăneț: Nu, noi i-am băgat pe toți popii, [pe] care i-am avut în regiune! Situația asta nu este numai la noi, tov. secretar! Vă raportează: situația este pe țară, în baza ordinelor, dispozițiilor vechi, care au fost și care de ani de zile se încearcă să se refacă. Eu vă raportează: în

---

²⁸ Neagu Cosma, Ion Stănescu, *De la iscoadă la agentul modern în spionajul și contraspionajul românesc*, București, Editura PACO, 2001, p. 184.

²⁹ Un exemplu în acest sens sunt „confesiunile” postdecembriste ale ultimului șef al Direcției I Informații Interne a Securității, până în decembrie 1989, col. Gh. Rațiu: „Trebuie să vă spun deschis că, nu după mult timp de la încadrare, a început să mă pasioneze munca de ofițer de informații. Este interesant și palpitant să fii luptător, să-ți aperi Patria și neamul din tranșeele discrete ale serviciului secret de informații” – Gheorghe Rațiu, *Raze de lumină pe cărări întunecate*, București, Editura Paco, 1996, p. 18.

regiunea noastră, avem circa 50.000 de elemente în evidență. Oare toți acești 50.000 constituie elemente suspecte pentru securitatea statului? Nu! Ăștia au fost în 1948, dar [...] mulți dintre ei și-au schimbat mentalitățile, dar nu mai vorbesc de faptul că multe elemente din evidența noastră sunt oameni care, pur și simplu, nu știu să fi făcut parte din vreo organizație la P.N.Ț. sau la P.N.L. Le-au trecut pe un tabel acel președinte din comună de la P.N.Ț., ca să aibă și el mai mulți membri la număr. [...] Care este situația în prezent? Fiecare element din evidență are câte două mape. O mapă la raion, unde se strâng toate materialele de la agentură, și altă mapă la Secția „C” [Evidență Operativă și Arhivă], la regiune, unde este materialul original și unde se mai clasează, din când în când. Respectiv, sunt 100.000.

Tov. Patilineț: Sunt lucrați și de raion, și de regiune.

Tov. Bocăneț: Și fiecare mai are încă vreo 4 fișe. Încă 200.000.

Tov. Patilineț: Așa am găsit cu tov. Onescu la Pitești.

Tov. Bocăneț: Încă 200.000 de fișe, de formulare. Or, ca să ții la zi aceste 100.000 de dosare și 200.000 de fișe răpește mult timp, care este în detrimentul urmării principalelor elemente dușmănoase. Și ofițerul, fiecare lucrător operativ, fie el din grupa de comune de la raion sau de la sediul regiunii, el are în evidențele lui minimum 300 – 400 de elemente din ăștia. Ca atare, el are 300 – 400 de mape. Toată ziua, trebuie să ia material de la agentură, să-l claseze, să-l dea la bătut la mașină. O muncă inutilă”³⁰.

Cred că este greu de imaginat șocul resimțit de „truditorii la câmp, bătuți de soare, vânt și zăpezi”, care, majoritatea, nu absolviseră nici șapte clase primare și abia știau să scrie și să citească, atunci când li s-au pus în brațe, la intrarea în rândurile Securității, trei-patru sute de dosare, spunându-li-se că aceea era baza lor operativă, acolo trebuia să găsească și „dușmanul”, și agentura, cu ajutorul căreia puteau să „lupte” împotriva primului. În mod sigur, nu era ceea ce crezuseră mulți, atunci când intraseră pe porțile instituției, trimiși de organele de partid, și nu avea, nici pe departe, aspectul luptei eroice împotriva dușmanilor clasei muncitoare, la care se așteptaseră. Pe de altă parte, la Securitate, după cum recunoștea ulterior și un fost șef de direcție, angajat în sistem la începutul anilor '50, „era un salariu sigur, nu era dependent de îndeplinirea planului sau a unei norme”³¹, ceva mai mare decât al

---

³⁰ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 158 – 159: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

³¹ Gheorghe Rațiu, *op cit*, p. 17.

muncitorilor din producție, asta ca să nu mai punem la socoteală alte avantaje, nu numai materiale, derivate din poziția deținută, astfel încât, eroic sau nu, noul loc de muncă nu era chiar de lepădat. În consecință, toți foștii muncitori au început să învețe să facă hârtii, cu mai mult sau mai puțin succes.

Deprinderea rutinei birocrăției nu a fost însă foarte facilă. Dacă ar fi fost vorba numai de fișele de evidență, lucrurile poate ar fi rămas la un nivel rezonabil, dar acestea erau numai o mică parte din cerințele „muncii informative”. Pentru fiecare din persoanele urmărite „în mod activ”, dar și pentru celelalte, parte a bazei de lucru, trebuia să fie întocmite note de analiză, rapoarte etc., prin care să se arate stadiul acțiunii în dosar, schimbările intervenite în situația respectivilor ș.a.m.d. Gestionarea informațiilor primite de la agențură punea probleme și mai dificile, pentru că notele informative trebuia să fie analizate și de lucrător și de șefii lui direcți, se dădeau la dactilografiat, se alcătuiau, pe baza lor, planuri de muncă, note de analiză, nenumărate rapoarte, toate fiind împărțite apoi în mai multe dosare, ale celor urmăriți, ale informatorilor sau, câteodată, anexate unor informări, sinteze sau statistici.

Permanent, conducerea ministerului își învinuia subordonații pentru birocrăția existentă, întrebându-se, precum Al. Drăghici, „de ce la Securitate le place unora să învârtească hârtiile toată ziua, fără nici un rost”³² dar, inițial, cel puțin, nu a fost vorba de nici o plăcere, ci de obligațiile impuse de metodologia existentă. Mai mult decât atât, atunci când apăreau diverse inițiative de simplificare a procedurilor și de renunțare la unele din documentele întocmite, ele erau foarte prost primite, după cum se poate observa și din dialogul de mai jos:

„Lt.maj. Lazăr [Gh. Ioan, șeful raionului Tg. Ocna, viitor șef al Securității Județului Bacău 1973 – 1985]: Socotesc că este cauza principală [a neajunsurilor în activitate] indolența unor lucrători operativi, transformarea acestora în simpli funcționari ai ministerului, și nu lucrători de partid trimiși în aparatul Securității Statului, și am să dau un exemplu, tov. ministru: lucrătorii noștri lucrează la birou câte o zi, două, trei, mereu cu hârtii și diferite planuri, care, până la urmă, nu se duc la îndeplinire. Nu pot subestima, sunt încurajați de sus și de la regiune și de la minister și am să dau câteva exemple. Sunt de 7 luni de zile șef de raion și, în acest timp, 25% din el îmi petrec făcând situații și planuri ...

---

³² ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 13259, f. 66: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj, ținută la București în ziua de 19.04.1961.*

Al. Drăghici: Vrei să se lucreze fără plan și fără situații ?

Lazăr: Nu, tov. ministru, vreau să se lucreze cu evidență și planuri, însă făcute așa, deodată, nu în fiecare zi.

Al. Drăghici: Se schimbă pe măsură ce apare dușmanul [...] Evidența se schimbă și, atunci, deci, schimbându-se evidența, poți să iei cifre statistice”³³.

Statistica era, desigur, cea care oferea un lustru științific birocrăției aferente activității informative și, în același timp, ilustra „progresul” în rapoartele de bilanț. Și, treptat, chiar s-a înregistrat un progres, atâta numai că nu în direcția dorită. După câțiva ani, lucrătorii au descoperit că toate hârtiile acestea le puteau servi de minune pentru a-și acoperi inactivitatea. Date fiind dimensiunile bazei de lucru și structura complicată a evidenței, nimeni, oricâte controale ar fi efectuat, nu putea verifica, cu adevărat, cât de adecvat își urmărea fiecare „elementele dușmănoase” din sector. Dacă persoanele respective nu ieșeau cu nimic în evidență, lucrătorii operativi puteau pretinde că le au în continuare în atenție, dacă întocmeau hârtiile potrivite, fără a se mișca măcar din birou. Așa s-a ajuns în situații, precum cea constatată în 1967, când mulți „dușmani”, decedați de mulți ani, generau, în continuare, un volum impresionant de arhivă „operativă” de Securitate:

„Lui Capră Petre, fost șef de cuib legionar, decedat în 1962, i s-a încheiat, în noiembrie 1964, o hotărâre de trecere la pasiv, pe motiv că «nu desfășoară activitate dușmănoasă». Cu toate că el era mort de 2 ani de zile, s-a făcut o notă de analiză, în care s-a propus să «mai fie dirijați pe lângă el încă doi agenți». Berbeci Gheorghe, din Gurahonț, luat în evidență în februarie 1956, pentru că a fost legionar, cu toate că era mort de un an. Ba, mai mult, în 1962 s-a întocmit o nouă hotărâre de luare în evidență, iar în 1963, la dosar se pune o declarație despre faptul că «este în comună și-și vede de treabă». Popovici Nicolae a fost scos din evidență numai după 15 ani de la moartea sa. În timp ce el era decedat, s-au făcut note, hotărâri, identificări, care însumează 24 de file”³⁴.

A fost nevoie, însă, de o îndelungată evoluție, până la momentul în care lucrătorii Securității au ajuns să stăpânească, în asemenea măsură, secretele procedurilor birocratice, pentru a-și acoperi inactivitatea. Pentru

---

³³ Idem, dosar nr. D 12636, f. 39: *Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, șefii de servicii și raioane.*

³⁴ Idem, D 13473, f. 50: *Stenograma ședinței din 13 aprilie 1967, în care s-a analizat activitatea Direcției Regionale M.A.I. Crișana.*

mulți ani, cea mai importantă provocare a „muncii informative” a „organelor” a constituit-o recrutarea informatorilor. Mai mult decât atât, recrutarea și dirijarea agenturii din legătura proprie au constituit, teoretic, cele mai importante criterii de evaluare a performanțelor profesionale ale lucrătorilor de Securitate, după cum declara, în 1960, și șeful Direcției de Contrainformații în Armată, generalul Grigore Naum:

„Este o veche zicală, care spune: «Spune-mi cu cine ești prieten și am să-ți spun cine ești». Același lucru ar fi și în cazul ofițerilor noștri [...], să spună care este agentura lor și o să spunem care este valoarea lucrătorului”³⁵.

Metodologia activității informative a organelor de Securitate, după o scurtă perioadă confuză, în primii ani după 1948, când s-a resimțit lipsa unor instrucțiuni cuprinzătoare de lucru, a fost clarificată odată cu promulgarea „Directivei referitoare la munca cu agentura”, din 1951³⁶. Regulile instituite de aceasta nu erau cu totul noi, multe aplicându-se din perioada anterioară, dar era primul act normativ, care aborda toate aspectele relațiilor dintre lucrătorii operativi și informatorii din rețeaua proprie.

Fără a intra prea mult în amănunte, care nu-și găsesc locul aici, normele amintite, după ce constatau faptul că lucrătorii operativi „se ocupă insuficient și greșit cu munca de recrutare a informatorilor”, structurau agentura în trei mari categorii: **informatorii necalificați** – persoane lipsite de „aptitudini și posibilități contrainformative”, care nu aveau „posibilitatea să pătrundă în mijlocul elementelor subversive și să ducă acțiuni informative împotriva lor”, dar erau utilizați pentru depistarea persoanelor suspectate de „activitate dușmănoasă” – ei fiind, de regulă, autorii informațiilor de primă sesizare – clarificarea stării de spirit din anumite obiective, semnalarea unor deficiențe sau situații, care interesau organele de Securitate; **informatorii calificați** – persoane recrutate din „mijlocul elementelor străine de clasa muncitoare sau compromise prin legăturile sau activitatea lor criminală, dusă împotriva

---

³⁵ Idem, dosar nr. D 13255, f. 116: *Stenograma ședinței de analiza muncii informativ-operative, ținute la minister pe data de 12 oct. 1960*. Din fericire pentru lucrătorii aparatului și cariera lor în cadrul „organelor”, promovarea pe scara ierarhică a depins mereu și de multe alte criterii, mai mult sau mai puțin „onorabile”, decât eficiența lor în „munca cu agentura”.

³⁶ Vezi *** „Partiturile Securității”. *Directive, ordine și instrucțiuni (1947 – 1987)*, Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu (editori), București, Ed. Nemira&Co., 2007, p. 204 – 216.

R.P.R.”, care aveau „posibilitatea să pătrundă în mijlocul elementelor subversive și să ducă acțiuni împotriva acestora”; **rezidenții** – colaboratori acoperiți, selecționați de lucrătorii de Securitate din rândul membrilor de partid „verificați”, al membrilor U.T.M. și, în mod excepțional, din rândul informatorilor „fără de partid”, cărora li se încredința conducerea unei rețele de informatori necalificați din anumite obiective sau în anumite probleme³⁷.

Accentul în reglementările, mai sus citate, și în altele asemănătoare, emise în anii următori, a căzut pe recrutarea agenturii calificate, iar capacitatea de recrutare a acestora a ajuns un criteriu de bază în aprecierea rezultatelor profesionale ale fiecărui lucrător. Motivele sunt ușor de intuit: anterior, ofițerii de Securitate se remarcaseră prin recrutarea masivă a membrilor de partid, U.T.M. și a altor persoane, al căror atașament față de noul regim era evident și care, de multe ori, ofereau informații din proprie inițiativă, ceea ce permitea numai un control superficial asupra situației operative din țară. Mai mult decât atât, finalizarea acțiunilor informative, doar pe baza datelor oferite de informatorii necalificați și a denunțurilor diverșilor binevoitori sau provocatori, conducea la arestarea unor persoane, a căror vinovăție trebuia dovedită, atunci când se putea, de anchetatorii Securității, prin mijloacele binecunoscute, asta în timp ce mulți din adevărații adversari ai regimului rămâneau în libertate.

Era ușor să se ceară recrutarea de informatori calificați, dar aplicarea în practică a ordinelor în cauză s-a dovedit extrem de dificilă. În esență, procesul de „atrageră la colaborare” a informatorilor calificați era bazat pe șantaj, deși era avută în vedere și metoda utilizării „convingerilor patriotice” ale celor vizați. Problema consta în aceea că, până la punerea în practică a șantajului, lucrătorii operativi trebuia să desfășoare toate etapele unei acțiuni informative propriu-zise, pentru descoperirea potențialilor candidați la recrutare și a informațiilor necesare, pentru a-i obliga pe respectivii să accepte colaborarea.

În primul rând, agenții calificați trebuia să fie selectați din rândul persoanelor, care se bucurau de „încredere din partea elementelor ce desfășoară o activitate antipopulară, de subminare, capabile să pătrundă în clandestinitatea dușmanului și să ne facă cunoscute din timp

---

³⁷ *Ibidem*, p. 208 – 209. Mai pe larg asupra acestui subiect – vezi F. Banu, *Rețeaua informativă a Securității în anii '50: constituire, structură, eficiență*, în „Caietele CNSAS”, nr. 2/2008, p. 7 – 38.

acțiunile dușmănoase ce se pregătesc”³⁸. După identificarea persoanei dorite, urma strângerea datelor necesare despre aceasta, furnizate de restul agenturii din legătura ofițerului, de arhiva operativă a Securității sau de documentele deținute de alte instituții publice, precum și în urma filării, interceptării corespondenței, instalării tehnicii operative la domiciliul celui în cauză. Scopul acestor investigații consta în identificarea posibilităților de informare ale persoanei selectate, precum și a „materialelor compromițătoare”, necesare pentru a o determina să colaboreze cu Securitatea.

Etapă finală a recrutării informatorilor calificați se constituia într-o adevărată anchetă. Cel vizat era reținut, „în mod secret”, pentru a se evita deconspirarea contactării sale, apoi supus unui îndelungat interogatoriu, care putea dura „24 de ore sau chiar mai mult”, timp în care viitorul informator era pus în fața informațiilor compromițătoare deținute, cu privire la activitatea sa, forțat să recunoască faptele imputate, anchetat cu privire la comiterea altora asemănătoare, declarațiile sale fiind consemnate în scris și, în cele din urmă, pus în fața alternativei de a plăti pentru faptele incriminate sau de a se „reabilita în fața poporului muncitor și a organelor Securității”, prin acceptarea colaborării. Cei care cedau erau obligați să semneze angajamentul în acest sens, fiind instruiți apoi cu privire la modul de lucru și informațiile, pe care trebuia să le furnizeze, urmând ca, după verificarea „sincerității” sale, prin intermediul altor agenți, să fie inclus în rețeaua informativă din acțiunea respectivă³⁹.

Presiunea în direcția recrutării cu prioritate a informatorilor calificați a crescut continuu, ulterior emiterii directivei din 1951, datorită evoluției situației operative, dar și faptului că se spera că, odată cu creșterea experienței profesionale a lucrătorilor, șansele de succes ale unei astfel de politici vor spori. Cum simplele îndemnuri nu păreau să dea rezultate, din 1956, tactica se modifică substanțial.

După cum am menționat și mai sus, Ordinul M.A.I. nr. 15/1956 a adus „normarea” activității lucrătorilor operativi, impunându-se fiecăruia menținerea legăturii cu minimum 10 informatori, dar schimbările nu s-au oprit aici. Prin respectivul ordin, categoriile menționate anterior – de informator calificat și necalificat – au fost desființate, fiind înlocuite prin termenul de „agent”. Nefiind vorba de o simplă modificare semantică, s-a ordonat, totodată, epurarea întregii rețele de informatori necalificați și

---

³⁸ ACNSAS, fond Direcția Secretariat – Juridică, inv. nr. 3612, dosar nr. 1, f. 161: Ordinul M.A.I. nr. 60/01.03.1954.

³⁹ Vezi *** „Partiturile ...”, p. 210 – 212.

concentrarea tuturor eforturilor în direcția recrutării agenturii calificate. Foștii agenți necalificați urma să fie păstrați în cadrul rețea numai dacă se dovedea utilitatea lor în acțiuni informative precis determinate sau dacă furnizau cu adevărat informații de interes din anumite obiective. În rest, toți ofițerii, sub directa supraveghere a șefilor de direcții, trebuia să recruteze numai agentură calificată⁴⁰.

Mai mult decât atât, în ianuarie 1957, ulterior evenimentelor din Ungaria, a fost promulgat Ordinul M.A.I. nr. 70, care, între alte vești proaste pentru aparatul de Securitate, anunța lucrătorilor obligația de a deschide dosare de urmărire informativă împotriva tuturor foștilor conducători legionari din țară, începând de la cei care deținuseră funcția de șef de garnizoană (sau de șef de cuib, în cazul salariaților obiectivelor industriale), în sus, precum și a foștilor condamnați pentru „activitate dușmănoasă împotriva regimului democrat-popular”, eliberați ulterior. În plus, trebuia să fie deschise noi forme de evidență activă pentru toți conducătorii partidelor istorice, aflați în libertate, toate aceste acțiuni fiind „indisolubil legate” de recrutarea de agentură calificată⁴¹.

Ordinele 15 și 70 au reprezentat principalele instrumente, cu ajutorul cărora Al. Drăghici și Serviciul Inspecției, din subordinea sa, au „chinuit aparatul de Securitate ani de-a rândul” – după cum se plângea, mai târziu, Constantin Stoica – asta, cel puțin, până în 1964, când reglementările s-au modificat, odată cu emiterea Ordinului nr. 400. Motivul constă în aceea că operațiunea de recrutare a agenturii calificate, așa cum se poate observa și din descrierea sumară de mai sus, avea numeroase etape, fiecare ascunzând potențiale capcane pentru neavizați. Mai întâi, trebuia selectată persoana potrivită, pentru a furniza informații pertinente asupra celui urmărit sau a grupului țintă, apoi să fie identificate date cu adevărat „compromițătoare”, din activitatea respectivului sau din viața sa privată, astfel încât șantajul să funcționeze, și, în fine, în momentul „reținerii secrete” a obiectivului recrutării, trebuiau identificate mijloacele potrivite, pentru a-l determina să semneze angajamentul de colaborare, să recunoască faptele imputate și să ofere garanții asupra sincerității colaborării sale viitoare cu „organele”. Asta pentru a nu mai vorbi de „dirijarea” ulterioară a informatorilor din acțiuni sau de verificarea lor permanentă.

---

⁴⁰ ACNSAS, fond MAI/Direcția Secretariat – Juridică, inv. nr. 3614, dosar nr. 1, f. 92 – 94; Ordinul M.A.I. nr. 15/14.03.1956.

⁴¹ Idem, inv. nr. 3615, dosar nr. 1, f. 26 – 29; Ordinul M.A.I. nr. 70/17.01.1957.

În concluzie, este ușor de înțeles reticența, cu care au privit ofițerii de Securitate îndemnul adresat, de a recruta agentură calificată. Aproape orice pas efectuat, în cazul unei asemenea recrutări, putea să aibă consecințe neprevăzute, pe care tot cel care se străduise să îndeplinească ordinele trebuia să le suporte. Vechii practicieni ai luptei împotriva „dușmanului” erau familiarizați cu o metodă mult mai directă de acțiune, prin care, pe baza sesizărilor primite din partea oamenilor „cinstiți”, prindeau „banditul”, îi aplicau corecția corespunzătoare, acesta își recunoștea faptele și se chema că ofițerul își făcuse datoria. Acum trebuia să bată agenți, așa cum se cuvenea celor recrutați din rândul elementelor „dușmănoase”, asta pentru a aresta, în final, după nu se știe cât timp, obiectivul acțiunii. Normal că multora noua politică li s-a părut lipsită de orice logică, ducând la o pierdere inutilă de timp și presupunând eforturi suplimentare, cărora nu le pricepeau sensul.

Reacția lui Al. Drăghici, în fața corului inițial de proteste, din partea subordonaților, pare extrem de energică, ministrul neîncetând să-i condamne pe acei „lăudăroși care caută [...] să mențină unele metode, destul de înapoiate, ce existau atunci [1948 – 1950] în munca organelor de Securitate”, și care tot invocau „experiența” lor în domeniu: „«ce mă tot înveți pe mine, pe mine care în 1948 am luptat ... în 1950, am făcut și am dres ...»”⁴². În cele din urmă, le dă tuturor clar de înțeles că rămânerea în cadrul „organelor” depindea de capacitatea lor de a urma noile reguli:

„Se mai găsesc unii oameni aici care caută să teoretizeze munca de Securitate din trecut, care spun că ei îi prindeau și-i băteau pe bandiți. Cine nu vrea să facă treabă și rămâne înapoi, să înțeleagă odată că nu mai merge cu bâta în munca de Securitate. Ei să păzească oile cu bâta, fiindcă în Securitate nu pot să mai rămână! Noi, dacă este nevoie, știm să lovim în bandiți, însă pentru descoperirea lor se cere cap. Sunt oameni care nu vor să pună capul la contribuție, dar care încearcă să spună că ordinele ministrului sunt prea pretențioase. Astfel de oameni n-au ce căuta în organele Securității”⁴³!

Cât de dificil era, pentru aparatul de Securitate, să se adapteze la noile reguli, o arată și cele petrecute la Regionala de Securitate Bacău, în perioada 1958 – 1960. Astfel, în urma unui control efectuat aici, la

---

⁴² Idem, fond Documentar; dosar nr. D 13256, f. 48: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești, ședință ținută la Ploiești în ziua de 1 aprilie 1961.*

⁴³ Idem, dosar nr. D 13186, f. 42: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Hunedoara, din ziua de 15.XII.1959.*

începutul anului 1958, lucrătorii Serviciului Inspecției a trebuit să constate că nimic nu se schimbase în practica ofițerilor direcției, în ciuda ordinelor din ultimii doi ani. Organele locale, mai ales de la nivel raional, erau declarate „depășite de sarcinile și ordinele M.A.I.”, iar lucrătorii operativi se aflau într-o permanentă „goană după succese ieftine și ușoare”, în timp ce modul lor de lucru în acțiunile informative rămânea execrabil:

„În loc de a se depune interes pentru efectuarea unor pătrunderi de calitate în acțiuni, pentru documentarea acțiunilor potrivit ordinelor și directivelor în vigoare, [...] au trecut, de multe ori, la cercetări directe, fapt ce a dus la prăbușirea cazurilor respective, la clarificarea lor numai parțială și în ultimă analiză, această practică nejustă a dus la deconspirarea agenților din acțiune”⁴⁴.

Cu alte cuvinte, nu numai că nu se recrutau agenți calificați, ci erau deconspirați și cei aflați deja în rețea, și asta numai pentru ca lucrătorii operativi, conform vechii obișnuințe, să raporteze cât mai multe arestări și acțiuni informative închise. Venit la ședința de „dezbatere” a rezultatelor controlului, Al. Drăghici îi avertiza pe ofițerii de la Bacău asupra consecințelor nefaste, pentru cariera lor, pe care le atrăgea perpetuarea acestui mod de lucru și, în același timp, căuta să-i asigure că nu se va lăsa înșelat de asigurările lor de moment:

„Unii tovarăși, vorbind aici, arătau că, de la acest control li s-a mărit atenția, au devenit foarte vigilenți, sunt acum plini de simț de răspundere, în ceea ce privește munca și recrutarea unei agenturi de calitate. După mine, toate aceste lucruri sunt vorbe, pentru că, practic, nu s-a văzut așa ceva. [...] Se ține fiecare după obiceiul acesta ritual, să asigure că treaba, de-acum înainte, o să se îndrepte și că, fără nici o grijă, șeful respectiv să plece, că lucrurile se vor îndrepta, «că am descoperit acum America», până acum nu am știut de lipsuri, de toate aceste greutăți care frânează munca noastră. [...]

Tovarăși, eu cred că nu este bine acest lucru, nu trebuie să venim cu astfel de asigurări, atunci când nu simțim, măcar, ceea ce trebuie să facem mai departe. Ceea ce se spunea aici, că controlul a dat un semnal de alarmă, că vom veni aici, și natural că venirea noastră aici va pune pe fiecare tovarăș să răspundă de munca dusă. Însă eu cred că acest lucru

---

⁴⁴ Idem, dosar nr. D 12635, f. 103: *Coreferat privind modul în care se desfășoară munca informativ - operativă în cadrul Direcției regionale M.A.I. Bacău*, din 15.05.1958, semnat de șeful colectivului de control din Serviciul Inspecției M.A.I., cpt. Dumitru Stancu și de șeful Serviciului, col. Gheorghe (Gogu) Popescu.

este de natură de a duce în eroare pe unii tovarăși, care se lasă duși de nas”⁴⁵.

Dacă știa toate acestea și afirma că nu face parte din cei „care se lasă duși de nas”, este greu de înțeles oroarea ministrului în față a ceea ce s-a întâmplat în continuare la Bacău. Din cauza rezultatelor slabe ale controlului din 1958, era evident că urma o inspecție „de revenire”, spre a se constata „progresele” înregistrate, așa că lucrătorii direcției, după o perioadă de relaxare, intră în panică, din toamna anului următor, și încep o activitate frenetică, dusă așa cum știau ei mai bine. Ce a urmat, au putut să admire inspectorii M.A.I., atunci când au venit, în sfârșit, în 1960:

„Lucrătorii operativi, îndeosebi cei din raioane, în loc să muncească cu simț de răspundere și perseverență pentru încadrarea cu agentură și urmărirea activă a elementelor din acțiuni, în scopul cunoașterii activității, intențiilor și legăturilor lor criminale, au abandonat, de fapt, munca informativă și au trecut la o așa zisă documentare a activității acestora, prin luarea unor procese verbale de interogatoriu sau declarații de la martori, uneori și acestea denaturate, pe baza cărora, în toamna anului 1959, au pornit o adevărată campanie de arestări.[...] Încalcând, în mod grosolan, Ordinul 120 [Ordinul M.A.I. nr. 120/29.11.1957 privind „îmbunătățirea muncii de anchetă a organelor Securității Statului”⁴⁶] al conducerii ministerului și legalitatea populară, organele operative din regiune au acționat haotic și fără discernământ, au comis numeroase abuzuri, s-au dedat la provocări, au ticluit dovezi, pe baza cărora s-au făcut propuneri de arestare neîntemeiate sau au fost chiar arestați cetățeni nevinovați, au exagerat și denaturat declarațiile persoanelor audiate ca martori și au exercitat presiuni asupra acestora, recurgându-se chiar și la reținerea lor.

Pentru a reuși să obțină aprobarea în vederea arestării, unii lucrători și șefi de raioane au recurs la audierea, ca martori, a unor persoane fără caracter, descompuse din punct de vedere moral, foști agenți, abandonați pentru nesinceritate sau rea-voință, care și-au retractat declarațiile inițiale, negând că ar avea cunoștință de infracțiunile puse în sarcina învinuiților sau chiar că i-ar cunoaște personal pe aceștia. [...] Este suficient să arătăm că, numai în cursul anului 1959, au fost puse în

---

⁴⁵ *Ibidem*, f. 69 – 70: *Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, șefii de servicii și raioane.*

⁴⁶ http://www.cnsas.ro/documente/acte_normative/DJ%203615_002%20fila%20326-339.pdf, consultat la data 14.01.2018.

libertate, de către Secția Anchete, din lipsă de probe, un număr de 92 persoane, plus alte 6 achitate de instanță. Pe anul în curs [1960], au fost puse în libertate 7 elemente, deci, în total, 105 persoane care au fost arestate fără temei⁴⁷.

Cu alte cuvinte, lucrătorii operativi de la Bacău au făcut exact aceleași „greșeli”, care li se reproșaseră anterior, atâta numai că le-au aplicat la o scară mai mare și cu mai multă consecvență. Este greu de înțeles ce a stat în spatele acestui puseu de activitate al ofițerilor direcției respective, fie au dorit să-și demonstreze „hărnicia” și au procedat cum știau ei mai bine, fie – deși este puțin probabil să fi avut curajul – au vrut să demonstreze conducerii ministerului că tot cu vechile metode se puteau obține rezultate mai bune și erau prinși mai mulți dușmani, cert este că rezultatele controlului din 1960 au fost catastrofale. Aproape în toate cazurile, rapoartele Serviciului Inspecției începeau cu o lungă secțiune, în care se arătau progresele înregistrate de la ultimul control și faptul că lucrurile mergeau în direcția cea bună, după care era inserat un mare „dar” sau „cu toate acestea” și erau expuse toate constatările, ce demonstau că, totuși, nu se schimbaseră mare lucru. De această dată, însă prima secțiune a fost eliminată – chiar nu exista nimic bun de remarcat. Cât despre Al. Drăghici, venit și de data aceasta la ședința de „analiză” a „rezultatelor muncii”, pare cu totul depășit de situație. Într-o lungă prelegere în fața lucrătorilor direcției, ministrul alternează reproșurile furioase, cu apelurile patetice la „conștiința” lor:

„Oare nu ar fi cazul ca să ne gândim la necesitatea îmbunătățirii muncii? Această regiune a fost obișnuită cu provocări încă din timpul vechii Siguranțe.

Nu este un spirit comunist, partinic, serios, în munca acestei regiuni, de a lupta cu greutățile și de a le învinge [...]. De ce vă degradați, de ce vă înjosiți voi? Nu vă doare pe voi sufletul de tot ce faceți? Ce înseamnă asta? Dați voi în felul acesta ajutor dușmanului? Acoperiți dușmanul în activitatea lui? Trebuie spus că, prin metodele păcătoase pe care le folosiți în muncă, faceți tocmai acest lucru. [...]

Ritmul de recrutare este o rușine pentru voi! 13 ofițeri de la [Raionul de Securitate] Pt. Neamț au recrutat în tot acest an 12 agenți!?

---

⁴⁷ ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 13192, f. 97 – 98: *Raportul Inspecției privind munca informativ – operativă desfășurată de organele Direcției Regionale M.A.I. Bacău, în perioada ianuarie 1959 – septembrie 1960, din 26 octombrie 1960, semnat de șeful colectivului de control din Serviciul Inspecției, mr. Traian Man, și de șeful Serviciului, gen.mr. Alexandru Demeter.*

Aceasta înseamnă că ne batem joc de clasa muncitoare! Muncitorul în fabrică este plătit pentru piesa pe care o execută, în timp ce lucrătorul de Securitate nu este plătit pentru calitatea muncii sale. El nu face nici cantitate și nici calitate. Ce trebuie să facem cu astfel de oameni?”⁴⁸

O parte din vechii practicieni ai luptei împotriva „dușmanului” au fost îndepărtați, până la urmă, din sistem, mai ales pe fondul abaterilor disciplinare, cu care își asezonau „activitatea”, în timp ce alții au fost păstrați pentru mulți ani ulterior, eventual izolați în cadrul unor compartimente de genul Evidență Operativă și Arhivă sau Tehnică Operativă. Restul aparatului, însă, a reușit să priceapă mesajul transmis de conducerea ministerului și a descoperit, în cele din urmă, valoarea inestimabilă a birocrăției, de care se plânseseră atât la început. Cum își desfășurau, așadar, acești lucrători activitatea în cadrul acțiunilor informative? Foarte simplu, făcând hârtii și pasând responsabilitățile spre alte compartimente, după cum constata și loțiitorul ministrului de Interne din 1962, generalul Vasile Negrea:

„Tov. maior Nardin [O. Ioan șeful serviciului de Contraspionaj în problema R.F.G. din Direcția a II-a] spunea că acțiunile, ce mi-au fost prezentate, sunt acțiuni importante. Dacă am intrat puțin mai adânc în aceste două acțiuni, mi-am dat seama că lucrurile nu stau chiar așa, că ele erau lucrate după un plan «clasic»: căutare la «C» [Evidență Operativă și Arhivă], investigații la Direcția a VII-a [Filaj și Investigații] și, totodată, făcut supraveghere, dat la T.O., pentru introducerea tehnicii, interceptarea scrisorilor și cu aceasta lucrătorul, care lucrează o asemenea acțiune, apreciază că și-a făcut «datoria», se mulțumește cu ce a «realizat». Direcția a VII-a face investigație, îi face și filaj, mai lucrează și ei prost, dar fac treaba ce le-a fost cerută; Serviciul «F» interceptează corespondența; cei de la «T» o să introducă tehnica operativă și, când cauți ce-i mai revine lucrătorului operativ, vezi că el nu prea face nimic, ori face ceva prost, tocmai ca să scape de sarcini, caută un element la întâmplare, îi face un referat de 4 pagini, să fie aprobat de șefi, prezentându-l ca pe un om foarte capabil, cu toate calitățile – cu toate că este șchiop sau surd. Abia în procesul recrutării, se constată că, de fapt, un asemenea candidat nu a mai văzut obiectivul de câțiva ani de zile”⁴⁹.

---

⁴⁸ *Ibidem*, f. 60 și 18: *Stenograma ședinței din ziua de 15 decembrie 1960, în care s-a analizat activitatea Direcției regionale M.A.I. Bacău, pe perioada anilor 1959 – 1960.*

⁴⁹ *Idem*, dosar nr. D 13235, f. 122 – 123: *Stenograma ședinței din ziua de 30.05.1962, în care s-a analizat activitatea pe linie de Contraspionaj în țară: Varianta Al.*

S-ar putea crede că vorbitorul de mai sus exagera, din considerente polemice. Nu chiar. Sunt exemple culese „din viață”, ca să reluăm expresia favorită a lui Al. Drăghici. După cum am menționat mai sus, prima etapă, esențială în recrutarea agenturii calificate, era cea de selectare a candidaților. Depindea exclusiv de lucrătorul operativ dacă dorea să recruteze informatori doar pentru a da impresia că lucrează sau pentru a obține informații cu adevărat pertinente. Cum este de la sine înțeles, mulți preferau prima variantă: recrutarea de informatori pentru îmbunătățirea situațiilor statistice. Câteodată, acest fapt era constatat de șeful direct al ofițerului, așa cum s-a întâmplat, o dată, la regiunea Pitești, în 1959:

„Ofițerul Drăghiceanu de la [raionul] Drăgănești, verifică, studiază și propune pentru recrutare un agent într-o comună. Sigur că studiul s-a făcut foarte superficial și comandantul, ca să verifice modul cum a lucrat ofițerul pentru recrutarea acestui agent, a verificat în teren și realitatea este că, după verificare, șeful raionului, mergând la întâlnire cu ofițerul respectiv, a stabilit că agentul era surd, că nu auzea ce se vorbea. Când șeful de raion l-a întrebat ce cunoaște prin comună, ce se întâmplă [...] el și-a pus mâna la ureche și a întrebat :«Aud?»⁵⁰”.

Alteori, asemenea stratageme treceau de filtrul șefilor direcți, și ei direct interesați de păstrarea aparențelor și îmbunătățirea statisticilor, dar erau descoperite de conducerea regională de Securitate, precum la Ploiești, în 1963, când șeful direcției în cauză, lt.col. N. Dumitrescu, povestea:

„Eram odată la Târgoviște. Văd un cetățean bolnav acolo și întrebând cine este, mi se răspunde că este candidatul [la recrutare] X. Am cerut atunci dosarul și, spre mirarea mea, constat că l-am semnat și eu. Stând de vorbă cu respectivul, deși în dosar era menționat că are 6 clase elementare, în realitate, omul era analfabet. Din studiul dosarului rezulta că candidatul are nivel cultural și că poartă discuții interesante, ca

---

Drăghici: „Sunt foarte dese cazurile când, în munca noastră, un lucrător, la deschiderea unei acțiuni, își prevede «totul»; își prevede tehnică, filaj, colaborare cu Serviciul «F» [Cenzura Corespondenței], investigații. Lucruri pe care să le facă alții, însă ce trebuie să facă el – agentură calificată – acest lucru nu-l prevede. Acesta este un lucru foarte caracteristic în munca noastră” – vezi idem, dosar nr. D 13259, f. 59: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj ... 19.04.1961.*

⁵⁰ Idem, dosar nr. D 13122, f. 151: *Stenograma ședinței din 15 – 16 iunie 1959, ținută la Minister, cu cadrele de conducere din aparatul de Securitate*

să mă conving personal, în discuția purtată cu el, că nici nu mă înțelegea, uneori, ce vream să-l întreb. [...] Când i-am luat la rost pe tovarășii de la raion pentru această ispravă, mi-au raportat că au făcut o «confuzie» și ei”⁵¹.

La direcția respectivă se putea și mai rău de atât. În 1960, col. Mauriciu Ștrul, predecesorul lt.col. Dumitrescu la conducerea Regionalei Ploiești, raporta o performanță aparte – greu de crezut că ar fi fost unică – a unui subordonat din cadrul Serviciului de Informații Interne:

„Datorită unei superficialități condamnabile, în luna martie 1960, la Biroul 1 din Serviciul III, cpt. Dinu Toma a adus la recrutare, în locul candidatului, pe obiectivul acțiunii, întrucât amândoi lucrau la aceeași întreprindere și aveau nume de familie comun”⁵².

În fine, astfel de performanțe erau descoperite și de controalele venite din partea conducerii ministerului. Cele mai multe asemenea cazuri treceau însă neobservate, iar „informatorii” respectivi rămâneau în serviciul ministerului ani de zile, până când lucrătorul ce-i utiliza decidea că era timpul să-i îndepărteze din rețea, după ce serviseră scopului pentru care-i recrutase de la bun început – acela de a da impresia unei activități susținute în dosarul de urmărire deschis. Problema era însă că abandonarea unui informator nu se putea efectua decât cu un motiv justificat, moment în care intervenea singura manifestare de ingeniozitate din partea ofițerului ce-l coordona, după cum remarca lt.col. Dumitrescu, în 1963:

„De regulă, dacă unii lucrători nu reușesc să găsească un motiv pentru abandonarea unor agenți, recurg la un «argument» convingător, de data aceasta, raportând că respectivul este epileptic și, deci, trebuie abandonat, mai spun despre câte un țăran că are «astenție nervoasă» și fel de fel de alte șmecherii, pe care uneori le-am înghițit și am semnat ceea ce mi s-a pus sub nas și, când am studiat acest lucru, am constatat că avem multe asemenea cazuri”⁵³.

În tot acest timp, Al. Drăghici tuna în ședințe:

„Ceea ce trebuie să fie caracteristic este elementul capacitate, care trebuie să fie comun tuturor agenților. Să fie oameni capabili, care să

---

⁵¹ Idem, dosar nr. D 13240, f. 52: *Stenograma ședinței din 21 octombrie 1963, în care s-a făcut analiza modul[ui] cum au fost executate sarcinile ordonate de tovarășul ministru în octombrie 1962.*

⁵² Idem, dosar nr. D 13256, f. 78: *Raport privind munca informativ-operativă pe anul 1960 a D.R.M.A.I. Ploiești, semnat de șeful direcției, col. Mauriciu Ștrul*

⁵³ Idem, dosar nr. D 13240, f. 54: *Stenograma ședinței din 21 octombrie 1963...*

poată să redea și care să țină minte fiecare amănunt, oameni sinceri, care să-ți redea totul, absolut toate mișcările obiectivului urmărit. Să fie oameni care să cunoască munca aceasta, sau care să aibă tangență cu ea”⁵⁴.

Este adevărat că asemenea standarde de calitate a agenturii, precum cele expuse de Al. Drăghici, erau aproape imposibil de atins în realitate, mai ales dacă avem în vedere natura acțiunilor informative lucrate de Securitate și mediul, din care trebuia să se recruteze informatorii, dar la fel de adevărat este că mulți dintre lucrătorii operativi nici măcar nu luau în seamă cele spuse de ministru. Această atitudine iese și mai mult în evidență, dacă avem în vedere modul lor de lucru din următoarea etapă a recrutării informatorilor „calificați” – identificarea „materialelor compromițătoare”, necesare pentru a-l determina pe candidatul selectat să accepte colaborarea cu Securitatea. Și aici se întâlnesc aceeași sfidare a ordinilor în vigoare și ofițeri de Securitate, care ajung să împrumute cele mai stupide idei de „materiale compromițătoare”, chiar și de la șefii posturilor de Miliție – categorie mult disprețuită în cadrul breslei, mai ales de când cei din urmă au fost introduși în „munca informativă”, după 1960 – numai pentru a putea spune, în final, că au îndeplinit și această formalitate. Un exemplu grăitor este cazul înregistrat, în 1962, de conducerea Regionalei de Securitate Mureș:

„Exemplu [...] de «material compromițător» îl constituie și propunerea făcută de către șeful de post din comuna Gălești, care a fost acceptată și înaintată spre aprobare de către cpt. Nagy Stefan, din cadrul Raionului Tg. Mureș. Materialul consta în faptul că un țăran în stare de ebrietate și-a înhămat vaca la plug, legând-o de coadă, iar în urma eforturilor s-a rupt coada acesteia.

Se pune întrebarea: ce fel de orientare a fost din partea acestor lucrători operativi cu o experiență de 10 – 12 ani în munca informativă, care-și permit să trateze cu atâta ușurință recrutarea de agenți”⁵⁵?

S-ar putea spune că acesta este un exemplu extrem, dar el ilustrează bine atitudinea larg răspândită, în aparatul de Securitate, față

---

⁵⁴ Idem, dosar nr. D 13256, f. 65: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*

⁵⁵ Idem, dosar nr. D 13230, f. 13: *Expunere privind felul cum organele informativ – operative ale Dir. Reg. Mureș Autonomă Maghiară au executat ordinul tov. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, general col. Al. Drăghici, dat în ședința din 20 sept. 1961*

de ordinele, ce le cereau identificarea de „materiale compromițătoare”, pentru a recruta informatori din rândul „dușmanilor”. Ce nevoie era ca ofițerul să găsească informații, pentru a șantaja candidatul la recrutare, când cel în cauză putea să le furnizeze singur, dacă era „întrebat” în mod coresponsuzător? În cazul fericit, în care se reușea identificarea unei persoane, care îndeplinea, măcar parțial, criteriile avute în vedere pentru a fi considerat un informator calificat, existau suficiente mijloace pentru a o determina să colaboreze. De dragul respectării formalităților prescrise de ordinele în vigoare, se identificau câteva date sumare, din biografia respectivului, după care, obținându-se aprobarea necesară, se trecea la reținerea sa „secretă” și începea adevărata muncă de convingere a lui, despre care își amintea, cu falsă indignare, mr. Petre I. Puncescu, șeful Inspectoratului Județean Gorj din 1968:

„Erau la modă, într-un timp, constrângerea fizică și presiunea morală în procesul recrutării unor informatori pe bază de material, de multe ori așa-zis, compromițător. Se foloseau punerea ochelarilor și așa-zisul tur de dezorientare cu mașina și intimidarea, bruscări, injurii, anchetarea timp de mai multe zile și nopți, fără întreruperi, prin schimbarea ofițerilor. Se făceau chiar aprecieri că, cu cât l-ai ținut mai mult, ai făcut o treabă mai bună, deși, în fond, nu obțineai nimic, ținerea candidatului într-un picior ore îndelungate, pentru a-l determina să-și recunoască faptele etc. Se înțelege că asemenea metode au avut un rezultat negativ, pentru prestigiul nostru ca organe de Securitate și pentru calitatea muncii. Odată ieșiți de la noi, acești oameni spuneau celor din jurul lor și, astfel, ne căpătasem o faimă care nu ne avantaja și oameni, care nu aveau nimic pe conștiință, la auzul că cineva este de la Securitate și vrea să discute cu el, începea să tremure”⁵⁶.

Mr. Puncescu vrea să spună că practicile în cauză ar fi fost încurajate deschis de fosta conducere „abuzivă” a organelor, dar realitatea este puțin diferită. Este, totuși, o diferență între încurajarea unei practici și acceptarea faptului că lucrătorii nu pot obține rezultate în alt mod, chiar dacă ea nu era sesizabilă pentru cei care suportau „munca de convingere”. Fosta conducere „abuzivă” a aparatului recunoștea deschis, cel puțin, existența problemei și dimensiunile acesteia, un exemplu fiind gen. V. Negrea, care, în 1962, declara:

---

⁵⁶ Idem, dosar nr. D 87, f. 132: *Notă cu problemele pentru convocarea din 3 - 4 mai a.c. de la Consiliul Securității Statului*, din 2 mai 1968, a Inspectoratului de Securitate al Județului Gorj, semnată de șeful inspectoratului, mr. Petre Puncescu..

„Se obișnuiește practica, dacă s-a găsit un inginer, ca, dacă a făcut parte din F[rățiile].D[e].C[ruce]., [...] aducându-l la recrutare și întrebându-l despre aceasta, deși omul a și uitat de ea, lucrătorul să-l ia la bătaie, să-l insulte, să-l trateze neomeneste. Iată cum vrem să-l facem să colaboreze cu noi, să fie atașat luptei noastre! Închipiți-vă cu ce fel de dragoste va lucra el pentru noi dacă ne-am comporta așa cum am arătat. Trebuie spus că avem multe cazuri când lucrătorii noștri procedează așa; *aproape jumătate din lucrători folosesc metoda bruscărilor* (s.m.). Unor asemenea oameni le dați calificativul de «păcătoși» fiindcă nu dau material, în loc ca ei să vă facă păcătoși pentru felul cum procedați»⁵⁷.

Cel mai probabil, cei din auditoriul generalului Negrea chiar nu pricepeau ce se mai cerea de la ei: găsiseră „materialul compromițător”, îl expuseseră agentului, identificat cu atâtea eforturi și, dacă acesta refuza să se lase impresionat, nu trebuia „lămurit” într-un fel? Dacă nu era convins de la prima întâlnire, nu era nici o problemă, lucrurile se rezolvau în alte întruniri de lucru, în care lucrătorul folosea cele mai bune mijloace, de care dispunea, după cum amintea și Al. Drăghici, în toamna aceluiași an:

„În procesul recrutării agentului «Cocioc Mihai», din evidența raionului M.A.I. Urziceni, regiunea București, s-a folosit bătaia, pentru a i se smulge declarații, care să «confirme» materialele compromițătoare deținute de organele noastre, și să-l determine să semneze angajamentul de colaborare. La a doua întâlnire, agentul a comunicat că nu va da note scrise, de teamă că va fi omorât. În loc să-i facă agentului educația și instructajul necesar, ofițerul care l-a recrutat, dovedind o totală lipsă de răspundere și abuzând de calitatea ce o are, l-a invitat la raion și l-a bătut din nou»⁵⁸.

Iar lucrurile continuau, în același stil, pe parcursul întregii colaborări, fapt criticat de același ministru, ce se mărginea să deplângă „felul, [...] sub orice critică, [...] cum lucrăm cu agentura”, vizibil și din faptul că lucrătorii „din dușmani și bandiți nu-i mai scot pe agenți, lucrează brutal chiar atunci când omul vine cu ceva material pozitiv»⁵⁹. Așadar, la nivel declarativ, cel puțin, practicile de gen ale lucrătorilor nu erau încurajate. În nenumărate ocazii, de-a lungul anilor, Al. Drăghici și adjuncții lui au căutat să-și descurajeze subalternii de la utilizarea unor

---

⁵⁷ Idem, dosar nr. D 13235, f. 125: *Stenograma ședinței din ziua de 30.05.1962...*

⁵⁸ Idem, dosar nr. D 13635, f. 18: *Stenograma ședinței din 23 octombrie 1962, în care s-a analizat activitatea M.A.I. pe anul în curs.*

⁵⁹ Idem, dosar nr. D 12635, f. 75: *Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău ..., din 15.05.1958*

asemenea metode, fără prea mult succes. Al. Drăghici era foarte vehement, în special, împotriva celor cu „concepții retrograde”, din rândul cărora se auzeau mereu comentarii de genul: „«ce ne învață ei», «ce ne instruiesc ei», «nu avem nevoie de astfel de metode», «am făcut muncă de Securitate din 1947 – 1948, cu ciomagul»” – asta și pentru că asemenea comentarii erau o sfidare a autorității lui:

„A mai rezultat aici un aspect urât și anume sistemul acesta de a recruta oameni prin mijloace barbare, cu bâte, cu metode de intimidare, cu țipete, de a băga frica în oameni, de a-i face să creadă că pot fi pedepsiți pentru fapte ce s-au petrecut acum 20 de ani. Într-adevăr, sunt și proști care cred că poți să-i tragi la răspundere pentru asemenea fapte petrecute cu 20 de ani în urmă.[...] Trebuie să luptăm cu hotărâre împotriva metodelor barbare folosite de unii lucrători, întrucât aceste metode sunt cea mai murdară expresie a rutinei. V-ați obișnuit cu măciuca”⁶⁰!

În final, conducerea Securității a trebuit să se obișnuiască cu ideea că „ciomagul se păstrează și se întrebuințează” de către subordonați⁶¹ și încă la scară mare. Nu se poate nega ipocrizia condamnărilor repetate la adresa unor asemenea practici, dacă avem în vedere faptul că Al. Drăghici și adjuncții săi dispuneau, totuși, de mijloacele necesare pentru curmarea lor, dar sancționarea prea aspră a celor care recrutau informatori prin aceste metode însemna și abandonarea oricărei speranțe de a ajunge să se dispună de o agentură corespunzătoare. De altfel, de-abia când acest deziderat, al ținerii sub control a situației operative de pe plan intern, a fost considerat atins, la începutul anilor '60, s-au înmulțit și criticile față de practicile utilizate în „munca cu agentura”.

Pe de altă parte, dacă-i consola cu ceva, informatorii trebuia să știe că Al. Drăghici îi iubea, punea mare preț pe „munca” lor, și-i considera în aceeași măsură indispensabili apărării securității regimului, ca și restul aparatului de presiune:

„Agentura este arma de căpetenie pentru noi și trebuie să o întărim, să o perfecționăm, să o facem cât mai suplă, mai maleabilă, s-o conspirăm cât mai adânc, pentru a face din ea un aparat puternic, în acțiunea de prevenire a activității dușmanului, dar, mai ales, de a lupta împotriva dușmanului. Agentura să fie un aparat devotat organelor de

---

⁶⁰ Idem, dosar nr. D 13263, f. 118 și 120: *Stenograma ședinței ce a avut loc în ziua de 20 septembrie 1961.*

⁶¹ *Ibidem*, f. 120.

Securitate, regimului nostru democrat popular și care, în mod conspirativ, prin legături conspirative, să fie în stare să descopere dușmanul, să documenteze faptele dușmanului și să le scoată la iveală, pentru ca, astfel, organele de Securitate să poată curma activitatea lui. [...] Trebuie să fie clar, pentru fiecare lucrător, că *agentura face parte din aparatul de Securitate* (s.m.) și, în ultimă instanță, agenții hotărăsc asupra calității muncii de Securitate, deoarece aceasta depinde de modul cum își fac ei datoria”⁶².

Probabil că asta era și problema: făcând parte din aparatul de Securitate, agentura era considerată deja un membru de familie. O familie abuzivă, ai cărei membri lipsiți de apărare, disprețuiți, cum trebuia să fie unii provenind din rândul „dușmanilor” și „bandiților”, puteau primi periodic o corecție zdravănă din partea celor mai puternici, fără ca respectivii să se teamă de consecințe, cu excepția cazurilor în care scăpau lucrurile prea mult de sub control.

Era, într-un fel, și o modalitate de defulare a energiei acestor „luptători” împotriva dușmanilor regimului, ce se văzuseră, de multă vreme, frustrați de posibilitatea de a aplica, în mod direct și fără prea multe întrebări, corecțiile necesare „bandiților”. A nu se înțelege de aici faptul că se reușise oprirea „abuzurilor”, îndreptate împotriva obiectivelor urmăririi informative sau arestațiilor. Problema era însă că asemenea acte comportau anumite riscuri. Nu de alta, dar unii, din cei arestați abuziv și maltratați, se puteau dovedi, așa cum s-a întâmplat de atâtea ori, cu totul nevinovați, chiar și potrivit legislației draconice a regimului, și, mai mult, puteau avea și o origine socială „sănătoasă”, iar ei, sau rudele lor, aveau apoi deschisă calea de a se adresa conducerii partidului sau a provoca un scandal la nivel local, ceea ce avea consecințe neplăcute pentru cariera unor lucrători prea zeloși. În cazul informatorilor, în schimb, dacă tot erau parte a „familiei”, asemenea pericole nu existau. La urma urmei, cui puteau să se plângă aceștia? Eventual superiorilor ierarhici ai lucrătorilor sau, în cel mai rău caz, organelor de partid, situație în care lucrurile se rezolvau, oricum, tot în „familie”.

În fine, mai intervenea și un alt factor: ce altă metodă puteau utiliza, în mod eficient, foștii „truditori la câmp, bătuți de soare, vânt și zăpezi”, pentru a recruta, ca informator, o persoană ostilă regimului? Convingerea celui vizat? Greu de crezut, având în vedere faptul că nici

---

⁶² Idem, dosar nr. D 13256, f. 50 și 64: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*

măcar ei nu credeau că informarea organelor de Securitate era un lucru cu totul onorabil, după cum observa și V. Negrea:

„Sunt unele elemente care au oroare de organele noastre și au fost cazuri când unii au spus: cum să se transforme ei din oameni cinstiți în niște «pârători». Noi, în astfel de cazuri, trebuie să le arătăm că este o muncă politică, ceea ce i se cere să facă, că este o muncă patriotică. Probabil, însă, că unii lucrători de-ai noștri se întrebă și ei, cu asemenea ocazii, dacă nu cumva au dreptate acești indivizi”⁶³.

Pe de altă parte, dacă se încerca recrutarea unei alte categorii de persoane, față de care metodele tradiționale de „convingere” nu funcționau – precum turiștii și specialiștii occidentali, veniți în R.P.R. în anii '60 – apărea riscul ca subalternii lui Al. Drăghici să facă de râs întregul minister. Asta a reușit și un ofițer din Direcția a II-a Contraspionaj, în 1965 – unitate condusă, pe atunci, de celebrul memorialist Neagu Cosma – care, anterior, „pentru activitatea și atitudinea corespunzătoare față de muncă”, fusese premiat în repetate rânduri, decorat cu multe medalii și ordine și apreciat pentru că „a depus multă străduință, chiar și în timpul liber, nu a manifestat comoditate sau tendința de a fugi de sarcini”, cu alte cuvinte, un lucrător „în general, disciplinat și dornic de a dobândi o pregătire cât mai bună profesională”. Este vorba, așadar, de unul dintre ofițerii frunțași ai direcției, nu de obișnuitul abonat la sancțiuni și predispus la abateri, pe fondul consumului de alcool. Respectivul a trebuit, totuși, să fie pedepsit cu retrogradarea în grad, în anul mai sus menționat, pentru că, în eforturile sale de a recruta un cetățean străin, a fost pe punctul de a se sacrifica mai mult decât îi permitea uniforma militară:

„La 7 iunie a.c., cpt. Simion M. Corneliu, în urma instructajului aprobat, a plecat la contactarea străinului «Mincu», vizat de noi, în vederea recrutării. În desfășurarea contactului, ofițerul a comis o serie de încălcări grave ale instrucțiunilor aprobate, a liniei sale de conduită specificate în lucrare și a principiilor de muncă, vădind, cu acest prilej, o atitudine ușuratică, aventuristă, lipsită de orientare, apărând străinului, din cauza comportamentului său, drept un om vicios. El s-a îmbătat, și-a pierdut controlul, transformând această întâlnire de serviciu în prilej de petrecere, ajungând în situația deplorabilă când străinul încerca să-l

---

⁶³ Idem, dosar nr. D 13241, f. 73: *Stenograma ședinței ținute în ziua de 11 decembrie 1963, la Direcția Regională M.A.I. Crișana, ședință în care s-a analizat activitatea acestei unități pe perioada octombrie 1962 – decembrie 1963.*

posede. Pentru a ieși din această situație, s-a prezentat și el drept pederast creând în lucrare o situație necorespunzătoare”⁶⁴.

În cele din urmă, după multe îndemnuri și sancțiuni din partea conducerii, și în ciuda unor „accidente”, precum cel amintit mai sus, majoritatea lucrătorilor de Securitate au reușit să recruteze câți informatori se cerea, așa cum a fost capabil fiecare să o facă. Odată cu trecerea timpului, ofițerii par să capete o anumită dexteritate în a-și completa „rețeaua” cu 10, 15 sau câți informatori trebuia, bazându-se, mai ales, pe agentura necalificată. Odată ce au fost desființate vechile categorii – informatori calificați și necalificați – calitatea fiecărui agent era mai greu de verificat, astfel încât, la sfârșitul anilor ’60, fiecare lucrător operativ își putea justifica activitatea prin prezentarea numărului de agenți din legătura proprie și a numărului de note furnizate.

Problema a fost că recrutarea de informatori ajunsese un scop în sine, o acțiune efectuată mecanic, indiferent dacă era necesară sau nu. Rezultatul a constat în supradimensionarea rețelei informative și în aglomerarea inutilă a aparatului, cu preluarea de informații de la agenți, de care nimeni nu avea nevoie, sau pe care nimeni nu le mai analiza. Abia în 1967 se încearcă reversarea tendinței, când, unii activiști de partid, precum secretarul Vasile Patilineț, după controale repetate în aparatul de Securitate, au ajuns să se minuneze de cele petrecute în sectorul informativ:

„De ce sunt oamenii așa de aglomerați? Pentru că, cu tovarășul [ministru] Onescu, am fost la un raion, în [regiunea] Pitești, și am găsit niște lucruri în dosarul unui agent, pe care nici nu trebuia să le adune. Nici nu trebuia să existe! Nici asemenea forme de activitate operativă să existe, ca comandantul, șeful lucrătorului de Securitate, să noteze pe o informare a unui agent: «Să mai încadrați încă un agent», asta în jurul unui cetățean care era în pat, de ani de zile, și se scula numai în fund. La ce ne trebuie nouă așa ceva? Împingem și noi lucrătorii de Securitate să facă lucruri care nu trebuie făcute. Să facem discernământ, la fiecare. Să le analizăm”⁶⁵.

Discernământ și analiză, așadar. Poate în altă parte, pentru că Securitatea se ocupa cu altceva. Se stabilise, ca prioritate, recrutarea de

---

⁶⁴ Idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7383, dosar nr. 16, nenumerotat: Raport, din 28.06.1965, semnat de mr. Constantin Secuiu, locțiitor șef serviciu din Direcția a II-a, anexat ordinului M.A.I. nr. 2306/01.08.1965.

⁶⁵ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 49: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

agenți și atunci asta era singura preocupare a lucrătorilor. Pentru ce erau recrutați respectivii, cum trebuia condusă acțiunea informativă în cauză, care era rezultatul așteptat al acesteia, toate erau probleme lăsate în seama eșaloanelor superioare, asta dacă și cei aflați în aceste poziții aveau habar. Același V. Patilineț condamnă, după Plenara din aprilie 1968, prevederile ordinelor din anii '50, prin care se stabilise o normă de informatori pentru fiecare ofițer, considerându-le principala cauză a deprofesionalizării aparatului de Securitate:

„Aici e grava greșeală a aceluia ordin, prin care s-a stabilit ca fiecare ofițer să aibă 15 agenți și măcar două acțiuni. Au fost împinși ofițerii spre asemenea muncă mecanică, nu să gândească cu capul lor propriu. Poate un ofițer va trebui să aibă treizeci de agenți. Poate că altul, în acțiunea pe care o urmărește, nu trebuie să aibă nici un agent, altul 2, 3, 4. De unde se poate stabili, birocratic, de la Centru, că fiecare trebuie să aibă 15 agenți? Să lăsăm să gândească fiecare ofițer, că munca de Securitate e frumoasă, atunci când fiecare caută să se orienteze și inteligența să și-o folosească de la caz la caz”⁶⁶.

O asemenea „descoperire” nu avea, de fapt, nimic nou. La nivelul conducerii Securității, de multă vreme se știa că recrutările erau cu totul artificiale și fără legătură cu obiectul acțiunilor informative, după cum o arată și autocritica, din 1961, a gen.mr. Grigore M. Naum, șeful Direcției de Contrainformații în Armată:

„Ne ocupăm ca să justificăm existența noastră, recrutăm agentură ca să putem arunca praf în ochi, cum că îndeplinim ordinele, însă esența ordinelor nu o aplicăm sau o ocolim, fiindcă este știut că agentura trebuie recrutată ca fiind o armă principală în lupta împotriva contrarevoluției”⁶⁷.

Pe de altă parte, norma respectivă era singura diferență între a-i obliga pe lucrători să presteze o oarecare activitate și a-i lăsa să nu facă nimic sau a-i încuraja să „lupte cu dușmanul”, efectuând arestări arbitrare – lucru de care Al. Drăghici și adjuncții săi erau foarte conștienți. De asemenea, „normarea” respectivă permitea – pe lângă scoaterea în evidență a faptului că, alături de restul clasei muncitoare, și Securitatea muncea la construirea și apărarea socialismului, prin producția sa de note informative – și exercitarea unui control oarecum adecvat asupra situației operative din țară: din atâția agenți, o parte, măcar, furnizau și informații

---

⁶⁶ Idem, dosar nr. D 87, f. 124: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968...*

⁶⁷ Idem, dosar nr. D 13201, f. 76: *Stenograma ședinței ce a avut loc cu efectivul Direcției a V-a în ziua de 12 iunie 1961.*

pertinente. Desigur, suna foarte bine, pentru cei străini de sistem, să spună că lucrătorii trebuia să fie lăsați „să gândească cu capul propriu”, pentru că „munca de Securitate este frumoasă” și fiecare trebuie să-și folosească „intelența”, dar asemenea aprecieri nu aveau nici o legătură cu realitatea sordidă din Securitatea română.

Un exemplu al modului de a „gândi”, al lucrătorilor operativi în dirijarea agenturii, este furnizat de gen. Vasile Negrea, în 1965. Astfel, acesta menționează cazul unui fost „comandant legionar”, care executase o pedeapsă de 18 ani închisoare și fusese eliberat de la Aiud, cu prilejul ultimelor decrete de grațiere, din 1964. Absolvent al facultăților de Matematică și Filozofie, acesta ar fi „ieșit din închisoare cu o anumită părere despre construcția socialismului în țara noastră, ca, imediat ce este pus în libertate, să vadă că nu găsește de lucru și doarme pe unde poate”. În cele din urmă, i se găsește un loc de muncă, „nu tocmai corespunzător capacității sale, dar are, totuși, serviciu”. Nu a avut însă numai serviciu, ci și foarte mulți însoțitori, trimiși de vigilentele „organe”:

„Fiind în situația aceasta [șomer], era normal să se manifeste nemulțumit. Pe de altă parte însă, noi, hai să-l lucrăm, pentru că este bandit! [...] Noi, în această perioadă [după eliberare], îl lucrăm cu peste 12 agenți!!! Închipuiți-vă, trimitem unui fost comandant legionar nu mai puțin de 12 agenți! Oricât de prost să fie, și va înțelege că la mijloc e ceva suspect, dacă despre unul, nu, dar despre al doilea, al nouălea, tot va bănuși că este agentul nostru. [...]

Noi ne apucăm «de lucru»: îi trimitem 12 agenți, toți dirijați cu aceleași sarcini. Dacă toți îi vor pune întrebări șablon, întrebându-l ce se mai petrece în Vietnam, cum este cu problema cutare și cutare, oricât de prost ar fi, și tot și-ar da seama că este vorba de oamenii organelor de Securitate. Ba, i se mai dă și ajutor material, dar eu cred că acesta este din fondul C.I.S., fiindcă nu i-ar fi dat agentul 200 de lei. Iată cum noi ajutam pe unii din acești foști legionari cu banii noștri și mai punem în plan să «lămurim» dacă nu este cumva ajutor legionar”⁶⁸.

Aproape la fiecare ședință, conducerea aparatului își ruga subordonații să judece, măcar câteodată, atunci când își îndrumau informatorii sau când decideau asupra cursului unei acțiuni, dar realitatea rămânea descurajantă. Activitatea rudimentară, desfășurată de majoritatea lor, era denumită de Al. Drăghici „rutină”, „șablonism”, „activitate lipsită de perspectivă”, „formalism” etc., dar toți acești termeni

---

⁶⁸ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13246, f. 46 – 47: *Stenograma ședinței din 10 iunie 1965, în care s-a analizat activitatea Direcției regionale M.A.I. Oltenia.*

desemnau o situație deprimantă, în care lucrătorii nu înțelegeau nimic din acțiunile informative desfășurate, așa că preferau să recurgă mecanic la aceleași soluții, cărora oricum nu le pricepeau sensul. De exemplu, în 1961, ministrul le reproșa ofițerilor din Regionala de Securitate Ploiești:

„Aspectul acesta de șablonism, care este imprimat în activitatea tovarășilor lucrători operativi. Cineva a închis o acțiune, bine sau rău, și de aici trage concluzia că, și în cazul altor acțiuni, trebuie să procedeze identic. Sigur că orice acțiune trebuie să o duci în primul rând cu agentură, dar condițiile diferă de la o acțiune la alta, diferă atât ca loc, ca persoane, ca probleme politice, ca anturaj al obiectivului etc.”⁶⁹

De la explicații, Al. Drăghici trecea repede la invective:

„Tovarăși, numai proștii pot fi arestați prin metodele pe care le folosiți! [...] Rutina, tovarăși, metodele înapoiate de muncă, folosite de niște oameni analfabeți în problemele muncii de Securitate, aceasta este cauza principală a lipsurilor voastre și cel mai mare dușman al muncii noastre”⁷⁰.

În final, după ce se constata că nici invectivele, nici îndemnul nu aveau nici un efect, vina era aruncată asupra indolenței lucrătorilor:

„Eu cred că rutina este foarte adânc înrădăcinată aici. Ea apare în formalismul și șablonismul, care se manifestă în acțiunile noastre din plin. Se copiază un plan de pe altul. I se schimbă doar data, iar restul rămâne același, până și paginația, aceasta ca să zică că s-a făcut altul. De ce nu găsec oare energia și puterea necesară tovarășii aceștia, care au răspunderea biroului sau răspunderea serviciului respectiv, pentru ca, pe acel lucrător, care face așa ceva, să-l dea cu capul de toți pereții”⁷¹?

Este greu de negat că modul execrabil, în care erau lucrate multe acțiuni, se datora și indolenței. Se pleca, declarativ, cel puțin, de la standarde foarte înalte, toți șefii întrecându-se să sublinieze „spiritul de sacrificiu” și „dăruirea” ofițerului ideal de Securitate, pentru care, după cum spunea N. Doicaru, în 1963, „sacrificiul și conștiința îndeplinirii datoriei trebuie să ocupe, în orice caz, preponderență față de existența sa

---

⁶⁹ Idem, dosar nr. D 13256, f. 49: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*

⁷⁰ Idem, dosar nr. D 13264, f. 64: *Stenograma ședinței de Colegiu în ziua de 17 mai 1961.*

⁷¹ Idem, dosar nr. D 13259, f. 58: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj... 19.04.1961.*

fizică”⁷². Desigur, asemenea lozinci erau întâmpinate, și atunci, cu multă ironie de o parte a aparatului, care nu se simțea vizată, în nici un fel, de apelurile patetice ale conducerii, spre deznădejdea unor personaje, de genul lui Al. Drăghici:

„De multe ori, la baza neexecutării ordinelor nu este numai neștiința, ci este faptul că oamenii au găsit locul unde pot trage chiulul și își zic: de ce să nu uzeze această posibilitate? Cândva, în Securitate se foloseau următoarele expresii : «Ce te omori atât? Ce, o să-ți faci ăștia statuie? Stai și tu, fă și tu ca mine, nu facem nimic și ne merge salariul!»! Se tolerau asemenea expresii, în loc ca măgarii, care le spuneau, să fie aruncați pe geam, chiar dacă le spuneau în glumă. Lucrătorii și șefii se «băteau» pe burtă, în loc să ia poziție hotărâtă, pentru a nu se permite asemenea porcării și pentru a se imprima o poziție de respect față de muncă și instituție”⁷³.

Desigur, atunci când relata asemenea atitudini revoltătoare, ministrul folosea întotdeauna timpul trecut, ca și cum le-ar fi stârpit de multă vreme, prin măsurile sale „ferme”. Cred că supraviețuirea venerabilei expresii, citate mai sus, spune multe despre eficiența lui Al. Drăghici, și în această privință.

Pe de altă parte, pare cu totul îndoielnic faptul că lenea ar fi fost principala vinovată pentru modul primitiv de lucru al ofițerilor de Securitate. Majoritatea credeau în propaganda și îndemnul mobilizatoare ale conducerii, iar dacă nu, măcar teama de sancțiuni și nivelul de saturație, la care mulți ajunseseră, după atâția ani de reproșuri permanente, i-au determinat pe mulți să se străduiască să pună în practică lozincile recitate în ședințe, privind munca neconținută pentru apărarea securității statului. În final, până și șefii lor au ajuns la concluzia că mai bine se lăsau păgubași, de la bun început, după cum recunoștea și locțiitorul șefului serviciului de Contraspionaj în rândul turiștilor străini din 1962, mr. Constantin C. Diaconescu:

„Dacă intră cineva într-un birou, îi găsește pe lucrători cu dosare multe pe masă, citesc toată ziua, dar nu iese nimic. Nu există o continuitate în lucrări, se lucrează astăzi o lucrare, ce este considerată ca fiind importantă, până la urmă să se constate că nu are valoare, că s-a pierdut timpul. Este lăsată aceasta și se ia altă lucrare, tot la întâmplare, se

---

⁷² Idem, dosar nr. D 12602, f. 57: Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Cadre M.A.I. – 17 mai 1963.

⁷³ Idem, dosar nr. D 13259, f. 64: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj... 19.04.1961.*

mai lucrează și la aceasta o perioadă de timp, dar totul se face fără rezultate”⁷⁴.

Câteodată „metodele înapoiate de muncă”, la care făcea referire ministrul Drăghici, își găseau explicația în neînțelegerea ordinelor conducerii, pe care nimeni nu făcea efortul – sau nu putea – să le explice și lucrătorilor, după cum recunoștea, în 1962, un șef de direcție regională:

„Mulți șefi transmit ordinele conducerii ministerului și conducerii direcției, fără a îndruma subalternii, și a arăta măsurile concrete pentru asigurarea executării bine și la timp a ordinelor. Mai departe, cadrele medii transmit ordinele așa cum le-au înțeles, iar subordonații execută, după cum se pricep, și în limita celor reținute de ei la darea ordinelor”⁷⁵.

Adevărata cauză a performanțelor profesionale lamentabile ale aparatului de Securitate iese în evidență, cel mai bine, în cazul lucrătorilor, care înțelegeau directivele date și încercau să le aplice, să iasă din „rutină” și să utilizeze, de exemplu, celebrele combinații informative și legende, de care se făcea atâta caz la ședințele de pregătire profesională. Și ce sursă mai bună de inspirație puteau găsi, pentru combinațiile informative, decât traduceri, cu circulație restrânsă, din literatura occidentală de spionaj sau filmele, de aceeași factură, care începuseră să fie larg difuzate și în R.P.R., la începutul anilor '60? Din păcate, nu întotdeauna asemenea eforturi primeau aprecierea cuvenită, după cum a constatat un șef de birou din Direcția de Contrainformații în Armată, care, după vizionarea unui film de gen, a încercat să pună la cale o astfel de „combinație”:

„Șeful de birou, maiorul Popa Traian, a făcut o propunere într-o acțiune fără o bază și fără o analiză reală: să instruiască un lucrător operativ să meargă la elementul urmărit, să-i spună că a evadat din închisoare, să ducă la acesta un bilet ca din partea legăturilor lui, care sunt în penitenciar, să-l treacă frontiera și în felul acesta să vadă cum reacționează elementul urmărit. A spus că s-a inspirat și din filmul «Acțiunea Cobra».

Când a auzit că nu este bun planul, a spus :

---

⁷⁴ Idem, dosar nr. D 13232, f. 41: *Stenograma ședinței de analiză a muncii desfășurate de lucrătorii din Serviciul 12, care s-a ținut în ziua de 3.X.1962, cu participarea tov. ministru adjunct Negrea.*

⁷⁵ Idem, dosar nr. D 13231, f. 25: *Expunerea șefului Direcției Regionale M.A.I. Bacău la ședința de analiză a muncii, din 17 noiembrie 1962.*

«Cum de acolo, în film, se putea duce o asemenea acțiune fantezistă și la noi nu»⁷⁶?

Cred că este destul de relevant faptul că un șef de birou nu putea face diferența între o „combinație informativă” și simpla „provocare”, condamnată în atâtea rânduri de conducerea aparatului, asta pentru a nu mai vorbi de sincera lui nedumerire, de la final. Și, ca să nu ne facem prea multe iluzii, cu privire la faptul că nivelul redus de profesionalism ar fi fost o caracteristică doar a primelor două decenii din existența Securității, după care lucrătorii „înapoiți” ar fi fost trecuți în rezervă și înlocuiți de adevărații „profesioniști” ai activității de „intelligence”, ar trebui precizat că cel menționat mai sus nu este un ofițer fără viitor în aparat, ci dimpotrivă. Traian A. Popa, șef de birou în Direcția de Contrainformații Militare, până în 1970, a fost promovat apoi șef secție, în aceeași direcție, din 1976 a fost mutat la Direcția I Informații Interne, pentru ca, în perioada martie 1977 – octombrie 1984, să conducă Serviciul 150 Informații Interne din Securitatea Municipiului București, unde se ocupa, la fel ca în 1962, cu urmărirea persoanelor „suspecte de evaziune”⁷⁷. Dacă s-ar fi inspirat dintr-un film mai reușit în anii de început ai carierei, sau dacă găsea pe atunci un șef mai deschis față de „combinațiile” sale informative, poate ajungea cel puțin locțiitor șef direcție.

Majoritatea ofițerilor de atunci au ales însă calea minimei rezistențe, și cea mai prudentă pentru cariera lor, și au continuat să deschidă un număr cât mai mare de acțiuni informative, să recruteze agenți și să adune note informative, pe care nu le citea nimeni, dar îmbunătățeau statisticile. Nu ar trebui subapreciată valoarea unei statistici bune, care putea însemna un pas înainte în carieră, dat fiind faptul că toate controalele se concentrau mai ales pe aspectele cantitative ale lucrărilor aflate în lucru, după cum se plâneau, în mod ipocrit, în 1967, unii șefi de direcție:

„Aș vrea să raportez că și în munca aparatului nostru, uneori, la analizele din trecut, se aprecia activitatea unor organe după cifrele care se

---

⁷⁶ Idem, dosar nr. D 13233, f. 22: *Stenograma ședinței din 18 iulie 1962, în care s-a analizat activitatea Direcției a V-a.*

⁷⁷ Idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7393, dosar nr. 8, nenumărat: Ordinul Președintelui C.S.S. nr. 1953/01.10.1970, inv. nr. 7405, dosar nr. 12, nenumărat: Ordinul M.I. nr. II/1735/29.07.1976, inv. nr. 7407, dosar nr. 1, nenumărat: Ordinul prim-adjunctului M.I. nr. II/3093/01.03.1977 și inv. nr. 7426, dosar nr. 5, nenumărat: Decretul prezidențial nr. 219/19.10.1984. Prin ultimul act a fost trecut, în sfârșit, în rezervă.

prezentau aici. Știu eu, după unele arestări, după unele recrutări, așa, luate global, fără să se acorde mai multă atenție conținutului muncii informative desfășurate de fiecare organ în parte”⁷⁸.

Era un sistem care convenea tuturor, și rareori eficacitatea sa era pusă la îndoială. Presiunile, din partea conducerii fiecărei unități, precum și din cea a organelor de control, asupra lucrătorilor, mergeau în direcția măririi numerelor prezentate, orice scăderi fiind prompt constatate și sancționate. În consecință, aparatul a continuat să lucreze după același model rudimentar, fără a manifesta vreun interes față de calitate. Spre exemplu, în regiunea Iași, în 1966 – 1967, un raport de control, întocmit de organele de partid, deplângea faptul că „oamenii sunt determinați să desfășoare o muncă formală, datorită modului cum sunt tratate problemele”, semnalând cazul unui lucrător din raionul Bârlad, care, „fiind mai aspru criticat”, din cauza numărului scăzut de acțiuni, lucrat de subofițerii de Miliție din coordonarea sa, „a deschis într-o zi cinci acțiuni, ca după 6 luni să le închidă fără nici un rezultat”⁷⁹. Mentalitatea respectivului era împărtășită, însă, de toți ofițerii, indiferent de funcția avută, iar conducerea ministerului, când descoperea situații flagrante de același gen, mima surpriza, precum gen. V. Negrea, în 1962:

„Eu am fost la Oradea, în cursul lunii ianuarie a.c., am trecut pe la regiune, am discutat cu șeful regiunii [lt.col. Gheorghe I. Rîstea, n.n.] și șeful serviciului de Contraspionaj [mr. Marin I. Pătru, n.n.], care au recunoscut deschis că au deschis anumite acțiuni informative cu mult timp înainte, și că au mai deschis altele noi, numai ca să se găsească și ei în treabă, adică ca fiecare lucrător operativ să aibă ce să prezinte, adică n-au fost deschise cu un scop, ci numai ca să-și facă de lucru. Le-am analizat vreo 3 acțiuni. Una era deschisă unei babe de 75 de ani, care vizitase cu mulți ani în urmă Legația Austriei. Acțiunea informativă fusese deschisă pentru a verifica ce a căutat la legație. A fost încadrată acțiunea cu un agent de vreo 35 ani, care o lucra cu multă «pasiune» – după cum spuneau ei – când puteau rezolva problema foarte simplu, o chemau și discutau cu ea despre caracterul vizitei făcute și atâta tot.

---

⁷⁸ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 144: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967*. Autorul acestei „descoperiri” era șeful Regionalei de Securitate Bacău, col. Dumitru Radu.

⁷⁹ Idem, fond Cadre, dosar personal *Zodian Gheorghe*, f. 7: *Notă cu privire la unele neajunsuri constatate în activitatea organelor M.A.I. din regiune*, alcătuită de Comitetul Regional Iași al P.C.R., din 29.03.1967

De asemenea, aveau acolo o acțiune deschisă unui instrumentist de la Filarmonica din Oradea. Pentru ce? Omul s-a gândit să aducă din străinătate, fără a mai plăti vama, un instrument. Atât doar, numai a gândit, iar tovarășii l-au luat în acțiune. Iată cum se face acolo muncă de Contraspionaj”⁸⁰.

Chiar și așa, Securitatea parcursese un drum lung, față de anii de început ai existenței sale, când unii șefi ai structurilor teritoriale sau centrale erau capabili să inventeze „dușmani” și organizații „subversive”, numai pentru a demonstra că munceau, plini de zel, în apărarea regimului. „Resturi” ale activității pline de râvnă, a acestor lucrători inspirați, erau descoperite, mulți ani mai târziu, de succesorii lor în funcție, aflați și ei în căutarea unor rezultate palpabile, care rămâneau extrem de dezamăgiți să constate că totul fusese o farsă, după cum i se plângea lui Al. Drăghici, în decembrie 1960, cpt. Gheorghe O. Constantinescu, pe atunci locțiitor pentru operativ al șefului Regionalei de Securitate Bacău:

„Scontam că am descoperit o organizație, ca să vedem totuși că este o organizație din 1949, creată de noi. Când am verificat, am stabilit că Zelțer [Paul Zelter, fost locțiitor al șefului Regionalei Bacău în perioada 1951 – 1953, n.n.] a dat ordin lucrătorului să «înființeze» o organizație, pentru ca atunci când va veni controlul de la București să aibă ce să-i raporteze, că are organizație”⁸¹.

Pe de altă parte, indignarea lui Al. Drăghici, atunci când erau raportate asemenea situații, suna cu totul fals subalternilor, care știau mai bine că nu se urmărea decât raportarea unor cifre cât mai mari. Chiar și după plecarea lui Drăghici de la conducerea ministerului, când succesorul său a cerut efectuarea unei trieri a bazei operative, pentru a fi scoase persoanele care nu prezentau nici un „pericol pentru securitatea statului”, precum și reducerea, la un nivel realist, a numărului acțiunilor informative deschise și agenților din rețea, îndemnurile sale au fost primite cu mult scepticism. Spre exemplu, lt.col. V. Bocăneț, după prezentarea dimensiunilor impresionante ale bazei operative din regiunea Banat, este atenționat, de ministrul C. Onescu, că se ordonase, încă de la sfârșitul anului 1966, scoaterea „din baza operativă a tuturor elementelor ce n-au ce căuta acolo” și, în consecință, era liber să îndepărteze tot ce i se

---

⁸⁰ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13235, f. 120: *Stenograma ședinței din ziua de 30.05.1962...*

⁸¹ Idem, dosar nr. D 13192, f. 42: *Stenograma ședinței din ziua de 15 decembrie 1960*

părea inutil. Ofițerul respectiv, însă, nici nu vrea să audă de așa ceva, fără ordinul scris al ministrului, prin care să i se spună precis ce se poate „scoate”, asta pentru că experiența îl învățase să privească cu suspiciune asemenea manifestări de aparent liberalism:

„Noi am scos, de exemplu, pe ăia, din Grupul Etnic German care n-au avut funcții, dar ce spune Inspekția Dvs., când vine la regiune și găsește că, într-un an de zile, s-au scos 10000 de elemente din bază? [...] Noi am fost trași la răspundere, în anii precedenți, atunci când numărul agenturii a scăzut. Atunci când numărul agenturii a scăzut față de numărul agenturii din anul precedent, noi am fost trași la răspundere pentru treaba aceasta! Și acum, să trec eu la abandonarea unui număr mare de agenți, mă întreb: nu voi fi din nou tras la răspundere”⁸²?

Temeri ale unui șef mărginit, s-ar putea spune, și exemple particulare, care nu au nimic de-a face cu munca inteligentă desfășurată de marea masă a aparatului, în lupta împotriva „dușmanului”. Adevărul este că există foarte puține rapoarte de control sau stenograme ale ședințelor de „analiză”, care să illustreze, la modul general, activitatea desfășurată de întregul aparat de Securitate sau, măcar, de o parte semnificativă a acestuia. Aproape toate documentele de gen se ocupă de situații particulare, diverse cazuri, întâlnite în activitatea ofițerilor unei direcții, pentru ca, pe baza lor, să se ajungă la concluzia că, în ciuda unor „lipsuri”, lucrurile păreau să meargă în direcția cea bună.

Cu toate acestea, asemenea descrieri, parțiale măcar, a ceea ce însemna, propriu-zis, activitatea informativă a aparatului, nu sunt cu totul absente. Să admirăm, așadar, modul de desfășurare a „războiului minților”, purtat de vajnicii lucrători ai Securității, pe frontul Regionalei Iași, în anul de grație 1967 – deci, nu în negura anilor '50 – potrivit unei descrieri a organelor de partid, de la nivel local:

„În activitatea organelor M.A.I. din regiune există multe aspecte de formalism, de care mulți lucrători operativi și șefi de colective își dau seama, dar execută în continuare lucrări pe care (sic!) nu le văd utilitatea, pentru că «e ordin». Așa, de exemplu, mulți lucrători își dau seama că notele, pe care le primesc de la agenți, nu sunt de calitate, dar, întrucât se ține o evidență centralizată, în care se trece câte un «bețișor» (o liniuță), când se primește o notă despre un element suspect, și cum, cine controlează, se uită întâi în acest centralizator, să numere «bețișoarele», și

---

⁸² Idem, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 160 – 161: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

îl întreabă pe lucrător de ce nu are un număr mai mare de note informative, a început o goană după cât mai multe note informative. [...]

În planificarea muncii există, de asemenea, multe aspecte de formalism. Planul de muncă al raionului Bârlad, pe acest trimestru, este de 14 pagini, în care sunt înșiruite sarcinile, pornind de la comandant și până la ultimul lucrător. Apoi urmează planificările lunare și săptămânale ale fiecărui lucrător. Este și firesc ca, în acest noian de pagini, să se piardă, de multe ori, tocmai ceea ce este mai important. De remarcat că aceste planuri sunt trimise de raioane la regiune, sunt restituite cu observații, apoi înaintate din nou, până când sunt avizate, irosindu-se, cu acest prilej, un mare volum de muncă”⁸³.

Nu toți șefii aveau nevoie de „bețișoare” și de refacerea la infinit a planurilor de muncă, pentru a se asigura că subordonații lor munceau cum prevedeau ordinele. Cei cu reale posibilități în materie de aritmetică, sau cu aptitudini de contabil, precum comandantul Regionalei de Securitate Ploiești, lt.col. N. Dumitrescu, erau o adevărată pacoste pentru subalterni, datorită capacității lor de a-i prinde asupra faptului pe cei ce nu dădeau producția scontată de note informative și întâlniri cu agentura, sau, cel puțin, așa se lăuda respectivul, la o ședință de bilanț din 1963:

„Tov. Vicepreședinte [al Consiliului de Miniștri, Al. Drăghici, n.n.] : Cum ai făcut să nu te păcălească lucrătorii ?

Lt. col. Dumitrescu: Am procedat în felul următor:

Pentru a putea să ținem situația în mână, fiindcă se efectuează întâlniri multe, de ordinul miilor, am făcut o situație lunară, pe fiecare lucrător în parte, am făcut grafice de întâlniri până la șeful de post. În felul acesta, noi putem să cunoaștem, în fiecare săptămână, câte întâlniri s-au realizat. Ne soseau planificările la începutul lunii și noi știam că trebuie să se facă luna aceea 9.000 de întâlniri, pe raion având un număr X. De asemenea, era planificat pe fiecare lucrător în parte. În această situație, erau trecute și întâlnirile din acțiuni. Am constatat atunci că, în lunile de vârf, când nu am avut șefii de serviciu în concediu, cifra era de 9.160. S-a ajuns ulterior la 9.600 de întâlniri lunare. A doua lună însă, am observat că numărul întâlnirilor scade. Atunci, făcând o socoteală matematică, spunând că avem atâția agenți care lucrează în acțiunile X și Y, că avem atâția, care nu sunt în acțiuni concrete, că acești agenți ar trebui să furnizeze atâtea informații, ca urmare a întâlnirilor, și am ajuns să constatăm că, de fapt, nu se făcuse[ră] o serie de contactări. Aici e

---

⁸³ Idem, fond Cadre, dosar personal *Zodian Gheorghe*, f. 7: *Notă cu privire la unele neajunsuri ...*, din 29.03.1967. Mai potrivit ar fi: „războiul capetelor seci”.

buba, am zis, și făcând un sondaj, am stabilit că, într-adevăr, așa stau lucrurile, i-am descoperit!

Dacă nu ții situația în mână, lucrătorii te mint în mod clasic⁸⁴.

Pentru toată această situație, în care activitatea informativă se reducea la o simplă evidență contabilă – cu „bețișoare” sau nu – a informatorilor, a notelor furnizate de aceștia și a elementelor urmărite din baza operativă, după 1968 a fost găsit un singur vinovat: Alexandru Drăghici. El ar fi împins aparatul să recruteze mii de agenți fără rost, ceea ce ar fi condus la o scădere considerabilă a calității urmăririi persoanelor cu adevărat periculoase pentru „securitatea statului”. Realitatea era însă, ceva mai complicată, deși nu aceasta îi interesa atunci pe activiștii, ce-i luaseră locul fostului ministru.

Au existat numeroase intervenții ale lui Al. Drăghici, de-a lungul anilor, în care arăta că scopul „muncii informative” nu era de a acumula cât mai mulți informatori și note ale acestora, dar poate cea mai clară este cea din noiembrie 1964, în care explică, încă o dată, subordonaților cu ce ar fi trebuit să se ocupe:

„Cu prilejul analizelor făcute, în anii trecuți, s-a apreciat că, de obicei, se considerau ca dușmănoase sau suspecte toate elementele cu trecut politic, deși nu se dețineau informații verificate despre poziția lor prezentă. Pentru a lichida cu această apreciere deformată, au fost ordonate treptat o serie de măsuri, ca, de pildă: creșterea numărului și posibilităților de informare ale agenturii, lucrarea prin dosare informative a persoanelor, care au deținut funcții de conducere în fostele partide burgheze și organizații fasciste, reverificarea seriozității materialelor neîndoielnice și crearea celor două compartimente (activ și pasiv) ale evidenței operative în cadrul dosarelor de obiectiv sau problemă⁸⁵.

Cu alte cuvinte, scopul întregii operațiuni declanșate, prin ordinele din 1956 și 1957, a fost tocmai lămurirea poziției față de regim a unor persoane considerate suspecte, din cauza activității politice din trecut sau originii sociale. Desigur, nu aceasta s-a spus atunci, asta și

---

⁸⁴ Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13240, f. 49 – 50: *Stenograma ședinței din 21 octombrie 1963 ...*

⁸⁵ *** *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode* (Fl. Dobre, ed. coord.), vol. 1 (1948 – 1967), București, Ed. Enciclopedică, 2006, p. 641: *Expunerea ministrului Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, referitoare la munca organelor de Securitate în perioada octombrie 1963 – octombrie 1964, cu prilejul ședinței ținută la minister cu toate cadrele de conducere din aparatul central și regional M.A.I., 17 noiembrie 1964.*

pentru că obiectivele inițiale erau altele – anume identificarea și eliminarea din viața publică a tuturor adversarilor regimului. Pe de altă parte, dacă s-ar fi adus astfel de precizări lucrătorilor din 1956, aceștia ar fi răspuns în cor că, pentru ei, lucrurile erau cât se poate de clare, toți erau „bandiți”, nu aveau nevoie de agentură pentru a ști asta, și cereau permisiunea să-i aducă la sediu, ca să-i ajute organele de anchetă să mărturisească tot ce-au făcut. Asta nu era, în sine, o idee chiar atât de rea, atâta numai că nu ar fi fost identificați toți „dușmanii”, la fel cum se întâmplase în perioada anterioară, ci numai cei mai vizibili. Din punctul de vedere al regimului, sistematizarea adusă de al doilea val de represiune, din 1957 – 1960, a fost binevenită.

În final, ceea ce s-a obținut, prin aplicarea ordinelor 15 și 70, a fost instituirea unei permanente supravegheri a persoanelor suspecte, arestarea, condamnarea sau trimiterea în colonii de muncă, a aproape tuturor celor care se remarcaseră prin rezistență activă față de noul regim, pe baza datelor furnizate de agentura recrutată în acești ani – așa, de slabă calitate, cum era ea, în general, dar foarte numeroasă – și, în final, reeducarea celor mai înverșunați adversari, în interiorul penitenciarelor. Din punctul de vedere al regimului, operațiunea s-a dovedit o reușită deplină.

După 1962, însă, o dată cu împărțirea evidenței operative în pasivă și activă și promulgarea primelor decrete de grațiere a deținuților politici, încep și demersurile pentru clarificarea situației „dușmanilor”, aflați încă în libertate. După atâția ani de eforturi, în sfârșit, se dispunea de agentura necesară pentru asta – Al. Drăghici declara că, între octombrie 1960 și octombrie 1964, aceasta crescuse, numeric, cu 168% - și s-a încercat analizarea întregii baze operative și clarificarea „poziției prezente” a fiecărei persoane. La fel, în cazul acțiunilor informative, trebuia să se lămurească dacă era cazul să fie închise, în urma clarificării sesizărilor inițiale, sau să se continue urmărirea persoanelor evident „ostile”.

O asemenea abordare a activității informative ridica însă numeroase probleme. Închiderea acțiunilor, sau trecerea în evidența pasivă a unei persoane și întreruperea urmăririi permanente a individului în cauză, nu se efectuau foarte simplu, ci prin analizarea fiecărui dosar în parte, solicitarea de informații de actualitate, din partea agenturii, cu privire la cel urmărit și „asumarea răspunderii”, de către lucrătorii operativi și șefii lor, cu privire la faptul că respectivul putea să fie considerat o persoană inofensivă pentru regim. Toate cele de mai sus

reprezentau cerințe, ce nu puteau fi satisfăcute decât în condițiile desfășurării un activități informative de calitate, nu prin numărarea notelor informative primite lunar de la agentură, cu și fără rost. În consecință, deruta, pe care au provocat-o în aparatul informativ-operativ al Securității noile cerințe ale conducerii ministerului, este pe deplin explicabilă: după ani de zile de contorizat „bețișoare”, acum se cerea, dintr-o dată, calitate.

În concluzie, în ciuda unor tentative târzii de îmbunătățire a sistemului practicat, evaluarea directă a lucrătorilor de Securitate, după 1956, a urmărit, aproape exclusiv, aspectele cantitative ale activității lor. Performanțele unui ofițer erau judecate în funcție de numărul de informatori recrutați, note informative primite și „elemente dușmănoase”, urmărite. Dacă unii lucrători se dovedeau în stare de ceva mai mult decât atât, era cu atât mai bine, dar aveau multe șanse ca meritele lor să nu fie remarcate, în urma evaluării Serviciului Inspecției și, deci, nici de conducerea ministerului, decât dacă atrăgeau atenția șefilor direcți și lucrătorilor de cadre, ce-i propuneau spre promovare. Cu greu s-ar fi putut spune că aceasta era o metodă potrivită de selecționare a celor mai competente cadre.

În fine, rezultatele acestei abordări „cantitative” a activității informative, desfășurate împotriva „dușmanilor” regimului, s-au dovedit, în cele din urmă, pe deplin satisfăcătoare, în ce privește ținerea sub control a situației operative de pe plan intern, cel puțin până la jumătatea anilor '60. Aceasta este însă valabil numai dacă privim situația la modul general. În particular, însă, în anumite domenii informative sensibile, așa cum se va vedea în continuare, metodele grosolane ale organelor române de Securitate au constituit o garanție pentru înregistrarea unor stânjenitoare eșecuri.

III. Internarea în locuri de muncă (LM) a unor categorii de persoane: 1958-1964¹

III. Internment at the workplace (LM) of certain categories of persons: 1958-1964

This study is the third, and the last, regarding administrative internment during the Gheorghe Gheorghiu-Dej regime. If in the first two studies I dealt with the internment of people into work units (see "CNSAS notebooks"/"Caietele CNSAS", No. 2 (14)/2014, pp. 7-51) and work colonies (see "CNSAS notebooks" (15)/2015, pp. 85-150), in this study we investigated the internment of people in particular jobs intended to be carried out according with the Decree of the Presidium of the Great National Assembly of RPR no. 89 of 17 February 1958 and in the context of the events in Hungary in 1956, the withdrawal of the Soviet troops from Romania and the intensification of the rate of collectivization in agriculture.

As the statistics from the archives of the former Securitate show, most of the people interned at the workplace were legionnaires. In LM were also interned those who opposed to the collectivization of agriculture, those who held positions in the "bourgeois parties", and those after the execution of a conviction in order to be isolated from the rest of society in order to make them unable to carry out actions hostile to the regime of popular democracy and to re-educate them through work.

As in the case of people internment into work units and working colonies, the internment into particular places of work was abusive because it was done by the order of the Minister of Internal Affairs, without a court order and according with some normative acts that were not published in the "Official Bulletin of the Great National Assembly of the Romanian People's Republic" because they even violated the provisions of the Constitution of the Romanian People's Republic, which contained guarantees on the freedom of the person, the inviolability of home, the right to defense and the petition. In addition, it also violated the provisions of Convention no. 29 of 1930 on Forced or Compulsory Labor adopted by the International Labor Organization, which had been ratified by the Romanian People's Republic shortly before the issuance

---

¹ Prezentul studiu este al treilea, și ultimul, referitor la internările administrative din timpul regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Dacă în primele două studii m-am ocupat de internarea persoanelor în unitățile de muncă (vezi „Caietele CNSAS” nr. 2 (14)/2014, pp. 7-51) și coloniile de muncă (vezi „Caietele CNSAS” nr. 1 (15)/2015, pp. 85-150), în acest studiu am cercetat internarea persoanelor în locurile de muncă anume destinate efectuate în baza Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a RPR nr. 89 din 17 februarie 1958 și a Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958.

of the normative acts that instituted the administrative measure of internment in employment. However, the ratification of the convention did not stop the Gheorghe Gheorghiu-Dej regime from violating the obligations assumed by ratifying it and proceeding again to administrative internments and the use of forced labor against some of Romania's citizens considered dangerous for the security of the democratic state –popular during 1958-1964.

Etichete: loc de muncă (LM), internare administrativă, muncă forțată, regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Republica Populară Română, regim comunist .

Keywords: work place (LM), administrative internment, forced labor, Gheorghe Gheorghiu-Dej regime, Romanian People's Republic, communist regime.

Actele normative în baza cărora unele categorii de persoane au fost internate în locuri de muncă (LM)

După o perioadă de câțiva ani în care internările administrative nu au mai fost efectuate (1955-1957), ele au fost reluate de regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej în anul 1958, în contextul evenimentelor din Ungaria din 1956, a retragerii trupelor sovietice din România și a intensificării ritmului colectivizării agriculturii.

La 17 februarie 1958, Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis Decretul nr. 89 care prevedea că „pot fi stabilite în locuri de muncă anume destinate persoanele care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea de stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni”². În decret se arăta faptul că prin hotărâre a Consiliului de Miniștri se determinau faptele sau persoanele cărora urma să li se aplice măsura prevăzută în decret, durata, procedura de internare, organizarea, funcționarea și regimul locurilor de muncă³.

În consecință, la 5 martie 1958 a fost emisă Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 282, care prevedea categoriile de persoane cărora urma să li se aplice măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, procedura

---

² ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 70. Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 89 din 17 februarie 1958 nu a fost publicat în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”. În arhiva CNSAS se află o copie extrasă a Decretului 89/1958 care se găsește în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 70.

³ *Ibidem*.

internării și durata ei. HCM nr. 282/1958 a aprobat și *Regulamentul privitor la primirea, internarea, regimul și supravegherea în locurile de muncă anume destinate*, prevăzute în Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, regulament care făcea parte integrantă din hotărâre⁴.

Ca și în cazul internărilor în unități de muncă și în colonii de muncă, actele normative care au reglementat măsura internării administrative în locuri de muncă (LM) nu au fost publicate în organul oficial al statului, ci au fost comunicate numai instituțiilor care trebuiau să le pună în aplicare deoarece prevederile lor încălcau Constituția Republicii Populare Române care conținea garanții privind libertatea persoanei și inviolabilitatea domiciliului.

Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române a hotărât ca măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, prevăzută de Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, să fie aplicată următoarelor categorii de persoane:

- a) „foștilor legionari care au avut funcții de la șef de garnizoană inclusiv, în sus;
- b) foștilor legionari care, la expirarea executării unei pedepse privative de libertate, mai prezintă încă pericol pentru securitatea statului;
- c) foștilor legionari care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni;
- d) altor elemente care prin faptele sau manifestările lor, primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni”⁵.

Trebuie reținut că măsura administrativă a internării acestor persoane în locuri de muncă (LM) venea după ce ministrul Afacerilor Interne emisese *Ordinul nr. 70 din 17 ianuarie 1957 cu privire la necesitatea intensificării muncii informativ operative în rândul clandestinității*

---

⁴ Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958 nu a fost publicată. În arhiva CNSAS se găsește o copie extras a acesteia, însă fără *Regulamentul privitor la primirea, internarea, regimul și supravegherea în locurile de muncă anume destinate*, care făcea parte integrantă din hotărâre. În ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, ff. 71-72 se găsește o copie extras după HCM nr. 282/1958 și doar cuprinsul regulamentului locurilor de muncă, nu și regulamentul. Originalul Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958 se găsește în Arhiva Guvernului României, însă nu este declassificată la această dată.

⁵ ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 71.

*legionare și partidelor burgheze*⁶. Așadar, la scurt timp după evenimentele din Ungaria din toamna anului 1956 au fost luate măsuri pe linia organelor de securitate, care au fost îndreptate „contra elementelor active din rândul legionarilor și fostelor partide politice”⁷.

Luarea de măsuri pe linie de securitate împotriva acestor persoane era motivată astfel în preambulul ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 70/1957:

„Împotriva țărilor socialiste se duce o activitate subversivă de mari proporții pentru care sunt alocate multe milioane de dolari, se face zi de zi propagandă mincinoasă prin radio, se lansează baloane cu broșuri și fițuici calomnioase, sunt trimiși tot mai mulți spioni și diversioniști și se desfășoară o intensă acțiune de activizare la acțiuni contrarevoluționare a rămășițelor claselor exploatare răsturnate. (...)”

Socotind că a sosit momentul oportun, în perioada evenimentelor din Ungaria, reacțiunea internă și în primul rând legionarii, conducătorii fostelor partide burgheze naționaliste de toate nuanțele, elementele dușmănoase din rândul deblocaților și alte categorii de elemente reacționare au trecut la unele acțiuni fățișe, îndreptate împotriva sistemului nostru democrat-popular (...) În ultimul timp, mai mult ca oricând serviciile de informații imperialiste și în primul rând spionajul american, au intensificat activitatea centrelor legionare din străinătate, contând pe legionari ca pe forța reacționară cea mai organizată, capabilă să provoace în țară acte teroriste și alte acțiuni banditești. (...) Din acțiunile terminate la sfârșitul anului 1956 pe linia legionară folosindu-se de lozincile naționaliste ale contrarevoluționarilor unguri, au făcut încercări intense de a pregăti acțiuni armate. În activitatea lor contrarevoluționară, legionarii s-au folosit de unele elemente reacționare din rândurile tineretului studios, antrenându-le la organizarea unor manifestații provocatoare de dezordine, prin agitarea de lozinci demagogice și cu caracter naționalist șovin. În organizarea acestor provocări au participat deosebit de activ legionarii și membrii altor partide politice, care au fost eliberați de curând din închisori. În afară de aceasta s-a stabilit că în unele întreprinderi industriale și în diferite localități și-au intensificat activitatea de subminare nucleele legionare care s-au păstrat în aceste locuri. (...)”

---

⁶ Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 70 din 17 ianuarie 1957 cu privire la necesitatea intensificării muncii informativ operative în rândul clandestinității legionare și partidelor burgheze se poate consulta în ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3615, vol. 1, ff. 16-31. Ordinul nr. 70/1957 a fost adus la cunoștința primilor secretari ai comitetelor regionale de partid și a fost prelucrat cu toți lucrătorii operativi ai organelor de securitate.

⁷ ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3615, vol. 1, f. 47.

Concomitent cu legionarii și-au intensificat activitatea antipopulară elementele active ale partidelor burgheze – țărăniștii și liberalii -, care au început să pregătească reorganizarea partidelor în condiții de ilegalitate, crearea organelor centrale de conducere subversivă ale acestor partide și stabilirea legăturilor cu conducătorii organizațiilor din regiuni. (...).

Materialele de anchetă în cazurile organizațiilor subversive descoperite, demonstrează că șefii legionari și ai partidelor burgheze sunt aceia care organizează și înjghebează activitatea contrarevoluționară din țară. Cu toate acestea, mulți lucrători operativi nu înțeleg că atenția principală trebuie concentrată în direcția urmăririi informative a foștilor conducători de organizații legionare, deoarece aceștia dispun de experiență îndelungată în activitatea subversivă și sunt cei mai înverșunați dușmani ai regimului democrat-popular. Marea majoritate a conducătorilor legionari și ai partidelor burgheze se găsesc în afara atenției operative a organelor noastre deoarece nu sunt trecuți în forme active de evidență operativă. S-a stabilit că lipsa urmăririi informative active a conducătorilor legionari și ai partidelor burgheze se datorează în primul rând numărului mic de agenți din acest mediu, slabei lor educări și verificării insuficiente a materialelor pe care le furnizează...”⁸.

Prin Ordinul nr. 70 din 17 ianuarie 1957, conducerea MAI a dispus ca în termen de 3 luni (până la 15 aprilie 1957) să fie identificate, trecute în evidență și să se deschidă acțiuni informative următoarelor categorii de persoane: conducătorilor legionari, începând de la șef de garnizoană în sus; persoanelor care au făcut parte din „partidele burghezo-moșierești” de la funcția de membru al delegației permanente județene în sus; persoanelor care au făcut parte din „partidele și organizațiile naționaliste maghiare, germane, sârbești etc., de la funcția de membri ai comitetelor comunale”⁹. Trebuiau urmăriți informativ, indiferent de funcție și situație, toți legionarii arestați pentru activitate dușmănoasă împotriva regimului democrat-popular, care fuseseră eliberați din închisori. De asemenea, urmau să se deschidă forme de evidență activă asupra tuturor conducătorilor partidelor „burghezo-moșierești: național țărănist, liberal”, începând de la membrii delegației permanente de județ în sus. Trebuiau urmăriți și „foștii conducători ai secțiilor de tineret, militare, așa numitelor «cercuri-științifice», precum și alte elemente conducătoare ale partidelor burgheze, acordându-se o atenție deosebită acelorora în jurul cărora se concentrau colaboratorii lor din activitatea politică trecută”¹⁰.

---

⁸ *Ibidem*, ff. 17-24.

⁹ *Ibidem*, fond Documentar, dosar 19, vol. 5, f. 251.

¹⁰ *Ibidem*, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3615, vol. 1, ff. 28-29.

În urma aplicării ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 70 din 17 ianuarie 1957, aproximativ 8 000 de persoane au făcut obiectul acțiunilor de urmărire ale organelor de securitate¹¹. După cum se arăta în *Documentarul privind unele abuzuri și ilegalități săvârșite de organele Ministerului Afacerilor Interne*, întocmit de Consiliul Securității Statului, „pentru marea majoritate a acestor persoane nu existau materiale din care să rezulte că desfășoară activitate împotriva securității statului”¹².

Ordinul nr. 70 din 17 ianuarie 1957 cu privire la necesitatea intensificării muncii informativ operative în rândul clandestinității legionare și partidelor burgheze se justifică în economia demonstrației deoarece actele normative privind înființarea locurilor de muncă au fost emise în anul 1958 după ce s-a cunoscut starea de spirit și acțiunile membrilor mișcării legionare și ai partidelor istorice după evenimentele din Ungaria din toamna anului 1956. Preambulul ordinului, din care am citat, fiind revelator în acest sens. În urma Ordinului MAI nr. 70 din 17 ianuarie 1957 au fost deschise acțiuni informative, pentru a li se cunoaște starea de spirit și activitatea, la aproximativ 8000 de persoane, în special, conducătorilor legionari (începând de la șef de garnizoană în sus), persoanelor care au făcut parte din conducerea „partidelor burghezo-moșierești”, de la funcția de membru al delegației permanente județene în sus, din „partidele și organizațiile naționaliste maghiare, germane, sârbești” etc. de la funcția de membri ai comitetelor comunale. Așadar, mai întâi a fost documentată activitatea acestor categorii de persoane pe linia organelor de securitate după care au fost întocmite actele normative pentru a se lua măsuri împotriva lor.

Un an de zile mai târziu de la apariția Ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 70/1957, Prezidiul Marii Adunări Naționale emitea Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, prin care unele categorii de persoane menționate în acest ordin erau internate în locuri de muncă (LM) de către Ministerul Afacerilor Interne, fiind considerate deosebit de periculoase pentru securitatea statului democrat-popular. După cum se arăta în documentele organelor de securitate, ele au fost internate cu scopul de a fi izolate de restul societății pentru a le pune în imposibilitatea de a desfășura acțiuni ostile regimului de democrație populară și pentru a le reeduca prin muncă.

---

¹¹ *Ibidem*, fond Documentar, dosar 19, vol. 5, f. 251.

¹² *Ibidem*.

Persoanele internate în LM au muncit la lucrări de ameliorații agricole (îndiguiri, desecări, irigații etc.) sau de defrișare pe terenurile deținute de Ministerul Afacerilor Interne¹³.

Mare parte din internații în locuri de muncă (LM) au lucrat la refacerea digurilor de la secția Periprava a Gospodăriei Agricole de Stat Chilia Veche pendinte de Ministerul Afacerilor Interne.

Ministerul Afacerilor Interne avea în subordine gospodăriile agricole de stat Salcia din regiunea Galați și Chilia Veche din regiunea Constanța¹⁴. În vara anului 1957, MAI a inițiat un proiect de hotărâre a Consiliului de Miniștri privind executarea lucrărilor de refacere a îndiguirii de la Secția Periprava a Gospodăriei Agricole MAI Chilia Veche. Este vorba despre HCM nr. 1114 din 13 iulie 1957¹⁵. În expunerea de motive a proiectului de hotărâre se arăta că:

„Datorită așezării lor în zonele inundabile ale Dunării și lipsei digurilor, aproape în fiecare an sunt inundate din care cauză nu-și pot realiza planul de producție. Astfel, în anul 1955, gospodăria Salcia din 3 700 ha arabile a realizat numai 1060 ha, iar în anul 1956 numai 120 ha. La Gospodăria Chilia Veche, încă

---

¹³ Întru-un document semnat de ministrul Afacerilor Interne se arăta că Ministerul Afacerilor Interne a preluat de la Ministerul Agriculturii o serie de terenuri, deoarece „dispunând de brațe de muncă, poate să execute atât lucrările necesare cultivării terenurilor, cât și lucrările necesare redării agriculturii a acelor terenuri care sunt inundate. (...) Pentru ca aceste terenuri să fie redade agriculturii este necesar a se executa lucrări de ameliorații (îndiguiri, desecări, irigații etc.) și defrișări, care s-ar putea face cu cheltuieli mai mici atunci când lucrările s-ar executa cu mijloace mecanizate. Din cauza lipsei acestor mijloace, cât și pentru ca lucrările să se execute într-un timp cât mai scurt posibil, este necesar să se folosească un mare număr de brațe de muncă, ceea ce ar însemna în cazul remunerării lor o cheltuială mare, care să depășească cu mult pe aceea care ar avea loc dacă lucrările s-ar realiza cu mijloace mecanizate” (ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 9, f. 128).

¹⁴ Gospodăria Agricolă MAI Salcia era situată în regiunea Galați, în Balta Brăilei de Sud, la cca. 60 Km. de orașul Brăila. Gospodăria Agricolă MAI Chilia Veche era situată în Delta Dunării, pe brațul Chilia, la cca. 80 Km. de orașul Tulcea. Periprava era situată în Delta Dunării, pe brațul Chilia, la cca. 100 Km. de Tulcea. Aceste gospodării, pe lângă sarcina de producție agrozootehnică, mai aveau și importante sarcini de plan privind recoltarea stufului. Astfel, în cursul anului 1957, sarcina de plan privind recoltarea stufului a fost de 10 000 tone, iar pentru anul 1958 a fost majorată la 20 000 tone (ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 9, f. 107).

¹⁵ Textul HCM nr. 1114/1957 se poate consulta în ANR, fond CC al PCR-Secția Cămară - Hotărâri ale Consiliului de Miniștri, dosar 550/1957, ff. 2-7.

din anul 1954 (iunie) se găsește sub apă, la secția Periprava, o suprafață de 7 000 ha din care 1800 ha arabile.

Pe lângă faptul că nu se realizează planul, însă din punct de vedere economic aceste unități înregistrează an de an pierderi importante din calamități, datorită inundațiilor. Numai în anul 1955 și 1956 s-au înregistrat calamități în valoare de 5 252 502 lei.

Pentru a putea cultiva toată suprafața și în scopul asigurării terenului contra inundațiilor, Ministerul Afacerilor Interne a solicitat încă din anul 1956 executarea proiectelor de îndiguire, organizarea și sistematizarea gospodăriilor agricole Salcia și Chilia. Organele Ministerului Agriculturii și Silviculturii nu pot îndeplini sarcina trasată prin HCM nr. 9/1957 din motive pe care nu le cunoaștem¹⁶.

Conform HCM nr. 9/1957, Ministerul Agriculturii și Silviculturii trebuia să întocmească până la data de 30 iunie 1957 proiectul de îndiguire și sistematizare a gospodăriei agricole MAI Salcia și Chilia Veche, secția Periprava. Deoarece organele acestui minister nu au îndeplinit sarcina trasată prin HCM nr. 9/1957, Ministerul Afacerilor Interne a preluat inițiativa refacerii îndiguirii celor 7 000 ha de la Secția Periprava a Gospodăriei Agricole MAI Chilia Veche, mai ales că dispunea de forța de muncă necesară. Tot în expunerea de motive a proiectului de hotărâre se arăta că această suprafață fusese îndiguită total încă din anul 1927, cu un dig executat de localnici pe o lungime de 18 Km. Digul a rezistat până în anul 1954, când a fost rupt în 32 de puncte pe o lungime de 5 Km în partea dinspre Marea Neagră. Din anul 1954 apele nu s-au mai retras datorită faptului că erau alimentate de la mare ori de câte ori băteau vânturi puternice. Așadar, traseul digului exista. Urma ca baza digului să fie supradimensionată pe o lungime de 12 Km și refăcută pe o lungime de 5 Km¹⁷.

Prin HCM nr. 114 din 13 iulie 1957, Ministerul Afacerilor Interne a fost autorizat să înceapă executarea lucrărilor de refacere a vechii îndiguirii, precum și a unor canale de evacuare a apelor la unitatea Popina, secția Periprava a Gospodăriei Agricole de Stat-MAI - „Chilia Veche” din raionul Tulcea, regiunea Constanța, pe bază de documentații tehnice parțiale ce urmau a fi puse la dispoziție de Ministerul Agriculturii și Silviculturii, fără a avea la bază o sarcină de proiectare¹⁸.

---

¹⁶ ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10, f. 439.

¹⁷ *Ibidem*, f. 440.

¹⁸ ANR, fond CC al PCR-Secția Cancelarie - Hotărâri ale Consiliului de Miniștri, dosar 550/1957, f. 2.

Ministerul Agriculturii și Silviculturii trebuia să pună la dispoziția MAI tehnicienii necesari. Aceștia rămâneau la dispoziția MAI până la terminarea lucrării, având conducerea tehnică a șantierului, fiind salariați de Ministerul Agriculturii și Silviculturii. Tot acest minister punea la dispoziția Ministerului Afacerilor Interne motopompele de intervenție necesare evacuării apelor, precum și utilajele necesare executării lucrării de îndiguire¹⁹. Ministerul Afacerilor Interne venea cu forța de muncă necesară, care nu era plătită. În adresa nr. 052 745 din 11 iunie 1957 a ministrului Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici către președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, Chivu Stoica, prin care se trimitea proiectul de hotărâre privitor la executarea lucrărilor de refacere a digurilor de la secția Periprava, se arăta că în proiectul de hotărâre nu s-a prevăzut suma de 1 871 000 lei care reprezenta fondul de salarii pentru plata muncii condamnaților. „Această măsură a fost determinată de faptul că Ministerul Afacerilor Interne a inițiat un proiect de decret pe care l-a înaintat Consiliului de Miniștri, în care s-a prevăzut ca munca condamnaților ce vor executa aceste lucrări să nu fie plătită”²⁰. Este vorba despre *Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 336 din 13 iulie 1957 privind regimul condamnaților care muncesc la lucrările de îndiguire ale apelor Dunării*, care nu a fost publicat în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”²¹. Conform prevederilor Decretului nr. 336/1957, condamnații la pedepse privative de libertate pe timp limitat, care pe timpul executării pedepsei erau puși la munci la lucrările de îndiguire ale apelor Dunării ce se executau la Periprava, raionul Tulcea, regiunea Constanța, prin excepție de la dispozițiile prevăzute în secțiunile I și II de sub capitolul III al titlului III din cartea I din Codul Penal, nu erau remunerați pentru munca depusă. Condamnații la muncă silnică și detenție grea pe viață puteau fi puși a munci la lucrările de îndiguire numai dacă pedeapsa le fusese comutată într-una pe timp limitat. Condamnații care executau în mod conștiincios muncile repartizate și aveau o purtare bună puteau obține punerea în libertate înainte de termen socotindu-se pe timpul cât munceau la lucrările respective, pentru o zi muncită, trei zile executate

---

¹⁹ ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10, f. 442.

²⁰ *Ibidem*, f. 427.

²¹ Textul Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 336 din 13 iulie 1957 privind regimul condamnaților care muncesc la lucrările de îndiguire ale apelor Dunării se poate consulta la ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 8/1957, ff. 313 și 313 verso.

din pedeapsă. La calcularea cuantumului de pedeapsă ce urma a fi considerată ca executată nu se ținea seama de specificul și greutatea muncilor prestate și nici de procentele de îndeplinire a normelor de muncă, ci numai de numărul zilelor muncite. Zilele de repaus legal în cadrul muncii continue se socoteau zile muncite²². Calculul pedepsei executate de condamnați prin aplicarea dispozițiilor acestui decret se făcea după ce din pedeapsa pronunțată de tribunal se scădeau reducerile făcute prin eventuale grațieri. Prin punerea în libertate înainte de termen, potrivit prevederilor acestui decret, pedeapsa pronunțată se considera în întregime executată. Dispozițiile privitoare la procedură din Decretul nr. 720 din 31 decembrie 1956 și din regulamentul pentru aplicarea acestui decret se aplicau și în cazul condamnaților al căror regim era reglementat prin Decretul nr. 336 din 13 iulie 1957²³.

Dacă internații și condamnații nu erau plătiți pentru muncile efectuate, în schimb angajații din unitățile MAI care lucrau în Delta Dunării și Lunca Dunării primeau un spor special asupra salariului tarifar. Prin HCM nr. 114/1957, pentru personalul încadrat în unitățile MAI care

---

²² În *expunerea de motive* a Decretului nr. 336 din 13 iulie 1957 se arăta că : „În urma ruperii digurilor de către apele Dunării la Periprava, raionul Tulcea, regiunea Constanța, a fost inundată o suprafață însemnată de teren arabil. Pentru a se putea reda agriculturii cca. 7 000 ha din acest teren este necesar să se execute în acel loc lucrări de îndiguire. Lucrările respective, dat fiind faptul că în bugetul statului nu sunt prevăzute sumele necesare acestui scop, pot fi executate cu condamnați, care să nu fie remunerați pentru munca depusă. Pentru executarea lucrărilor urmează a fi folosiți 2 500-3 000 condamnați. Pentru ca lucrările să fie executate în cât mai scurt timp și în condiții bune este necesar a se da totuși condamnaților un stimulent, socotindu-se pentru o zi muncită, trei zile executate din pedeapsă, fără a se ține seama de specificul și greutatea muncilor și nici de procentul de îndeplinire a normelor de muncă, condiții obligatorii prevăzute de Decretul nr. 720 din 31 decembrie 1956, publicat în Buletinul Oficial nr. 2 din 16 ianuarie 1957. În cazul condamnaților care vor presta munci la lucrarea respectivă se va ține seama la calcularea cuantumului de pedeapsă ce urmează a fi considerată ca executată numai de zilele muncite. Acest procedeu va duce implicit la o cointeresare a condamnaților în ce privește realizările în muncă, precum și în adoptarea unei atitudini disciplinate. Pentru administrația locului de deținere, acest procedeu fiind mai simplu, nu implică ținerea unei evidențe deosebite ca în cazul Decretului nr. 720 din 31 decembrie 1956, publicat în Buletinul Oficial nr. 2 din 16 ianuarie 1957 și nici angajarea de pontatori și normatori care necesită cheltuieli” (*Ibidem*, f. 315).

²³ *Ibidem*, ff. 313 și 313 verso.

lucrau direct și permanent în Delta și Lunca Dunării a fost aprobat, cu începere de la 1 octombrie 1957, un spor special asupra salariului tarifar, diferențiat astfel: până la 50% asupra salariului tarifar lunar personalului de conducere și personalului tehnic superior al unităților și până la 40% asupra salariului tarifar lunar pentru restul personalului tehnico-administrativ²⁴. Măsura acordării unui spor special la salariu angajaților MAI era motivată, astfel: „Din cauza așezării geografice a acestor gospodării, într-o regiune inundabilă, condițiile de muncă și de viață sunt deosebit de grele”²⁵.

Autoritățile considerau că prin terminarea îndiguirii celor 7000 ha la Chilia Veche - Secția Periprava se asigura o suprafață arabilă de cca 2000 ha pentru anul 1958, 3000 ha pentru anul 1959, suprafața urmând a crește în următorii ani. În HCM nr. 114/1957 se arăta că suprafețele scoase temporar de sub inundații trebuiau pregătite și exploatate agricol, fără a se ține seama de eventualele pierderi de recoltă în cazul ruperii digurilor provizorii refăcute sau în cazul depășirii acestora de ape²⁶. Ministerul Afacerilor Interne vedea această lucrare ca fiind de o importanță deosebită pentru statul democrat-popular, întrucât îndiguirea dădea posibilitatea dezvoltării agriculturii în Delta Dunării²⁷.

---

²⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10 , f. 108.

²⁵ *Ibidem*, f. 107. În expunerea de motive a HCM nr. 114/1957 se arătau, în mod detaliat, motivele acordării unui spor special la salariu angajaților MAI care lucrau în Delta Dunării și Lunca Dunării: regiunea fiind inundabilă, o bună parte a anului are o umiditate permanentă; legăturile atât cu Brăila cât și cu Tulcea se puteau face numai pe apă, iar în timpul iernii, când Dunărea îngheța, legăturile erau aproape inexistente; posibilitățile de aprovizionare erau limitate; cazarea cadrelor era necorespunzătoare, spațiul fiind foarte restrâns, iar datorită inundațiilor din fiecare an salariații erau nevoiți să-și mute gospodăria odată cu evacuarea secțiilor; gospodăriile erau amplasate pe suprafețe foarte întinse, în felul acesta unele secții erau situate departe de orice așezarea omenească (30-50 Km.); datorită întinderii gospodăriilor și a legăturilor extrem de anevoioase era aproape imposibilă organizarea unei vieți culturale cât de cât corespunzătoare; pe timpul recoltării stufului, circa 4-5 luni anual, iarna, executarea serviciului se făcea în condiții extrem de grele, în apă, izolat pe bacuri. Aceste condiții grele de muncă și viață determinau greuțăți în recrutarea cadrelor și în menținerea lor (*Ibidem*, f. 107).

²⁶ ANR, fond CC al PCR-Secția Cancelarie-Hotărâri ale Consiliului de Miniștri, dosar 550/1957, f. 3.

²⁷ ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10, ff. 440-441.

Pentru a descongestia penitenciarele, din 29 iunie 1957, în baza Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 324 care modifica Codul Penal și Codul de Procedură Penală, condamnatul la închisoare corecțională executa pedeapsa în cazurile prevăzute de articolele 268¹⁷, 268^{17a}, 338, 339, 340, 341, 433, 434, 435, 578⁴ și 578^{4a} într-o colonie de reeducare prin muncă²⁸. Măsura era astfel motivată în decret: „Regimul executării într-o colonie de muncă se întemeiază pe influența educativă a muncii, pe obligația condamnaților capabili de a munci să presteze o muncă utilă societății, pe acțiunea de educare ce trebuie desfășurată în mijlocul condamnaților, pe respectul de către aceștia a disciplinei muncii și a ordinii interioare a coloniei, precum și pe stimularea în muncă și recompensarea celor stăruitori în muncă, disciplinați și care dau dovezi temeinice de îndreptare. Toate aceste mijloace trebuie astfel folosite, încât să conducă la îndreptarea și reeducarea celui condamnat”²⁹. Măsura a fost luată deoarece penitenciarele erau supraaglomerate.

În 1957, în contextul evenimentelor din Ungaria, din toamna anului 1956, au crescut efectivele de deținuți din penitenciare și colonii de muncă. Dacă la 1 iunie 1957 numărul deținuților era de 45 917, la 20 noiembrie 1957 efectivul ajunsese la 69 533 deținuți. Conform regulamentului de deținere, spațiul de cazare pentru un deținut era de 8 m.c. aer. Spațiul de cazare existent în unitățile penitenciare și colonii de muncă calculat la 8 m.c. aer deținut corespundea numai pentru un număr de 32 318 deținuți, iar calculat la 5 m.c. pentru fiecare deținut, socotit ca o cantitate minimă necesară, spațiul de cazare existent putea să acopere numai 49 540 deținuți. Pentru un număr de 15 575 deținuți nu existau posibilități de cazare, raportarea făcându-se la 5 m.c. aer-deținut. La acesta se adăuga numărul deținuților preveniți sau condamnați în primă instanță, de 18 262, care nu puteau fi scoși la muncă³⁰. În aceste condiții s-a ajuns ca unii condamnați la închisoare corecțională să-și execute pedeapsa într-o colonie de reeducare prin muncă. În arhiva organelor de securitate se păstrează o situație centralizatoare, de la sfârșitul anului 1957, cu deținuții aflați în unități, depuși în baza Decretului nr. 324/1957. Este vorba despre 9 872 persoane, dintre care 216 preveniți, 2616 condamnați până la 1 an și 7040 condamnați peste 1 an. Dintre aceștia unii munceau în coloniile de muncă: *Salcia* - 812 (132 condamnați până la 1 an și 680 condamnați peste 1 an); *Chilia* -1 (o persoană condamnată peste 1

²⁸ ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 8/1957, f. 244

²⁹ *Ibidem*, ff. 244-245.

³⁰ ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 9, ff. 279-280.

an); *Peninsula* – 1101 (328 condamnați până la 1 an și 773 condamnați peste 1 an); *Borzești* – 250 (80 condamnați până la 1 an și 170 condamnați peste 1 an); *Brad* – 94 (18 condamnați până la 1 an și 76 condamnați peste 1 an); *Domnești* – 6 (condamnați peste 1 an); *Periprava* – 1126 (149 condamnați până la 1 an și 977 condamnați peste 1 an)³¹.

Astfel, persoanele internate administrativ în LM munceau în colonii alături de deținuții de drept comun, de deținuții politici condamnați prin hotărâre judecătorească și de cei care la expirarea pedepsei li s-a fixat loc de muncă. Pentru aceștia din urmă, internarea în loc de muncă după expirarea condamnării prin sentință judecătorească, a însemnat prelungirea controlului autorităților asupra lor, deoarece erau considerați periculoși pentru securitatea statului democrat-popular prin originea socială și trecutul politic avut până la venirea Partidului Comunist Român la putere.

Procedura de internare în loc de muncă

Conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958, care se află în copie extras în arhiva CNSAS, măsura internării în locuri de muncă se lua pe o durată de la 2 la 6 ani, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne, la propunerea unei comisii³² formată din doi adjuncți ai ministrului Afacerilor Interne și un locțiitor al procurorului general³³. În documentele organelor de securitate se arată că această comisie nu a funcționat în componența stabilită de HCM nr. 282/1958. În practică, comisia a avut următoarea componență: general maior Bucșan Gheorghe, locțiitorul procurorului general; general maior Nicolschi Alexandru, secretar general al Ministerului Afacerilor Interne; colonel Negrea Vasile, secretar general al Ministerului Afacerilor Interne. Secretarul Comisiei a fost general maior Nedelcu Mihail. Deși HCM nr. 282/1958 prevedea că în componența comisiei trebuiau să fie doi adjuncți ai ministrului Afacerilor Interne, în realitate aceasta a funcționat cu doi secretari generali ai Ministerului Afacerilor Interne. Comisia a funcționat chiar și numai cu doi membri: colonel Dragoș Cojocar, locțiitorul

---

³¹ *Ibidem*, f. 393.

³² La 28 martie 1958, prin Ordinul nr. 1503 a fost numită comisia de propuneri pentru stabilirea în locuri de muncă obligatorii. Alexandru Nicolschi a fost numit prin ordin în comisie (ACNSAS, fond Documentar, dosar 13 573, f. 46).

³³ În ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, ff. 71-72 se găsește o copie extras după HCM nr. 282/1958.

procurorului general și general locotenent Negrea Vasile, adjunct al ministrului Afacerilor Interne³⁴.

Propunerile de internare în locurile de muncă pentru persoanele aflate în libertate se făceau de către direcțiile regionale de securitate, care înaintau materialul la Serviciul "C" din MAI, pentru a fi prezentate comisiei spre aprobare. Propuneri pentru internarea în locurile de muncă mai făcea și Direcția anchete penale, cu aprobarea conducerii Ministerului Afacerilor Interne³⁵.

Pentru persoanele care trebuiau să se elibereze din penitenciare se proceda astfel: Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă înainta Serviciului "C" din MAI, cu puțin timp înainte de eliberarea deținutului, o notă-raport în legătură cu comportarea din detenție și starea sănătății acestuia. La rândul lui, Serviciul "C" solicita despre persoana în cauză date în legătură cu comportarea din perioada detenției Serviciului "K" de pe lângă penitenciarul respectiv. Pe baza datelor primite, Serviciul "C" întocmea un referat prin care propunea internarea în locurile de muncă ori fixarea de domiciliu obligatoriu sau punerea în libertate a deținutului. Propunerea era aprobată de șeful Serviciului "C", care ulterior prezenta toate cazurile comisiei speciale MAI. Această comisie, la rândul ei, făcea propuneri ministrului Afacerilor Interne în legătură cu măsura administrativă ce urma a se lua împotriva persoanelor în cauză. După ce ministrul Afacerilor Interne era de acord cu propunerile comisiei se emitea un ordin în care erau incluse persoanele, măsura administrativă și durata acesteia³⁶. Așadar, persoanelor li se fixa loc de muncă anume destinat prin ordinul ministrului Afacerilor Interne, cu motivația că sunt deosebit de periculoase pentru securitatea statului, în scopul prevenirii unor noi infracțiuni la legile Republicii Populare Române:

„Pe baza Decretului-lege nr. 89/1958 și în conformitate cu Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 282/1958, cu privire la fixarea locului de muncă condamnaților contrarevoluționari care și-au ispășit pedeapsa și a altor categorii de elemente dușmănoase regimului democrat-popular din Republica Populară Română.

În scopul prevenirii unor noi infracțiuni la legile Republicii Populare Române.

---

³⁴ *Ibidem*, dosar 55, vol. 51, partea I, f. 95.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*, ff. 95-96.

Avându-se în vedere propunerile comisiei făcute pe baza materialelor existente asupra activității desfășurate de elementele menționate mai jos, considerate deosebit de periculoase pentru securitatea statului:

ORDON

Se fixează loc de muncă pe termenele menționate în dreptul fiecăruia, numiților:.....”³⁷

Serviciul ”C” și Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă din MAI erau autorizate să aducă la îndeplinire dispozițiile ordinului ministrului Afacerilor Interne prin care se fixa loc de muncă (vezi în anexa documentară un exemplu de ordin al ministrului Afacerilor Interne de fixare a locului de muncă).

Ce categorii de persoane au fost internate în locuri de muncă?

În Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr. 282 din 5 martie 1958 se arăta că măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, prevăzută de Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, urma să fie aplicată următoarelor categorii de persoane: „foștilor legionari care au avut funcții de la șef de garnizoană inclusiv, în sus; foștilor legionari care, la expirarea executării unei pedepse privative de libertate, mai prezintă încă pericol pentru securitatea statului; foștilor legionari care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni; altor elemente care prin faptele sau manifestările lor, primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni”³⁸.

În locuri de muncă (LM) au ajuns persoane, de ambele sexe, din toate categoriile sociale și profesionale și cu diferite apartenențe politice în trecut. După cum se arată în ordinele ministrului Afacerilor Interne, loc de muncă li s-a fixat „condamnaților contrarevoluționari care și-au ispășit pedeapsa și altor categorii de elemente dușmănoase regimului democrat-

---

³⁷ Pentru ordinele ministrului Afacerilor Interne, din anii 1958-1962, prin care s-a fixat loc de muncă, pe diferite termene, unor categorii de persoane, vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1, 2, 3, 4, 10. Tot în aceste dosare se găsesc și ordine ale ministrului Afacerilor Interne de ridicare a pedepsei administrative.

³⁸ ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 71.

popular din Republica Populară Română. În scopul prevenirii unor noi infrapecțiuni la legile Republicii Populare Române”³⁹.

În documentele organelor de securitate se arată că loc de muncă (LM) li s-a fixat persoanelor care au făcut parte din organizația legionară, din „fostele partide burgheze” și celor care s-au opus colectivizării agriculturii. Conform unui raport al Serviciului „C” din Ministerul Afacerilor Interne, la 30 iunie 1961, erau internate în locuri de muncă (LM) un număr de 1 709 persoane. Dintre acestea, 1209 făcuseră parte din organizația legionară, iar restul de 500 din „fostele partide burgheze, organizații subversive sau au avut manifestări dușmănoase în legătură cu transformarea socialistă a agriculturii”⁴⁰ (vezi tabelul):

Persoanele internate în LM la data de 30 iunie 1961

Nr. total al persoanelor internate în LM	Motivele pentru care au fost internate în LM
<p>1209 persoane care au făcut parte din organizația legionară</p>	<p>22-foști conducători; 32-foști șefi de județ; 51-foști șefi de unitate; 120-foști șefi de sector; 221-foști șefi de garnizoană; 20-foști șefi de plasă; 382-foști șefi de cuib; 351-foști membri; 8-foști membri FDC; 2-foști membri PNC.</p>
<p>500 persoane care au făcut parte din „fostele partide burgheze, organizații subversive sau au avut manifestări dușmănoase în legătură cu transformarea</p>	<p>31-care au făcut parte din diferite „bande și organizații subversive”; 2-care au făcut parte din PNT; 6-care au desfășurat</p>

³⁹ *Ibidem*, dosar 55, vol. 3, f. 1.

⁴⁰ *Ibidem*, dosar 53, vol. 4, ff. 103-104. Serviciul ”C” din MAI a întocmit rapoarte asupra mișcărilor survenite în situația persoanelor internate în LM în perioada 1958-1964. Ele pot fi consultate în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 4. De asemenea, situații cu persoanele internate în LM, în diferiți ani, se pot consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 13 294, vol. 36, f. 101; *Ibidem*, vol. 56, f. 46; *Ibidem*, vol. 94, f. 30.

socialistă a agriculturii”	activitate de spionaj; 461-care au avut manifestări dușmănoase.
----------------------------	---

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 4, ff. 103-104.

Prezint mai jos câteva exemple de persoane, din arhiva organelor de securitate, care au făcut parte din Mișcarea Legionară și au fost internate în locuri de muncă:

- *Tănăsescu Ștefan*, născut la 8.XI.1902 în comuna Bistreț, raionul Vânju-Mare, regiunea Oltenia, fiul lui Gheorghe și Ana, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „s-a încadrat în organizația legionară din anul 1939 și a deținut funcția de șef de cuib, activând până la rebeliune. După 23 august 1944 a avut manifestări dușmănoase la adresa regimului nostru democrat-popular”⁴¹;
- *Voicu Gheorghe*, născut la 13.I.1897 în comuna Piscul Vechi, raionul Calafat, regiunea Oltenia, fiul lui Ioan și Floarea, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 de luni pentru că „s-a încadrat în organizația legionară din anul 1937 și a deținut funcția de șef de garnizoană”⁴²;
- *Brăgaru Marin*, născut la 9.X.1912 în comuna Giubega, raionul Băilești, fiul lui Lepădat și Fira, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „în 1940 a fost numit șef de garnizoană legionară. În 1953 a fost condamnat la 2 ani închisoare pentru activitate legionară. După eliberare a desfășurat activitate de destrămare a GAC”⁴³;
- *Moanga Constantin*, născut la 21.X.1907, în comuna Orodul-Plenița, fiul lui Dumitru și Ana, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „în perioada 1936-1941 a fost șef de cuib și șef de garnizoană legionară. S-a manifestat dușmănos în legătură cu evenimentele din Ungaria și cu transformarea socialistă a agriculturii”⁴⁴. Exemplele pot continua.

---

⁴¹ ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1, f. 101.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*, f. 105.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 107.

În anii 1958 și 1959 au fost reținute din întreaga țară și internate în locuri de muncă (LM) 347 persoane, în vârstă de peste 60 de ani, cele mai multe fiind internate din regiunea Craiova (253). Marea majoritate a persoanelor internate au activat în Mișcarea Legionară, fiind șefi de garnizoană, șefi de cuib și șefi de sector. Printre acestea se regăseau și persoane care au activat în „partidele politice burgheze”, ca, de exemplu, *Ilie Lazăr*, demnitar PNT, 64 de ani, încadrat în LM la 11.07.1959, pedeapsa expirând la 11.07.1965⁴⁵; *Bejan Ioan*, PNL, 62 de ani, încadrat în LM la 17.02.1958, pedeapsa expirând la 17.02.1960⁴⁶ și *Mihai Slăvescu*, 64 de ani, președintele PNC, încadrat în LM la 04.07.1959, pedeapsa expirând la 04.07.1963⁴⁷. În arhiva organelor de securitate se păstrează tabelele nominale cu persoanele în vârstă de peste 60 de ani reținute de organele MAI și încadrate în LM⁴⁸.

---

⁴⁵ *Ibidem*, dosar 55, vol. 4, partea a II-a, f. 3. Dosarul de LM al lui *Ilie Lazăr* se află în ACNSAS, fond Penal, dosar 213, vol. 88. *Ilie Lazăr* s-a născut la 12 decembrie 1895 în Giulești, raionul Sighet, regiunea Maramureș, de profesie avocat, membru marcant al Partidului Național Țărănesc (președintele organizației județene Maramureș). A fost ales deputat la alegerile parlamentare din decembrie 1928, iulie 1932 și decembrie 1937. Prin sentința Tribunalului Militar al Regiunii a II-a București din 11 noiembrie 1947, *Ilie Lazăr* a primit 12 ani temniță grea pentru „complot și încercare de trecere frauduloasă a frontierei”. După expirarea pedepsei, în anul 1959, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10049 din 10 aprilie a fost internat administrativ, fixându-i-se loc de muncă pe o perioadă de 72 de luni. La eliberarea din penitenciarul Râmnicu-Sărat a fost internat în loc de muncă (LM), fiind dus în colonia de muncă Culmea. În 1960 a fost transferat la colonia de muncă Periprava. *Ilie Lazăr* considera că „măsura internării administrative a fost determinată de teama autorităților față de acțiunile de solidaritate ale populației, în special din Ardeal, cu eventualele sale activități de natură politică” (Andrea Dobeș, *Ilie Lazăr. Consecvența unui ideal politic*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Editura Fundației Academia Civică, 2015, pp. 258-285; 363-371).

⁴⁶ ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 4, partea a II-a, f. 3.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 12.

⁴⁸ Tabelele nominale întocmite de MAI, în data de 26 decembrie 1959, cu persoanele în vârstă de peste 60 de ani, care au fost reținute de organele MAI din întreaga țară (mai puțin regiunea MAI Craiova) și încadrate în LM se pot consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 1, partea a II-a ff. 1-12 sau dosar 55, vol. 4, partea II, ff. 1-12. În arhiva organelor de securitate se păstrează și tabele nominale întocmite de MAI cu persoanele din mediul rural condamnate pentru „manifestări dușmănoase împotriva transformării socialiste a agriculturii care în trecut au făcut parte din organizația legionară”. Un tabel nominal întocmit de

În 1958, legionarilor aflați cu domiciliu obligatoriu în comunele speciale din Câmpia Bărăganului li s-a fixat loc de muncă. De fapt, aceștia au fost internați în Colonia „Culmea”. Prin ordinele ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029, 10 030 și 10 031, din 26 august 1958, li s-a fixat loc de muncă, pe diferite termene (între 24 și 72 de luni), celor 268 legionari aflați cu domiciliu obligatoriu în localitățile speciale din regiunile: București, Galați și Constanța⁴⁹.

La începutul lunii septembrie 1958, șeful Serviciului ”C” din MAI, colonel Nedelcu Mihail, a întocmit un plan de acțiune cu privire la arestarea și trimiterea legionarilor aflați cu domiciliu obligatoriu în comunele speciale din regiunile: București, Galați și Constanța, la locurile de muncă fixate. Conform planului, trebuiau trimise la fiecare regiune tabele cu persoanele ce urmau a fi reținute, specificându-se datele de stare civilă și locul unde se aflau atunci. Trimiterea tabelor trebuia să se execute pe 9 septembrie 1958. Tot în cursul zilei de 9 septembrie 1958 trebuiau trimise adrese la Direcția Penitenciară, Lagăre și Colonii (DPLC), în vederea executării ordinului Ministrului Afacerilor Interne cu privire la fixarea locului de muncă, pentru fiecare individ în parte. La rândul ei, Direcția Penitenciară, Lagăre și Colonii a comunicat adresele Coloniei „Culmea” pentru a face formele legale de internare a acestor persoane⁵⁰.

Planul conținea și măsurile de arestare: directorul regiunii MAI București trebuia să ia măsuri pentru arestarea „celor 48 elemente legionare” aflate pe raza regiunii București. La direcțiile regionale MAI Constanța și Galați s-a deplasat colonelul Nedelcu Mihail, care împreună cu directorii acestor direcții, a luat măsuri pentru arestarea celor 220 persoane aflate pe raza acestor regiuni (126 de persoane pe raza regiunii Constanța și 94 de persoane aflate pe raza regiunii Galați). Operațiunile de

---

MAI se poate consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 1, partea a II-a ff. 15-37.

⁴⁹ ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 2, ff. 96-136. Prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029 din 26 august din 1958 li s-a fixat loc de muncă celor 48 de legionari aflați în domiciliu obligatoriu pe raza regiunii București (*Ibidem*, ff. 98-105); prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 030 din 26 august din 1958 li s-a fixat loc de muncă celor 126 de legionari aflați în domiciliu obligatoriu pe raza regiunii Constanța (*Ibidem*, ff. 106-123); prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 031 din 26 august din 1958 li s-a fixat loc de muncă celor 94 legionari aflați în domiciliu obligatoriu pe raza regiunii Galați (*Ibidem*, ff. 124-136).

⁵⁰ ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 2, f. 96.

arestare s-au executat concomitent, în toate regiunile, în ziua de 12 septembrie 1958, orele 23. Legionarii cu domiciliu obligatoriu care aveau acțiuni și asupra cărora directorii apreciau că trebuia să se ia măsuri de anchetare erau oprți la regiunile respective, comunicându-se acest lucru Serviciului "C" din București⁵¹.

Prezint mai jos câteva exemple de persoane aflate în domiciliu obligatoriu, cărora li s-a fixat loc de muncă în anul 1958:

- *Ambrozie Cornelia*, născută la 06.12.1911 în comuna Neagra Șarului, raionul Vatra Dornei, fiica lui Gheorghe și Elena, profesoară, fostă cu domiciliul în comuna Viișoara, raionul Slobozia, regiunea București, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029 din 26 august 1958 i s-a fixat loc de muncă pe timp de 36 luni⁵²;
- *Dima Ștefan*, născut la 20.09.1907 în comuna Slivna, regiunea Galați, fiul lui Petre și Ruxandra, preot, cu domiciliul în comuna Fundata, raionul Slobozia, regiunea București, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029 din 26 august 1958 i s-a fixat loc de muncă pe timp de 48 luni⁵³;
- *Tăbăcaru Ion*, născut la 01.02.1898 în Bacău, fiul lui Pavel și Ana, fost magistrat, cu domiciliul în comuna Rubla, Călmățui, regiunea Galați, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 031 din 26 august 1958 i s-a fixat loc de muncă pe timp de 48 luni⁵⁴.
Exemplele pot continua.

Preotul Zosim Oancea, care se afla în domiciliu obligatoriu în comuna Bumbăcari, raionul Călmățui, regiunea Galați, după ce executase o condamnare de 10 ani pentru crimă de uelțire⁵⁵, a fost internat în LM la

---

⁵¹ *Ibidem*, ff. 96-97.

⁵² *Ibidem*, f. 98.

⁵³ *Ibidem*, f. 100.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 136. Pentru alte exemple de persoane aflate în domiciliu obligatoriu cărora li s-a fixat loc de muncă, vezi și ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 10, ff. 234-249.

⁵⁵ Referatul Serviciului "C" din Ministerul Afacerilor Interne nr. 13/0063046 din 15 iunie 1957 cuprinde motivele arestării și condamnării lui Zosim Oancea, născut la 21 iulie 1911 în satul Alma, județul Sibiu, de profesie preot: „Din materialul pe care-l deținem rezultă că înainte de 23 august 1944 a fost simpatizant legionar, iar după aceea dată a ținut strâns legătura cu frunțașii organizațiilor subversive legionare, profesorul Petrașcu Nicolae și avocatul Chioreanu Nistor din Sibiu. În anul 1946 primește dispoziții de la Chioreanu să ia legătura cu studentul Ciobanu Ion de la Academia Teologică din Sibiu și să-i transmită acestuia ordinul pentru reorganizarea mișcării subversive legionare în rândurile studenților. În luna

data de 12 septembrie 1958, pedeapsa expirând la 12 septembrie 1963. Din memoriile sale aflăm cum a fost ridicat din domiciliu obligatoriu (DO) și internat în loc de muncă (LM), fiind dus în colonia de muncă „Culmea”:

„Bu!...bu!...bu!...s-au repetat bătăile în ușa exterioară de scândură de la intrarea în casă. Era după miezul nopții. Îl aveam la mine și pe copilul mai mare: Răducu și ne-am trezit speriați. Am deschis, ca să vedem năvălind în casă un grup întreg de polițiști și soldați, conduși de un ofițer superior. Nici o hârtie, nici un ordin, nici o sentință.

«Stați nemișcați!» - a răcnit șeful bandei. Era destul de rece și băiatul era numai în chiloți, în timp ce ei au făcut o percheziție de formă.

- Lăsați băiatul să se îmbrace! - le-am spus cu glas destul de hotărât și enervat. Și l-au lăsat, spunându-mi, în același timp, să mă îmbrac și să-mi iau ce mai cred că am nevoie pentru plecare.

De ce?...Unde?... Nu mi-au spus nici ei și n-am întrebat nici eu. Pe mine m-au imbarcat într-o dubă, în care mai erau și alții, iar copilul a rămas singur, tremurând de spaimă. Am aflat doar după alți cinci ani, când am ajuns și eu acasă, că mai mult de o săptămână, de teamă să nu-l ia și pe el, a dormit pe

---

ianuarie-februarie 1948 face legătura acasă la locuința sa, între legionarii Chioreanu și Lichentan Grigore cu care ocazie acesta din urmă preia comanda org. subv. legionare din Sibiu. De asemenea, Oancea Zosim a editat un calendar intitulat «Credința», a recrutat noi membri pentru organizația legionară, iar banii pe care i-a primit pentru calendare i-a trecut în fondul organizației. Pentru faptele arătate mai sus a fost trimis în judecata Trib. Mil. Sibiu, care prin sentința nr. 93/1949 l-a condamnat la 10 ani închisoare corecțională, în prezent fiind încarcerat în Penitenciarul Aiud, în curs de executarea pedepsei, care expiră la 4.VII.1958. Dir. Reg. MAI Cluj - Problema "D", cu raportul nr. 40 485 din 23 mai 1957, ne face cunoscut că nu posedă material compromițător asupra susnumitului. Întrucât numitul Oancea Zosim a muncit în timpul detenției, obținând un beneficiu de 783 de zile, precum și pentru faptul că a avut o comportare bună, propunem să i se aplice D.L. 72/1950, însă pentru activitatea pe care a desfășurat-o în cadrul organizației legionare, până la arestare să i se fixeze domiciliu obligatoriu pe timp de 60 de luni în com. Bumbăcari, Rai. Călmățui-Reg. Galați" (ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, f. 6). Prin Decizia MAI nr. 6850 din 1 iulie 1957 lui Oancea Zosim i s-a fixat domiciliu obligatoriu pe timp de 60 de luni în comuna Bumbăcari, raionul Călmățui, regiunea Galați (*Ibidem*, f. 7). La 26 august 1958, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Populare Române nr. 10 031 i s-a fixat loc de muncă (LM) pe timp de 60 de luni. Pedeapsa începea la 12 septembrie 1958 și expira la 12 septembrie 1963 (*Ibidem*, ff. 19-20). Din mărturiile sale aflăm că și-a executat pedeapsa în coloniile de muncă „Noua Culme” și Periprava (Pr. Zosim Oancea, *Datoria de a mărturisi. Închisorile unui preot ortodox*, București, Editura Harisma, 1995, pp. 146-159)

câmpul Bărăganului, până a venit mama lui de la Sibiu, soția mea Dorina, să lichideze toată gospodăria și să plece la Sibiu. (...)

Era noaptea de 12 septembrie 1958.

Drum lung... și greu!...Până unde?...Nu s-a spus nimic...Răsărise și se ridicase bine soarele, când am ajuns la o poartă. S-a deschis repede și am intrat.

Câteva clădiri sistem baracă, cu o mică terasă la intrare pe care se ajungea pe câteva scări. Nu eram primii ajunși în baraca în care ne-au băgat. Între cei găsiți îmi amintesc de: preotul tânăr Vladovici, preotul mai în vârstă: Opriș, scriitorul Horia Cosmovici.

În sfârșit acum știam: eram la «Noua Culme», aproape de comuna Ovidiu, nu departe de Constanța.

Aveam să aflăm a doua zi că ni s-a fixat loc de muncă - deci, favoare. Și unde? - Pe albia Canalului, la spart piatră.

Dumnezeu m-a scăpat și de această osândă, prin același tremur al mâinilor, interpretat de medici ca Parkinson. Ceea ce însemna: scutire de muncă silită și folosire la munci voluntare, în interiorul lagărului.

Aceasta era legea, dar, pentru că aveau nevoie de cât mai mulți, intervenea abuzul⁵⁶.

În referatul Serviciului "C" din MAI din 14 august 1963 se arăta că în timpul internării preotul Zosim Oancea nu a muncit deoarece era bolnav, nu a fost pedepsit disciplinar, „însă a fost semnalat ca un element mistic ce face propagandă religioasă”⁵⁷.

Zosim Oancea a fost pus în libertate la expirarea termenului (12 septembrie 1963) din colonia Periprava, prin ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Interne al Republicii Populare Române nr. 5010 din 26 august 1963, cu mențiunea că, ținându-se cont de activitatea sa legionară⁵⁸, nu putea fi încadrat ca preot și nici în

---

⁵⁶ Pr. Zosim Oancea, *op. cit.*, pp. 146-147.

⁵⁷ ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, f. 37. La 9 iulie 1963, Biroul "K" din Direcția Regională Dobrogea transmitea Serviciului "C" din MAI modul cum s-a comportat Zosim Oancea în timpul internării: „La ord. Dvs. nr. 14/T/784952 din 20.06.1963 cu privire la internatul c.r. Oancea Zosim, raportăm următoarele: cel în cauză de la data internării și până în prezent nu a ieșit la muncă fiind bolnav. A stat mai mult în camera de cronici și rareori a ieșit la anumite munci ușoare interioare, a avut o comportare bună și nu a fost pedepsit disciplinar. De către organele noastre a fost semnalat ca un element mistic care în tot timpul caută să propage religia în rândul internaților” (ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, f. 32).

⁵⁸ În procesul verbal de interogatoriu din 28 ianuarie 1960, luat la colonia „Culmea”, Zosim Oancea prezintă astfel activitatea sa ca „simpatizant legionar”, pentru care a fost arestat și condamnat: „Nu am desfășurat nici un fel de activitate legionară în calitate de simpatizant legionar. Asemenea nu am

munci de răspundere sau întreprinderi cu caracter militar unde putea veni în contact cu documente secrete de stat⁵⁹.

Prin Ordinul nr. 8072/S din 26 iunie 1958, semnat de Gheorghe Pintilie, adjunctul ministrului Afacerilor Interne, adresat Serviciului "C" din MAI, au fost anulate deciziile semnate privind stabilirea de domiciliu obligatoriu persoanelor care urmau să se elibereze din locurile de detenție și făceau parte din următoarele categorii: legionari și persoane care „după 23 august 1944 au fost condamnate pentru activitate desfășurată în organizațiile subversive de tip fascist”⁶⁰. Pe viitor, aceste persoane care se

---

participat la rebeliunea legionară din ianuarie 1941 (...) Am fost și judecat la 10 ani închisoare corecțională în anul 1948 pentru activitate subversivă legionară. Această calitate legionară a mea a constat în aceea că am contribuit o singură dată la ajutorul legionar cât și în aceea că am pus (casa) locuința mea din Sibiu la dispoziția unor legionari care desfășurau, de asemenea, activitate subversivă legionară. Precizez însă că nu am avut cunoștință despre activitatea legionară în întregime a acestor legionari. Știam doar că ei se ocupă de colectarea de ajutoare pentru familiile de legionari arestați. Cu ocazia procesului mi s-au imputat mai multe fapte pe care eu însă nu le-am recunoscut întrucât nu-mi aparțineau. Nu mai rețin în mod exact ce anume. S-a reținut în sarcina mea cu ocazia dezbaterilor în proces” (ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, ff. 22-23). În procesul verbal de interogatoriu din 17 februarie 1960, Zosim Oancea arată că a contribuit la ajutorul legionar cu sume de bani pe care le-a dat lui Tănase Viorel: „Așa cum mi se spusese acești bani care se strângeau de către membrii organizației erau pentru ajutorarea familiilor legionarilor închiși cât și a legionarilor ce se aflau în închisori. Am contribuit o singură dată cu ajutor legionar fiind o sumă de câteva sute de lei. De asemenea, în anul 1947 am editat un calendar pentru anul 1948 intitulat «CREDINȚA», iar acest calendar a fost difuzat de către mai mulți cunoscuți și prieteni de ai mei. O parte din calendare au fost vândute de către legionarul Galea Șerban, iar din banii pe care acesta i-a strâns din vinderea calendarelor, o parte au fost trecuți în fondul organizației pentru ajutor legionar. (...) La locuința mea din orașul Sibiu s-au întâlnit legionarii Cioran Aurel, Lechințan Grigore și Chioreanu Nistor între care se purtau diverse discuții legate de activitatea subversivă legionară. De asemenea, eu fiind coleg și prieten cu profesorul Petrașcu Nicolae am fost în dese rânduri vizitat și de către acesta, însă nu rețin dacă el a luat parte vreodată la ședințele la care participau cei de mai sus” (*Ibidem*, ff. 25 și 25 verso).

⁵⁹ ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, ff. 36-40

⁶⁰ *Idem*, fond Documentar, dosar 19, vol. 5, f. 249. În baza acestui ordin au fost anulate deciziile de stabilire a domiciliului obligatoriu la un număr de 275 persoane, fiind internate în locuri de muncă obligatorie pe termen între 2 și 6 ani (*Ibidem*, ff. 249-250).

eliberau din locurile de detenție erau internate, în mod automat, în locuri de muncă, pe termen limitat. Termenul de internare era stabilit în raport de felul cum erau cunoscute de organele de securitate, avându-se în vedere gravitatea faptelor⁶¹.

De ce s-a fixat loc de muncă (LM) persoanelor aflate în domiciliu obligatoriu (DO)?

Domiciliul obligatoriu (DO) era o măsură administrativă mai ușoară decât internarea în locuri de muncă anume destinate. Persoana aflată în domiciliu obligatoriu trăia într-o relativă libertate sub controlul organelor de miliție. Ea era liberă pe o rază de 15 Km, peste care nu putea trece decât cu aprobare specială, și avea dreptul de a primi familia pe timp nelimitat⁶².

În locuri de muncă au fost internate și persoanele care s-au opus colectivizării agriculturii. Prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Populare Române, nr. 10 052 din 20 iulie 1959, *la 1684 persoane*, în majoritate agricultori, li s-a fixat loc de muncă cu scopul de a grăbi colectivizarea agriculturii⁶³. Dau mai jos câteva exemple de persoane internate în LM care s-au opus colectivizării agriculturii:

- *Tudor Gheorghe*, născut la 10.08.1905 în comuna Căteasca, raionul Pitești, regiunea Argeș, fiul lui Soare și Dumitra, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 de luni pentru că „a instigat mai mulți săteni din comună să-și retragă cererile de înscriere în GAC”⁶⁴;
- *Pavel Marin*, născut la 3 iulie 1920 în comuna Cireașov, raionul Slatina, regiunea Argeș, fiul lui Constantin și Dumitra, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 de luni, „pentru că împreună cu alți cetățeni a devastat sediul Sfatului popular și a distrus arhiva GAC”⁶⁵;
- *Andronie Ilie*, născut la 1.IX.1929 în comuna Cucuieți, raionul Drăgășani, regiunea Argeș, fiul lui Ilie și Anastasia, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 48 luni pentru că „a redactat un memoriu cu

---

⁶¹ *Ibidem*, f. 249.

⁶² Pr. Zosim Oancea, *op. cit.*, p. 138.

⁶³ Vezi, pe larg, Ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Populare Române, nr. 10 052 din 20 iulie 1959 în ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 3, ff. 40-280.

⁶⁴ *Ibidem*, vol. 1, f. 37.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 41.

conținut dușmănos pe care intenționa să-l trimită organelor de partid”⁶⁶;

- *Șerban Constantin*, născut la 11.VI.1937 în comuna Bălănești, raionul Drăgănești, regiunea Argeș, fiul lui Vasile și Maria, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 de luni pentru că „a instigat pe țărani împotriva socializării agriculturii, a participat la devastarea sediului sfatului popular și a maltratată pe activiștii de partid și de stat care veniseră în comună, răsturnându-le automobilul”⁶⁷;
- *Gheorghe Nicolae*, născut la 3.IX.1921 în comuna Speriețeni, raionul Găești, regiunea Argeș, fiul lui Ion și Maria, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 luni pentru că „a instigat pe cetățeni să se retragă din GAC și a forțat dulapul președintelui de unde a luat cererile de înscriere și le-a distrus”⁶⁸;
- *Taifas Marin*, născut la 10.I.1942 în comuna Vâlcele, raionul Drăgănești-Olt, fiul lui Ion și Petra, i s-a fixat LM pe timp de 24 luni pentru că „împreună cu tatăl său a amenințat pe activiștii locali care desfășurau muncă de colectivizare a agriculturii în comună”⁶⁹;
- *Ivan Maria*, născută la 19.IV.1929 în comuna Răscăieți, raionul Găești-Argeș, fiica lui Marin și Stana, agricultoare, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „a participat activ la dezordinile ce au avut loc în comună și a instigat pe alți cetățeni în scopul destrămării GAC”⁷⁰;
- *Stancu Stana*, născută la 4.III.1906 în comuna Ștefan cel Mare, raionul Găești, Argeș, fiica lui Marin și Sora, casnică, i s-a fixat LM pe timp de 24 luni pentru că „a instigat mai multe femei și au mers la sfatul popular din comună unde au făcut agitație împotriva GAC și au cerut să li se restituie cererile de înscriere în GAC”⁷¹. Exemplele pot continua.

În locuri de muncă (LM) au ajuns și persoane după eliberarea din închisoare. Într-un document elaborat de Consiliul Securității Statului se arată că, din cele 3663 persoane cărora li se fixase loc de muncă în

---

⁶⁶ *Ibidem*, f. 43.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 53.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 61.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 63.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 67.

⁷¹ *Ibidem*, f. 76.

perioada 1958-1964, 777 persoane fuseseră internate după executarea unei condamnări⁷². Tot în documentele organelor de securitate se recunoștea că „O mare parte din restul persoanelor a fost arestată și internată ca urmare a funcțiilor deținute în fostele partide burgheze și pentru manifestarea unor nemulțumiri în legătură cu cooperativizarea agriculturii”⁷³.

Numărul persoanelor care au fost internate în locuri de muncă, conform documentelor organelor de securitate

Câte persoane au fost internate în LM? Statisticile din arhiva organelor de securitate nu sunt clare în acest sens. În unele documente apare cifra de 3658 persoane⁷⁴, iar în altele 3663 persoane cărora li s-a fixat loc de muncă.

În arhiva fostei Securități se păstrează situații statistice cu persoanele internate în locurile de muncă întocmite de către Consiliul Securității Statului, în anul 1968, pe ani, apartenență politică și profesii (vezi tabelele):

---

⁷² *Ibidem*, dosar 53, vol. 21, f. 79.

⁷³ *Ibidem*.

⁷⁴ Conform unor documente din arhiva fostei Securități, în perioada 1958-1963, s-a fixat loc de muncă la 3 658 persoane, pentru următoarele fapte: 2 696 persoane pentru că au instigat sau au participat la răzmerițe; 545 persoane care la eliberarea din detenție au dovedit că nu s-au reeducat; legionari aflați cu domiciliu obligatoriu în comunele noi (din Bărăgan), care prezentau pericol pentru securitatea statului (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 45). Date despre cele 3658 persoane internate în LM se pot consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 3356, vol. 1, ff. 1-195. Dosarul conține următoarele informații: numărul de ordine, data înregistrării, numele de familie și prenumele, data nașterii, data reținerii, denumirea organului MAI care a operat reținerea administrativă, numărul dosarului dat la arhivă și data eliberării.

**Tabel cu persoanele internate în LM
în perioada 1958-1963**

Anul	Numărul de persoane
1958	946
1959	1 954
1960	113
1961	516
1962	116
1963	18
Total	3663

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 70.

**Tabel cu persoanele internate în LM în perioada 1958-1963
pe apartenență politică**

Legionari ⁷⁵	3011
PNT	7
PNL	4
PNC	1
PSDI	1

⁷⁵ Pe profesii, cei 3011 legionari erau: funcționari - 217; agenți și medici veterinari - 17; cantori bisericești - 21; contabili - 78; tehnicieni - 25; ofițeri-jandarmi - 21; medici-farmacisti - 37; ingineri - 62; avocați - 66; preoți - 200; profesori-învățători - 200; elevi-studenți - 78; foști comercianți - 37; muncitori - 409; artiști, ziariști, scriitori - 16; țărani - 1407; fără profesie - 120 (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 114). Așadar, din punct de vedere al profesiei, dintre cei 3011 legionari, cei mai mulți erau țărani (1407), fiind urmați de muncitori (409), funcționari (217), învățători-profesori (200), preoți (200). Pe profesii, cei 7 membri PNT erau: profesori-învățători - 1; muncitori - 3; țărani - 2; fără profesie - 1 (*Ibidem*, f. 114). Pe profesii, cei 4 membri PNL erau: avocați - 1; profesori-învățători - 1; țărani - 2 (*Ibidem*, f. 114). Pe profesii, membrul PNC era funcționar, iar cel de la PSDI din categoria învățători-profesori. Pe profesii, cele 639 persoane neîncadrate politic erau: funcționari - 23; cantori bisericești - 2; contabili - 2; ofițeri-jandarmi - 11; medici-farmacisti - 2; ingineri - 2; avocați - 4; preoți - 4; profesori-învățători - 4; elevi-studenți - 12; muncitori - 24; artiști, ziariști, scriitori - 2; țărani - 488; fără profesie - 59 (*Ibidem*, f. 114). Din punct de vedere al profesiei, din cele 639 persoane neîncadrate politic cei mai mulți erau țărani (488).

Neîncadrați	639
Total	3663

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 114.

**Tabel cu persoanele internate în LM în perioada 1958-1963
pe profesii**

Nr. crt.	Profesiile	Numărul persoanelor
1	Țărani ⁷⁶	1899
2	Muncitori	436
3	Funcționari	241
4	Comercianți	37
5	Foști ofițeri-jandarmi	32
6	Învățători-profesori	207
7	Medici-farmacисти	39
8	Ziariști-artiști-pictori	18
9	Ingineri	64
10	Avocați	71
11	Fără profesie	180
12	Elevi-studenți	90
13	Agenți veterinari și doctori veterinari	17
14	Cantori bisericești	23
15	Contabili	80
16	Tehnicienii	25
17	Preoți	204
TOTAL		3663

Sursa tabelului: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 115.

⁷⁶ Serviciul "C" din Consiliul Securității Statului a întocmit și o situație numerică privind țărani care au fost internați în loc de muncă pe apartenență politică și pe regiuni. Din ea aflăm că, din cei 1899 țărani internați administrativ în LM, 1407 erau legionari, 2 PNT, 2 PNL, iar 488 erau neîncadrați politic. Pe regiuni, cei mai mulți țărani internați administrativ în LM au fost din: regiunea Oltenia (1095), Argeș (233), Galați (147), București (141), Dobrogea (116), Ploiești (66), Iași (58) (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 109).

Datele din tabelele de mai sus arată că cele mai multe internări în locurile de muncă (LM) au fost operate în anii 1958-1959, pe fondul intensificării ritmului colectivizării agriculturii, și că mai mult de jumătate (2335) din persoanele cărora li s-a fixat loc de muncă au fost țărani (1899) și muncitori (436). Din punct de vedere al apartenenței politice, cele mai multe persoane internate în locurile de muncă au fost legionari (3011). Din cele 3663 persoane internate în LM, 3011 erau legionari, ceea ce înseamnă un procent de 82,2% din totalul persoanelor internate în locuri de muncă (LM). Considerăm că cifra legionarilor internați în LM este mult mai mare în realitate, deoarece tot în arhiva organelor de securitate se păstrează o situație cu legionarii internați în LM, în perioada 1958-1964, care dă cifra de 8312 persoane (vezi tabelul).

Situație a legionarilor internați administrativ în locuri de muncă, în baza Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 89/1958, în perioada 1 decembrie 1958-1 ianuarie 1964

Anul	Nr. internaților legionari în baza Decretului nr. 89/1958
1 dec. 1958	648
1 ian. 1959	637
1 dec. 1959	1 771
1 ian. 1960	752
1 dec. 1960	1 146
1 ian. 1961	1 120
1 dec. 1961	656
1 ian. 1962	652
1 dec. 1962	194
1 ian. 1963	436
1 dec. 1963	30
1 ian. 1964	270
Total	8312

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 51, partea I, f. 15.

Trebuie reținut că preoții au fost internați administrativ (în unități, colonii și locuri de muncă) nu pentru calitatea de preoți, de slujitori ai unui cult religios, ci datorită trecutului lor politic avut până la

venirea Partidului Comunist Român la putere, a originii lor sociale sau a faptului că s-au opus măsurilor economice ale regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej (nepredarea cotelor, împotrivire la colectivizarea agriculturii etc.). Conform statisticilor din arhiva organelor de securitate, din cei 204 preoți internați în locurile de muncă 200 erau legionari, iar 4 erau neîncadrați politic⁷⁷.

Serviciul Învățământ din Ministerul Afacerilor Interne întocmea lecții pentru uzul lucrătorilor de securitate, prin care erau instruiți cum să acționeze în diferite domenii de activitate. Astfel, în lecția intitulată *Lupta organelor securității statului împotriva activității de subminare dusă de către elementele contrarevoluționare din rândul cultelor și sectelor*, lucrătorii operativi ai Securității erau instruiți cum să lucreze în rândul cultelor și sectelor: „Se vor pune problemele în așa fel încât să reiasă clar că nici un cetățean nu este urmărit de organele de securitate pentru faptul că face parte dintr-un cult sau sectă legală. Organele de securitate urmăresc anumite elemente nu pentru că ele sunt credincioase, ci pentru că sunt dușmani și sub masca de credincioși duc acțiuni contrarevoluționare”⁷⁸. Conform lecției destinate instruirii lucrătorilor operativi, clericii erau considerați „elemente dușmănoase” deoarece proveneau „din rândurile fostelor clase exploatatoare sau au sprijinit intens politica acestora, fiind în trecut conducătorii satelor; au fost oameni de încredere ai guvernelor burghezo-moșierești; au făcut parte din diferite partide și organizații burgheze și fasciste, legionare, PNȚ-iste etc, mulți au deținut funcții și au avut legături cu statele capitaliste, în special catolicii și unitarieni”⁷⁹. Vasile Luca, membru în conducerea Partidului Muncitoresc Român, în ședința Biroului Politic al CC al PMR din 7 februarie 1949, afirma că religia trebuia combătută cu „știința și nu cu măsuri administrative, că este un proces îndelungat”⁸⁰.

Actele normative în baza cărora persoanele au fost internate în locuri de muncă (LM) nu au fost publicate în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române” deoarece încălcau chiar

---

⁷⁷ ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 114.

⁷⁸ *Ibidem*, fond Bibliotecă, volum nr. 5688, p. 3.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 11/1949, f. 7. Pentru atitudinea Partidului Muncitoresc Român față de religie vezi, pe larg, Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României, Republica Populară Română (1948-1950). Transformări instituționale*, București, Editura All, 2005, capitolul: Regimul cultelor în Republica Populară Română, pp. 358-442.

prevederile Constituției Republicii Populare Române, care garanta libertatea persoanei și inviolabilitatea domiciliului. Astfel, persoanele reținute nu știau motivele și durata internării administrative. Ele aflau abia în locurile de deținere că au fost internate administrativ, precum și durata internării. Preotul Alexandru Capotă, în interviul realizat de Alexandru Matei, la 25 mai 2007, afirma că:

„Ni s-a comunicat, când eram la 9 Culme, după jumătate de an, cum că Ministerul de Interne ne-a dat la unii 24 de luni, la alții 36, 48, 60 de luni. Așa se dădea atunci, de la Ministerul de Interne...

Fără nici un motiv?

Fără nici un motiv. Absolut fără nici un motiv. Și așa eu am primit 48 de luni : 4 ani. Au fost câțiva care au avut și 60 de luni, dinăștia am fost care au fost arestați la 17 ianuarie...Apoi la colonie începuseră să vină și cei de la închisoare, cum a fost un domn, Dionisie. După ce au făcut 13-14 ani de închisoare, nu îi dădeau drumul acasă, ci îl trimiteau cu domiciliu obligatoriu sau cu administrativ: 2, 3, 4, 5 ani...după cum socoteau ei. Așa că au început să vină la colonie și dintre cei condamnați...Și acum ne-am amestecat, că ne căutam : «Băi, care ești din județul Covurlui? Care sunteți din Galați, să ne cunoaștem?». Și așa m-am cunoscut cu domnul Dionisie, care era din Galați. El era venit de la închisoare...»⁸¹.

Internarea în locurile de muncă a unor categorii de persoane, în perioada 1958-1964, era considerată ilegală chiar în documentele organelor de securitate. În privința legalității fixării locurilor de muncă, în documentele elaborate în anul 1968 de Consiliul Securității Statului, în contextul condamnării de către regimul Nicolae Ceaușescu a abuzurilor din timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, se arată următoarele:

„Nejustificată apare și măsura de internare în unități de muncă (*de fapt locuri de muncă -n.n.*) a majorității celor 3 663 persoane în perioada 1958-1963, deoarece dintre acestea, 777 au fost internate după executarea unor condamnări, când de fapt urmau să fie puse în libertate întrucât nu comiseseră alte infracțiuni. O mare parte din restul persoanelor a fost arestată și internată ca urmare a funcțiilor deținute în fostele partide burgheze și pentru manifestarea unor nemulțumiri în legătură cu cooperativizarea agriculturii”⁸².

---

⁸¹ Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, *Experiențe carcerale în România comunistă*, II, volum coordonat de Cosmin Budeancă, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 253. Interviul realizat de Alexandru Matei la 25 mai 2007.

⁸² ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 79 („Dinamica arestărilor efectuate de către organele securității statului în anii 1950-31. 03. 1968”).

În Nota Consiliului Securității Statului din 23 martie 1968, privind internarea unor persoane prin măsuri administrative în unități, colonii și locuri de muncă obligatorie, se arăta că „o răspundere importantă pentru abuzurile și ilegalitățile săvârșite de către organele MAI revine și Procuraturii Generale care, începând cu anul 1958, prin reprezentantul său – procurorul general adjunct Bucșan Gheorghe – a participat în comisia MAI pentru internări administrative. Prin faptul că, fără o verificare temeinică a fiecărui caz, a semnat deciziile de internare, reprezentantul procuraturii a comis el însuși abuzuri, dar, în același timp, a încurajat organele MAI să săvârșească ilegalități sub acoperirea procuraturii⁸³”.

Ca și în cazul internării persoanelor în unitățile de muncă (UM) și coloniile de muncă (CM), măsura internării în locuri de muncă (LM) a unor categorii de persoane era anticonstituțională. Internarea persoanelor în locuri de muncă încălca prevederile Constituției Republicii Populare Române, care garanta inviolabilitatea persoanei și a domiciliului cetățenilor. Astfel, articolul 87 stipula că „Cetățenilor Republicii Populare Române le este garantată inviolabilitatea persoanei. Nimeni nu poate fi arestat decât pe baza hotărârii tribunalului sau a procurorului, conform prevederilor legii”, iar articolul 88 prevedea că „inviolabilitatea domiciliului cetățenilor și secretul corespondenței sunt ocrotite de lege”⁸⁴.

Prevederile actelor normative, în baza cărora s-a fixat loc de muncă unor categorii de persoane, încălcau nu numai prevederile Constituției Republicii Populare Române, ci și prevederile convențiilor internaționale pe care Republica Populară Română le ratificase în materie de muncă forțată.

La 18 ianuarie 1958, cu o lună de zile înainte de emiterea de către Prezidiul Marii Adunări Naționale a Decretului nr. 89 din 17 februarie 1958, care înființa locurile de muncă obligatorii, în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române” a fost publicat Decretul nr. 213/1957 prin care Republica Populară Română ratificase unele convenții internaționale în materie de muncă adoptate de Organizația Internațională a Muncii, printre care și Convenția nr. 29 din 1930 privind munca forțată sau obligatorie⁸⁵.

---

⁸³ ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 51, partea I, f. 48.

⁸⁴ „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”, nr. 1 din 27 septembrie 1952, p. 7.

⁸⁵ Decretul nr. 213 a fost emis de Prezidiul Marii Adunări Naționale la 18 mai 1957, însă a fost publicat în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii

Munca forțată sau obligatorie era definită, în Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 29 din 1930, ca „orice muncă sau serviciu pretins unui individ sub amenințarea unei pedepse oarecare și pentru care numitul individ nu s-a oferit de bună voie”⁸⁶. În Convenție se arăta că orice membru al Organizației Internaționale a Muncii care ratifica convenția se angaja „să desființeze folosirea muncii forțate sau obligatorii, sub toate formele ei, în termenul cel mai scurt posibil”⁸⁷.

Deși Republica Populară Română ratificase *Convenția nr. 29 din 1930 privind munca forțată sau obligatorie*, aceasta nu a împiedicat regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej să încalce obligațiile asumate prin ratificarea ei și să procedeze din nou la internări administrative și la folosirea muncii forțate a unora dintre cetățenii României în perioada 1958-1964.

1964. Eliberarea din LM

Persoanele internate administrativ în locuri de muncă au fost eliberate în anul 1964 prin ordin al ministrului Afacerilor Interne⁸⁸, în același an cu

---

Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, pp. 45-56. Decretul nr. 213, însoțit de documentația aferentă, se poate consulta în ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 6/1957, vol. 1, ff. 156-163. Prin Decretul nr. 213, Republica Populară Română ratificase următoarele convenții internaționale în materie de muncă adoptate de Organizația Internațională a Muncii: Convenția nr. 29 din 1930 privind munca forțată sau obligatorie; Convenția nr. 87 din 1948 privind libertatea sindicală și apărarea dreptului sindical; Convenția nr. 89 privind munca de noapte a femeilor care lucrează în industrie (revizuită în 1948); Convenția nr. 100 din 1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculină și mâinii de lucru feminină, pentru o muncă de valoare egală. Tot prin Decretul nr. 213 se denunța Convenția nr. 4 din 1919 privind munca de noapte a femeilor, ratificată prin Decretul nr. 1990 din 17 mai 1921 (ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 6/1957, vol. 1, f. 156).

⁸⁶ „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, p. 46. Convenția nr. 29 din 1930 privind munca forțată sau obligatorie se poate consulta în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, pp. 45-50.

⁸⁷ „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, p. 45.

⁸⁸ În *Nota de studiu privind măsurile administrative luate de către organele Ministerului Afacerilor Interne asupra unor categorii de persoane, în baza unor decrete și hotărâri ale Consiliului de Miniștri*, întocmită la 14 decembrie 1967 de către Serviciul „C” din Consiliul Securității Statului, se arăta că toate persoanele

grațierea deținuților politici condamnați prin hotărâre judecătorească. Conform unei note a Serviciului "C" din MAI, la 1 mai 1964 existau internate în LM un număr de 503 persoane, care în cursul lunii au fost puse în libertate, în baza ordinului ministrului Afacerilor Interne⁸⁹. Este vorba despre Ordinul nr. 5021 din 15 aprilie 1964 al vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici⁹⁰.

Demnitarii regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej afirmă în memoriile lor, publicate după 1989, că eliberarea deținuților politici în anul 1964 s-a făcut la presiunile Occidentului dar și din calcul politic: puterea politică era consolidată, iar deținuții și internații nu mai prezentau un pericol pentru regimul democrat-popular. Astfel, Ion Gheorghe Maurer în convorbirile cu Lavinia Betea, de la mijlocul anilor 1990, afirmă că eliberarea deținuților politici „S-a făcut atunci când s-a putut. (...) Atunci când s-a ajuns la concluzia că în toate țările declarate socialiste puterea politică este deplin consolidată, am putut elibera deținuții politici din închisori. Măsura aceasta apărea ca o consecință a concluziei exprimate la nivelul sistemului socialist”⁹¹.

Corneliu Mănescu, ministru de Externe în acea perioadă, vorbește despre intervenția secretarului general ONU, U Thant, pentru eliberarea deținuților politici din România: „Fără să neg că la întâlnirile pe care le-a avut Gheorghiu-Dej când participa la sesiunile ONU primea întrebări și sugestii cu referire la efectele ce le-ar avea pe plan extern eliberarea din închisori a deținuților politici, pot spune că a contat și intervenția birmanezului U Thant, secretar general ONU. (...) Aș vrea să spun – cu o anumită malițiozitate – că Dej a acceptat să dea curs acestor intervenții

---

află în loc de muncă obligatoriu au fost puse în libertate în cursul anului 1964, în baza ordinului ministrului Afacerilor Interne (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 45). În documentele organelor de securitate se arată că „din anul 1964 nu s-au mai aplicat pedepse administrative, iar persoanele existente în unitățile de muncă au fost eliberate” (*Ibidem*, dosar 55, vol. 53, f. 163).

⁸⁹ *Ibidem*, dosar 53, vol. 4, f. 252. Conform unei situații din arhiva organelor de securitate, la 31 martie 1964, se aflau internate, în LM, 513 persoane. Dintre acestea, 288 persoane au făcut parte din organizația legionară, deținând diferite funcții, iar 225 persoane au desfășurat „activitate dușmănoasă”: bande și organizații subversive – 10 persoane; PNT – 1 persoană, spionaj – 2 persoane; manifestări dușmănoase – 212 persoane (*Ibidem*, dosar 13 294, vol. 94, f. 30).

⁹⁰ *Ibidem*, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3622, vol. 2, ff. 141-142.

⁹¹ Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Editura Ioan Slavici, 1995, p. 199.

deoarece și-a dat seama că va rămâne de pe urma acestei măsuri și cu un prestigiu crescut pe plan extern și cu anumite avantaje de la cei pe care-i eliberase. În urma pușcăriei, cei mai mulți dintre supraviețuitorii amnistiați (*de fapt, grațiați – n.n.*) au rămas într-o legătură foarte strânsă cu organele de securitate. Dej a obținut, prin urmare, mari avantaje politice⁹².

Eliberările din locurile de muncă (LM), ca și internările în LM, se făceau tot prin ordin al ministrului Afacerilor Interne⁹³. De exemplu, în aprilie 1962, prin Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne al Republicii Populare Române, nr. E/10 102 din 6 aprilie 1962, semnat de general colonel Alexandru Drăghici, au fost puse în libertate din LM un număr de 372 de persoane, majoritatea fiind internate pentru împotrivire la colectivizarea agriculturii și pentru activitate legionară, care în LM au avut o comportare bună⁹⁴.

La eliberare persoana semna o declarație tipizată prin care se angaja să nu divulge „nimănui nimic din cele văzute și auzite în legătură cu locurile de deținere, pe unde a trecut și nici despre persoanele încarcerate”, în caz contrar fiind pasibilă de „a suporta rigorile legilor Republicii Populare Române”.

Prezint mai jos declarația tipizată care este, de fapt, anexa nr. 12 din Regulamentul privitor la aplicarea regimului în locurile de deținere ce aparțineau de Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă aprobat prin Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Interne al RPR nr. 4045 din 20 ianuarie 1962⁹⁵:

---

⁹² *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 102.

⁹³ Pentru exemple de ordine ale ministrului Afacerilor Interne, din anul 1962, de punere în libertate din LM, vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1.

⁹⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1, ff. 37-112.

⁹⁵ Regulamentul privitor la aplicarea regimului în locurile de deținere ce aparțineau de Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă, aprobat prin Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Interne al RPR nr. 4045 din 20 ianuarie 1962, a abrogat Regulamentul privitor la primirea, deținerea, paza și regimul deținuților în penitenciare și pe cel referitor la primirea, deținerea, regimul și supravegherea în lagăre și colonii (ediția 1955). Regulamentul din 1962 se poate consulta în ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3620, vol. 4, ff. 289-337.

DECLARAȚIE

Subsemnatul.....
domiciliat în comuna.....raionul.....
regiunea.....str.....nr.....

La punerea mea în libertate din locul de
deținere.....

am luat cunoștință de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele
văzute și auzite de mine în legătură cu locurile de deținere pe unde am trecut și
nici despre persoanele încarcerate.

De asemenea, nu voi comunica nimic scris și nici verbal rudelor sau altor
persoane despre deținuții rămași în locul de deținere.

În cazul când nu voi respecta cele arătate mai sus, am luat cunoștință că
sunt pasibil a suporta rigurile legilor Republicii Populare Române.

DATA

.....

SEMNĂTURA

.....⁹⁶.

Sursa documentului: ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar
3620, vol. 4, f. 331.

De teama semnării acestei declarații și a consecințelor care puteau
decurge din ea, multe persoane nu au spus familiilor lor prin ce au trecut
în locurile de deținere. Mărturiile celor care au trecut printr-o astfel de
experiență stau dovadă în acest sens.

La eliberarea din locurile de muncă (LM), unora dintre persoane
nu li s-a permis reîntoarcerea la vechiul domiciliu de unde au fost ridicați
și arestați. Este și cazul lui Ilie Lazăr, fost membru marcant al Partidului
Național Țărănesc, căruia nu i s-a permis revenirea în București⁹⁷.

---

⁹⁶ ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3620, vol. 4, f. 331.

⁹⁷ Într-un documentar întocmit de Consiliul Securității Statului privind „unele
abuzuri și ilegalități săvârșite de organe ale Ministerului Afacerilor Interne”, se
arăta, referitor la stabilirea în orașul București sau în alte localități, centre
aglomerate, a persoanelor eliberate din detenție, următoarele: „Până să fi existat
dispoziții legale care să reglementeze problema stabilirii domiciliului pentru
persoanele care au suferit condamnări și au executat pedeapsa și fără ca instanța

„Eliberat la începutul lunii mai 1964, Ilie Lazăr a fost trimis la Cluj, deși intenția sa era de a rămâne în București, unde se stabilise din 1923. Motivând că îl trimit în Ardeal pentru a fi aproape de familia sa, conducerea Securității a optat pentru această variantă deoarece prezența fostului fruntaș național-țărănist în capitală le-ar fi creat multe probleme decât într-un oraș de provincie, unde putea fi mai ușor de controlat”⁹⁸.

Internații administrativ eliberați din LM trebuiau repartizați în muncă conform prevederilor Hotărârii Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române nr. 1051 din 3 decembrie 1962. „În scopul consolidării rezultatelor obținute în reeducarea condamnaților la locurile de deținere și al reîncadrării lor în viața socială după punerea în libertate”, Consiliul de Miniștri, a emis Hotărârea nr. 1051, publicată la 3 decembrie 1962, privind repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deținere, în care se prevedea că organele Direcției Generale a Recrutării și Repartizării Forțelor de Muncă erau obligate să se îngrijească de repartizarea în muncă a celor puși în libertate din locurile de deținere”⁹⁹.

În plasarea în muncă a deținuților eliberați, autoritățile din Republica Populară Română s-au inspirat din URSS și țările de democrație populară care reglementase această problemă cu puțin timp înainte. În URSS, problema plasării în muncă a deținuților care ispășise o pedeapsă privativă de libertate a fost reglementată prin Hotărârea nr. 349 din 24 mai 1957 a Consiliului de Miniștri al RSFSR „Cu privire la comisiile de

---

de judecată să fii prevăzut vreo interdicție în acest sens, în multe cazuri, organele MAI au dispus să nu se admită stabilirea la vechiul domiciliu celor care au locuit înainte de condamnare în București sau în alte localități centre aglomerate. Această dispoziție opera chiar și în cazul acelor care aveau familii (soție, copii, părinți) în localitățile menționate. Așa de exemplu, pe nota-raport a Serviciului ”C” nr. RA/13/750471 din 9 mai 1961, adjunctul MAI, general locotenent Negrea Vasile, a pus următorul ordin rezolutiv: „«Tov. col. Nedelcu. Noi am mai discutat înainte de a fi puși în libertate să se stabilească precis dacă să dăm sau nu buletin pentru București. Să se termine odată asemenea lucruri». În executarea dispoziției de mai jos, pe aceeași notă-raport, col. Nedelcu a pus următoarea rezoluție: «În viitor pentru toți cei ce se eliberează din penitenciare se vor face propuneri negative asupra stabilirii în București»” (ACNSAS, fond Documentar, dosar 19, vol. 5. f. 252).

⁹⁸ Andrea Dobeș, *op. cit.*, pp. 369-370.

⁹⁹ Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1051/1962 privind repartizarea la muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deținere, în „Colecția de hotărâri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române”, Anul XI, nr. 37 din 3 decembrie 1962, p. 519.

supraveghere de pe lângă comitetele executive ale sovietelor raionale și orășenești” și prin art. 24 alin. ultim din Codul Penal al RSFSR intrat în vigoare la 1 ianuarie 1961. În URSS sarcina plasării în muncă a deținuților eliberați din locurile de deținere revenea comitetelor executive ale sovietelor locale. Într-un mod asemănător era reglementată această problemă și într-o serie de țări din sfera de influență sovietică. Astfel, în Republica Democrată Germană această problemă fusese reglementată prin Ordinul din 18 ianuarie 1956 al Ministrului de Interne „privind încadrarea în muncă a deținuților eliberați”, iar în Republica Populară Ungară prin Decretul nr. 55/1960 al guvernului revoluționar muncitoresc-țăărănesc ungar „Cu privire la plasarea în câmpul muncii a persoanelor eliberate din penitenciare”¹⁰⁰.

În Republica Populară Română, în Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1051/1962 se prevedea că organizațiile socialiste nu puteau refuza angajarea pe motivul că solicitantul a fost pus în libertate dintr-un loc de deținere dacă nu existau impedimente prevăzute în dispozițiile legale sau care decurgeau din hotărârea de condamnare. Cei care angajau trebuiau să creeze persoanelor puse în libertate din locurile de deținere „condiții de muncă și trai corespunzătoare, pentru a le ușura reîncadrarea în viața socială”¹⁰¹.

Secția raională a recrutării și repartizării forțelor de muncă trebuia să repartizeze în muncă pe cei puși în libertate, ținând seama de starea lor fizică, pregătirea profesională ori de calificarea obținută la locul de muncă, de dispozițiile legale privind condițiile cerute pentru angajarea în anumite funcții sau exercitarea anumitor profesii, precum și de consecințele care decurgeau din hotărârea de condamnare¹⁰².

---

¹⁰⁰ ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 2, ff. 289 și 289 verso.

¹⁰¹ „Colecția de hotărâri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române”, Anul XI, nr. 37 din 3 decembrie 1962, p. 520. Comitetele executive ale sfaturilor populare erau obligate să sprijine secțiile raionale ale recrutării și repartizării forțelor de muncă, precum și unitățile în care au fost angajate persoanele puse în libertate din locurile de deținere (*Ibidem*, pp. 520-521).

¹⁰² *Ibidem*, p. 520. În adresa nr. 558 din 16 iunie 1961, semnată de Ion Manoliu, ministrul Justiției, către Alexandru Drăghici, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, se arată de ce era necesară plasarea în producție a foștilor deținuți: „Normele legale în vigoare nu conțin dispoziții cu privire la plasarea în muncă a celor care au fost condamnați la o pedeapsă privativă de libertate și au executat această pedeapsă. O asemenea reglementare este însă necesară pentru asigurarea, în continuare, a efectului educativ al

Deși Hotărârea Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române nr. 1051/1962 prevedea că persoanele trebuiau încadrate conform pregătirii lor profesionale, în practică multe persoane eliberate din locurile de deținere nu au fost încadrate la vechiul loc de muncă și nici conform pregătirii lor profesionale¹⁰³. De asemenea, aceste persoane nu

---

pedepsei privative de libertate executate – lipsa unei ocupații social utile putând avea drept consecință pierderea acestui efect și reluarea unor activități antisociale. O reglementare se impune și pentru organizarea preocupării cu privire la plasarea celor care au executat o pedeapsă privativă de libertate, încă dinaintea eliberării lor, ținându-se seama de aptitudinile pe care le au, de calificarea dobândită în cadrul executării pedepsei etc. Reglementarea este necesară și pentru a se crea o bază legală ca organizațiile socialiste să angajeze pe cei în cauză” (ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 2, ff. 289 și 289 verso).

¹⁰³ În HCM nr. 1051 din 3 decembrie 1962, referitoare la repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deținere, la punctul 8, se prevedea, printre altele, că ministrul Afacerilor Interne urma să emită instrucțiuni în vederea aplicării acestei hotărâri. Proiectul de instrucțiuni a fost întocmit de Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă (DGPCM) cu consultarea Direcției Generale a Miliției, Direcției a VIII-a, Serviciului ”C” și a fost refăcut în urma unor observații ale Direcției Secretariat din MAI (ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3620, vol. 1, f. 174). Este vorba despre *Instrucțiunile MAI nr. 4081 din 5 ianuarie 1963 privind repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deținere*. Pentru aplicarea unor dispoziții din Instrucțiunile MAI nr. 4081 din 5 ianuarie 1963 a fost emis Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 209 din 5 ianuarie 1963, în care se arăta că dispozițiile Instrucțiunilor MAI nr. 4081 din 5 ianuarie 1963, pentru aplicarea HCM nr. 1051 din 3 decembrie 1962 privind repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deținere se aplicau și deținuților preventivi sau condamnați, care se puneau în libertate din locurile de deținere ale organelor securității statului, precum și internaților în locuri de muncă (LM). Comunicarea către secțiile raionale a recrutării și repartizării forțelor de muncă se făcea pentru toate aceste categorii de către Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă (DGPCM) pe baza sesizării Serviciului ”C” din Ministerul Afacerilor Interne. Serviciul ”C” din Ministerul Afacerilor Interne comunica Direcției Generale a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă cu 60 de zile înainte de eliberarea deținuților contrarevoluționari datele prevăzute în formularele model anexă nr. 1 sau respectiv 2 din Instrucțiunile nr. 4081 din 5 ianuarie 1963. Pentru deținuții contrarevoluționari condamnați, care executau pedeapsa în locurile de deținere ale DGPCM, precum și pentru deținuții preventivi și internații în locurile de muncă (LM), care din anumite motive nu trebuie plasați la locul de muncă avut la data arestării sau în alte locuri de muncă, Serviciul ”C” din MAI trebuia să

puteau ocupa funcții de răspundere și să aibă acces la documente secrete de stat.

În unele situații, foștii deținuți politici au refuzat să se angajeze în posturile indicate pentru că nu erau potrivite calificării lor, dar au existat și multe cazuri în care întreprinderile refuzau să-i angajeze. În ședința din 17 noiembrie 1964, ținută la Ministerul Afacerilor Interne cu cadrele din aparatul central și regional MAI, în care s-a analizat activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964, generalul maior Tănase Evghenie, șeful Direcției a III-a (Informații Interne) din MAI, arăta problemele cu care se confrunta în activitatea direcției în urma eliberării persoanelor din locurile de deținere din anul 1964:

„O problemă foarte importantă care nouă ne-a dat mult de lucru este cea a eliberaților din penitenciar. Eliberarea acestora în cantități destul de masive a făcut să ne crească brusc baza de lucru. Avem 5 000 de elemente care au venit din penitenciar în București. Cea mai mare parte sunt în producție. Avem însă neajunsuri cu țărăniștii și liberalii care au fost juriști și acum fac scandal pentru că vor posturi de jurisconsult și refuză posturile pe care le oferim noi. Am avut cazuri când ne-am dus și le-am bătut în ușă pentru a se prezenta la serviciu și au refuzat. Noi avem multe scandaluri cu ei în această situație și întâmpinăm greutăți în plasarea lor în câmpul muncii.

Avem un contabil care s-a pregătit foarte mult și s-a pus la punct cu toate noutățile în ceea ce privește pregătirea lui profesională. S-a prezentat la un examen și tovarășii de acolo când au văzut cine este a spus că nu este suficient pregătit. Atunci elementul în cauză a cerut să fie angajat portar, dar nici așa nu au fost de acord să-l primească.

Avem multe cazuri când întreprinderile refuză să-i primească în câmpul muncii. De cele mai multe ori vinovați se fac ofițerii noștri care fac atmosferă la întreprinderea respectivă, punându-i în gardă pe tovarășii din conducere”¹⁰⁴.

Refuzul întreprinderilor și instituțiilor de a angaja persoane care au suferit condamnări sau aveau rude condamnate încălca chiar prevederile Constituției Republicii Populare Române deoarece dreptul la muncă era un drept constituțional. Articolul 77 din Constituția RPR prevedea că „Cetățenilor Republicii Populare Române le este asigurat

---

facă mențiune în acest sens în comunicarea către Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă, indicându-se locul (locurile) de muncă în care nu trebuiau plasați (ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3620, vol. 1, ff. 172-173).

¹⁰⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, f. 48.

dreptul la muncă, adică dreptul de a căpăta o muncă garantată și plătită potrivit cu cantitatea și calitatea ei”¹⁰⁵.

După eliberarea din anul 1964 și „până în 1989 ei au rămas marginalizați în câmpul exercițiului puterii politice sau profesionale. Trecutul lor de «inamici ai poporului» i-a urmărit și le-a condiționat existența, punându-i în poziția de a accepta metamorfozarea statutului lor în schimbul libertății sau al vieții”¹⁰⁶.

Supravegherea informativă a persoanelor eliberate din LM de către organele de securitate

După eliberarea persoanelor din LM, organele de securitate au avut sarcina de a le supraveghea informativ¹⁰⁷. La 27 aprilie 1964, la

---

¹⁰⁵ „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”, Anul I, nr. 1, din 27 septembrie 1952, p. 6.

¹⁰⁶ Virgiliu Țârău, *Eliminarea elitelor tradiționale din România. Internările administrative*, în *Mobilitatea elitelor în România secolului al XX-lea*, ed.: Mihai Dinu Gheorghiu, Mihăiță Lupu; pref.: Victor Korady, postf. Mihăiță Lupu, Pitești, Paralela 45, 2008, p. 215.

¹⁰⁷ În lecția întocmită în anul 1962 de Serviciul Învățământ pentru lucrătorii operativi ai MAI, intitulată „Supravegherea operativă mijloc al muncii informativ-operative a organelor securității statului”, supravegherea operativă era definită ca fiind „un mijloc al muncii informativ-operative care constă în urmărirea directă în teren într-o conspirativitate deplină a unor elemente suspecte de spionaj sau activitate contrarevoluționară și a unor locuri legate de o astfel de activitate”. Supravegherea operativă avea o însemnătate pentru munca organelor de securitate deoarece se considera că prin urmărirea directă în teren a persoanelor sau locurilor indicate se puteau stabili unele date care nu puteau fi obținute prin celelalte mijloace ale muncii informativ-operative. Datele obținute prin supravegherea operativă aveau rolul de a completa informațiile deținute de organele informativ-operative. Supravegherea operativă se făcea la indicația organelor informative, în scopul cunoașterii unor aspecte ale comportării și activității acestor persoane, a stabilirii legăturilor, adreselor vizitate de ele, persoanele care veneau în locurile suspecte, precum și pentru a se contracara unele acțiuni fățiș dușmănoase (de exemplu, comiterea de acte de diversiune sau de teroare). Supravegherea operativă se efectua asupra persoanelor suspecte de spionaj sau de activitate contrarevoluționară, cât și asupra unor locuri folosite de acestea pentru desfășurarea activității lor. Obiective ale supravegherii operative puteau fi: a) *persoanele fizice urmărite informativ de organele securității statului* (diplomați și funcționari ai legațiilor, ambasadelor și consulatelor statelor capitaliste, suspecți de activitate de spionaj; cetățeni străini care se stabileau temporar sau se aflau în tranzit pe teritoriul RPR și erau suspecți de spionaj sau

cabinetul secretarului general al MAI, colonel Dumitru Ion, a fost emis ordinul nr. 12/052636, care a fost transmis șefului Direcției a III-a din MAI, șefului Serviciului "K" și șefilor direcțiilor regionale MAI pentru a organiza supravegherea informativă a persoanelor eliberate din locurile de muncă (LM):

„În conformitate cu Ordinul nr. 5021/1964 al tov. vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici, urmează ca în prima jumătate a lunii mai a.c. (1964 - n.n.) să fie puse în libertate din LM elementele prevăzute în tabelul anexat¹⁰⁸.

În acest scop, organele "K" vor lua măsuri pentru definitivarea situației materialelor informativ-operative, pentru fiecare element internat în parte, în vederea trimerii lor la organele regionale MAI pe teritoriul cărora se vor stabili cu domiciliul cei care vor fi puși în libertate. Pentru orașul București, materialele vor fi trimise la Direcția a III-a.

De la data primirii prezentului ordin, Direcțiile regionale MAI pe teritoriul cărora se găsesc elemente internate, vor intensifica munca informativă pentru a se cunoaște în mod amănunțit situația fiecărui internat, până la data punerii lor în libertate.

Imediat după punerea în libertate și stabilirea la locurile de domiciliu se vor lua măsuri de către organele teritoriale MAI pentru supravegherea informativă a celor eliberați. Se va acorda atenție deosebită elementelor ce au fost urmărite în acțiuni sau semnalate cu manifestări dușmănoase. Acolo unde nevoile muncii impun, Direcțiile regionale MAI vor putea trimite delegați la organele "K" de la locurile de muncă pentru predarea legăturii cu agenții sau pentru schimb de informații în legătură cu elementele internate.

Materialele obținute despre elementele foste în LM, precum și dosarele privitoare la aceste acțiuni vor fi trimise organelor teritoriale numai prin poșta specială MAI. Până la 30 iunie a.c. (1964 - n.n.) se va raporta Direcției a III-a problemele care au rezultat în urma supravegherii informative a celor puși în libertate. Direcția a III-a va centraliza problemele referitoare la cei eliberați și pe baza datelor obținute din supravegherea lor informativă va întocmi un raport pentru conducerea MAI¹⁰⁹.

---

de activitate contrarevoluționară; persoanele care vizitau reprezentanțele diplomatice capitaliste; „diferite elemente suspecte că desfășoară activitate contrarevoluționară”; agenții organelor de securitate care erau supuși verificării); b) *locurile în care existau suspiciuni că se desfășoară activitate de spionaj sau o altă activitate contrarevoluționară* (reprezentanțele diplomatice ale statelor capitaliste, domiciliile funcționarilor care făceau parte din aceste reprezentanțe și erau suspecți de activitate de spionaj; locurile de întâlnire, ascunzătorile) (ACNSAS, fond Bibliotecă, volum nr. 4038, pp. 6, 17-23, 23-25).

¹⁰⁸ În dosar nu există tabelul anexat despre care se vorbește în document.

¹⁰⁹ ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3622, vol. 2, ff. 141-142.

În documentele organelor de securitate urmărirea informativă a foștilor condamnați și internați administrativ era o necesitate, considerându-se că ei reprezentau un pericol social și după eliberare deoarece se mențineau pe poziție dușmănoasă, încercau să restabilească legături suspecte și să reorganizeze acțiuni subversive, defăimau și răstălmăceau sensul măsurii de grațiere, denigrau realizările Republicii Populare Române și colportau zvonuri tendențioase¹¹⁰. Astfel, în expunerea ministrului Afacerilor Interne, în ședința din 17 noiembrie 1964¹¹¹, când a fost analizată activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964, supravegherea informativă a foștilor condamnați și internați era motivată astfel: „Din materialele pe care le posedăm rezultă totodată că o parte din foștii condamnați continuă să se mențină pe poziție dușmănoasă, încearcă să restabilească legături suspecte și să reorganizeze acțiuni subversive, defăimează și răstălmăcesc sensul măsurii de grațiere, denigreză realizările și colportează zvonuri tendențioase, ceea ce demonstrează încă o dată că dușmanul, deși dezorganizat, dezarmat din punct de vedere ideologic, cu convingerile politice zdruncinate și fără putere de influențare, nu renunță ușor la luptă căutând să-și arate prezența prin felurite activități antipopulare. Apreciind pericolul social al foștilor condamnați, conducerea ministerului a atras atenția în repetate rânduri asupra necesității urmăririi informative active a acestora. În baza ordinelor date s-a creat în decursul timpului o agentură numeroasă, cu ajutorul căreia se poate asigura supravegherea informativă a multor foști condamnați chiar din momentul părăsirii locurilor de detenție. Din controalele efectuate a rezultat însă că, în general, munca de supraveghere a foștilor condamnați de către Direcția a III-a și direcțiile regionale se desfășoară cu serioase lipsuri”¹¹².

Colonelul Nicolae Dumitrescu, șeful Direcției Regionale MAI Ploiești, prezent la ședința din 17 noiembrie 1964 ținută la Ministerul Afacerilor Interne, referitor la urmărirea informativă de către organele de securitate a persoanelor eliberate din locurile de deținere, afirma:

---

¹¹⁰ *Idem*, fond Documentar, dosar 102, f. 108.

¹¹¹ Este vorba despre expunerea ministrului Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici, în ședința din 17 noiembrie 1964, în care a fost analizată activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964. La ședință au participat cadrele de conducere din direcțiile centrale și regionale ale MAI. Expunerea poate fi consultată în ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, ff. 86-140.

¹¹² ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, f. 108.

„O atenție deosebită am acordat în această perioadă lucrării elementelor eliberate recent din închisori. În cadrul regiunii noastre au fost puse în libertate un număr de 965 elemente. În urmărirea acestora am plecat de la concepția că cei 20 de ani de existență ai regimului democrat-popular au produs schimbări în mentalitatea unor elemente suspecte. Analiza făcută recent pe toate liniile de muncă a arătat că elementele eliberate din detenție adoptă poziții diferite. O categorie din aceștia, chiar legionari cu funcții, s-au încadrat în activitatea constructivă, detestă trecutul lor politic și resping orice acțiuni dușmănoase. Alții stau pe poziție de expectativă, studiază situația prezentă, manifestă prudență și uneori înclină spre o poziție ostilă regimului. În a treia categorie sunt identificate elemente, mai ales legionari, care în detenție și după punerea în libertate, continuă să rămână pe vechea lor poziție. Sunt informații care arată că unele elemente consideră măsura luată ca un rezultat al intervenției din afară, situându-se pe o poziție dușmănoasă. Din urmărirea lui Purcăreanu Dinu, condamnat la muncă silnică pe viață pentru constituirea unei organizații PNT pe fostul județ Prahova, eliberat în aprilie 1964, se desprinde aspectul că acesta caută să-și continue activitatea afirmând că nu înțelege să renunțe la ideile lui. Pe aceeași linie dușmănoasă se situează și numitul Făgăraș Mișu, eliberat din detenție după 23 de ani, fost conducător legionar, care caută să-și reactiveze legăturile din activitatea trecută.

A trebuit să muncim mult și cu unii ofițeri care aveau impresia că, în urmărirea acestora, forțele agenturii prezente ar fi suficiente și ar avea și putere de penetrație. Analiza tuturor elementelor a arătat practic că trebuie să recrutăm din toate categoriile de legionari agenți bine verificați, întrucât pe foarte mulți dintre cei prezenți, sub diverse motive și pretexte îi resping și se crede că de acum aceștia evită legătura cu oamenii. În fond este vorba de suspiciuni și bănuieli asupra agenților noștri și care în parte sunt reale”¹¹³.

De asemenea, locotenent colonelul Emil Macri, de la Direcția Regională MAI Suceava, raporta, în cadrul ședinței din 17 noiembrie 1964 de la Ministerul Afacerilor Interne, că avea probleme în urma eliberării persoanelor din locurile de deținere:

„Problema problemelor o constituie și la noi cei eliberați din detenție (avem aproape 1 000 pe regiune). Când am primit ordinul tov. secretar general Dumitru – aproape jumătate nu erau cuprinși nici în evidențele noastre. Această situație acum a fost îndreptată în sensul că toți sunt luați în evidență și în lucru, sunt peste 100 (dosare individuale și acțiuni informative). Majoritatea sunt în teritoriul rural și acest lucru ridică la ora actuală câteva probleme. Dacă în București se ridică problema serviciului, la noi această problemă în linii mari este rezolvată.

O serie de elemente de pe teritoriul regiunii noastre pretind să li se restituie casele confiscate; alții au fost arestați în momentul când erau învățători

---

¹¹³ *Ibidem*, f. 14.

și pretind să li se dea posturi în învățământ. Toată ziua ne bombardează cu astfel de cereri pe care nu le putem rezolva.

Legat de punerea în libertate a deținuților politici, vreau să raportez că la noi în regiune s-a înregistrat fenomenul că o serie de elemente înapoiate, care n-au reușit să înțeleagă sensul adevărat al măsurii luate de partid și guvern, au considerat că aceasta înseamnă o slăbiciune și că practic se pot deda la unele acțiuni huliganice. O serie de elemente huliganice, mai ales tineri, au devenit foarte recalitranti. Tov col. Dumitrescu arată că în regiunea Ploiești au fost înregistrate cazuri de lovire a milițienilor și a altor tovarăși. La noi această situație a devenit alarmantă: peste 80 de milițieni au fost bătuți, unul a fost omorât; avem două cazuri de milițieni scoși din miliție și pensionați pentru că n-au mai fost valizi de muncă în urma bătăilor primite. Din analiza făcută de noi a rezultat că substratul acestei atitudini este în special răzbunarea¹¹⁴.

În 1964, Direcția a III-a din Ministerul Afacerilor Interne se ocupa cu „urmărirea informativă activă a legionarilor, foștilor conducători ai partidelor burgheze, a elementelor naționaliste, a clerului reacționar și sectanților”¹¹⁵. După eliberare, persoanele au fost trecute în evidența dosarelor de obiectiv sau problemă¹¹⁶ pe linia Direcției a III-a și

---

¹¹⁴ *Ibidem*, ff. 53-54.

¹¹⁵ Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității Statului, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode, vol. I (1948-1967)*, coordonator: Florica Dobre, autori: Florian Banu, Camelia Ivan Duică, Theodor Bărbulescu, Liviu Țăranu, București, Editura Enciclopedică, 2006, documentul nr. 32, p. 104. Pe linie operativă activitatea Direcției a III-a se împărțea pe servicii. Pentru structura organizatorică și atribuțiile Direcției a III-a din MAI, din anul 1956, vezi *Ibidem*, pp. 104-106. Statul de organizare a Direcției a III-a valabil în perioada 1 august 1963-1 septembrie 1967 se poate consulta în ACNSAS, fond MI-DMRU, dosar 7378, vol. 11, ff. 1-38. Într-o Notă privind reorganizarea structurii Ministerului Afacerilor Interne aprobată de Prezidiul Permanent al CC al PCR, în ședința din 14 iulie 1967, se prevedea ca Direcția a III-a să se transforme în Direcția Generală de Informații Interne în cadrul căreia să funcționeze: Direcția I care să se ocupe de „munca informativă în rândul elementelor dușmănoase din interior” și Direcția a II-a care să se ocupe de „prevenirea și descoperirea actelor de sabotaj și diversiune din unitățile economice” (ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 110/1967, f. 42).

¹¹⁶ „Prin aceste noțiuni trebuie înțelese diferite modalități de activitate ale Securității, organizate pe anumite criterii, pentru a cuprinde în atenția sa cât mai multe persoane. În acest fel, s-a realizat așa numita activitate de «urmărire generală» în dosare pe problemă specializate, privind pe: foștii membri ai mișcării legionare, ai partidelor istorice (PNT, PNL, PSDR), ai francmasoneriei, ofițerii deblocați sau din aparatul de represiune al vechii României (Poliție, Siguranță), foștii condamnați pentru activități contrarevoluționare (fără nuanță politică) ș.a.

supravegheate informativ¹¹⁷. În baza probelor obținute, Direcția a III-a făcea propuneri conducerii Ministerului Afacerilor Interne cu privire la arestarea persoanelor a căror activitate dușmănoasă era dovedită.

De ce trebuiau supravegheate informativ unele categorii de persoane aflăm din lecția întocmită în anul 1962 de Serviciul Învățământ pentru lucrătorii operativi ai Ministerului Afacerilor Interne, intitulată

Dosare de problemă au existat și în domeniul «culte-secte», învățământ-tineret, studenți străini etc. (Radu Cristescu, *Spionajul și contraspionajul pe înțelesul tuturor. Mic dicționar al serviciilor secrete. 100 de termeni uzuali. Principalele servicii de informații secrete ale lumii. 20 mari spioni*, prefață de Ion Cristoiu, București, Editura Evenimentul Românesc, 2000, pp. 48-49). „Dosarele de obiectiv cuprindeau supravegherea generală a tuturor persoanelor din cadrul unei întreprinderi și erau grupate pe colective de ofițeri, în funcție de profilul asemănător al instituțiilor (industrie chimică, construcții de mașini, comerț exterior ș.a.). (...) Toate tipurile de «dosare» cuprindeau capitole specifice, cum ar fi: hotărârea de deschidere a dosarului; lista informatorilor (agenților) existenți; lista persoanelor cu antecedente politice sau penale; lista oamenilor de valoare ce trebuiau protejați; puncte vulnerabile din obiectiv; biroul de documente secrete; lista persoanelor în relații cu străinii sau cu rude stabilite peste hotare; persoanele oficiale la care se poate apela (conducerea instituției, organe PCR alese); adresa sediului central, a secțiilor sau a sucursalelor; note-sinteză de analiză periodică asupra evoluției situației informativ-operative din problemă (mediu) sau obiectiv; planuri de măsuri pentru îmbunătățirea cunoașterii; planuri de căutare a informațiilor. În funcție de conținutul materialelor acumulate în timp la dosar despre o anumită persoană, precum și al locului ce-l ocupa în mediu sau obiectiv (întreprindere), asupra acesteia se luau măsuri de adâncire a verificărilor prin inițierea unor forme de «urmărire specială» (de exemplu D.U.I.-Dosar de urmărire informativă” (*Ibidem*, pp. 49-50).

¹¹⁷ Conform dicționarului serviciilor secrete întocmit, în anul 2000, de Radu Cristescu, „Supravegherea informativă generală (SIG) era o formă de lucru a fostei Securități, inferioară celorlalte tipuri de urmărire organizată și anume Dosarul de verificare (D.V.) sau Dosarul de urmărire informativă (D.U.I.). În ea erau cuprinse numai acele persoane din ansamblul bazei de lucru care au avut funcții importante în fostele partide și organizații politice sau suferiseră condamnări mari pentru «activități contrarevoluționare». La aceștia se adăugau cei care, prin pozițiile curente la adresa sistemului, puteau deveni potențial periculoși, inclusiv cetățenii străini cu preocupări suspecte. Asupra lor era dirijată agentura din mediu sau din obiectiv și periodic se mai inițiau și alte măsuri de verificare. În funcție de conținutul materialelor acumulate într-o anumită perioadă, unele persoane erau trecute într-una din formele superioare de verificare organizată amintite” (Radu Cristescu, *op. cit.*, p. 86).

„Supravegherea operativă mijloc al muncii informativ-operative a organelor securității statului”, în care se arăta că:

„Activitatea contrarevoluționară îndreptată împotriva statului nostru este dusă de rămășițele fostelor clase exploatoare (foști industriași, moșieri, comercianți), de foști legionari, de elemente care au făcut parte din fostele partide istorice, de clerul reacționar, precum și de alte elemente dușmănoase, care mai încearcă prin diferite mijloace să lovească în cuceririle poporului nostru și să pună piedici muncii pe care o desfășoară acesta pe drumul desăvârșirii construcției socialiste. Această activitate este stimulată și întreținută de propaganda imperialistă, iar elementele care participă la ea sunt sprijinite material de către serviciile de spionaj ale acestor țări.

Elementele contrarevoluționare își desfășoară activitatea dușmănoasă fie în cadrul unor organizații, fie în mod individual. Metodele folosite de ele sunt diferite, începând cu propaganda și agitația dușmănoasă, prin care urmăresc să submineze realizările poporului nostru, și amenințarea prin scrisori anonime a unor activiști de partid și de stat și mergând până la acțiuni dușmănoase ca acte de teroare sau diversiune. În același timp ele constituie principala sursă de informare a serviciilor de spionaj imperialiste.

Supravegherea operativă a acestor elemente este necesară pentru a se stabili aspecte din activitatea lor dușmănoasă, legăturile cu complicii lor, locurile de întâlnire cu aceștia, adresele vizitate, metodele folosite în activitatea lor dușmănoasă (de exemplu, modul de răspândire sau difuzare a fițuicilor cu conținut dușmănos etc.).

Supravegherea operativă se efectuează asupra elementelor contrarevoluționare și în scopul contracarării acțiunilor lor dușmănoase, cum sunt, de exemplu, actele de teroare sau de diversiune. Sarcina supravegherii operative în aceste cazuri constă în prevenirea comiterii actelor dușmănoase mai înainte ca acestea să fi fost comise”¹¹⁸.

Persoanele eliberate din locurile de deținere erau lucrute de către organele de securitate prin acțiuni de verificare”¹¹⁹, dacă existau suspiciuni

---

¹¹⁸ ACNSAS, fond Bibliotecă, volum nr. 4038, pp. 21-22.

¹¹⁹ „În activitatea fostei securități, dosarul de verificare era o formă organizată de urmărire a persoanelor cu preocupări ce contraveneau ideologiei de partid sau care, prin antecedentele politice, prezentau un anumit pericol. Acest tip de luare în lucru era limitat la șase luni, timp în care, prin măsurile întreprinse, trebuiau clarificate suspiciunile inițiale. Începerea urmăririi prin D.V. se făcea în urma unei selecții a informațiilor acumulate despre persoanele cuprinse în baza de lucru. Planul aprobat cuprindea măsurile preconizate cu termene de executare, inclusiv modul de dirijare a agenturii sau de folosire a altor mijloace specifice. Închiderea D.V. se putea face ca urmare a neconfirmării materialelor inițiale sau prin influențare, prin avertizare, prin destrămare etc. Această formă de lucru era

de activitate dușmănoasă, și prin acțiuni informative¹²⁰. Astfel, Ilie Lazăr, fost fruntaș al Partidului Național Țărănesc, a fost urmărit informativ de către organele de securitate după eliberarea din LM până la moartea sa, care a survenit la 6 noiembrie 1976. „La sfârșitul lunii mai 1964, dosarul său de urmărire informativă a fost transferat la Direcția Regională Cluj a Securității, iar în jurul familiei Lazăr au fost dirijați numeroși informatori, unii din rândul rudelor sau al vechilor prieteni de familie. (...) Alături de încadrarea informativă a familiei Lazăr cu o întregă rețea de informatori, de interceptarea și transcrierea convorbirilor, inclusiv a celor mai banale amănunte casnice, verificarea corespondenței, în anumite perioade conducerea Securității clujene a dispus și executarea unor măsuri de filaj, constând în urmărirea pas cu pas a lui Ilie Lazăr și a persoanelor cu care intra în contact, fotografierea și identificarea acestora. (...) În ianuarie 1977, urmărirea fostului fruntaș țărănist a fost sistată. La finalul acțiunii informative a rezultat un dosar conținând douăzeci de volume, ce însumează peste șapte mii de file. Se regăsesc aici note informative și de filaj, rapoarte, sinteze, planuri de măsuri, precum și transcrierea

---

inferioară dosarului de urmărire informativă (D.U.I.), în sensul că persoanele care făceau obiectul supravegherii prin D.V. prezentau un pericol potențial mai redus. În funcție de rezultat, la expirarea termenului se putea face propunerea continuării supravegherii sale prin D.U.I. ca formă superioară de urmărire” (Radu Cristescu, *op.cit.*, pp. 51-52).

¹²⁰ „Dosarul de urmărire informativă era o formă superioară de lucru instituită de Securitate pentru a stabili, în mod organizat, persoanele potențial periculoase pentru regimul comunist. Baza începerii urmăririi o puteau constitui antecedentele politice și penale (cu accent pe cei cu funcții de conducere sau cu condamnări mari) dar mai ales «manifestările» sau preocupările care ar fi putut pune în pericol siguranța regimului. Deschiderea D.U.I. se făcea pe baza unui referat în care, pe lângă motivația începerii urmăririi organizate a persoanei selectate din «baza de lucru», erau prevăzute măsurile preconizate (dirijarea sau recrutarea de noi informatori, instalarea unor mijloace tehnice de ascultare, interceptarea scrisorilor etc). Periodic, aveau loc analize și completarea planului de măsuri. Finalizarea D.U.I. depindea de concluziile desprinse pe timpul urmăririi. Astfel, cazul se putea închide din cauza neconfirmării informațiilor inițiale sau a importanței lor reduse ori se putea lua măsura influențării, a avertizării sau a începerii urmăririi penale, pentru fapte ce aduceau atingere prevederilor Codului Penal. (...) Durata urmăririi prin D.U.I. a unei persoane nu era limitată în timp” (Radu Cristescu, *op. cit.*, pp. 50-51).

interceptărilor realizate timp de doisprezece ani în locuința familiei Lazăi¹²¹.

Persoanele semnalate cu relații și comportare suspectă dintre foștii condamnați trebuiau lucrate prin dosare de verificare. La 30 septembrie 1964, pe întreaga țară, erau deschise 1 943 dosare informative și 437 dosare de verificare prin care se urmăreau foștii condamnați. Se considera că numărul de dosare deschise foștilor condamnați era redus, acest fapt punându-se pe seama formalismului și superficialității de care dădeau dovadă mulți ofițeri de securitate în verificarea activității foștilor condamnați¹²².

Dintre categoriile de persoane luate în evidență pentru antecedente politice, numărul cel mai mare îl formau foștii legionari, care „datorită organizării, ideologiei, metodelor și acțiunilor întreprinse, au fost și rămân unul din principalele obiective ale organelor de securitate”¹²³. „Este adevărat că uriașele transformări înfăptuite în țara noastră – afirma Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne, în ședința din 17 noiembrie 1964 - au produs anumite schimbări în concepțiile și conduita unui mare număr de foști legionari, dar cu toate acestea din rândul lor apar cele mai multe elemente care desfășoară acțiuni ostile, dovadă fiind faptul că din totalul elementelor cu antecedente politice arestate, demascate sau avertizate, numărul cel mai mare provine din rândul foștilor legionari”¹²⁴.

Activitatea informativă în problema legionară, atât la Direcția a III-a cât și în regiuni, era considerată că se desfășura cu „serioase lipsuri”, deoarece „mulți ofițeri se rezumă la măsuri simple, lipsite de

---

¹²¹ Andrea Dobeș, *op. cit.*, pp. 369-371.

¹²² ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, ff. 109-110.

¹²³ *Ibidem*, f. 110.

¹²⁴ *Ibidem*. După cum se arată în documentele epocii, atât în regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej cât și în regimul Nicolae Ceaușescu, „principala bază a reacțiunii interne” au constituit-o legionarii. În plenara CC al PCR din 26-27 iunie 1967, când a fost prezentat raportul *Unele probleme privind activitatea Ministerului Afacerilor Interne*, Cornel Onescu, ministrul Afacerilor Interne, afirma următoarele: „S-a subliniat în material că principala bază a reacțiunii interne o constituie, în primul rând, legionarii și fără îndoială și alte elemente, membrii fostelor clase exploatatoare, ai partidelor istorice, condamnații contrarevoluționari eliberați în cursul anului 1964 din închisori” (ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 99/1967, f. 104). În aceeași plenară a CC al PCR, Alexandru Drăghici avea să spună că „activitatea cea mai prodigioasă în Ministerul Afacerilor Interne a fost împotriva legionarilor” (*Ibidem*, f. 164).

profunzime și ca urmare nu dispunem de materiale suficiente și verificate pentru a putea aprecia cu răspundere situația operativă din problemă”¹²⁵.

În expunerea din 17 noiembrie 1964 de la MAI, când a fost analizată activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964, ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, afirma că în problema legionară pe întreaga țară erau 4358 dosare informative deschise, de regulă, persoanelor care au avut grade și funcții, marea lor majoritate având o vechime de peste 3 ani¹²⁶. La 30 septembrie 1964, pe întreaga țară, în problema legionară erau deschise 690 dosare de verificare¹²⁷. Ministrul Afacerilor Interne aprecia că exista un nivel „necorespunzător al muncii în problema legionară,” care se datora atât folosirii unor practici birocratice și lipsei de răspundere în munca informativă, cât și unui control slab exercitat de cadrele de conducere¹²⁸. Ca urmare, la 20 noiembrie 1964 a fost emis ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne nr. 400 privind necesitatea lichidării deficiențelor în muncă și a dezvoltării activității informativ operative a organelor de securitate, în care se arăta că: „O atenție deosebită se va acorda lucrării active cu agenți și cu alte mijloace atât a cetățenilor străini semnați cu misiuni de spionaj, cât și elementele care au suferit condamnări pentru activități contrarevoluționare organizate – mai ales foștii legionari și conducătorii partidelor așa-zis istorice, precum și altor elemente cunoscute cu poziție consecvent dușmănoasă, indiferent dacă au sau nu antecedente”¹²⁹.

Conform ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 400 din 20 noiembrie 1964, evidența operativă din dosarele de obiectiv sau problemă aflate asupra ofițerilor operativi se organiza pe două compartimente distincte: activ și pasiv. *Cine era luat în evidența activă?* Compartimentul activ cuprindea: persoanele care apăreau în diferite forme de evidență ale acțiunii informative; persoanele cu antecedente politice sau penale luate în evidență pe bază de materiale neîndoelnice; persoanele fără

---

¹²⁵ ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, f. 110.

¹²⁶ *Ibidem*, f. 111.

¹²⁷ *Ibidem*, f. 112.

¹²⁸ *Ibidem*, ff. 112-113. Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne mai afirma că: „În afară de aceasta, mulți ofițeri, în loc să se ocupe cu grijă și consecvent de formarea și instruirea agenturii, se complac în situația nepermisă de a primi de la agenți note cu tot felul de banalități sau le indică o asemenea linie de conduită încât atrag asupra lor suspiciunea celor puși în supraveghere” (*Ibidem*, f. 113).

¹²⁹ ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3622, vol. 5, ff. 420-421.

antecedente politice ori penale luate în evidență deoarece au fost demascate sau avertizate pentru activitate dușmănoasă prezentă; persoanele fără antecedente și neluate în evidență la organele "C", dar care erau supuse unei verificări prealabile pentru suspiciuni de activitate dușmănoasă. Șefii de unități trebuiau să mobilizeze efectivul de ofițeri și pe șefii de post ca să intensifice munca de informare cu ajutorul agenturii, mai ales în jurul persoanelor care suferiseră condamnări, al „foștilor exploatatori și al elementelor naționaliste”, iar informațiile obținute să fie introduse în cadrul mapelor de evidență și exploatate la timp. Periodic și cel puțin odată pe an, șefii de servicii, secții, birouri sau loțiitorii acestora trebuiau să analizeze informațiile existente în mapele constituite pentru persoanele cuprinse în evidența operativă activă, pe baza materialelor neîndoielnice, și să stabilească, în funcție de constatări, pentru fiecare caz în parte măsurile necesare unei mai active supravegheri informative.

Cine era luat în evidența pasivă? Compartimentul pasiv cuprindea: persoanele luate în evidență pe bază de materiale neîndoielnice, dar despre care s-au obținut materiale că nu desfășurau activitate dușmănoasă și nu prezentau pericol social. Trecerea persoanelor din compartimentul activ în compartimentul pasiv se făcea cu aprobarea șefilor de direcții (servicii independente) sau a loțiitorilor acestora. Persoanele din compartimentul pasiv erau contactate periodic de agenții cu care erau în relații pentru a se cunoaște în continuare activitatea lor. Dacă de la agenți sau din alte surse se obțineau materiale că persoanele din compartimentul pasiv inițiau, cunoșteau sau desfășurau acțiuni dușmănoase, cu aprobarea șefilor de servicii și de secții, mapele lor erau trecute din nou la compartimentul activ, ca printr-o urmărire calificată și organizată să li se stabilească poziția prezentă¹³⁰.

Și în regimul Nicolae Ceaușescu foștii condamnați politic reprezentau „o categorie de elemente periculoase pentru securitatea statului”, ca urmare, se impunea „în continuare lucrarea acestora cu prioritate”¹³¹. Aceste persoane nu trebuiau numite în funcții de conducere

---

¹³⁰ *Ibidem*, ff. 421-422.

¹³¹ Vezi, pe larg, Raportul Direcției I din noiembrie 1985 privind concluziile rezultate din analiza modului cum s-a acționat în direcția cunoașterii, prevenirii și neutralizării acțiunilor ostile ale foștilor condamnați pentru infracțiuni contra securității statului, în Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode, Vol. II (1967-1989)*, coordonator: Florica Dobre, autori: Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, București, Editura Enciclopedică, 2006, documentul nr. 199, pp. 678-686.

importante, nu trebuiau să aibă acces la date sau informații cu caracter secret de stat, nu erau admise în unități militare, în obiective și locuri unde se depozitau sau se manipulau materiale explozive. Foștii deținuți¹³² erau controlați informativ, atât la domiciliu, cât și la locurile de muncă, urmărindu-se prevenirea atragerii lor la acțiuni ostile regimului.

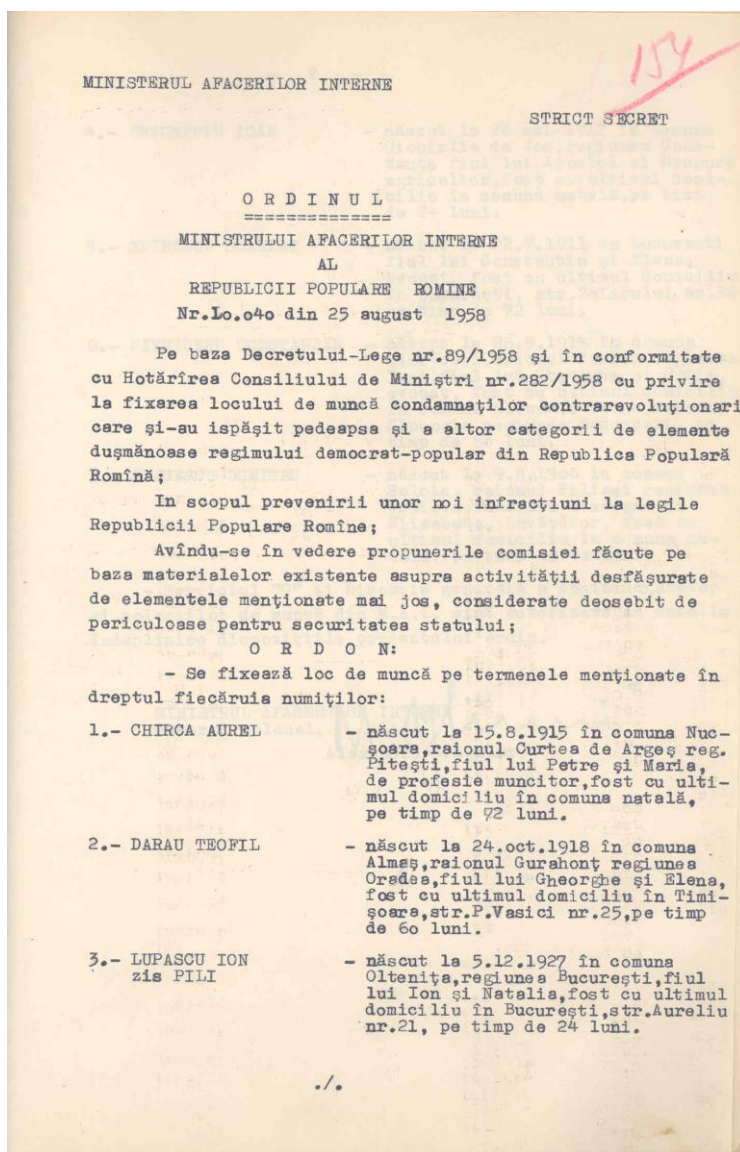
---

¹³² Cornel Onescu, ministrul Afacerilor Interne, afirma în ședința plenară a CC al PCR din 26-27 iunie 1967 că: „În atenția MAI-ului a stat și urmărirea foștilor condamnați pentru activitate subversivă, a foștilor exploatatori, a membrilor partidelor istorice. Constatăm în ultima vreme că și din această categorie de elemente unele încearcă să reia activitatea, să întreprindă acțiuni împotriva regimului nostru. Parte din ei, mai ales elemente mai tinere din fostul partid național-țărănesc, caută să polarizeze în jurul lor pe foștii membri ai acestui partid. Câteva elemente de conducere ale unor organizații subversive descoperite cu ani de zile în urmă și condamnate pentru activitatea lor încearcă să reia legăturile. Unii consideră că a sosit timpul și că în curând se va da semnalul reorganizării. Este știut, tovarăși, că activitatea elementelor dușmănoase din interior este alimentată de acțiunile pe plan mondial ale imperialismului. Cercurile imperialiste, serviciile de spionaj străin, își dau seama de realizările regimului nostru, își dau seama că elementele dușmănoase din interior nu mai au o bază serioasă, nu mai pot activa ca în trecut și de multe ori încearcă prin diferite mijloace să activeze unele elemente la care ar putea să găsească mai ușor ecou propaganda pe care o desfășoară imperialismul” (ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 99/1967, f. 106).

Anexa documentară

- Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 040, din 25 august 1958, prin care la șapte persoane li s-a fixat loc de muncă (LM) pe diferite termene.

- 2 -

155

- 4.- PRICEPUTU IOAN - născut la 26 mai 1912 în comuna Ciocirlița de Jos, regiunea Constanța, fiul lui Apostol și Dragura agricultor, fost cu ultimul domiciliu în comuna natală, pe timp de 24 luni.
- 5.- SPIRESCU SCARLAT - născut la 22.7.1911 în București, fiul lui Constantin și Elena, avocat, fost cu ultimul domiciliu în București, str. Zefirului nr.28 pe timp de 72 luni.
- 6.- PIVNICERU CONSTANTIN - născut la 26.9.1914 în comuna Ciortestii, raionul Vaslui, regiunea Iași, fiul lui Gheorghe și Sofia, avocat, fost cu ultimul domiciliu în comuna Slobozia Veche, raionul Slobozia regiunea București, pe timp de 60 luni.
- 7.- STANESCU DUMITRU - născut la 9.8.1906 în comuna Salcia, raionul Filieși regiunea Craiova, fiul lui Gheorghe și Elisabeta, învățător, fost cu ultimul domiciliu în comuna natală, pe timp de 60 luni.

- Serviciul "C" și Direcția generală a penitenciarelor și coloniilor de muncă din M.A.I. sînt autorizate să ducă la îndeplinire dispozițiile prezentului ordin.

MINISTRUL AFACERILOR INTERNE
General colonel,

Alexandru Drăghici

Sursa: ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 2, ff. 154-155.

III. Internarea în locuri de muncă (LM) a unor categorii de persoane...

- Fișe de evidență ale persoanelor internate în LM din arhiva organelor de securitate întocmite lui Abagiu Florea și Acasandrei Gheorghe.

Ob. / 1962	18		
Numele de familie	ABAGIU		
Pronumele	FLOREA		
Tata	Pănu	mama	Kana
Data și locul nașterii	9.XI.1901		
	Căciulatu - Buzău - Craiova		
Naționalitatea	Română		
Cetățeria	--		
Apartenența politică	Legionar		
Studii	profesia	agricultor	
Unde a lucrat și funcția			
Domiciliu (adresa)	Căciulatu pe Buzău reg. Craiova		
Pedeapsa începe la	13.VII.1959		
și expiră la	13.VII.1961		
Md. 5 A.			

De cine a fost reținut	C14	
	DR Albeș	
(Teamărea organelor M.A.I.)		
Data reținerii	13.VII.1959	
Unde a fost trimis	Coloniile Culmea	
(Denumirea localității și adresa)		
Pe baza cărei hotărâri s-a fixat L.M.	Ord. G.A.S. 10052/20.VII.59	
Durata pedepsei	24 luni	
Caracterul materialului compromițător	<u>Def. de acțiune legionară</u>	
Dosar L.M. nr.	2538	arhiva
nr.	101.117	1959
Semnătura	Kana	
Observații	10.07.1960	

01/1966 21 din martie 1966

Numele de familie ACASANSAEI

Pronumele GHEORGHE 164

Tata Forile Mama Elena

Data și locul nașterii 12 III 1925 în com. Bălteni raionul Hîrlău-Iasi

Naționalitatea română

Cetățenia română

Apartenența politică _____

Studii 4 cl. pr. Profesia agr.

Unde a lucrat și funcția membru în Cite

Domiciliu (adresa) com. Coarule Caprei raionul Hîrlău-Iasi

Pedeapsa începe la 20 aug 1962

și expiră la 20 august 1964

Md. 5 A.

De cine a fost reținut Ci
JR Ian
(denumirea organului M.A.I.)

Data reinerii 20 august 1962

Unde a fost trimis _____
(denumirea locului și adresa)

Pe baza cărei hotărâri i s-a fixat L.M. Ordi MAI nr. E/10108 din 1.X.962

Durata pedepsei 24 luni

Caracterul materialului compromițător Actiuni pentru țestă - marea C. etc

Dosar L.M. nr. 257 arhiva nr. 50.597 1964

Semnătura _____

Observații: liberat conf. ord. 5021 din 29.9.64 și s-a stabilit cu domiciliu în com. Coarule Caprei raionul Hîrlău reg. Iasi

Sursa: ACNSAS, fond Cartotecă (arhiva digitală).

„Metode preventive” utilizate de Securitate: Avertizarea

"Preventive Methods" used by the Securitate: Warning

Since the end of the seventeenth century, Securitate's application of direct preventive methods had been generalized as an effective means of controlling society, and the warning had been the most widely used, with the highest success rate. During the eighth and ninth decades, the Securitate leadership has issued numerous orders, instructions and norms on defining where and how to apply the warning and the procedural modalities to carry it into effect.

Usually, the warning was used on those people who had critical opinions, attitudes, or manifestations against the communist regime and who for their "deeds" could not be sued because they had not flagrantly violated any Romanian law. Those who were targeted were warned (at the headquarters of the Securitate, at work, at home, etc.) by a Securitate officer who showed them that if they maintained their behavior they could be legally punished. Almost always, the one who was warned was obliged to sign a statement in which he committed himself to commit no similar „acts” in the future. The method was applied in a narrow frame (in the presence of several people) or in a wider context (over seven participants), but sometimes only in the presence of the officer.

The warning was very effective with high success rate. Sometimes the officers even managed to get to the recruits as whistleblowers of those warned. There were also some categories of people among whom warnings failed in high percentages (adherents of legal or illegal non-protestant cults, members of national minorities) or even very high (top intellectuals, cultural and artistic personalities).

Etichete: avertizare, cercetări penale, metode represive preventive, abuzuri

Keywords: Warning, criminal investigation, prevention of the preventive method, abuses.

Introdusă în practică în ultima parte a regimului Gheorghiu-Dej, aplicarea mijloacelor preventive s-a generalizat spre sfârșitul deceniului șapte, mai ales după ce Nicolae Ceaușescu a criticat public abuzurile comise de Securitate în timpul antecesorului său, afirmându-și dorința ca acestea să nu se mai repete niciodată.

Procedeele preventive se aplicau și în acele cazuri în care faptele comise nu întruneau condițiile pentru tragerea la răspundere penală, dar care trebuiau totuși reprimite, întrucât afectau siguranța regimului: exprimarea de critici referitoare la nivelul de trai din țară sau la politica

partidului, acte protestatate (grevă, greva foamei etc.), trimiterea unor scrisori și memorii de protest unor organisme internaționale sau personalități politice externe etc.

Un alt avantaj al acestor metode era că o parte dintre acestea erau aplicate cu sprijinul sau chiar prin intermediul altor instituții și/sau organisme ale statului (sindicate, organe de partid etc.), la care se adăuga și aportul unui anumit număr de cetățeni. Astfel, se asigura atât creșterea rolului opiniei publice în combaterea faptelor ostile sau potențial ostile regimului, cât și disimularea activității Securității, ambele având ca țel final ștergerea imaginii de instituție represivă pe care o avea aceasta. Este ceea ce, din punct de vedere ideologic, a fost definit de către partid ca făcând parte din formele de „influențare obștească”.

Din aceste considerente, în ședința din 16 martie 1968 Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. a hotărât ca, pe viitor, Securitatea să pună accent pe metodele preventive, indicând și principalele procedee ce trebuiau aplicate: dezbateră publică și avertizarea¹. Dar folosirea măsurilor de „influențare obștească” cunoscuse un traiect progresiv evident încă din ultimii ani ai regimului Gheorghiu-Dej. Introduse în practica curentă în 1962, numărul de avertizări și demascări publice a crescut foarte rapid: 300 de cazuri în 1963, 1.100 în 1964 și 500 doar în primele două luni ale anului 1965².

De departe, dintre toate metodele preventive directe folosite de Securitate pe primul loc s-a situat avertizarea.

---

¹ „În vederea creșterii rolului opiniei publice în combaterea încălcării legilor sau a normelor de conviețuire socială, vor trebui folosite în mai mare măsură formele de influențare obștească: dezbateră în colectivele de muncă, în adunările publice, avertizarea celor care au comis fapte de un pericol social mai redus” (Monica Grigore, *Ceaușescu și redefinirea raporturilor dintre partid și Securitate (1967-1968)*, în „Arhivele Securității”, nr. 2, Editura Nemira, București, 2004, p. 418).

² Oferim și câteva date statistice de interes: 55% dintre cei avertizați sau demascați erau din mediul rural (în anii următori ponderea se va inversa într-o proporție semnificativă), 40% erau foști membri ai unor partide sau formațiuni politice interbelice (majoritar legionari), evidențiindu-se și un număr mare de muncitori (600), alături de 800 țărani, 450 intelectuali și 50 alte profesii (Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Țăranu (eds.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode*, vol. I, 1948-1967, studiu introductiv de Florian Banu, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 654).

Din punct de vedere normativ, au existat mai multe ordine ale M.A.I., C.S.S. și M.I. referitoare la reglementarea cazurilor și modalităților concrete de aplicare a măsurilor preventive (Ordinul C.S.S. nr. 3/1968; Ordinul M.I. nr. 3/20 ianuarie 1973; Ordinul M.I. nr. 875/1976; Ordinul M.I. nr. 115/1979; Instrucțiunile D.S.S. nr. 190/24 iunie 1987, precum și Normele metodologice de aplicare a acestora, emise la 7 noiembrie 1988).

Ordinele și instrucțiunile Securității cuprindeau prevederi foarte largi atunci când era vorba despre definirea ariei de aplicare a metodei, fapt ce a dus la utilizarea cu preponderență a acesteia.

Spre exemplu, la 1 februarie 1968, la o ședință a Direcției I, gen.-mr. Stoica Constantin, vicepreședinte al C.S.S., descria pe scurt cum se aplica metoda: „Deși C.S.S. insistă să prevenim activitatea dușmănoasă, puține sunt cazurile de avertizare. Ce înseamnă a avertiza pe cineva? Înseamnă că, atunci când avem o informație despre o persoană că ar avea o anumită activitate, îl chemăm la Securitate și îi spunem, având bineînțeles grijă să nu deconspirăm sursa, îi spunem că fapta sa se încadrează în faptele nelegale și noi îi atragem atenția că dacă va continua atunci va trage consecințele legii. Să îl punem să dea scris că a fost la Securitate, că se lasă de asemenea activitate. Noi, totuși, îl vom lucra în continuare”³.

Nici Ordinul M.I. nr. 3/1973 nu detalia prea mult aria de aplicare: „Avertizarea va fi aplicată de către organele de securitate și de miliție persoanelor ce intenționează să comită fapte antisociale sau care sunt pretabile la săvârșirea unor asemenea fapte. Cu ocazia avertizării se va trage atenția persoanei în cauză că va suferi consecințele legii dacă va continua acțiunea pe care intenționează să o săvârșească”⁴. În mod similar, conform Normelor metodologice din 1988, avertizarea se folosea de Securitate „în cazul persoanelor ale căror preocupări, manifestări sau activități *pot degenera* [s.n.] în infracțiuni date în competența organelor de cercetare ale Securității ori comit fapte antisociale, care nu prezintă însă gradul de pericol social al unor asemenea infracțiuni”⁵.

Practic, metoda trebuia folosită în toate situațiile în care persoanele vizate nu puteau fi trimise în instanță, în vederea pronunțării unei condamnări penale. Cu precădere, avertizarea era utilizată împotriva

---

³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 4, ff. 39-54.

⁴ Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan, Mirela Matiu (eds.), „Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987), studii introductive de Cristina Anisescu și Silviu B. Moldovan, Editura Nemira, București, 2007, p. 589.

⁵ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 264.

acelora care: exprimau critici la adresa regimului sau a partidului („fac comentarii ostile, denigratoare, injurioase sau calomniatoare la adresa orânduirii noastre”), desfășurau sau pregăteau acțiuni protestatere, ascultau postul de radio „Europa Liberă” și discutau emisiunile cu alte persoane („colpotează știrile dușmănoase transmise de posturile de radio sau alte mijloace de difuzare în masă reacționare din străinătate”), trimiteau anonime sau difuzau materiale „cu conținut ostil”, aveau intenția de a părăsi ilegal țara etc.

Este de reținut și faptul că metoda nu avea doar un rol preventiv, ci – aplicându-se și celor ce comiteau „fapte antisociale cu grad scăzut” – și unul cvasi-punitiv, fiind recunoscut ca atare chiar de către conducerea Securității („constituie o măsură de ripostă, pentru contracararea și neutralizarea unor asemenea activități”) ⁶. În revista „Securitatea”, în 1970 (an în care au fost publicate multe articole având ca tematică avertizarea, tocmai cu scopul de a da ofițerilor anumite îndrumări concrete ⁷), se prezenta ceea ce se urmărea prin această metodă: „Când este vorba de elemente cu concepții ostile și mentalități înapoiate, măsura avertizării individuale este de a le determina să reflecteze și să-și controleze mai mult conduita în societate, să-și frâneze pornirile și intențiile de a comite fapte antisociale, în deplină cunoștință de cauză asupra modului în care statul va acționa față de eventualele lor fapte infracționale” ⁸.

Un lider al Securității din anii '60, gen.-mr. Cosma Neagu, își amintea cum se aplica metoda în acea perioadă: „Avertizarea consta în convocarea celui în cauză la sediul Securității (erau și excepții), punându-li-se în față informațiile (cu grijă să nu fie deconspirate sursele) care îl arătau în opoziție cu Legea penală. De regulă, cei ajunși în situația arătată, recunoșteau că au «greșit», promițând că vor înceta, pe viitor, asemenea acțiuni; erau avertizați că dacă vor repeta va fi aplicată legea penală. Și în cazurile când nu recunoștea «păcatele», li se punea în vedere (avertizat) că, pe viitor, nu se vor mai bucura de clemență, ci va fi sesizată procuratura; în multe cazuri era prezent și un membru influent al

---

⁶ *Ibidem*.

⁷ Revistele „Buletin intern” și „Securitatea”, editate de Securitate, pot fi consultate aproape integral pe site-ul C.N.S.A.S., la adresa http://www.cnsas.ro/periodicul_securitatea.html

⁸ Lt.-col. Geagă Ion, *Considerații privind esența și regimul juridic al avertizărilor*, în „Securitatea”, nr. 3/1970, p. 79.

familiei”⁹. Instrucțiunile D.S.S. nr. 190/1987 prezenta la modul general modul în care trebuia în mod efectiv să se desfășoare aplicarea metodei: „Avertizarea este măsura prin care persoanei în cauză i se pune în vedere să adopte o conduită conformă legilor și normelor de conviețuire socială, deoarece preocupările și manifestările sale pot degenera în fapte de natură să aducă atingere securității statului (...) Persoanelor avertizate li se iau angajamente prin care acestea declară că au înțeles justetea măsurii de prevenire și se angajează să respecte legile și să nu aducă, sub nici o formă, atingere intereselor de apărare a securității statului”¹⁰.

În anii '60, când actele represive ale Securității erau încă proaspete în mentalul colectiv, din dorința de a se obține un efect psihologic mai mare, avertizarea s-a făcut în sediile instituției și de regulă în prezența doar a persoanei în cauză. La scurt timp, însă, avea să se observe faptul că măsura avea o eficiență sporită atunci când era aplicată în prezența mai multor persoane, cu o anumită influență pe lângă cel în cauză (un membru al familiei, unul dintre șefii de la locul de muncă etc.). Cum însă chemarea mai multor persoane la sediul Securității ar fi ridicat numeroase inconveniente, s-a optat pentru o altă abordare, și anume avertizarea la locul de muncă, care a fost practic generalizată începând din a doua jumătate a anilor '70.

În timp, metoda avea să fie perfecționată continuu, printre cei prezenți în astfel de ocazii fiind inclus un număr tot mai mare de persoane: liderul sau vice-liderul de sindicat, secretarul B.O.B. a P.C.R. sau U.T.C., alți activiști de partid și U.T.C., activiști de stat, persoane din conducerea locului de muncă etc. Ordinul M.I. nr. 3/1973 prevedea următoarele: „Avertizarea se va putea face în prezența părinților, tutorelui, a profesorilor, precum și a organelor U.T.C., când măsura privește pe unii tineri din școli, licee sau institute de învățământ superior, iar în cazul militarilor în termen, în prezența comandanților. Măsura va fi aplicată în acest cadru atunci când se apreciază că va avea o eficiență mai mare”¹¹.

Trebuie precizat însă faptul că nu toți cei menționați mai sus erau prezenți la avertizări, aceștia constituind doar o bază de selecție, din rândul căreia ofițerul de Securitate îi alegea pe aceia pe al căror sprijin se putea baza pentru a lua poziție împotriva celui avertizat (îndeosebi

---

⁹ Gen.-mr. Cosma Neagu, lt. maj. Boldea Sorin, *Munca cu rețeaua informativă de contraspionaj, la nivelul exigențelor actuale*, în „Securitatea”, nr. 3/1971, pp. 13-14.

¹⁰ C. Anisescu, S.B. Moldovan, M. Matiu (eds.), *op. cit.*, p. 677.

¹¹ *Ibidem*, p. 590.

informatorii) sau care aveau o influență mai mare asupra persoanei respective. În cazul elevilor, avertizarea se făcea, de regulă, în prezența părinților și a conducerii școlii, a unor diriginți, profesori, pedagogi etc., ceea ce amplifică efectul măsurii. Până în a doua parte a anilor '70 s-a practicat însă și avertizarea elevilor într-un cadru lărgit, uneori chiar pentru fapte de o „gravitate” minoră (spre exemplu, în 1976 au fost avertizați „într-un cadru lărgit” patru elevi de la Liceul Agricol din Târgu-Mureș pentru că „ascultă posturile de radio imperialiste și colportează zvonuri și bancuri politice reacționare la adresa politicii partidului și statului”¹²).

Din acest motiv, la jumătatea deceniului șapte a apărut și o delimitare terminologică a avertizării, în funcție de numărul de persoane prezente, aceasta putând fi efectuată în cadru restrâns sau în cadru lărgit. Prin cadru restrâns se înțelegea maxim șapte persoane, în timp ce în cadrul lărgit erau incluși, de regulă, colegii de muncă ai celui avertizat și, nu de puține ori, „elemente predispuse la comiterea de fapte antisociale”¹³ sau persoane cu un comportament asemănător celui avertizat, crescând astfel substanțial eficiența prevenției („cu această ocazie să tragă concluzia că și cu ei se va întâmpla la fel dacă vor continua”¹⁴). Până la finalul regimului a continuat să se practice și avertizarea fără participarea altor persoane, ponderea fiind însă redusă. Prezența unui număr mare de persoane la avertizarea mărea presiunea pe cel avertizat, cărui astfel îi era mult mai greu să aibă o atitudine deschisă de frondă, să nege faptele de care era acuzat sau să nu recunoască faptul că ele aveau un caracter „nociv”. În cvasimajoritatea cazurilor, cei puși în fața șefilor, colegilor, rudelor etc. au adoptat o atitudine conformistă, recunoscând acuzele

---

¹² Lt.-col. Makkai Ernest, mr. Filka Andrei, *Cum realizăm prevenirea în rândul tineretului studios*, în „Securitatea”, nr. 3/1976, p. 19.

¹³ Col. Onea Mircea, cpt. Olaru Alexandru, *Metodologia pregătirii, desfășurării și conducerii acțiunilor de avertizare și punere în dezbatere publică*, în „Securitatea”, nr. 2/1983, p. 48.

¹⁴ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.719, f. 16. În 1975, șeful Direcției a VI-a Cercetări penale enunța aceeași concluzie: „«Invitații» pot înțelege lesne că nu se află acolo întâmplător, ci pentru a li se atrage indirect atenția că le sunt cunoscute intențiile dușmănoase și sunt apreciați ca atare” (col. Vasile Gheorghe, col. Ticea Tudor, *Conceptul de prevenire*, în „Securitatea”, nr. 2/1975, p. 13).

aduse și declarând verbal și în scris că pe viitor vor avea un comportament socio-politic corespunzător¹⁵.

În situațiile în care la avertizare erau de față și persoane cu manifestări sau idei asemănătoare celui ce urma a fi avertizat, ofițerilor li se indica să nu ofere prea multe detalii concrete privind fapta acestuia, spre a nu fi apoi copiată de cei prezenți. Astfel, în 1977, la un bilanț pe linie de informații interne, în care ofițerilor li s-au precizat și principalele coordonate pe care să-și urmeze activitatea, referitor la mijloacele preventive directe li s-au spus următoarele: „Latura preventivă a măsurilor de avertizare sau de punere în dezbatere publică este determinată direct de pregătirea și modul de realizare a acestora, având ca elemente esențiale: reliefarea caracterului nociv al atitudinilor sau faptelor; evidențierea cauzelor care au favorizat comportamentul deviant al celor în cauză; selectarea participanților (între aceștia, a celor predispuși la fapte asemănătoare, precum și probitatea – prestigiul – celor care urmează să participe la discuții). Este recomandabil să se evite prezentarea a tot ce ține de «modul de acțiune» a celor în cauză, pentru a nu furniza «idei» unor persoane din rândul auditoriului”¹⁶.

În aceste situații se putea apoi ajunge la efectuarea mai multor avertizări la un interval scurt de timp, a tuturor celor din grup referitor la care Securitatea aprecia că trebuie luată măsura. Metoda prezenta și avantajul că astfel puteau fi conspirații și informatorii, aceștia fiind și ei „avertizați” din punct de vedere formal¹⁷.

---

¹⁵ Un exemplu din 1970 de la I.S.J. Argeș, în care Securitatea a avertizat un țăran C.A.P., fost membru P.N.Ț., pentru „manifestări dușmănoase la adresa orânduirii sociale și de stat din țară”. Avertizarea a avut loc la Consiliul popular comunal și au participat „reprezentanți ai organelor locale de partid și de stat, câțiva cetățeni și rude”. După cum conchidea șeful Inspectoratului, „prezența lor l-a determinat să recunoască în întregime afirmațiile dușmănoase pe care le-a făcut, el angajându-se că în viitor nu va mai comite asemenea fapte” (lt.-col. Mincu Gheorghe, mr. Stancu Ion, *Avertizarea, măsură de prevenire*, în „Securitatea”, nr. 4/1970, p. 20).

¹⁶ Lt.-col. Wagner Ioan, lt.-col. Mihai Mihai, *Să găsim căi și mijloace mai eficiente pentru desfășurarea muncii preventive în rândul tineretului studios*, în „Securitatea”, nr. 2/1977, p. 34.

¹⁷ În 1970, un ofițer de la I.S.J. Bacău, prezenta în mai multe cazuri de avertizări a unor persoane dintr-un grup în care, pentru a conspira informatorul folosit pentru a afla datele, „am efectuat o «avertizare» a informatorului în intervalul de timp cât au fost chemate la noi celelalte persoane” (lt.-col. Vladimirescu T.,

Vom prezenta un caz, din anul 1976, în care avertizarea s-a efectuat în prezența unor persoane cu un „profil” apropiat de al celui avertizat. Este vorba de un pensionar din Târgu-Jiu, fost membru al Mișcării Legionare și fost deținut politic, despre care Securitatea din I.J. Gorj a obținut informații că „și-a creat un anturaj format din persoane cunoscute în evidențele organelor de Securitate (foști legionari, foști membri ai partidelor burgheze și militari deblocați)”. Mai mult, în discuțiile cu amicii săi, cel în cauză făcea dese „comentarii negative privind situația social-politică din țara noastră”. Ocazia avertizării s-a ivit în momentul în care unul dintre cunoscuții pensionarului a început să fie cercetat de Miliție pentru furt din avutul obștesc. Prin urmare, el a fost chemat la Securitate și anchetat referitor la comentariile sale, spunându-i-se că a fost „demascat” de prietenul lui cercetat pentru furt. După ce a recunoscut discuțiile, Securitatea a trecut la avertizarea pensionarului într-un cadru lărgit, la sediul instituției, fiind „invitate și unele din legăturile lui mai importante”. În fața acestora, cel avertizat „și-a recunoscut comportarea dușmănoasă, arătând că o regretă și nu o va mai repeta”, iar reacția celor de față a fost pe deplin satisfăcătoare pentru Securitate: „cei prezenți și-au recunoscut partea de vinovăție, relevând cu acel prilej și alte stări de fapt necunoscute încă de noi”. Pe deasupra, supravegherea tuturor după avertizare a reliefat faptul că toți „au fost semnalati cu o poziție corespunzătoare, evitând să se mai întâlnească”¹⁸.

În anii '60 și în prima parte a anilor '70, ofițerii avertizau persoanele vizate fără o prea mare pregătire a cazului, de multe ori fiind suficientă numai aprobarea șefului direct. Rata de succes era însă ridicată, întrucât, după două decenii de represiune și abuzuri continue, „renumele” Securității era suficient pentru ca o persoană, pusă în gardă asupra pericolului la care se expunea, să-și modifice comportamentul în sensul dorit de regim.

Spre exemplu, la 6 noiembrie 1964 Securitatea din Cluj l-a avertizat pe Francisc Bruder (intelectual maghiar, în vârstă de 69 de ani, urmărit într-un D.U.I. de grup) pentru „atitudini naționaliste”. Măsura a fost aplicată de mr. Mellas Andrei (șef birou în Serviciul III, cel care a lucrat cazul), mr. Taloș Vasile (șeful Biroului Anchete) și mr. Fenyés Francisc (ofițer I anchetator), în prezența soției, cumnatului și cumnatei celui în cauză, care a recunoscut toate acuzele și a promis că nu va mai

---

Deplină conspirativitate a rețelei în efectuarea avertizărilor, în „Securitatea”, nr. 1/1970, p. 95).

¹⁸ Mr. Ionescu Andrei, 5 avertizări, în „Securitatea”, nr. 4/1976, p. 21-22.

repetă faptele. În timpul avertizării, ofițerii l-au atenționat pe Bruder că, dacă urma să aibă în continuare aceleași atitudini, „va fi trimis în judecată și pedepsit conform legilor în vigoare”¹⁹. Pentru cel avertizat șocul a fost atât de mare, încât după câteva zile a suferit un atac vascular cerebral, în urma căruia a rămas parțial paralizat. Conform unui apropiat al acestuia „cauza ar fi fost o emoție: a visat că Securitatea vrea să-l ridice din nou”²⁰. Boala a evoluat negativ, astfel încât peste câteva luni Francisc Bruder a decedat.

De altfel, în primii ani de aplicare a avertizării, nu de puține ori ofițerii recurgeau tot la metodele cu care fuseseră ei obișnuiți să terorizeze populația. În 1964, Drăghici critica o avertizare efectuată de șeful Serviciului raional Bistrița, mr. Zăpârțan Nicolae, și de un subordonat al acestuia, care „au invitat la sediul raionului pe un cetățean și în scop de intimidare i-au pus în vedere că este arestat”, după care „au efectuat avertizarea”. „Vina” celui în cauză era faptul că „n-a vrut să se înscrie printre primii locuitori ai comunei în colectiv”. Rezultatul avertizării? Cel în cauză nu doar că s-a înscris de urgență în C.A.P., dar „a devenit fruntaș în muncă”²¹.

De la mijlocul deceniului opt, după ce populația începuse să nu se mai sperie atât de ușor de Securitate²², numărul eșecurilor avea să

---

¹⁹ A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 210.536, vol. 2, f. 8-10.

²⁰ *Ibidem*, f. 3.

²¹ F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 645.

²² La ședința Colegiului M.A.I. din 8 februarie 1967, secretarul general al M.A.I., gen.-mr. Dumitru Ion, afirma: „Este un fost șef al legionarilor care a fost avertizat de trei ori; când este chemat la Securitate spune că se duce să-și facă puțină autocritică” (Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Securitatea în primii ani ai „socialismului victorios”*, în „Arhivele Securității”, Editura Nemira, București, 2004, p. 381). Într-o notă a M.A.I. din 27 martie 1965 erau prezentate câteva exemple de persoane asupra cărora avertizarea nu avusese nici un efect tocmai pentru că cei în cauză sesizaseră faptul că în realitate nu păteau nimic. Astfel, Ștefan Stănculescu (jurist din București, fost legionar), avertizat la 23 ianuarie 1965, declara: «Nu-mi este teamă, deoarece au mai fost chemați și alți avocați, cărora pentru aceleași fapte li s-a dat doar un simplu avertisment (...) Astăzi numai o activitate dusă de un grup organizat mai poate fi sancționată». Prin urmare, „având convingerea că pentru astfel de fapte nu poate fi decât avertizat, el a continuat și după această măsură să se mențină pe aceeași poziție”. O poziție identică avea și Emil Hotăranu (contabil din București, fost șef cuib), avertizat la 19 martie 1964 pentru „agitație antipopulară”, care declara: «organele Securității Statului nu mai au voie să aresteze pe nimeni, iar prin anchetele ce le fac nu

crească²³, fapt pentru care se va trece la pregătirea preliminară cât mai minuțioasă a avertizărilor, numită „cercetare premergătoare”. Aceasta consta în: anchetarea persoanei în cauză, pentru a se vedea ce poziție adopta față de faptele sau manifestările comise; eventual, adunarea de probe și declarații ale altor persoane; stabilirea exactă a cauzelor și condițiilor în care faptele fuseseră comise²⁴. De asemenea, erau căutate modalitățile de conspirare a informatorilor ce sesizaseră atitudinea sau faptele persoanei respective, stabilindu-se modul concret de aplicare a avertizării (locul, participanții colaterali și ofițerii care urmau să o pună în practică). După finalizarea cercetării premergătoare, se solicita un punct de vedere de la un ofițer abilitat să desfășoare acte de cercetare penală, pentru ca acesta să ofere și o perspectivă juridică, atât asupra cazului în sine (pentru a vedea dacă nu se impunea luarea unei alte măsuri sau trimiterea în instanță), cât și asupra modului preconizat de aplicare a avertizării. Etapa finală consta în obținerea aprobării șefului unității centrale de Securitate sau a șefului Securității județene (până în 1988 era suficient și acordul locțiitorului șefului Securității județene), după care se putea trece la punerea în practică a avertizării.

Ordinul M.I. nr. 875/1976 prevedea că, înainte de avertizarea unei persoane, era obligatorie „verificarea temeinică a informațiilor prin mijloacele muncii de Securitate, prin acte premergătoare, cât și prin chemarea persoanelor în cauză la organele de Securitate pentru a-și preciza poziția față de faptele comise”²⁵. Ultima prevedere devenise, de altfel, imperios necesară Securității, întrucât se înmulțiseră destul de mult cazurile în care, chiar în timpul aplicării măsurilor preventive, persoanele în cauză negau cu vehemență comiterea faptelor, ofițerii de Securitate

---

urmăresc decât intimidarea elementelor fricoase, celor demni dându-le drumul acasă» (F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 655).

²³ Spre exemplu, Ion Mitucă a fost avertizat de Securitatea din Mehedinți de cinci ori, în 1976, 1978, 1980, 1982 și 1983 (Cristina Anisescu, Silviu Moldovan (eds.), *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, studii introductive de Silviu B. Moldovan și Cristina Anisescu, Editura Humanitas, București, 2007, p. 118).

²⁴ Conform instrucțiunilor M.A.I., era „strict interzisă consemnarea în declarații a numelui unor înalte personalități din conducerea superioară de partid și de stat, precum și reproducerea manifestărilor ostile, injurioase, denigratoare sau calomniatoare la care s-au dat persoanele împotriva cărora se iau măsuri preventive ori a conținutului știrilor cu un astfel de caracter, transmise de către posturile de radio străine reacționare și colportate de către elementele în cauză” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 267).

²⁵ Col. Onea M., cpt. Olaru A., *op. cit.*, p. 46.

fiind astfel puși în dificultate în fața celor prezenți și nu de puține ori reacționând eronat, deconspirându-i pe informatorii care le semnalaseră faptele. De aceea, prin chemarea prealabilă la Securitate, ofițerii încercau să se asigure că, în momentul aplicării măsurii respective, cei în cauză urmau să aibă o atitudine docilă, de recunoaștere a vinovăției.

Normele metodologice din 1988 (de aplicare a Instrucțiunilor D.S.S. nr. 190/1987) erau și mai precise, ceea ce denotă faptul că liderii Securității erau preocupați de reglementarea cât mai precisă a acestei metode, atât pentru a reduce rata eșecurilor, cât mai ales pentru a preveni o aplicare necorespunzătoare, abuzivă sau asupra unor persoane ce aparțineau unor categorii „sensibile” (străini, intelectuali, maghiari, membrii ai cultelor neoprotestante), ce putea fi exploatată ulterior împotriva regimului comunist. De aceea, o atenție deosebită se acorda unei bune fundamentări a cazului: „Raportul cu propuneri de avertizare se supune spre aprobare numai după cercetarea persoanei în cauză și, unde este cazul, după efectuarea actelor premergătoare, care să asigure documentarea temeinică a faptelor, stabilirea cauzelor și condițiilor care le-au determinat, înlesnit sau favorizat, precum și obținerea de date și informații cu valoare operativă. Raportul va cuprinde: faptele reținute în sarcina celui în cauză; poziția adoptată de făptuitor pe parcursul cercetărilor; modalitățile de conspirare a mijloacelor și metodelor specifice de muncă; modul de realizare a avertizării; de către cine va fi întreprinsă; punctul de vedere motivat al ofițerului de cercetare penală”²⁶.

Această pregătire mult mai atentă a avertizărilor a condus la reducerea ratei eșecurilor, ceea ce a făcut ca metoda să fie cea mai eficientă din ansamblul metodelor preventive folosite de Securitate, dacă ținem cont de numărul de succese înregistrate.

În ceea ce privește locul de aplicare, după cum deja am amintit, acesta era reprezentat, începând din anii '70, de locul de muncă al celor avertizați, alături de sediile Securității și de posturile de Miliție, dar și de alte spații (consiliile populare). Pensionarii erau avertizați, spre exemplu, la domiciliu, în prezența unui membru al familiei (de obicei un fiu/fiică) și/sau a unui vecin, la care se putea adăuga și administratorul de imobil. În ceea ce-i privește pe cetățenii străini, aceștia erau avertizați la sediile organelor de pașapoarte, evitându-se pe cât posibil ca implicarea Securității să fie deconspirată²⁷.

---

²⁶ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 265.

²⁷ De exemplu, la 5 august 1989, Securitatea din jud. Alba a avertizat două cetățence elvețiene, pentru „propagandă în favoarea cultului baptist”. Șeful I.J.

De cele mai multe ori, persoana avertizată era obligată să semneze și o declarație prin care se dezicea de ideile și faptele sale („vor arăta că înțeleg justetea măsurii”), luându-și totodată angajamentul că pe viitor nu avea să mai aibă astfel de manifestări („se vor angaja să respecte legile țării și să nu aducă, sub nici o formă, atingere intereselor de apărare a securității statului”)²⁸. Pentru a pune o presiune mai mare pe acest angajament, cel avertizat era obligat să arate în scris că ofițerul de Securitate îi adusese la cunoștință și pedepsele prevăzute de lege pentru „infracțiunile” în care ar fi putut „degenera” faptele sale.

Metoda era preferată de ofițerii Securitate atât pentru că avea o eficacitate ridicată, cât și pentru că – în marea majoritate a cazurilor – efectul ei pozitiv se răsfrângea și asupra persoanelor în mijlocul cărora cei avertizați își desfășurau activitatea. Tocmai de aceea, avertizarea era un mijloc conexe folosit foarte des pentru destrămarea anturajelor.

Un alt avantaj al avertizării – și în general al metodelor preventive – era acela că, în timpul aplicării, erau create condițiile favorabile pentru recrutarea persoanei avertizate, Securitatea reușind astfel să transforme un adversar al regimului într-un colaborator al acestuia. Recrutarea avea succes doar în condițiile unei bune analize a cazurilor și a identificării acelor persoane intimidat de acțiunea Securității. Spre exemplu, sintetizând activitatea de avertizare desfășurată până în acel moment, conducerea I.J. Cluj preciza următoarele: „Eficiența unor asemenea analize ne-a permis ca, în 1975, într-un număr de cazuri, să apreciem oportună recrutarea unora dintre persoanele în cauză ca informatori (care s-au dovedit, în procesul muncii, deosebit de valoroși prin conținutul materialelor furnizate). În contextul măsurilor preventive, menționăm și faptul că mai multe persoane, dintre cele avertizate de noi în acest an, s-au prezentat din proprie inițiativă la sediul unității și au făcut denunțuri scrise”²⁹. Situația era similară și la I.J. Satu Mare, în anul 1977, conform unui ofițer de la acest inspectorat care activa în problema „tineret”: „În majoritatea cazurilor, măsurile preventive aplicate, vizând stoparea degenerării unor fapte în acte antisociale, și-au dovedit eficiența, unii din tinerii avertizați, dovedind că regretă faptele comise, și-au schimbat atitudinea și comportarea, sesizându-ne despre intențiile altor persoane

---

Alba arăta că „avertizările au fost efectuate la sediul și sub acoperirea organelor de pașapoarte” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 394, f. 65).

²⁸ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 265.

²⁹ Col. Dumitrașcu Neculai, lt.-col. Călian Liviu, *Aspecte ale muncii preventive în rândul tineretului și al cadrelor didactice*, în „Securitatea”, nr. 4/1975, p. 28.

de a comite acte antisociale, fapt pentru care am considerat oportună recrutarea unora dintre ei”³⁰.

Un exemplu concret era oferit în 1970 de lt.-col. Mincu Gheorghe, șeful I.S.J. Argeș. Un elev din clasa a XII-a din Pitești i-a trimis o scrisoare realizatorului Cornel Chiriac de la „Europa Liberă”, în cadrul căreia îi mulțumea pentru «raza de lumină și de speranță pe care le-o aduce *Metronomul*», vorbind totodată despre «viața mohorâtă pe care o duce». Scrisoarea fiind interceptată de Securitate, ofițerii au conchis că aceste pasaje demonstau „atitudinea net dușmănoasă” a elevului și au decis să intervină de urgență „pentru preîntâmpinarea extinderii unei astfel de atitudini în rândul tinerilor cu care cel în cauze venea în contact”. Prin urmare, el a fost adus la sediul Securității, unde a fost avertizat chiar de „conducerea Inspectoratului”. Foarte probabil timorat de această procedură și desfășurare de forțe, „elevul și-a recunoscut faptele de care se făcea vinovat și a solicitat să fie iertat, promițând în același timp că pe viitor își va corecta întreaga atitudine și comportare”. Prin urmare, s-a trecut imediat la recrutarea lui ca informator, apoi „fiind folosit cu rezultate bune pe linia tineretului studios”³¹.

Începând din anii '60, numărul avertizărilor avea să crească în mod constant. Dacă în anii 1963 și 1964 au fost avertizate 1.600 persoane „care prin discuții dușmănoase creau o atmosferă negativă în rândul persoanelor cu care veneau în contact”³², numai în 1966 au fost avertizate 3.883 persoane „pentru activitatea dușmănoasă desfășurată”³³. La sfârșitul

---

³⁰ Lt. maj. Ster Gheorghe, *Acțiuni ferme pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea infracțiunilor comise în rândul tinerilor*, în „Securitatea”, nr. 1/1977, p. 37.

³¹ Lt.-col. Mincu Gh., mr. Stancu I., *op. cit.*, p. 19.

³² F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 654.

³³ Numărul celor avertizați în anul 1966 a fost prezentat de Vasile Patilineț în ședința Colegiului M.A.I. din 8 februarie 1967, la care a participat și Nicolae Ceaușescu, el citind o *Informare asupra unor probleme din activitatea organelor M.A.I.*, întocmită de Secția pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. și Justiție a C.C. al P.C.R. (A. Ilinca, L.M. Bejenaru, *op. cit.*, p. 388). Într-un raport al Serviciului „C” din anul 1968 se precizează însă faptul că în 1966 ar fi fost avertizate 4.443 persoane numai din rândul celor „anchetate în stare de libertate” (Florian Banu, *Continuitatea represiunii – arestările și anchetele politice în intervalul 1965-1967*, în „Arhivele Securității”, vol. II, Editura Nemira, București, 2004, p. 368). Nu știm ce date au avut la dispoziție activiștii din subordinea lui Patilineț, dar cert este faptul că nici unul dintre liderii Securității prezenți la amintita ședință a Colegiului M.A.I. nu a oferit alte cifre.

deceniului șapte, în contextul în care activitatea represivă a Securității a fost intens criticată de conducerea partidului, numărul avertizărilor – ca de altfel al tuturor măsurilor represive – a scăzut brusc. Astfel, în 1967 au fost avertizate 1.600 persoane, iar în 1968 circa 1.800³⁴. După acest foarte scurt *intermezzo*, numărul avertizărilor a revenit pe un trend ascendent. Astfel, în perioada 1 ianuarie 1969-30 iunie 1970 numărul celor avertizați s-a ridicat la 3.379 persoane (802 legionari, 431 P.N.Ț. și P.N.L., 405 foști condamnați, 1.643 apolitici)³⁵ și a crescut la 3.000 în anul 1971³⁶, ajungându-se la 5.516 avertizări în intervalul 1 ianuarie 1987-30 iunie 1988³⁷. Creșterea continuă a numărului de avertizări anuale pe parcursul deceniilor opt și nouă reiese și dintr-un material publicat de col. Năstase Gheorghe, care susține că în anul 1976 au fost avertizate cu 74,4% mai multe persoane față de anul 1975³⁸.

La 18 martie 1968, în contextul pregătirii Plenarei C.C. al P.C.R. din aprilie, când trebuia criticată activitatea represivă a lui Drăghici în fruntea M.A.I. și în general a organelor de Securitate din perioada lui Gheorghiu-Dej, Serviciul „C” din C.S.S. a întocmit mai multe statistici privind măsurile luate de Securitate de-a lungul anilor. Din acestea, am extras datele privind avertizările efectuate în perioada 1965-1967, în rândul persoanelor „anchetate în stare de libertate”³⁹.

➤ în 1965 au fost avertizate 2.674 persoane:

➤ fapte: „agitație dușmănoasă” 1.583; trimitere de anonime 299; activitate pe linie de culte-secte 241; „activitate naționalistă” 229; tentativă de trecere a frontierei 92; „deținere și răspândire materiale interzise” 80; „favorizare infractor și omisiune denunț” 32; diversiune 14; „încercare de constituire în organizație subversivă” 30; alte „infrațiuni” 74;

³⁴ Conform vicepreședintelui C.S.S., Constantin Stoica (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.331, f. 87).

³⁵ Un număr ridicat dintre aceștia – 724 – erau intelectuali, în această sumă fiind incluși, ce-i drept, și cei 131 de studenți și 90 de elevi (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.719, ff. 3-4).

³⁶ Conform raportului C.S.S. din 29 decembrie 1971, privind activitatea desfășurată în acel an (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 12.591, f. 12).

³⁷ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 131.

³⁸ Col. Năstase Gheorghe, *Aspecte din activitatea de prevenire, descoperire și neutralizare a acțiunilor întreprinse de elemente ostile din interior*, în „Securitatea”, nr. 4/1976, p. 13.

³⁹ F. Banu, *op. cit.*, pp. 365-371.

➤ antecedente politice: apolitici 2.125; legionari 236; P.N.Ț. 155; P.N.L. 107; alte „partide burgheze” 51;

➤ categorii sociale: țărani 1.194; muncitori 875; funcționari 583; „exploatatori” 22.

➤ în 1966 au fost avertizate 4.443 persoane:

➤ fapte: „agitație dușmănoasă” 1.981; culte-secte 1.363; trimitere de anonime 357; „manifestări naționaliste” 257; acte preparatorii și tentativă de trecere a frontierei 125; „favorizare infractor și omisiune denunț” 87; „deținere și răspândire materiale interzise” 85; „încercare de constituire în organizație subversivă” 53; diversiune 16; trădare de patrie 6; alte „infracțiuni” 114;

➤ antecedente politice: apolitici 3.656; legionari 343; P.N.Ț. 240; P.N.L. 137; alte „partide burgheze” 67;

➤ categorii sociale: țărani 2.143; muncitori 1.386; funcționari 738; elevi-studenți 161; „foști exploatatori” 15.

➤ în 1967 au fost avertizate 1.608 persoane:

➤ fapte: „agitație dușmănoasă” 819; culte-secte 329; „manifestări naționaliste” 208; anonime 117; tentativă de trecere a frontierei 51; „favorizare infractor și omisiune denunț” 28; „deținere și răspândire materiale interzise” 22; diversiune 2; alte „infracțiuni” 31;

➤ antecedente politice: apolitici 1.287; legionari 141; P.N.Ț. 95; P.N.L. 51; alte „partide burgheze” 34;

➤ categorii sociale: țărani 679; muncitori 576; funcționari 247; elevi-studenți 98; „foști exploatatori” 8.

După cum putem vedea, în a doua jumătate a deceniului șapte, avertizarea a fost folosită pe larg și cu succes și în cazul cultelor legale și ilegale. La o ședință din iulie 1967, șeful D.R.S. Suceava, lt.-col. Macri Emil, recunoștea că subordonații săi au comis inclusiv abuzuri în această direcție: „Am avertizat multe elemente pentru activitate sectantă, nu pentru activitate contrarevoluționară în cadrul sectei, ci pentru activitate mistico-religioasă, ca urmare a prinderii lor. Este adevărat că aceștia erau ilegali, dar nu este treaba noastră, a Securității, adică să-i avertizăm numai pentru activitate sectantă, ci pentru activitate dușmănoasă în cadrul sectei”⁴⁰. La aceeași ședință, Vasile Patilineț le-a cerut liderilor Securității să nu aplice această metodă pentru simpla manifestare a credinței, chiar dacă era vorba despre cultele nerecunoscute de stat, ci doar pentru „activitatea ostilă” desfășurată în cadrul acestora (crearea de disidențe

---

⁴⁰ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.752, vol. 1, f. 100.

scoase de sub controlul regimului, respingerea intruziunilor Departamentului Cultelor, propagarea unor idei anticomuniste în domeniul religios etc.): „Trebuie să-i avertizăm nu că sunt sectanți, ci că în cadrul sectelor duc acțiuni împotriva statului nostru”⁴¹.

La începutul anilor '70, avertizarea a reprezentat metoda folosită în mod predilect în cazul intelectualilor, inclusiv a celor din problema „artă-cultură”. Rata eșecurilor era însă înaltă, persoanele în cauză, beneficiind de un statut profesional ridicat și de notorietate în țară și chiar în străinătate, nelăsându-se intimidată. Mai mult, unii dintre cei avertizați, precum a fost cazul lui Dumitru Țepeneag, au expus public, la nivel internațional, acțiunile represive ale Securității, fapt ce a creat greutăți regimului în relațiile externe. Din acest motiv, de la jumătatea deceniului opt avertizarea a fost folosită tot mai rar în mediul intelectual și numai „în cazul unor elemente de la periferia sectoarelor de artă și cultură, care nu se bucură de considerație în mediu, nu reprezintă valori recunoscute pe plan intern și extern”⁴².

În anumite cazuri, când cei avertizați aveau o oarecare pregătire intelectuală și mai ales nu le era frică de Securitate, avertizarea se putea transforma într-un adevărat coșmar pentru ofițerul ce o transpunea în practică. Vom oferi și un exemplu. La 5 noiembrie 1982, mr. Moroșanu Emil, ofițer la Serviciul I din S.M.B., a trecut la avertizarea lui Petru Rațiu (de 24 de ani, din Arad), student în anul III la Facultatea de Medicină Generală a I.M.F. București. Motivul l-a constituit faptul că, la 24 septembrie 1982, Rațiu s-a dus la Oficiul Juridic al Consiliului Popular al Sectorului 5 și a cerut juriștilor de acolo „să-i prezinte legea care reglementează obligativitatea efectuării de către studenți a muncilor agricole”. Cum o astfel de lege nu exista în România, cei în cauză au încercat să-i „explice că această acțiune se desfășoară la nivelul întregii țări și că la ea participă nu numai studenții, ci întregul popor”, dar Rațiu le-a replicat că «viața în țara aceasta trebuie condusă prin lege și nu prin hotărâri ale organelor de partid», deoarece «în țară, rolul conducător nu-l are partidul, pe care nu-l cunoaște, ci guvernul, care ar trebui să se ocupe de treburile interne și externe ale țării». Rămăși fără „argumente”, cele juridice lipsind oricum cu desăvârșire, juriștii Consiliului popular au dat dovadă de „simț patriotic” și l-au denunțat imediat Securității. Peste o

---

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² Florica Dobre (coord.), Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa (eds.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode*, vol. II, 1967-1989, studiu introductiv de Elis Neagoe-Pleșa și Liviu Pleșa, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 529.

lună, după ce a finalizat cercetările informative asupra lui Rațiu, mr. Moroșanu a propus șefului Serviciului I să aprobe avertizarea studentului, „pentru a preveni inocularea ideilor sale și în rândul altor studenți”. Șeful Serviciului I a înțeles că nu este un caz prea simplu, întrucât Petru Rațiu nu încălcase nici o lege, iar afirmațiile sale erau corecte, astfel încât a fost de acord cu avertizarea, dar numai după ce „în prealabil se vor efectua cercetări temeinice împreună cu ofițerul de cercetare penală”. Nu știm ce au înțeles ofițerii de Securitate prin „cercetări temeinice”, cert fiind faptul că peste doar câteva zile, la 4 noiembrie 1982, șeful S.M.B. aproba efectuarea avertizării, iar a doua zi s-a și trecut la transpunerea ei în practică. Avertizarea s-a efectuat într-un cadru cât se poate de lărgit: mr. Moroșanu, colegul său cpt. Dan Gheorghe, întreg Biroul Comitetului P.C.R. din I.M.F., prorectorul cu sarcini educativ-ideologice al I.M.F., secretarul organizației de partid din Facultatea de Medicină Generală, prodecanul Facultății de Medicină Generală și alte trei cadre didactice (printre care și profesorul de economie politică). Așadar un total de peste 10 persoane. Cu toate acestea, Petru Rațiu nu s-a lăsat absolut deloc intimidat de toată această „cinstită adunare”, ci – după cum recunoștea mr. Moroșanu – „s-a situat pe o poziție necorespunzătoare, sfidând persoanele care erau de față și având o atitudine obraznică, fiind pregătit dinainte cu răspunsurile pe care trebuia să le dea la întrebările puse”. Mai mult, declarațiile sale au fost chiar mai „dușmănoase” și mai vehemente decât cele de la Oficiul Juridic: „Din toate învinuirile care i-au fost aduse, a recunoscut numai faptul că pentru el «hotărârile de partid nu au valoare de lege», afirmând, totodată, pe un ton sarcastic, că «De când directivele de partid au putere de lege în țara noastră?»”. În aceste condiții, nu este deloc de mirare faptul că i-a dat cu tifla ofițerului de Securitate în momentul în care acesta i-a cerut să semneze declarația de avertizare: „Când i s-a spus că trebuie să dea o declarație în acest sens, a afirmat că el nu dă nici o declarație, cu toate consecințele care vor plana asupra sa, fiind dispus să le suporte cu curaj și că, dacă conducerea I.M.F. vrea să-l exmatriculeze din facultate, nu are decât să o facă, pentru că el consideră că nu a greșit cu nimic”. Pe raportul referitor la modul în care a decurs avertizarea, în care mr. Moroșanu n-a mai îndrăznit să mai propună nimic, șeful Serviciului I a cerut urmărirea informativă „a acestui element care se menține pe poziții ostile”, iar șeful S.M.B. a pus următoarea

rezoluție: „Ocupați-vă de acest caz. Să fie cercetat și să-mi prezentați concluziile”⁴³.

În ultimul deceniu, ordinele Securității au stipulat ca în cazurile considerate mai deosebite (referitoare îndeosebi la intelectuali, membri ai minorităților naționale și religioase, străini, reprezentanți ai cultelor), în care rata de eșec era înaltă sau exista pericolul apariției unor proteste externe, la organizarea și aplicarea avertizării să participe, în mod direct, cadre din conducerea unităților de Securitate, șefii serviciilor informativ-operative, precum și acei ofițeri cu o bună pregătire juridică și o mare experiență în folosirea acestei metode.

În toamna anului 1988, dorind să prevină noi critici externe pe tema represiunii la care recurgea Securitatea asupra diverselor categorii de persoane, conducerea M.I. a ordonat că, din acel moment, aplicarea metodelor preventive deschise (printre care se număra și avertizarea) față de anumite categorii de persoane urma să se facă doar în baza unui aviz emis de către Direcția I sau de către Direcția a VI-a. Era vorba despre manifestări și acțiuni „naționalist-fasciste și iredentiste” comise de intelectuali, de membri ai clerului maghiar și german, de cetățeni străini și de „elemente aflate în atenția organizațiilor și grupărilor reacționare din exterior”⁴⁴.

Avertizarea s-a aplicat și în cazul participanților la acțiuni publice protestatare de amploare, ale căror fapte nu putuseră fi probate, astfel încât să fie obținută condamnarea lor penală. Spre exemplu, în urma protestelor de la Motru au fost avertizate 13 persoane, care „prin atitudinea și formele de manifestare au creat și menținut o atmosferă care a favorizat unele acte de nesupunere”, dar ale căror fapte concrete „nu au întrunit elementele constitutive ale unor infracțiuni”⁴⁵.

În aceste situații, în care atitudinile protestatare aveau motive vizibile, ce nemulțumeau un număr mult mai mare de persoane, fiind cauzate de proasta administrare și crasa nepăsare organizatorică, Securitatea informa instituțiile abilitate și organele de partid, cerând luarea unor măsuri pentru îmbunătățirea situației și prăintâmpinarea reapariției unor manifestări similare. Spre exemplu, la 9 septembrie 1987, Securitatea din I.J. Alba a avertizat un număr de cinci sudori de la Sectorul minier Arieșeni al Întreprinderii de Metale Rare București, care,

---

⁴³ A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 211.311, ff. 56-59.

⁴⁴ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 263.

⁴⁵ Raluca Spiridon, *Revolta minerilor de la Motru din 19 octombrie 1981*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 5/2010, p. 188.

„nemulțumiți de condițiile de hrană și cazare asigurate de unitate”, au intrat în grevă spontană și „au îndemnat și pe alți muncitori să nu se mai prezinte la lucru”. După cum aveau să constate chiar și organele de represiune, condițiile acestora de viață erau într-adevăr foarte grele, fapt ce determinase eșecul parțial al avertizărilor (unul dintre muncitorii în cauză refuzase să reia lucrul, motiv pentru care „i-a fost desfăcut contractul de muncă”). În aceste condiții, șeful Securității județene avea să sesizeze conducerea unității și organele județene de partid „despre neajunsurile existente cu privire la hrana și cazarea minerilor la Sectorul miner Arieșeni”⁴⁶. Din nefericire însă, în România anchilozată birocratic a anilor '80, astfel de informații aveau de prea puține ori vreun efect pozitiv real.

După cum am văzut și din exemplul anterior, metoda avertizării era departe de a fi infailibilă. Conform unui raport al M.A.I. din 1965, au existat cazuri în care, în pofida faptului că Securitatea avertizase aceeași persoană de mai multe ori, aceasta „a continuat să desfășoare activitate potrivnică regimului democrat popular”⁴⁷. De regulă, această situație apărea atunci când cel avertizat realiza faptul că Securitatea nu putea să ia nici o altă măsură legală împotriva lui și că, de fapt, încerca doar să-l intimideze, fapt pentru care nu-și schimba comportamentul⁴⁸. Acestea erau cazurile cele mai dificile și, după eșecul mai multor avertizări, se trecea la încercarea de temperare a persoanelor respective cu ajutorul unui complex de măsuri care vizau influențarea pozitivă.

Din acest motiv, persoanele avertizate erau urmărite în continuare în mod calificat, pentru a se obține certitudinea că avertizarea își atinsese scopul, în caz contrar trebuind să fie luate noi măsuri. În 1969, mr. Burac Ion, adjunct al șefului Serviciului I din I.S.M.B., susținea că „unele elemente din această categorie, de avertizați, după un timp își dau din nou «arama pe față», ceea ce înseamnă că noi trebuie să îi avem în permanență în atenție”⁴⁹. În aceeași perioadă, în 1970, șeful I.S.J. Buzău, lt.-col. Lupu Vasile, era și el de părere că „cei avertizați trebuie, de regulă,

---

⁴⁶ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 392, f. 52.

⁴⁷ F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 656.

⁴⁸ Spre exemplu, în 1968, avertizarea lui Petre Țuțea a eșuat lamentabil, întrucât acesta nu doar că a precizat în scris că nu recunoaște faptele imputate, dar a avut și o reacție virulentă la adresa ofițerilor de Securitate prezenți, arătându-se foarte ofensat de acuzele ce-i erau aduse (Luminița Banu, *Petre Țuțea și poliția politică – de la arestare la avertizare*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 1/2009, p. 143).

⁴⁹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.332, vol. 1, f. 100.

controlați ulterior în mod temeinic, prin măsuri informative de durată”, întrucât din cazuistica inspectoratului reieșea faptul că după cinci-șase luni unii din cei avertizați erau iarăși „semnalați cu manifestări dușmănoase”. Mai mult, lt.-col. Lupu era de părere că urmărirea chiar trebuia intensificată imediat după aplicarea metodei, tocmai pentru a-i demonstra celui în cauză că Securitatea este cu ochii pe el și că singura lui soluție este să adopte un comportament „corespunzător”⁵⁰.

Frecvența ridicată a utilizării avertizării nu avea cum să nu ducă la apariția unor abuzuri, prezente încă din anii '60. În deceniile șapte și opt, numeroase persoane au fost avertizate pentru comiterea unor banale neglijențe în serviciu, domeniu ce nici măcar nu era de competența Securității. În aceeași perioadă, aproape orice critică sau nemulțumire exprimată de un fost deținut politic, un fost legionar sau un fost membru al P.N.Ț. și P.N.L., indiferent cât ar fi fost de îndreptățită, era urmată de avertizarea celui în cauză, din simplul motiv că făcea parte dintr-o categorie considerată aprioric a fi ostilă regimului⁵¹. Ulterior, aspectul se va remedia, iar numărul cazurilor de această natură va scădea sensibil.

În alte situații, abuzurile erau crase. Spre exemplu, la 1 aprilie 1968, I.S.J. Cluj a avertizat un tânăr etnic evreu pentru că îi spusese unui informator că a urmat o școală de rabini la București, timp în care ar fi furnizat informații serviciilor de spionaj israeliene. Ofițerii ce au propus, aprobat și aplicat măsura – fără a cerceta măcar dacă cele afirmate erau reale – au ignorat cu totul și faptul că „la dosarul acțiunii informative

⁵⁰ „Apreciem chiar că este necesar a se intensifica urmărirea lor imediat după avertizare. Pentru că această măsură obligă neapărat elementele respective să reacționeze într-un fel, să-și modifice linia activității, pentru a evita pe viitor să reintre în atenția noastră directă” (lt.-col. Lupu Vasile, *Unele concluzii privind munca de prevenire a activității elementelor urmărite*, în „Securitatea”, nr. 2/1970, p. 32).

⁵¹ La 12 februarie 1968, I.S.J. Buzău l-a avertizat pe Pavel Benone, țaran cooperant, fost membru P.N.Ț., pentru că, fiind grav bolnav (cel în cauză a și decedat la o lună după avertizare), era nemulțumit că președintele C.A.P. nu-i dădea o muncă mai ușoară, corespunzătoare stării sale de sănătate. La 25 aprilie 1968, I.S.J. Dâmbovița l-a avertizat pe preotul Gheorghe Bădoiu, din Găești, fost legionar, pentru că afirmase că nu-i ajunge salariul și că profesorii de la liceul din localitate dau note mici elevilor pentru a-i determina pe părinții acestora să le facă daruri (col. Alexandrescu Gheorghe, *Discernământ în efectuarea avertizărilor*, în „Buletin intern”, nr. 2/1968, p. 86).

exista un raport de expertiză medico-psihiatrică, din care reieșea că susnumitul suferă de schizofrenie”⁵².

Într-un raport din anul 1977, col. Gheorghe Vasile, șeful Direcției a VI-a Cercetări penale, a criticat numărul ridicat de avertizări efectuate în rândul elevilor, de multe ori fără nici un motiv întemeiat, aducând ca exemplu cazul a patru eleve de 16 și 17 ani, din orașul Anina, care fuseseră avertizate doar pentru că trimiseseră la „Europa Liberă” o scrisoare adresată cântărețului Chris Roberts⁵³. Cu toate acestea, practicile abuzive au continuat, același ofițer semnalând în anul următor faptul că „au fost avertizați minori sub 14 ani pentru fapte lipsite de pericol social și tineri numai pentru faptul că au audiat muzică «pop» înregistrată după emisiunile postului de radio «Europa Liberă»”⁵⁴.

În 1977, în încercarea de a normaliza pe cât posibil această situație, col. Gheorghe Vasile a propus modificarea ordinelor referitoare la avertizare, în sensul introducerii unor prevederi mai laxe în privința aplicării lor în cazul tinerilor și mai ales al minorilor. Astfel, minorii sub 14 ani urmau să nu mai fie avertizați și nici cuprinși în evidențele de Securitate, aceștia trebuind să fie încredințați părinților și profesorilor, pentru influențare pozitivă. Se permitea avertizarea minorilor cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani, însă numai „în cazuri deosebite”. Metoda trebuia aplicată în prezența părinților sau a întreținătorilor legali, „cărora să li se atragă atenția asupra obligațiilor ce le revin cu privire la creșterea și educarea minorilor”. Măsura avea, așadar, un dublu rol represiv, atât împotriva tinerilor, cât și a părinților acestora. După avertizare, minorii din această categorie trebuiau „să fie supravegheați în mod activ timp de un an” și, dacă avea să se constate că se îndreptaseră, urmau să fie scoși din evidențe. Propunerile au fost aprobate prin Ordinul M.I. nr. 125/1977⁵⁵.

La începutul anilor '70, conducerea Securității considera că de multe ori avertizarea fusese folosită atât de des și din cauza comodității ofițerilor de Securitate, care recurseseră la această metodă chiar și în cazurile în care o mai bună documentare a modului în care fusese încălcată legea de către persoanele vizate ar fi permis tragerea la răspundere penală a celor în cauză⁵⁶. Spre exemplu, la Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 iunie 1967, Ion Stănescu, care în mai puțin de o lună va

---

⁵² *Ibidem*, p. 87.

⁵³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 4.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 56.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 6.

⁵⁶ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.719, f. 16.

deveni președintele C.S.S., declara: „Ceea ce este mai grav (...) avem cazuri și în regiunea noastră de elemente, șefi de garnizoană legionară, avertizați de două și de trei ori, eliberați din închisoare, care continuă să aibă manifestări și noi mai ne purtăm cu ei cu duhul blândeții, tot îi avertizăm. Aș crede ca M.A.I. și organele respective să fie mai ferme, pentru că cu asemenea elemente nu avem ce să facem, nu să-l avertizăm, ci să luăm măsuri mai ferme”⁵⁷. Peste câteva luni, la 29 noiembrie 1968, Ion Stănescu trimitea tuturor organelor județene de Securitate un *Plan de măsuri privind intensificarea muncii de Securitate asupra elementelor ostile regimului nostru din sectoarele de presă, edituri, radio-tv și poligrafii*, în care erau prevăzute următoarele: „Vor fi avertizate, la organele de Securitate, acele elemente despre care s-a stabilit că desfășoară activități ostile sau intenționează să întreprindă acțiuni care lezează interesele statului nostru (...) Dacă în urma avertizării efectuate cei în cauză nu vor înceta să acționeze dușmănos se va trece la documentarea activității acestora în vederea tragerii lor la răspundere penală”⁵⁸.

De asemenea, la ședința Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al M.I. din 11 februarie 1975, gen.-mr. Pleșiță Nicolae a criticat acest aspect: „Se recurge cu multă ușurință la măsuri ineficiente și neadecvate faptelor cercetate în cadrul urmăririi penale, respectiv la avertizări, atenționări etc. Citesc frecvent în materiale, în buletine, că pentru calomniile grave aduse la adresa orânduirii noastre, la adresa conducerii, unele elemente cu antecedente politice (legionari sau alt colorit politic) sunt doar avertizate (...) dar fapta lor trebuia să facă obiectul unor măsuri mult mai severe, până la trimiterea în instanță”⁵⁹. În 1983, în revista „Securitatea”, ofițerilor li se atrăgea atenția că „avertizarea sau punerea în dezbatere publică a unei persoane care a săvârșit o infracțiune, neurmată de tragerea la răspundere penală, constituie o încălcare a legalității noastre socialiste prin nepedepsirea unui infractor”⁶⁰.

Din punct de vedere legal, lucrurile exact așa și erau, mai ales după 1 ianuarie 1969, când a intrat în vigoare un nou Cod Penal. La art. 92 C.P. se prevedea că tragerea la răspundere penală pentru comiterea unei infracțiuni putea fi înlocuită cu măsuri de influențare obștească numai pentru comiterea de fapte pedepsite cu maxim șase luni de închisoare.

⁵⁷ A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 99/1967, f. 92.

⁵⁸ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 9.249, vol. 2, f. 42.

⁵⁹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 92, vol. 1, f. 225.

⁶⁰ Col. Onea M., cpt. Olaru A., *op. cit.*, p. 44.

Însă toate infracțiunile pentru care competența urmăririi penale era încredințată Securității erau sancționate cu pedepse penale mult mai mari. Prin urmare, în situațiile în care ofițerii de Securitate constatau comiterea unei infracțiuni era obligatorie trimiterea în judecată (desigur, dacă nu cumva constatau existența vreuneia dintre cauzele care înlăturau răspunderea penală), doar instanța fiind abilitată să stabilească pedeapsa. Avertizarea putea fi însă aplicată ulterior, dar numai dacă instanța de judecată dispunea scoaterea de sub urmărirea penală, încetarea procesului penal sau achitarea⁶¹. Dacă instanța pronunța o sentință de condamnare, organele de Securitate nu mai erau abilitate legal să aplice avertizarea pentru aceeași faptă.

În practică, după cum o atestă și criticile exprimate de liderii Securității, lucrurile nu stăteau deloc așa. Construirea unui caz care să poată fi înaintat cu succes în instanță ar fi reclamat un efort mult mai susținut din partea ofițerului ce se ocupa de dosar, crescând totodată și riscul de eșec, fapt pentru care era preferată utilizarea avertizării.

Nu erau rare nici cazurile în care ofițerii de Securitate, criticați de șefi pentru nefinalizarea D.U.I.-urilor ce le aveau de multă vreme în lucru, recurgeau la denaturarea adevărului „pentru a putea obține aprobarea luării măsurii de avertizare (...) în scopul închiderii acțiunii informative cu rezultate pozitive”⁶². Astfel, simpla exprimare a unor nemulțumiri era prezentată de acești ofițeri ca fiind o manifestare injurioasă și calomniatoare la adresa unor persoanelor din conducerea diverselor unități economice sau instituții, ceea ce obliga Securitatea să intervină. Fenomenul nu era nou, el datând încă de la începutul folosirii metodei, ofițerii sesizând rapid „avantajele” acestuia. La Conferința pe țară a M.A.I. din 17 noiembrie 1964, Alexandru Drăghici critica această practică, ceea ce denotă faptul că ea era destul de răspândită: „În activitatea unor organe informative se mai manifestă tendința greșită de a ridica artificial numărul dosarelor închise prin rezultatele operative, propunând avertizarea celor urmăriți, deși din verificarea și documentarea făcută rezultă evident că nu sunt fapte compromițătoare”⁶³. Faptul că Drăghici a lansat aceste acuze nu înseamnă că a și făcut ceva pentru a remedia situația, ea rămânând neschimbată. La Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 iunie 1967, Grigore Răduică, viitorul prim-vicepreședinte al C.S.S., era explicit: „tendința

---

⁶¹ Lt.-col. Geagă Ion, *Considerații privind esența și regimul juridic al avertizărilor*, în „Securitatea”, nr. 3/1970, p. 80.

⁶² Col. Alexandrescu Gh., *op. cit.*, p. 87.

⁶³ F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 644.

aceasta de a fugi spre avertizări, de a se lua măsura cu ușurință de a se avertiza, se manifestă nu numai la centru, dar îndeosebi jos, de către acele organe care, pentru a umfla numărul celor avertizați, pentru a arăta că există activitate, pentru problemele relativ simple, care, în loc să fie puse în discuția colectivului, sesizate colectivului și să ia poziție colectivul, este chemat cetățeanul la Securitate și avertizat”⁶⁴. În 1968, în „Buletin intern”, periodicul Securității, se critica fenomenul: „Unii ofițeri, pentru a putea obține aprobarea luării măsurii de avertizare, au recurs la denaturarea adevărului, întocmind referate în care au trecut aspecte ireale, în scopul închiderii acțiunii informative cu rezultate pozitive”⁶⁵.

În alte situații, excesele aveau drept cauză dorința ofițerului de a imprima activității un caracter represiv mai ridicat. Spre exemplu, în 1978 au fost avertizate chiar și acele persoane care depuseseră cerere de plecare definitivă din țară, pentru simplul motiv că făcuseră solicitarea respectivă⁶⁶. În 1988, S.M.B. a avertizat patru persoane „pentru faptul că

⁶⁴ Răduică era nemulțumit și de faptul erau avertizați inclusiv membrii de partid: „În unele situații s-a ajuns să se aplice măsura avertizării chiar unor membrii de partid. Despre toate aceste cazuri au fost informate organele de partid, dar ele au acceptat cu ușurință propunerile lucrătorilor de Securitate și astfel s-a ajuns ca unii membri de partid să fie chemați la Securitate și avertizați pentru manifestări dușmănoase la adresa statului nostru, dar organizația de partid nu știa nimic și nu lua nici o măsură sau afla abia după avertizare că în mijlocul ei se găsește un dușman al statului nostru” (A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 99/1967, ff. 98-99).

⁶⁵ Ca exemple erau oferite două cazuri, de la I.S.J. Brăila și I.S.J. Prahova, în care ofițerii susțineau că cei avertizați ar fi adus injurii și calomnii conducerii C.A.P., în timp ce în realitate nu făcuseră așa ceva, ei chiar agreând politica P.C.R., dar fiind nemulțumiți că cei din conducerea C.A.P. erau incorecți și nu respectau legea (col. Alexandrescu Gh., *op. cit.*, p. 87).

⁶⁶ În cadrul unei ședințe, un ofițer din Direcția Cercetări penale (mr. Tică Șerban) a criticat acest abuz, având chiar o exprimare democratică („omul e liber să adreseze cereri sau plângeri, și eu, ca organ de Securitate, dacă am motive, nu le aprob”), fapt pentru care gen.-mr. Vlad Iulian l-a contrat imediat, susținând că procedura trebuia continuată, întrucât „sunt unii care așa, chiar în modul acesta foarte pal, pot să creeze niște situații prin influența pe care o au, faptul că pot să strângă în jurul lor alte persoane, influențează alți oameni și asemenea chestiuni nu avem de ce să le încurajăm”. Mr. Tică nu a abdicat însă de la opinia sa, reiterând-o: „Un cetățean înaintează legal o cerere organului de Pașapoarte prin care cere emigrarea. Fie că lucrează sau nu lucrează într-un domeniu unde sunt concentrate date cu caracter secret, am constatat că se iau măsuri împotriva lui din momentul depunerii cererii. Personal consider că nu ar trebui să se ia măsuri

nu au adus la cunoștința organelor în drept despre intențiile de plecare frauduloasă din țară a unor persoane”, Direcția a VI-a Cercetări penale fiind nevoită să recunoască faptul că măsura „este netemeinică, deoarece la infracțiunea prevăzută de art. 245 C.P. nu există omisiunea denunțării”⁶⁷. De asemenea, după cum se arată într-un raport de control de la sfârșitul deceniului nouă, „majoritatea Securităților județene” continuau să dea avertizări chiar în cazurile ce țineau de competența Miliției (huliganism, scandaluri făcute la beție etc.). Aplicarea abuzivă a acestei metode preventive a continuat însă până la finalul regimului, fiind luată chiar și față de cetățenii străini aflați în România⁶⁸.

La o ședință din 1968, șeful I.S.J. Bihor, col. Ristea Gheorghe, practic sintetiza tipurile de avertizări aplicate defectuos: „Dacă analizăm numărul mare de avertizări [din județul Bihor – n.n.] (...) putem găsi elemente care pentru faptele lor trebuiau trimise în justiție sau să fie demascate în public, cum putem găsi elemente, persoane, care au fost avertizate pentru fapte minore, persoane nemulțumite pentru o stare sau alta de lucruri și care nu trebuiau avertizate”⁶⁹.

Nu în ultimul rând, erau comise numeroase erori privind conspirarea informatorilor folosiți pentru a obține datele concrete pe baza cărora apoi se efectua avertizarea. De regulă, astfel de situații se regăsesc mai ales în primul deceniu de aplicare a metodei, ulterior – după ce ordinele au atras în mod expres atenția asupra acestei probleme și după ce ofițerii au căpătat experiență – cazurile de deconspirare fiind mult mai rare. Pe lângă împrejurările în care ofițerii au dat dovadă de o nepăsare crasă, pur și simplu dezinteresându-se de conspirarea agenturii – celor avertizați fiindu-le astfel destul de ușor să-și dea seama de la cine provin informațiile – au existat și alte proceduri care duceau, indirect, la suspiciunea agenților folosiți. Spre exemplu, după avertizare și închiderea dosarului de urmărire, ofițerii nemaifiind interesați de caz nu mai dirijau agentura asupra celui avertizat, care însă imediat își punea

---

decât împotriva aceluia care lucrează în obiective unde sunt concentrate date considerate secrete. Consider că prin depunerea cererii încă nu s-a hotărât situația lui, dacă i se dă sau nu aprobare. Se poate să nu se aprobe” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 89).

⁶⁷ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 128.

⁶⁸ Spre exemplu, în 1988, S.J. Satu Mare a avertizat mai mulți străini pe motiv că încălcaseră legea vamală, chiar dacă împotriva acestora fuseseră luate deja măsurile legale (*ibidem*).

⁶⁹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 37.

întrebări de ce anumite persoane ce până atunci îl căutau cu insistență acum îl ignorau. În alte situații, încercările de conspirare aveau efecte negative neașteptate⁷⁰.

Este de reținut și faptul că, în pofida multitudinilor de ordine ale C.S.S., M.I. și D.S.S. privind aplicarea avertizării, în cuprinsul cărora era prevăzut destul de clar care era procedura ce trebuia urmată, ofițerii de Securitate continuau să o transpună în practică după bunul lor plac. Spre exemplu, într-un raport de control din 1988 se arăta că existau destul de multe cazuri în care se trecea la avertizări fără audierea prealabilă a persoanelor respective ori după ce se obținuseră declarații incomplete și recunoașteri formale, fără încadrare în timp și spațiu a „faptei antisociale”, iar pe deasupra unele din aceste documente nu erau nici măcar datate sau avizate de ofițerii care efectuaseră avertizarea. Mai mult, controlul descoperise și situații în care fuseseră făcute avertizări „fără a exista aprobarea conducerii Securităților”⁷¹.

Cu toate aceste eșecuri și limitări în ceea ce privește categoriile de persoane asupra cărora se putea aplica, avertizarea a fost cea mai eficientă metodă preventivă utilizată de Securitate în perioada regimului Ceaușescu. Mai ales în anii '80, după ce utilizarea ei a fost mult mai bine reglementată pe baza experiențelor din trecut, rata de succes a avertizărilor era foarte ridicată. Spre exemplu, în rapoartele informative zilnice trimise spre centru de Securitatea din I.J. Alba, în perioada 1976-1989, se regăsesc date privind efectuarea a sute de avertizări. Din analiza acestor informații reiese faptul că în cvasimajoritatea cazurilor (peste 90%) metoda a fost aplicată cu succes, cei avertizați recunoscând faptele sau atitudinile de care erau acuzați și angajându-se în scris că în viitor își vor remedia comportamentul și nu le vor mai repeta. Sunt aproape excepționale situațiile în care avertizarea a eșuat (cel avertizat nu și-a recunoscut faptele sau a refuzat să declare în scris că nu le va mai repeta).

---

⁷⁰ Lt.-col. Lupu Vasile prezenta în 1970 un astfel de caz de la I.S.J. Buzău: la avertizarea unui fost șef de cuib și fost condamnat, pentru a se conspirare informatorul care a dat informațiile cele mai valoroase, avertizatului i s-a spus că Securitatea știe că și alți prieteni ai lui au o „poziție dușmănoasă” față de regim, printre aceștia fiind indicat și informatorul; cel avertizat s-a dus imediat la informator și i-a spus c-a fost avertizat și că Securitatea îl urmărește și pe el, iar agentul s-a speriat și i-a interzis să mai aibă vreodată legături cu el, Securitatea pierzând astfel cea mai importantă sursă în caz (Lt.-col. Lupu V., *op. cit.*, pp. 33-34).

⁷¹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 129.

De asemenea, din aproape toate rapoartele privind eficiența avertizărilor în timp reiese faptul că cei în cauză s-au conformat întru-totul celor declarate și nu au mai ridicat probleme regimului comunist. Desigur, situația din județul Alba nu o putem generaliza la nivelul întregii țări, rata eșecurilor fiind mai mare în anumite zone – de pildă în județele în care își desfășura activitatea un număr mare de intelectuali, oameni de știință și universitari (mai ales în marile centre universitare: Cluj, Timișoara, Iași, București), care, după cum am văzut, erau mult mai dificil de avertizat. Cu toate acestea, metoda era foarte eficientă, ceea ce parțial și explică motivul pentru care ofițerii preferau s-o utilizeze, riscul de eșec fiind mult mai redus comparativ cu cel aferent altor metode (trimiterea în instanță, demascarea/dezbaterea publică, punerea în discuția colectivului etc.).

În încheiere, dorim să atragem atenția și asupra unui aspect care considerăm că merită să fie reliefat, și anume faptul că de cele mai multe ori măsura represivă a avertizării era pusă în practică cu sprijinul și colaborarea unor persoane exterioare Securității. Ne referim mai ales la acele persoane în prezența cărora ofițerul efectua avertizarea, care, prin solidarizare cu ofițerul de Securitate și prin faptul că de regulă aveau un ascendent asupra celui avertizat (lideri de sindicat, secretari B.O.B., șefi ierarhici profesionali, activiști de partid și de stat), măreau presiunea pe cel în cauză, ceea ce astfel creștea semnificativ șansele de succes în aplicarea efectivă a măsurii, de extrem de puține ori avertizatul având curajul să adopte o atitudine deschisă de opoziție. Din analiza noastră asupra cazurilor de avertizare cercetate rezultă faptul că, cu doar puține excepții, situațiile în care cei avertizați au refuzat să recunoască acuzele pe care li le-au adus ofițerii de Securitate au avut loc atunci când aceștia au trecut la aplicarea metodei fără participarea vreunei alte persoane. De altfel, cum deja am menționat, tocmai rata de succes mult mai mare a avertizărilor efectuate în prezența altor persoane au determinat generalizarea acestei proceduri și reducerea semnificativă a celor transpuse în practică fără alți participanți. Prin urmare, considerăm că aceste persoane nu pot fi exonerate de răspunderea implementării unor măsuri represive abuzive asupra unor cetățeni ai României. Desigur, spre deosebire de informatori, persoanele amintite au acționat la vedere, ceea ce nu le agravează culpa, dar aceasta nu înseamnă că trebuie trecut sub tăcere modul în care au acceptat să colaboreze cu Securitatea, sprijinind-o direct în aplicarea discreționară a unei metode represive ilegale.

II. Sub lupa Securității

Florian BANU

„Navetiști” prin „Cortina de Fier”: Mihail Țanțu și Silviu Crăciunaș

„Commuters” through the “Iron Curtain”: Mihail Țanțu and Silviu Crăciunaș

In Romanian historiography the consideration that in the early years of the communist regime intelligence services applied mass terror, brutalizing political opponents and arresting guilty and innocent people, has been strengthened. A deeper study of the archives, however, allows for a more nuanced image of the work on the “invisible fronts” of the time. In this study we intend to bring to attention two cases of operative games and infiltrations initiated by the specialized bodies in Bucharest and carried out successfully in the space beyond the Iron Curtain. The two cases have valences, for example, and can serve as a reference in addressing the thorny problem of taking Romanian post-war exile under control, while being illustrative of what the force of modern information services was.

Etichete: Silviu Crăciunaș, Mihail Țanțu, Securitate, parașutiști, infiltrare, România, exil

Key-words: Silviu Crăciunaș, Mihail Țanțu, Securitate, parachutists, infiltration, Romania, exile.

Moto:

*Deseori, serviciile speciale au fost tentate
să organizeze operațiuni pe care
morala le dezaprobă, iar legea le interzice
- căci de aceea sunt făcute.*

Contele Alexandre de Marenches, 1985

În primii ani după instaurarea guvernului Groza la 6 martie 1945, P.C.R. s-a simțit amenințat, deopotrivă, atât de inamicii interni (partidele politice tradiționale, Mișcarea Legionară), cât și de cei externi, aflați în tabăra „imperialismului anglo-american”. Ca urmare a acestei percepții, activitatea serviciilor de informații a fost direcționată spre *infiltrarea și preluarea sub control* a tuturor formelor organizate de rezistență anticomunistă. Principalul instrument folosit a fost Serviciul Special de Informații (S.S.I.), care, în perioada 1945-1951, a colaborat cu structuri ale

Siguranței și apoi ale Securității, în scopul penetrării informative a organizațiilor interne și externe cu orientare anticomunistă.

În împrejurările tulburi ale primilor ani postbelici, când mulți oameni aveau câte ceva de ascuns din trecutul lor recent (crime de război, colaborarea cu *Gestapo* sau/și *Abwehr*, afaceri monstruoase cu furnituri pentru Armată, trafic de persoane etc.), selectarea unor *agenți de valoare* de către serviciile de informații era o operațiune de mare artă, întrucât oferta era generoasă, dar posibilitățile de verificare a fidelității reale erau extrem de reduse. Totuși, atât S.S.I., cât și Securitatea au reușit câteva operațiuni exemplare de capturare și „întoarcere” a unor oameni de excepție, pe care i-au utilizat apoi în derularea unor operațiuni complexe. Dintre aceste „cazuri”, ne-am oprit asupra a două, cu valențe exemplificatoare: căpitanul de parașutiști Mihail Țanțu și doctorul în drept Silviu Crăciunaș.

Căpitanul parașutist Mihail Țanțu a fost „un erou și o victimă a celui de-al Doilea Război Mondial, un sacrificat pe roata istoriei”¹, un personaj de excepție, cu o vocație nativă pentru munca informativă în condiții de clandestinitate. Născut la 16 iulie 1914, la Ghermănești, jud. Bălți, Mihail Țanțu era fiul unui învățător, Vasile Țanțu, cu puternice sentimente patriotice, implicat activ în realizarea unirii Basarabiei cu România, deputat în Sfatul Țării de la Chișinău și apoi deputat în primul parlament al României Mari.

Absolvent al Liceului Militar din Iași, al Școlii Pregătitoare de Ofițeri de la București (1932) și apoi al Școlii de Ofițeri Activi de Infanterie „Principele Carol” (1935), de la Sibiu, Mihail Țanțu s-a remarcat de timpuriu ca un ofițer energic, în căutarea perfecționării continue, un camarad și un comandant îndrăgit deopotrivă de superiori, camarazi și subalterni.

Ocuparea Basarabiei de către U.R.S.S. în iunie 1940 i-a dat tânărului ofițer o grea lovitură: sovieticii i-au arestat și deportat pe toți cei care făcuseră parte din Sfatul Țării, dar, întrucât Vasile Țanțu murise încă din 1937, răzburarea s-a revărsat asupra celor doi frați ai lui Mihail, care au

---

¹ Mircea Tănase, *Căpitanul parașutist Mihail Țanțu. Faptele, mărturisirea și osânda unui cavalier*, București, Editura Militară, 2015, p. 7. Această lucrare, realizată pe baza dosarelor întocmite pe numele lui Țanțu, păstrate de Arhivele Militare Române și Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, reprezintă cea mai bună analiză a activității legendarului ofițer român.

fost uciși. Ca urmare, pentru acesta nu au mai existat în lume decât două țeluri: să-și răzbune frații și să lupte pentru eliberarea Basarabiei!

În 10 iunie 1941, în cadrul Centrului de Instrucție al Aeronauticii de la Popești-Leordeni, a fost înființată prima companie de parașutiști din Armata Română, iar locotenentul Țanțu a fost printre primii ofițeri care au răspuns apelului de încadrare în această nouă unitate, care avea să se plaseze, în scurt timp, „în elita oștirii române”. De altfel, luptătorii din această unitate ar fi beneficiat, potrivit unor mărturii, de stagii de pregătire în școli militare din Germania, unde, pe lângă pregătirea de specialitate specifică trupelor de cercetare-diversiune, au urmat cursuri de arte marțiale sub conducerea unor instructori japonezi. Exact în această perioadă Adolf Hitler aprobase crearea unităților speciale de comando din cadrul *Waffen SS*, puse ulterior sub comanda celebrului *Obersturmbannführer* Otto Skorzeny², astfel că Armata Română se racorda la cele mai noi tehnici utilizate în operațiunile speciale.

După un stagiul pe Frontul de Est, unde a luptat în cadrul Diviziei I Vânători de Munte, fiind înaintat în 20 martie 1943 la gradul de căpitan³, Țanțu a fost numit, în iunie 1944, la comanda unui *Detășament Operativ*, alcătuit din luptători parașutiști, cu care s-a remarcat în luptele purtate

---

² Date esențiale despre uimitoarea viață a lui Otto Skorzeny, în Otto Skorzeny, *My Commando Operations. The Memoirs of Hitler's Most Daring Commando*, translated from German by David Johnston, Schiffer Military History, Atglen, Pennsylvania (PA), 1995; John Foley, *Commando Extraordinary: Otto Skorzeny*, Weinfeld & Nicolson, London, 1998; Charles Whiting, *Skorzeny: The Most Dangerous Man in Europe*, Combined Publishing, Conshohocken, Pennsylvania (PA), 1998; Alexandru Popescu, „*Cel mai periculos om din Europa*” – precursor al terorismului: Otto Skorzeny, disponibil on-line la <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/cel-mai-periculos-om-din-europa-precursor-al-terorismului-otto-skorzeny>

³ În foaia sa calificativă pe anul 1943, aflată în dosarul personal păstrat la Arhivele Militare Române, se menționează că Mihai Țanțu s-a evidențiat mai ales în diferite acțiuni diversioniste cu „Plutonul de Misiuni Speciale”, „dovedind excepționale aptitudini în instruirea elementelor sale ca saboteuri, informatori și teroriști” – apud Victor Roncea, *Apriga și trista viață a fondatorului trupelor de comando românești, parașutistul basarabean Mihai Țanțu*, disponibil on-line la <http://www.ziaristionline.ro/2011/04/04/inedit-aprigo-si-trista-viata-a-fondatorului-trupelor-de-comando-romanesti-parașutistul-basarabean-mihai-tantu/>

între 23 și 28 august cu gruparea de forțe germane din zona Băneasa - Pipera – Herăstrău⁴.

Intrarea României în sfera de influență sovietică și perspectiva comunizării țării l-au făcut pe tânărul căpitan să-și caute locul în lupta ce se prefigura. Implicat în iarna 1944-1945 într-o tentativă, încă neelucidată pe deplin, de organizare a unui „23 august invers” (cazul „Schmidt – Stoičănescu”), căpitanul Țanțu a devenit în scurt timp unul dintre obiectivele serviciilor de informații subordonate deja de către comuniști, astfel încât a fost nevoit să treacă în clandestinitate, pentru a evita soarta tragică a altor ofițeri români, precum generalul Gheorghe Avramescu. Din februarie 1945, acționează sub numele conspirativ „Codreanu Ernest”.

Țanțu nu se va mulțumi să se adăpostească, în așteptarea unor vremuri mai bune, ci decide să se implice în acțiuni concrete, care l-au transformat într-un luptător declarat în favoarea unei cauze care se va dovedi, din nefericire, iremediabil pierdută. Mai precis, căpitanul parașutist Mihail Țanțu, convins că trebuie să-și găsească o utilizare concretă, „pe măsura potențialului și convingerilor sale, de neacceptare a ocupației sovietice și de recuperare a Basarabiei”⁵, și-a pus cunoștințele, forța și dăruirea în slujba așa-numitei „Mișcări Naționale de Rezistență”, care tocmai se înfiripa. Într-o declarație din 4 iunie 1946, căpitanul sintetiza potențialul său astfel: „Eu eram un tehnician și, fără modestie, abil, priceput și foarte potrivit unei acțiuni organizatorice. Aveam în spatele meu aproape întreaga unitate de parașutiști. Oameni isteți, bine instruiți. Oameni care m-au iubit, pentru că mă confundam cu vederile lor, cu năzuințele lor. Deși nu eram comandantul unității, aveam un mare ascendent asupra ei. Acești cca. 1.000 de oameni ar fi răspuns oricând chemării mele, indiferent unde i-aș fi dus. Eu eram pentru ei «tătucul»”⁶.

Totuși, elanul, bunele intenții și adeziunea la unele principii generale („monarhism, constituționalitate, dreptul proprietății private, libertatea individuală”⁷), care îi animau pe unii dintre aderenți, nu pot suplini cunoștințele de specialitate, astfel încât în scurt timp s-a vădit faptul că „Mișcarea Națională de Rezistență” era puternic infiltrată de agenți ai S.S.I. și ai Corpului Detectivilor, astfel încât liderii și membrii

---

⁴ Mircea Tănase, *op. cit.*, pp. 53-56.

⁵ *Ibidem*, p. 84.

⁶ A.C.N.S.A.S., fond S.I.E., dosar nr. 6.842 (jachetă), vol. 1, f. 53.

⁷ Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 108.

mișcării luptau cotidian pentru propria salvare a libertății sau chiar a vieții.

Ca urmare a situației lipsite de perspectivă în care se afla, Mihail Țanțu a fost nevoit să părăsească în 18 aprilie 1946 Bucureștiul, refugiindu-se la conacul colonelului Mazilu, în satul Costești, comuna Răchiți, de lângă Botoșani. Aici a fost arestat, la 23 mai 1946, de comisarul Pompilian C. Alexandru, din cadrul Corpului Detectivilor. Anchetat și judecat, a fost condamnat, în 18 noiembrie 1946, la 20 de ani de muncă silnică „pentru complot cu răzvrătire și deținere de muniție”, ca făcând parte din organizația subversivă „Sumanele Negre”⁸.

Odată condamnat, Țanțu a trecut prin mai multe penitenciare (Oradea, Lugoj, Jilava, Aiud, Văcărești, Gherla, Iași), fiind supus permanent unui „supliment de cercetări”. În timpul acestei veritabile odisee concentraționare are loc declicul psihologic care îl determină pe Țanțu să schimbe tabăra. Mai precis, acesta acceptă să devină agent sub acoperire al Securității și primește misiunea de a se infiltra în structurile de rezistență anticomunistă pe cale de a se constitui în Occident, vizat direct fiind Serviciul de Informații al Militarilor Români din exil, organizat în Franța de comandorul Mircea Opran⁹. Într-o declarație ulterioară, căpitanul recunoștea că „acceptasem de bună voie să lucrez alături de comuniști”. Cât este constrângere, tentație și „bună voie” în deciziile unui deținut este greu de spus!

Indiferent care a fost rațiunea care a stat la baza deciziei lui Țanțu, de a accepta propunerea făcută de Securitate (strategie de supraviețuire, schimbare de orientare politică, șantajarea sa cu represalii asupra membrilor familiei), cert rămâne doar faptul că ofițerul a acceptat noua misiune. Oricât de ciudată ar părea o astfel de „convertire”, trebuie subliniat că „înțoarcerile” de acest tip au fost destul de numeroase și în alte spații. De exemplu, cercetări recente indică faptul că „modelul” lui Țanțu, celebrul Obersturmbannführer Otto Skorzeny, ar fi fost recrutat de

---

⁸ *Ibidem*, p. 173.

⁹ Mihail Opran, n. la 20 noiembrie 1908, la Craiova, era locotenent-comandor de aviație. Avea experiență în munca informativă, întrucât colaborase la finele anilor '30 cu Mihail Moruzov, iar în timpul războiului făcuse parte din serviciul de informații al Statului Major al Aerului. Părăsise clandestin România în 1947, la bordul unui bombardier pilotat de Ioan Profir, refugiindu-se inițial la Istanbul – Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, București, Editura Elion, 2003, p. 206.

Mossad și folosit pentru lichidarea savantului german Heinz Krug, în 11 septembrie 1962¹⁰.

Odată intrat în jocul inițiat de S.S.I. și de Securitate, Mihail Țanțu a trecut prin toate etapele de pregătire a unui „agent ilegal”, construindu-i-se o legendă cât mai solidă, în măsură să reziste verificărilor multiple prin care treceau toți cei veniți de după „Cortina de Fier”. După un instructaj minuțios și însușirea deplină a legendei și a planurilor de deplasare și de legătură, la 20 martie 1949 are loc „evadarea” lui Mihail Țanțu (nume de cod „Voicu”) din arestul Securității și „marșrutizarea” sa spre Occident, pe ruta Budapesta – Viena – Innsbrück – Paris.

Trecerea în Ungaria se face cu sprijinul direct al Securității, Țanțu fiind chiar însoțit în tren de un ofițer conspirat ca diplomat român. De la Budapesta, drumul a fost continuat cu ajutorul unui tânăr evreu din cadrul legației României la Budapesta. Acesta l-a introdus pe Țanțu într-o filieră organizată de o grupare sionistă maghiară, care trimitea în mod regulat în Occident loturi de tineri evrei, prin Cehoslovacia. Pentru a face față împrejurărilor, parașutistul, care trecea drept... evreu (își luase numele fictiv Schweiger Martin), a trebuit să învețe „rugăciunea pâinii, ritualul de Vineri seara și cel de Sâmbătă, cel al marilor sărbători religioase (Pesahul cu sederurile lui, Purimul etc.), comportarea într-o casă evreiască și în templu”¹¹.

Pe perioada șederii la Budapesta (20 martie – 9 aprilie 1949), Țanțu a avut grijă să stabilească mai multe contacte cu localnici (servitoare, chelneri), prezentându-se drept fugar din România, astfel încât eventualele verificări ale serviciilor occidentale de contrainformații să-i consolideze legenda.

Plecarea din Ungaria s-a realizat „în condiții de perfectă organizare”, iar un raport ulterior consemna faptul că „fizicul l-a ajutat pe M.Ț. să treacă drept evreu pe lângă cei 16 companioni de drum și și-a câștigat prietenia acestora prin ajutorul efectiv pe care l-a dat pe tot parcursul, destul de dificil”.

---

¹⁰ Dan Raviv și Yossi Melman, *The Strange Case of a Nazi Who Became an Israeli Hitman*, în „Haaretz”, 27 martie 2016, disponibil on-line la <http://www.haaretz.com/israel-news/1.71115>

¹¹ Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 189.

Ajuns la Kosice, Țanțu se vădește a fi un norocos, întrucât, cazat fiind la samașul¹² templului evreiesc, constată că acesta era originar din Galiția, astfel că vorbește cu el în limba rusă, evitând folosirea idișului, dialect pe care nu-l stăpânea!

Totuși, norocul nu l-a ținut mult: transportat împreună cu un grup de 40 de evrei la frontiera cu Austria, Țanțu a avut surpriza să constate că, în afară de controlul ceho-slovac, exista și unul propriu al evreilor: înainte de intrarea în camera vameșilor, fiecare trecea prin fața unui rabin, fiind pus să citească în ebraică din Talmud. Cei care nu știau citi erau trecuți într-o cameră alăturată unde un doctor verifica dacă sunt circumciși! Evident, Țanțu, alias Martin Schweiger, nu cunoștea nici ebraica, nu era nici circumcis! Ca urmare, izbucnește scandalul și parașutistul este arestat de poliția ceho-slovacă. Ulterior a aflat cu stupeoare că, dacă ar fi recunoscut dinainte că nu este evreu și ar fi înmânat o anume sumă de bani, rabinul ar fi admis drept ebraică mormăiala scoasă ca urmare a „citirii” Talmudului!

Interogat și torturat, Țanțu continuă să susțină că este evreu, fiind reținut în arest circa 45 de zile. În cele din urmă, în timpul unui interogatoriu cere să se comunice la București că „Teodor Mazilu este arestat la Bratislava”. După zece zile este eliberat și i se indică să contacteze din nou Comitetul Evreiesc, promițându-i-se sprijin la frontieră. Țanțu, de teama unor noi complicații cu evreii, preferă să o contacteze pe o prostituată pe care o cunoscuse în închisoare și, cu ajutorul acesteia, ia legătura cu o călăuză care îl trece în Austria. Tot răul spre bine: aceste neplăceri i-au consolidat foarte mult legenda! În timpul unei vizite la Comitetul Evreiesc Țanțu și-a ascuns actele personale într-o firidă din toaletă (unde vor fi găsite de agenții trimiși să-i verifice spusele!), iar ulterior se va întâlni la Viena cu mai multe persoane din arest, persoane care-l văzuseră bătut de polițiștii slovaci! Concluzia lui Țanțu: „câțiva pumni încasați nu strică cu nimic unei legende”¹³!

Ajuns la Viena, agentul se comportă conform instrucțiunilor: răbdare, tatonare! Se prezintă la Misiunea Catolică din Westbahnhof, de unde primește un bon pentru dormit într-un cămin, iar masa o lua la misiunile religioase baptistă și adventistă. Apoi urmează calea normală a

---

¹² Samașul este în tradiția iudaică o lumânare specială cu care se aprind lumânările din *hanuchia*, șfeșnicul ritualic, dar Țanțu folosea termenul pentru a desemna un cleric evreu.

¹³ Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 194.

emigranților: se prezintă la poliție și la I.R.O. (Oficiul Internațional al Refugiaților), de unde este îndrumat spre Serviciul de Informații American din Porzellangasse, care îl tratează conform procedurilor standard.

După ce contactează un grup de legionari stabiliți la Viena, vestea sosirii faimosului căpitan de parașutiști Țanțu circulă cu repeziciune printre grupurile de români din Austria, astfel că de persoana sa se interesează simultan serviciul american, care realiza acum că avut o „pasăre rară” în mână, dar și Biroul „Documentation” al serviciului francez de informații. În cele din urmă, francezii au câștig de cauză: îi procură acte austriece false și îl expediază spre Innsbruck, unde ajunge pe 19 iunie 1949.

Aici, odată internat în lagărul de refugiați, este contactat de maiorul Blondel din serviciul francez de informații, este supus unei identificări (cu ajutorul comandorului av. Mureșan, care îl recunoaște pe Țanțu) și încep tatonările reciproce.

Jucându-și cu abilitate atuurile și prezentând, la cerere, un plan detaliat asupra organizării unei rezistențe anticomuniste și a unei acțiuni informative în țară, parașutistul le câștigă încrederea ofițerilor francezi, astfel încât în 20 iulie vin de la Paris maiorul Jores și comandorul de aviație Opran Mihai, șef al unui așa-numit „Serviciu Român de Contrainformații”. Discuțiile purtate duc la conturarea ideii de organizare pe teritoriul Franței a unui serviciu de informații românesc, compus din oamenii de încredere din emigrație, care să colaboreze cu serviciul francez!

În seara zilei de 6 august 1949, Mihail Țanțu a ajuns la Paris la bordul unui avion francez, împreună cu unul din foștii săi subordonați, sergentul parașutist Copilu Ștefan, recuperat din lagărul de refugiați de la Linz.

În Franța, activitatea lui Țanțu s-a structurat pe două paliere: pe de o parte, demersuri susținute în cadrul diverselor grupuri ale emigrației române în favoarea creării unui serviciu de informații românesc și al unificării eforturilor, iar pe de altă parte, un instructaj complet sub coordonarea ofițerilor francezi de informații (transmisiuni radio, cerneluri simpatice, tehnică foto, cifru, curs de securitate, trageri cu armament individual, instrucție practică de parașutism, de zi și de noapte, instrucție de balizaj).

După câteva luni, în octombrie 1949, Țanțu se hotărăște să-i destăinuie comandorului Opran faptul că lucrează pentru serviciul de informații al României. Ulterior, el explica gestul său în următorii termeni:

„Atmosfera în care mă găseam mă câștigase de partea ei. Eram primit peste tot, eram adulat de emigrația românească, eram considerat de tineret drept un erou de legendă. Cu câțiva dintre ei făcusem închisoare, cu alții lucrasem în clandestinitate. Încet, încet, sufletește, am fost câștigat din nou de ei, de cei ce-i consideram buni dintre ei”.

La aceasta se adăugau o serie de alte fapte în măsură să-i flateze orgoliul căpitanului de parașutiști: „Eram căutat de toate serviciile străine, care-mi făceau mereu propuneri. Serviciul francez îmi făcea mereu curte, pentru ca nu cumva să plec de la ei. În diverse chestiuni, făcea apel la mine ca specialist și ajunseseam să fiu considerat drept expert în problema românească”.

În sfârșit, dincolo de factorii amintiți, se adăugau rezultatele unui calcul pragmatic: „Relațiile cu Rădescu, masa la care am luat parte, credința ce o căpătaseam că noul efort european, Occidentul, va pune stavilă și va sfârâma comunismul, au format cheagul hotărârii mele”¹⁴.

Odată schimbată tabăra, Țanțu se implică puternic în edificarea unor structuri conspirative ale serviciului condus de comandorul Opran, încercând să impună acest serviciu ca un partener de dialog și colaborare cu serviciile secrete franceze și americane.

După o serie de pregătiri minuțioase, Țanțu pleacă, în 25 mai 1950, spre România, într-o misiune complexă, cu obiective distincte, încredințate atât de americani, cât și de serviciul francez și cel românesc. Misiunea avea rolul de a demonstra, după cum relata ulterior Țanțu, „că acționez după vederile Serviciului Secret român” și că „am căpătat încrederea celor de la Paris care mi-au încredințat o asemenea misiune”. Ca urmare, au fost concepute două rânduri de obiective: unele fictive, care urmau a fi dezvăluite serviciilor românești, și unele reale, ce trebuiau îndeplinite în mod conspirativ. Cu sprijinul francezilor, a avut loc o pregătire minuțioasă a materialului care trebuia comunicat și a misiunii care trebuia adusă la cunoștința serviciilor românești, spre dezinformare.

Înarmat cu acte false, cu 38 de seturi de instrucțiuni pe microfilm (câte opt pagini) pentru unii agenți din România, cu sisteme de cifru,

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 298.

cerneală simpatică, revelatori chimici, un aparat de radio, suma de 250.000 de lei și multe adrese de contact, Țanțu a pornit spre țară. Trecherile peste frontiere au fost făcute cu ajutorul unor călăuze profesioniște, care dispuneau de contacte numeroase și erau în măsură să asigure și transportul cu trenul, autobuzul, taxiul pe teritoriile Austriei și Ungariei. Trecerea frontierei ungaro-române s-a făcut pedestru, cu ajutorul unei călăuze, apoi drumul de la Oradea la București a fost parcurs cu trenul. În Capitală, unde a ajuns în seara zilei de duminică, 25 iunie 1950, se cazează la o gazdă a călăuzei.

Peste două zile, Țanțu merge cu una dintre fetele care-l găzduiau la ștrandul Ministerului de Finanțe, de unde sună la numărul de telefon 1.21.61, pe care-l primise la plecarea din România ca posibilitate de contact, și anunță organele de securitate de revenirea în țară. În paralel, are o serie de contacte cu soția sa, cu unii foști parașutiști și cu elemente de legătură indicate de serviciul lui Opran.

„Jocul operativ” în care s-a angajat Țanțu, subestimând capacitatea contrainformativă a S.S.I. și a Securității, s-a încheiat rapid! Ultima zi de libertate a agentului se pare că a fost 7 iulie 1950: coroborând datele obținute de la alți agenți infiltrați în organizațiile românești și în serviciile de informații din Franța, cu cele culese de organele de contraspionaj despre acțiunile lui Țanțu în Capitală, ofițerii de securitate au sesizat jocul dublu al căpitanului.

Arestat și anchetat, acesta sfârșește prin a recunoaște faptul că a dezvăluit misiunea cu care a fost trimis în Franța și face apoi declarații amănunțite despre modul în care a fost pregătită reîntoarcerea sa în România și misiunile reale care îi fuseseră încredințate de francezi și americani:

a) verificarea rezistenței active românești: grupuri; puncte sau regiuni; organizare, compunere; valoare combativă; posibilități de dezvoltare; posibilități de aprovizionare; dotare; grad de instruire; posibilități de instruire; realizarea legăturii cu exteriorul. (...)

b) verificarea valorii rezistenței pasive a populației; (...)

c) valoarea combativă a armatei, privită sub raportul stării de spirit:

- gradul de nemulțumire;

- situația vechilor cadre de ofițeri, rămași în armată;

- dacă se poate trage vreo concluzie asupra atitudinii armatei în cazul unui război;

- care ar fi atitudinea populației în cazul unei mobilizări (neprezentări, dezertări, sabotare)”.

La toate acestea, se adăuga, ca misiune secundară, crearea unei rețele informative redusă (minim opt oameni), care să lucreze pentru centrul informativ american de la Salzburg și care să acopere, practic întreaga țară: „a) București și împrejurimi; b) Ploiești – Brașov (Valea Prahovei); c) Râmnicu Vâlcea – Sibiu (Valea Oltului); d) Craiova (Oltenia); e) Galați (Focșani – Brăila); f) Constanța (Dobrogea); g) Timișoara (Banat); h) Cluj (Transilvania); i) Iași (Moldova)”¹⁵.

„Trădarea” lui Țanțu a fost aspru pedepsită de către ofițerii care s-au văzut înșelați în așteptările lor: parașutistul a fost trimis din nou în închisoare pentru a-și ispăși pedeapsa de 20 de ani de muncă silnică”. După perioada anchetei, în care a fost deținut în arestul Securității și apoi în penitenciarul Jilava, a fost trimis, la 6 septembrie 1952, la penitenciarul Aiud.

Intrat în universul penitenciar și supus regimului dur de detenție, Mihail Țanțu s-a îmbolnăvit grav. Potrivit actelor medicale, în 1952 suferea de TBC pulmonar, icter și periarterită nodală, în 1958 fișa medicală consemna TBC intestinal și o enterocolită cronică, iar în 1961 era bolnav de TBC ganglionar. Totodată, suferea de parodontoză și își pierduse complet dantura, motiv pentru care familiei i se cerea să achite 338 de lei, costul protezelor dentare¹⁶.

Pe parcursul detenției, Țanțu a reușit să păstreze secretul apostaziei sale și a colaborării temporare cu Securitatea, astfel că imaginea sa în ochii celorlalți deținuți politici a continuat să fie una a unui erou de legendă. Iată o evocare a unui fost deținut din penitenciarul Aiud:

„Cu căpitanul Țanțu m-am cunoscut mai bine când am lucrat la fabrică și la corvoadă. Era originar din Basarabia și a fost comandantul singurei companii de parașutiști, care a luat parte la luptele din Răsărit [sic!]. Mic de statură, vânjos, foarte dinamic și, cum spune la sorcovă, «iute ca săgeata». A fost un minunat antrenor și luptător de jiu-jitsu și karate. Și-a instruit soldații parașutiști, ca și pe ofițerii subalterni, în practicarea acestor sporturi. Compania lui a fost mereu în atenția comandantului armatei române și socotită ca o unitate de elită. L-am văzut demonstrându-și măiestria într-o pauză la fabrică. A fost provocat de un deținut, care, având o înălțime neobișnuită și o constituție masivă,

---

¹⁵ *Ibidem*, p. 237.

¹⁶ *Ibidem*, p. 175.

l-a luat în zeflema, invitându-l la o trântă. Țanțu n-a așteptat să-i zică a doua oară. S-a dus în fața lui și din două mișcări l-a aruncat la pământ, unde a rămas năucit, spre hazul copios al asistenței. Totul s-a petrecut cu iuțeala fulgerului, nici n-am avut timp să vedem cum a procedat. Inițial, căpitanul Țanțu a fost condamnat, ca și ceilalți militari, drept criminal de război. Pe urmă însă, situația lui s-a complicat. De la Aiud, a fost dus la București, la Ministerul de Interne, pentru un supliment de cercetări. Acolo a reușit să evadeze și a ajuns la Paris, unde s-a pus în serviciile spionajului străin și, pentru vreo doi ani, a fost în țară. Aici a fost prins și adus înapoi la Aiud, unde a spus cum a evadat: la Ministerul de Interne, camera de anchetă nu era departe de celula lui, care se afla către colț. De multe ori, anchetatorul, după ce termina ancheta, îl trimitea singur în celulă, fără gardian. În colțul de lângă celula lui, își lăsa o echipă de zidari gălețile, bidinelele și hainele de lucru. Ispita a fost mare. Trecând pe lângă acestea, în drumul spre celulă, a luat cu el o găleată cu bidineaua în ea și niște haine de lucru. Cu ochii spre vizetă, ca să vadă dacă vine gardianul, s-a îmbrăcat în grabă cu hainele. Și cu șapcă de zidar pe cap, iar în mână ducând găleata, a ieșit chiar pe ușa principală în stradă. Apoi a grăbit pasul și s-a dus la un prieten, iar de acolo a reușit să ajungă în străinătate. După doi ani, s-a reîntors în țară și a fost depistat și arestat. Acum, la prima pedeapsă s-a adăugat și cea de spionaj. Lotul acelor implicați în proces cu el a fost mare¹⁷.

Mihail Țanțu a fost eliberat din detenție în iulie 1964, prin grațierea restului de pedeapsă, conform Decretului Consiliului de Stat nr. 411/1964 pe baza căruia a fost eliberat ultimul mare lot de deținuți politici. Căpitanul parașutist Mihail Țanțu s-a stins din viață în august 1979, fiind înmormântat în ziua de 12 august, în cimitirul Căramidarii de Jos din cartierul Berceni. Credința sa că „Occidentul va pune stavilă și va sfârâma comunismul” a fost validată abia peste zece ani de la deces! Greșise în estimări cu câteva decenii! *Vae victis!*

Interesant este că unul dintre portretele realizate de către Țanțu în lungile sale declarații este cel al unui personaj care se poate să fi avut un rol esențial în depistarea de către Securitate a duplicității căpitanului!

„Crăciunaș Silviu – Semnalmente:

Vârsta: 36-37 ani

Talia: 1,78-1,80, bine făcut, solid, umeri largi

---

¹⁷ Ion Antohe, *Răstigniri în România după Ialta*, București, Editura Albatros, 1995, p. 196.

Părul: castaniu roșcat, dat pe spate
Ochii: căprui, mici în raport cu fața
Tenul: roșcat
Fața: mare
Nasul: drept, proporționat
Bărbia: rotundă, buzele cărnoase
Fruntea: mare, cu lobii proeminenți
Semne particulare: nu am remarcat
Studii: doctor în drept sau științe economico-politice
Originea socială: burgheză
Ardelean

Limbi străine: vorbește germana, franceza, ungara
Caracteristici: în țară și în străinătate purta barbă olandeză
Totdeauna corect îmbrăcat, extrem de îngrijit, aproape pedant.
Mâini fine, îngrijite feminin. Tip de dandy, cu gesturi din mâini moi.
Umblă puțin legănat, cu pași mari. Are un sunet particular în voce, ceva puțin obișnuit, aparte.

Vorbește cu ușurință, volubil în discuții.

Foarte inteligent, cult. Nu bea, nu fumează, nu e afemeiat.

Politic, Crăciunaș a făcut parte din grupul Comănicu Horațiu, fiind, împreună cu Costea și cu acesta, unul din promotorii acțiunii de contopire a Mișcării Legionare în Partidul Național Țărănesc.

Ieșit din țară, a venit cu formula politică «pentru moment, nu trebuie să existe legionari, național-țărăniști, socialiști sau altceva. Trebuie să fie numai anticomuniști». A luat parte la discuțiile din iulie 1949 de la Innsbruck cu Jores și Opran, căci această formulă se încadra în intențiile și vederile noii acțiuni franceze și românești¹⁸.

Dar dincolo de acest portret cine era, de fapt, Silviu Crăciunaș? Născut la 13 februarie 1916, la Miluani, jud. Sălaj, a urmat cursurile școlii primare din comuna natală, apoi liceul la Turda, Târgu Mureș și Cluj, obținând diploma de bacalaureat în 1933. După o tentativă de a urma Medicina, se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Cluj, ale cărei cursuri le absolvă în 1938. Doi ani mai târziu obține titlul de doctor în drept, științe economice și politice¹⁹.

---

¹⁸ A.C.N.S.A.S., fond S.I.E., dosar nr. 6.842 (jachetă), vol. 1, f. 208.

¹⁹ Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș*, ediție îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru

Prima „coliziune” dintre Crăciunaș și aparatul informativ-represiv al statului român a avut loc în noaptea de 14-15 noiembrie 1938, la Sibiu, unde tânărul student este arestat pentru că transporta un pachet cu 300 de „manifeste cu caracter legionar”. Condamnat la nouă luni de închisoare, Crăciunaș a fost eliberat în iulie 1939.

Un incident aparent banal, o culpă minoră, o pedeapsă ispășită! Da, dar cu această ocazie lui Silviu Crăciunaș i s-a întocmit de către Siguranță o „fișă”, or acesta este un act capital pentru omul modern. După cum remarca Valeriu Anania, după o arestare într-o împrejurare încă și mai inocentă, „atunci mi s-a făcut fișa: fișă cu nume și prenume, cu datele personale și, mai ales, cu un calificativ politic precis: legionar. (...) Această fișă avea să mă urmărească de-a lungul unei vieți, implacabilă, ca o fatalitate, într-un secol în care individul devine omul-fișă, omul-dosar, omul-cazier, omul-amprentă digitală. De acum, orice vei face va fi interpretat de stăpânire prin prisma fișei tale: prietenii pe care ți-i faci, femeia pe care o iubești, slova pe care o scrii, casa în care intri, drumul pe care pibegești, gândul căruia îi dai rostire, rugăciunea pe care o îngâni, icoana la care te închini”.

Aceste reflecții și-au dovedit din plin temeinicia și în cazul lui Silviu Crăciunaș, mai cu seamă că acesta nu a căutat să se țină departe de tumultul vieții politice, ba chiar dimpotrivă. După Dictatul de la Viena, nedorind să trăiască sub ocupația horthystă, Crăciunaș a părăsit Clujul, iar Mișcarea Legionară, apreciind conduita sa de până atunci, îl numește șef al organizației Neamț. După rebeliunea legionară, prin intermediul lui Horațiu Comănciu, s-a apropiat de P.N.Ț., activând în cercurile țărăniste și după 23 august 1944.

Odată cu instaurarea guvernului Groza, Silviu Crăciunaș se implică tot mai mult în activitatea a ceea ce era desemnată generic drept „mișcarea de rezistență anticomunistă”. „Specialitatea” sa consta în trecerile ilegale peste graniță: își alcătuiseră o rețea de gazde în orașele mari, călăuze-intermediare pentru teritoriul național, călăuze de trecere peste frontiera româno-maghiară, o rețea de gazde pe teritoriul Ungariei și oameni de legătură pe traseul către Viena. De serviciile rețelei lui Crăciunaș au beneficiat o serie de figuri de marcă ale opoziției politice:

Horațiu Comănicu, Sabin Manuilă, Ion Iliu, Romulus Boilă, Virgil Veniamin și alții²⁰.

Totuși, ulciorul nu merge de multe ori la apă! Monitorizat de serviciile de informații și de Siguranță, Crăciunaș a fost arestat la 7 aprilie 1948, în timp ce se afla la București. În timpul anchetei, acesta „a declarat, în mod sincer, activitatea și legăturile sale din țară și străinătate”, astfel încât, pe baza acestor informații, au fost arestate „o serie de elemente legionare și organizații subversive”²¹. De asemenea, Crăciunaș a declarat că „regretă activitatea sa legionară”, manifestându-și dorința de „a se încadra în noua orânduire socială și a ajuta organele noastre”.

Ca urmare a acestei disponibilități afișate, împletind tactica „bățului și a morcovului”²² cu lungi discuții libere pe teme de marxism-leninism, anchetatorii îl determină pe Crăciunaș să accepte rolul de agent informator (nume de cod „Neagoe”).

La 12 noiembrie 1948 a fost pus în libertate și a fost trimis să locuiască într-o casă conspirativă din cartierul Mântuleasa. Totodată, i s-a pus în vedere să lase să-i crească barbă! După o lună, pe 16 decembrie, i s-a propus să plece la Paris „pentru a cunoaște activitatea fugarilor români de acolo”, iar acesta a acceptat, cu condiția ca soția sa, care rămânea în țară, să primească lunar suma de 2.000 de lei.

În intervalul ianuarie-februarie 1949 s-a desfășurat programul de pregătire a agentului în vederea trimerii în misiune: conceperea legendei, alegerea traseului de parcurs, instruirea asupra comportamentului ce trebuia adoptat, planul de legătură (adrese de corespondență, parole, folosirea cernelii simpatice), instructajul de pătrundere în grupările emigrației românești. În funcție de țara unde se va afla, agentul urma să poarte numele de cod „Ion”, „Jean”, „Johann” sau „John”.

Sarcinile primite la plecarea în misiune erau:

- de a reface legăturile cu „fugarii români”;
- de a ajunge un „vârf” în emigrația românească;

---

²⁰ *Ibidem*, p. 19.

²¹ *Ibidem*, p. 84.

²² Perspectiva unei condamnări la ani lungi de închisoare era însoțită de dovada „umanismului” organelor de anchetă, care i-au acordat soției lui Crăciunaș, arestată și ea, tratament medical și, ulterior, au trimis-o chiar într-o stațiune climaterică.

- de a pătrunde „în intimitatea vieții și a gândirii personalităților politice, economice, militare și bisericești din emigrația românească”, pentru a descoperi acțiunile planificate împotriva regimului de la București;
- de a stabili relații de prietenie cu maiorul Bazil Rațiu, despre care Securitatea avea informații că ar lucra cu serviciile franceze și americane de informații, pentru a procura informații despre planurile acestora;
- să construiască „un fir de drum clandestin” pe care să atragă interesul „reacționarilor din străinătate, al Comitetului Național Român și al imperialiștilor”.

Silviu Crăciunaș a părăsit România în seara zilei de 21 februarie 1949, cu ajutorul unei călăuze acoperite a Securității din Oradea, însoțit fiind de Maria Leibovici și fiica acesteia, îndreptându-se spre capitala Ungariei. Șoni Leibovici, soțul Mariei, era un om de bază la Budapesta, facilitând plecarea fugarilor, reali și închipuiți, mai departe, spre Austria.

În cele patru zile petrecute la Budapesta, Crăciunaș a contactat un membru al rezidenței românești, raportând asupra modului în care se desfășura planul. Cu ajutorul unor călăuze, a ajuns la Viena în 27 martie. De remarcat faptul că, în cazul unor probleme deosebite ivite în timpul deplasării prin Ungaria, Crăciunaș avea la dispoziție un număr de telefon al unui maior din Securitatea maghiară și indicativul „Grigore”.

Ajuns la Viena, a luat legătura cu refugiații români, dar și cu Oficiul Internațional al Refugiaților și cu serviciul francez de informații, prezentându-și „cartea de vizită”, conform legendei stabilită în țară.

Îndrumat spre Secția „Persoane deplasate și refugiate” de la Innsbruck, Crăciunaș ajunge aici la 13 mai 1949 și se vede pus față în față cu de-acum cunoscutul maior Blondel, din serviciul francez de informații. Trecând cu brio prin verificările inițiate de francezi și prin interogatoriile și chestionarele coordonate de legionarul Nicolae Tănase, Crăciunaș ajunge să ia legătura cu comandorul Opran, care îi promite sprijinul său pentru a ajunge la Paris, dar îi cere și să ajute la trimiterea unor persoane în România, prin călăuzele pe care le cunoștea.

La 13 august 1949, Crăciunaș a ajuns la Paris, unde a luat rapid legătura cu Horațiu Comănicu, Ion Iliu și maiorul Bazil Rațiu. Aureolat de meritele sale din anii 1945-1948, când a facilitat plecarea clandestină a atâtor lideri politici, agentul Securității reușește să capete încrederea vârfurilor emigrației, devenind membru în Comitetul Executiv al P.N.Ț.,

în *Comité d'Assistance aux Roumains* și în Comitetul Franco-Român de Acțiune. Totodată, a stabilit relații cu generalul Nicolae Rădescu, Horia Sima, Mihai Fărcășanu, gral. Ion Gheorghe, gral. Puiu Petrescu. Potrivit planului de legătură, transmite în Centrală adresa sa din Paris, dar..., după cum consemna un raport, „organele noastre nu au putut lua legătura cu el”.

După numai o lună, i se propune de către Bazil Rațiu să plece într-o misiune în România, sub coordonarea Serviciului American de Informații din Austria. După ce acceptă misiunea, i se indică să plece la München, unde, odată ajuns în ziua de 12 noiembrie 1949, i se detaliază planul misiunii de către Rațiu și americanii George Schrott și Frank Wild.

În esență, era vorba despre crearea unui drum clandestin din Austria până în România, aducerea în Austria a unui „curier” care să asigure funcționarea acestui traseu, dar și a doi telegrafisti, procurarea unui buletin de identitate românesc model nou. În ceea ce privește informațiile care trebuia culese din România, acestea nu difereau prea mult de cele solicitate lui Țanțu: date despre situația de la frontiere, date despre situația politică, economică și militară a României, stabilirea unei legături cu grupurile de rezistență din munți și o evaluare a acestora.

Crăciunaș a fost pus să semneze un angajament și i s-a promis că, la întoarcerea din misiune, va fi încadrat în Serviciul American de Informații. Plecarea spre România a avut loc în 8 decembrie 1949, iar în țară a ajuns la 21 martie 1950.

Sosit la București, Crăciunaș a contactat organele de securitate, conform instrucțiunilor, și a relatat pe larg asupra succesului misiunii sale. Rapoartele întocmite au fost extrem de detaliate, unul dintre acestea având nu mai puțin de 583 de pagini, dovadă elocventă nu numai a unei memorii prodigioase, dar și a unui spirit pătrunzător, în măsură să sesizeze importanța unor fapte și detalii aparent anoste²³.

Ofițerii coordonatori au fost mulțumiți de materialul informativ primit și de sinceritatea cu care agentul a relatat despre misiunea primită din partea americanilor, astfel încât, după o perioadă de pregătire și creare a unei noi legende, Crăciunaș a fost trimis din nou în misiune la Budapesta, la 11 august 1950, pentru a pregăti canalul de trecere în Austria. Pe teritoriul Ungariei acesta a stabilit o serie de legături și a revenit în țară în 19 august, pentru a face ultimele pregătiri.

---

²³ *Ibidem*, p. 118.

Între timp, arestarea agentului „Voicu” (Mihail Țanțu) a ridicat suspiciunea că, poate, nici „John” nu a spus chiar totul despre misiunile primite de la imperialiști! Arestat la 18 septembrie 1950, Crăciunaș a fost supus unei anchete dure, astfel încât „în urma unor măsuri brutale de constrângere la care a fost supus de organele care l-au anchetat, sus-numitul a declarat că a trădat și că cele spuse în declarațiile anterioare nu sunt reale”²⁴.

Câteva zile mai târziu, agentul a retractat declarațiile cu privire la „trădarea” sa, explicând într-o amplă declarație că a încercat astfel să scape de torturi și să-și salveze familia, sperând că, odată trădarea recunoscută, va fi imediat executat!

Incapabili să discearnă realitatea, ofițerii de securitate care se ocupau de acest caz l-au reținut pe Silviu Crăciunaș timp de patru ani, pentru ca, într-un târziu, după ce s-a ajuns la concluzia că, într-adevăr, acesta nu a trădat, să i se organizeze, în septembrie 1954, „evadarea” din spitalul penitenciarului Suceava. Pe timpul detenției a fost folosit de Securitate ca „agent de cameră”, furnizând informații despre „aproximativ 13 cazuri de deținuți”, după cum singur recunoștea²⁵.

În intervalul 1954-1957, Crăciunaș a fost „ascuns” la diverse adrese, continuând colaborarea cu Securitatea, sub numele de cod „Victor”, pentru depistarea persoanelor dispuse să sprijine acțiunile contra regimului și pregătindu-se, în paralel, pentru o nouă misiune în străinătate.

În septembrie 1957 agentul ajunge din nou în Occident, trece cu bine de toate verificările contrainformative, beneficiind, pe lângă legenda minuțios construită²⁶, de un atu imbatabil: sănătatea sa zdruncinată serios de anchete și de perioada detenției. De altfel, merită amintit că Silviu Crăciunaș a propus el însuși să nu i se facă nici un tratament în România, întrucât problemele sale grave de sănătate vor constitui „o probă evidentă, pe care o voi băga astfel sub ochii americanilor despre autenticitatea evadării mele și a vieții ascunse și izolate pe care am dus-o după evadare”²⁷!

---

²⁴ *Ibidem*, p. 92.

²⁵ *Ibidem*, p. 248.

²⁶ La ambasada S.U.A. din Viena a depus, în 7 iunie 1958, o dare de seamă asupra activității sale dintre 1949-1957 de nu mai puțin de 270 de pagini!

²⁷ *Ibidem*, p. 30.

În scurt timp, Silviu Crăciunaș a devenit o figură de primă clasă a exilului românesc anticomunist, reușind să fie ales chiar vicepreședinte al Asociației Culturale a Românilor din Anglia (ACARDA), condusă de Ion Rațiu.

Fără a mai insista asupra tribulațiilor de „luptător anticomunist” ale lui Silviu Crăciunaș, vom menționa doar că autoritatea sa a fost definitiv consolidată odată cu apariția volumului *The Lost Footsteps*, la editura londoneză Collins-Harvill Press, în anul 1961. Volumul lui Crăciunaș s-a bucurat de peste 120 de cronici și articole elogioase și a fost tradus în numeroase țări (S.U.A., Franța, Suedia, Finlanda, Danemarca, Norvegia, Spania, Olanda, Elveția, Liban), ca o lucrare ce dezvăluia ororile comunismului prin pana unui scriitor care le trăise pe propria piele.

Stabilit în Anglia, după un *intermezzo* în Spania (1977-1987), Crăciunaș a fost folosit de Securitate până în anii '80, iar asupra abilității sale excepționale de a lucra conspirativ stă mărturie faptul că nimănui nu i-a trecut prin minte să-l suspecteze ca agent comunist.

După 1989 agentul „Victor” a devenit cunoscut și publicului larg din România, atât prin traducerea cărții sale din 1961, cât și prin publicarea unor volume și studii elogioase la adresa sa. Chiar și istoricul englez Dennis Deletant prezenta în iulie 1999, la simpozionul Memorialului de la Sighetu Marmăției, o comunicare despre Silviu Crăciunaș extrem de elogioasă²⁸! Adevărul despre acesta a putut fi scos la iveală numai după ce dosarele Securității au devenit accesibile cercetării istorice, prin crearea Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, în urma muncii asidue a cercetătorilor Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre și Iulia Moldovan, autorii volumului intitulat, în mod inspirat, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș*.

Silviu Crăciunaș s-a stins din viață, la Hove, pe coasta de sud a Angliei, la 1 februarie 1998, în urma unei insuficiențe cardiace. Era sfârșitul unei cariere de agent secret de peste patru decenii! Deși, în cazul reconstituirii vieții unui agent dublu, ca și în scrierea istoriei, în general, este greu să susții că nu vor apare informații noi, în măsură să schimbe radical perspectiva, în stadiul actual al documentării „loialitatea lui Crăciunaș față de regimul comunist este indubitabilă”²⁹.

---

²⁸ Dennis Deletant, *Silviu Crăciunaș (13 februarie 1914 – 1 februarie 1998). Fragmente dintr-o biografie*, în „Analele Sighet 6”, București, Fundația Academia Civică, 1999, pp. 490-495.

²⁹ *Urme pierdute...*, p. 61.

Mihail Țanțu și Silviu Crăciunaș reprezintă, așadar, două cazuri exemplificatoare pentru maniera în care serviciile de informații comuniste au reușit, chiar în primii lor ani de funcționare, să recruteze, să instruiască și să dirijeze agenți capabili să penetreze organizații și cercuri occidentale, să treacă cu brio de verificările organelor de contraspionaj adverse, să se angajeze în jocuri operative complexe și să furnizeze informații prețioase pentru autoritățile de la București. Câți astfel de agenți vor mai fi fost trimiși în misiune în cei peste 40 de ani de existență a regimului comunist vom afla numai la capătul unei cercetări minuțioase a uriașei arhive a acestor servicii!

Biserica Ortodoxă Română de la Paris în primii ani exilului (1945-1950)¹

The Romanian Orthodox Church in Paris in the first years of exile (1945-1950)

The topic of the Romanian church exile is still a great challenge for the historians of the recent past. It is a complex topic both through the sequence of events and facts and through the often partisan literature that had emerged during the four decades of exile. Regarding religious life in exile, the case of the Romanian Church in Paris is a special chapter that requires careful analysis both from the sources of the archive of the former Securitate and those preserved in the West that make the nowadays researcher to confront with a vast documentary horizon, but also with many hermeneutical obstacles. In our approach we tried to make a chronicle of the events and facts that took place at the Romanian Church in Paris between 1945 and 1950 so that we could draw a picture of how the administrative rift appeared in relation to the Bucharest government and the canonical rift appeared in relation to the Romanian Patriarchy.

Etichete: Biserica Română din Paris, exil, Visarion Puiu, Martinian Ivanovici, Comitetul Național Român

Key-words: Romanian Church in Paris, exile, Visarion Puiu, Martinian Ivanovici, Romanian National Committee.

Tema Bisericii Române de la Paris este una de importanță majoră pentru cunoașterea și înțelegerea exilului românesc și fundamentală pentru scrierea trecutului bisericesc recent. Însă, această temă este insuficient cercetată și diseminată în conștiința publică. Complexitatea ei datorată evenimentelor care o constituie și contextului politic în care s-a consumat, alături de accesul restrictiv la documente, presupune un demers istoriografic dificil. De asemenea, literatura extrem de bogată și subiectivă deopotrivă face din această temă o problemă istoriografică cronofagă.

În demersul de față ne propunem să schițăm evenimentele și să prezentăm personalitățile care au marcat istoria Bisericii Române de pe

---

¹ Comunicare prezentată în cadrul manifestărilor „Zilele Catedralei”, organizate de Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, în zilele de 4-5 noiembrie 2017, la Paris, cu prilejul aniversării a 135 de ani de la cumpărarea și a 125 de ani de la sfințirea Bisericii românești de pe strada Jean de Beauvais 9bis. Astăzi, acest lăcaș de cult este catedrala Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

strada Jean de Beauvais 9bis, din Paris, în primii ani ai exilului românesc, adică în perioada 1945-1950. Pentru această perioadă de timp putem distinge trei etape cronologice, distincte prin evenimente, prin evoluția comunității românești pariziene din exil, dar și în funcție de relațiile cu guvernul de la București. Cele trei etape pe care le propunem sunt: 1) 1945-1948, de separare față de reprezentantul puterii comuniste de la București, adică Legația română din Paris; 2) 1948-1949, a declarației de independență în raport cu autoritățile române; 3) 1949-1950, de constituire a unei entități bisericești care să răspundă nevoilor exilului românesc în contextul unui Război Rece, care anunța iminentul război împotriva Sovietelor.

În anul 1945, superior al Bisericii Române de la Paris era arhimandritul Teofil Ionescu. Acesta era numit din februarie 1939, de către Miron Cristea, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în înțelegere cu Ministerul Cultelor, prin Ministerul Afacerilor Externe, deoarece lăcașul de cult de pe strada Jean de Beauvais era proprietatea Statului Român. Acest statut al bisericii românești din capitala franceză a fost respectat până în anul 1946.

Dar, până la primele tensiuni cu Legația României de la Paris, de remarcat sunt câteva evenimente. La 20 iunie 1945, mitropolitul Visarion Puiu, aflat în orașul austriac Kitzbühel, în spațiul ocupat de armata franceză, înainta o solicitare arhimandritului Teofil pentru venirea la Paris, în intenția de a pune pe picioare „Episcopia românilor din străinătate”, pe care o înființase câteva luni mai devreme, în perioada existenței statului german². La 29 august 1945, arhimandritul Teofil Ionescu înainta ministrului român de la Paris o adresă, prin care solicita ca Ministerul Afacerilor Străine din România să faciliteze venirea mitropolitului Visarion la Paris, cu titlul „provizoriu”, până la „așteptarea unor condițiuni mai prielnice de a se întoarce în țară”³. Precizarea arhimandritului de la finalul adresei nu era întâmplătoare, deoarece în această perioadă se făceau repatrieri numeroase, dar și pentru a-l convinge pe diplomatul român de necesitatea aducerii mitropolitului la Paris. Mitropolitul nu a mai venit, pentru motive pe care, deocamdată, nu

---

² ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, f. 3. Pentru amănunte privind condițiile înființării acestei eparhii, a se vedea Adrian Nicolae Petcu, *Mitropolitul Visarion Puiu în Croația și Austria. Începutul exilului*, în vol. „Euharistion Patriarhului Daniel al României”, coord. † Varlaam, Episcop-vicar patriarhal, și Prof. Emilian Popescu, București, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2011, pp. 614-640.

³ ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, f. 5.

le-am identificat în arhive. Însă, putem spune că mutarea sa va fi fost blocată din țară, în urma verificărilor făcute de către autoritățile române, după solicitarea formulată de ministrul român de la Paris către centrala Ministerului Afacerilor Externe.

Tot în 1945 se mai întâmplă ceva. În țară, ministru al Cultelor era preotul Constantin Burducea, provenit din cercul politic al liderului comunist Petre Constantinescu-Iași. Însă, Burducea devenise deja un ministru incapabil, deoarece dovedise lipsă de elementară cultură politică. Din astfel de motive, nu de puține ori, se afla în tensiune cu primul-ministru Petru Groza. Înainte de previzibilul eșec de la congresul preoților democrați, din 16-17 octombrie 1945, ministrul Burducea începuse să se pună la adăpost față de o eventuală demitere. La 9 octombrie 1945, prin decizie ministerială, a hotărât trimiterea cumnatului său, Traian Popescu, ca dirijor al corului, și a fiului său, pe un post de cântăreț, la Biserica Română de la Paris. Pentru a obține acordul lui Groza, Burducea l-a numit inclusiv pe arhimandritul Vasile Vasilache pe postul de superior⁴. Vasilache era considerat de către patriarhul Nicodim Munteanu drept un candidat la episcopat, lucru pe care liderii comuniști nu-l acceptau, deoarece acesta se afla în relație permanentă cu Casa Regală. Însă, numirile trebuiau să aibă și acordul Patriarhului Nicodim. Întâistătătorul român a semnat deciziile cu excepția arhimandritului Vasilache.

Însă, plecarea rudelor lui Burducea la Paris s-a amânat, deoarece, în urma grevei regale, guvernul Groza nu era recunoscut de către aliații din Apus și, prin urmare, nu se acordau vize de călătorie⁵. Ulterior, la 2 noiembrie 1945, se pare că însuși patriarhul Nicodim ar fi semnat o decizie de revocare a arhimandritului Teofil Ionescu, fără a numi însă un alt preot în locul acestuia. Decizia a fost luată în pripă, probabil pentru a-l păstra în țară pe arhimandritul Vasilache⁶. La 5 noiembrie 1945, ordinul de revocare din funcție a lui Teofil Ionescu este transmis din nou prin Legația de la Paris. Arhimandritul Teofil refuză pe motiv că el nu poate închide biserica, deoarece trebuie să o predea unui alt slujitor, care să deservească colonia românească din Paris⁷. La 24 ianuarie 1946 ordinul este reiterat se

---

⁴ Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă Română. Însemnări zilnice*, vol. I (1945-1947), ed. îngr. Alina Pavelescu, București, 2004, p. 50.

⁵ Cei doi se pare că au plecat la Paris după martie 1946.

⁶ Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. IV (Biserica Ortodoxă Română în străinătate, în exil, în diasporă), București, Editura Vremea, 2004, p. 137.

⁷ *Ibidem*.

pare, semnat tot de către patriarhul Nicodim. Arhimandritul Teofil refuză din nou, motivat⁸.

După recunoașterea guvernului Groza (5 februarie 1946), în mediul preoțesc bucureștean circula zvonul că ministrul Burducea urma să plece la Paris în locul arhimandritului Vasilache. Informația era reală. La 8 februarie 1946, fără acordul prealabil al patriarhului Nicodim, ministrul Burducea semnase și trimisese spre publicare la „Monitorul oficial” decizia prin care se numea superior la Biserica Română de la Paris. A doua zi, în urma intervenției lui Emil Bodnăraș, decizia lui Burducea a fost revocată în timpul unei audiențe la primul-ministru Petru Groza⁹.

Astfel, locul de superior al Bisericii Românești de la Paris era disputat în mediul bucureștean și nu neapărat din dorința numirii unui slujitor adecvat, ci ca rezultat al unor măsuri exclusiv de natură politică.

După rezolvarea crizei guvernamentale, la Paris, ministru al României a fost numit profesorul Simion Stoilov. Între timp, la 22 martie 1946, arhimandritul Teofil Ionescu înainta o solicitare Legației Române de la Paris pentru acordarea unei vize pe pașaport cu precizarea „pentru America de nord”, deoarece era invitat în Statele Unite, pentru a participa la sesiunea unui comitet al Consiliului Mondial al Bisericilor, după ce în februarie 1946 asistasese la lucrările aceluiași for interreligios de la Geneva, ca asistent al mitropolitului Ghermanos de Londra, exarh al Patriarhiei Ecumenice. Totodată, Teofil își manifesta dorința de a merge la Vatra, sediul Episcopiei Române din America, adăugând el: „conform îndatoririlor canonice”¹⁰. Teofil Ionescu a obținut viza, plecând astfel în America. Pe lângă participarea la sesiunea ecumenică și vizitarea sediului românesc de, arhimandritul Teofil s-a întâlnit cu preotul Nicolae Neamțu Marin, de la parohia românească din New York, căruia i-a dat o serie de informații privind destinul teritoriilor românești Basarabia și Bucovina, ajunse sub ocupație sovietică. Acesta, la rândul lui, a dat materialele congresmenului american de Michigan, Georges Dondero, care, la 29 martie 1946, a ținut un discurs la Washington, în care se referea inclusiv la drepturile statului român asupra celor două provincii istorice ocupate de către sovietici¹¹. Evident că discursul nu a fost bine primit, mai ales de către ministrul român de la Paris, Stoilov, care făcea parte din comisia

---

⁸ *Ibidem*, pp. 138-139.

⁹ Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, pp. 101, 104-105, 111-112; *Ibidem*, vol. 2 (1948-1959), 2005, pp. 143-144.

¹⁰ ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, f. 26.

¹¹ *Ibidem*, f. 14.

română pentru negocierea Tratatului de pace. De asemenea, la 2 iulie 1946, către Legația Română de la Paris era trimis un denunț, din care rezulta că arhimandritul Teofil Ionescu ar fi scris „articole fasciste” în publicația bisericească „Vestitorul” și ar fi ținut „predici fasciste” în timpul ocupației naziste, toate acestea împreună cu Jean Miloae, acum directorul ziarului în limba franceză „România independentă”, în care publica articole „antisovietice și antiguvernamentale”¹². Chiar dacă informațiile nu se confirmau¹³, denunțul era perfect pentru epurarea arhimandritului Teofil, văzut acum ca un veritabil „colaboraționist nazist”. În consecință, la 10 august 1946, ministrul Stoilov a luat decizia unilaterală de a-l demite „provizoriu” pe superiorul Bisericii din Paris¹⁴. Pentru a-și justifica măsura arbitrară, alături de informațiile din denunț, la 17 august 1946 ministrul român trimitea în centrala ministerului un adevărat rechizitoriu împotriva arhimandritului Teofil, pe care îl învinuia inclusiv de „atitudini imorale”: că ar fi plecat în America fără să anunțe Legația, că și-ar fi însușit sume de bani necuvenite și că nu mai convocase consiliul parohial de multă vreme¹⁵. La 20 august 1946, documentele ministrului Stoilov, ajunse la Emil Bodnăraș, secretarul general de la Președinția Consiliului de Miniștri, au fost trimise la Serviciul Special de Informații, cu rezoluția lui Petru Groza: „Ministerul Cultelor, pentru a lua imediat măsuri de rechemare”¹⁶.

Din acest moment, Teofil Ionescu a devenit indezirabil pentru autoritățile comuniste de la București, mai ales că era arătat ca unul care protestase, alături de români și francezi, contra guvernului român în fața Senatului francez¹⁷. În locul său, până la o nouă numire, de la 20 august, în slujire provizorie, a fost numit preotul Vasile Boldeanu, venit recent din Germania. A doua zi, Patriarhul Nicodim ar fi semnat decizia de numire a lui Boldeanu. Însă, la 27 august, Boldeanu a refuzat numirea, considerând că arhimandritul Teofil era cel mai îndrituit să ocupe postul de superior al Bisericii Române din Paris.

---

¹² *Ibidem*, f. 5.

¹³ În urma consultării publicației „Vestitorul”, în biblioteca Bisericii Române de la Paris, am constatat că arhimandritul Teofil nu publicase materiale cu caracter profascist sau pronazist.

¹⁴ *Ibidem*, f. 27.

¹⁵ ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, ff. 12-13; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 168.

¹⁶ ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, ff. 15, 16, 18.

¹⁷ *Ibidem*, f. 23.

Observăm că numirea noului superior al Bisericii Române de la Paris era determinată de serviciile de informații din România, aflate sub conducerea lui Emil Bodnăraș. La 17 octombrie 1946, în mediul religios bucureștean se spunea că noul superior numit de către Patriarhul Nicodim era Arhimandritul Martinian Ivanovici. Acesta era din zona Sucevei, fiind considerat unul dintre candidații eligibili pentru postul de Mitropolit al Bucovinei de Sud, în contrapartidă cu Arhiepiscopul Emilian Antal, locțiitor al scaunului mitropolitan. Ambele fețe bisericești făceau parte din Partidul Național Popular, condus de Petre Constantinescu-Iași, și îl curtau permanent pe Emil Bodnăraș¹⁸. Altfel spus, Bodnăraș a preferat să-l păstreze pe Antal ca un candidat sigur pentru scaunul eparhial de la Suceava, iar pe Ivanovici să-l trimită la Paris, pentru a avea un element de încredere într-un centru spiritual al românilor din străinătate ce părea să scape din mâinile autorităților comuniste. În această logică politică, la 14 ianuarie 1947, prin ministrul Stoilov, autoritățile române cereau preotului Vasile Boldeanu să evacueze locuința pe care o ocupa în casa parohială a bisericii din Jean de Beauvais, deoarece nu figura în bugetul Ministerului Cultelor¹⁹.

În schimb, arhimandritul Teofil va fi rechemat în țară, punându-i-se la dispoziție transport gratuit, pe care însă îl va refuza. El va pleca în America, unde va lucra ca redactor la publicația „Solia” și va sluji la paraclisul de la sediul Episcopiei, de la Vatra. Treptat, el își va consolida poziția, încât va deveni un candidat eligibil pentru demnitatea de episcop-vicar, care să suplinească scaunul lăsat liber de către Episcopul Policarp Morușca²⁰.

După o scurtă perioadă de timp de slujire la Paris, în noiembrie 1948, prin decizie ministerială, arhimandritul Ivanovici era rechemat în țară. Măsura va fi fost luată în urma solicitărilor Mitropolitului Justinian Marina al Moldovei la guvern, încă din octombrie 1947, pentru ca Ivanovici să ocupe scaunul eparhial de la Suceava²¹. Solicitarea de chemare

---

¹⁸ Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, pp. 187-188. Ivanovici a plecat pe 24 noiembrie la Paris (*Ibidem*, p. 198).

¹⁹ Jean Miloe, *La riposte aux attaques du Gouvernement Roumain contre l'Église Roumaine de Paris*, Paris, 1976, p. 18; A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 141-142. O luna mai târziu, preotul Boldeanu s-a mutat pe rue de la Clef 31, din arondismentul V al Parisului (*Ibidem*).

²⁰ Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 212. În țară au fost rechemate și rudele fostului ministru C. Burducea, se pare fără știrea Patriarhului Nicodim (*Ibidem*, pp. 241-242).

²¹ *Ibidem*, pp. 272, 289; *Ibidem*, vol. 2, pp. 10, 12.

în țară va fi reiterată în februarie și martie 1948. Însă, Martinian Ivanovici a refuzat să se întoarcă, deși își dovedise fidelitatea față de regimul de la București, mai ales prin predica ținută și Tedeum-ul săvârșit de Anul Nou pentru Înaltul Prezidiu al MAN²², fapte pe care le comunicase inclusiv mitropolitului Justinian Marina²³. De altfel, în iulie 1947 Ivanovici fusese propus Sinodului de la București de către ministrul Stoilov, pentru demnitatea de mitrofor, cerere rămasă în suspensie în aceea vreme²⁴. Însă, arhimandritul Ivanovici a refuzat să revină în țară, probabil și pentru faptul că nu reușise să ocupe postul de eparhiot al Sucevei. Mai mult decât atât, conform procesului verbal al Consiliului parohial al bisericii din Paris, din 11 martie 1948, motivând că este demis, fără să fie numit un înlocuitor, pentru ca astfel legația română să poată închide biserica și să o transforme în dispensar sau muzeu, Ivanovici a declarat că s-a văzut nevoit să refuze cererea autorităților române²⁵.

Totuși, în martie 1948, superior al Bisericii Române din Paris era numit preotul Constantin Staicu, consilier la Arhiepiscopia Bucureștilor și paroh la Biserica „Sf. Nicolae”-Vlădica din București. Totodată, acesta era numit consilier de presă la Legația Română de la Paris. Inițial, preotul Staicu a refuzat, deoarece Ministerul Cultelor nu îi aproba deplasarea la Paris împreună cu familia²⁶. Totuși, la 27 martie 1948 printr-o telegramă trimisă de la Cabinetul patriarhal, semnată de către Mitropolitul Justinian, locotenent de Patriarh, către Legația Română de la Paris, se cerea arhimandritului Ivanovici „să se prezinte în țară, până la 20 aprilie”, solicitându-se totodată „asigurarea inventarului bunurilor din biserică până la sosirea preotului Constantin Staicu, noul titular”²⁷.

Arhimandritul Ivanovici a refuzat din nou cererea autorităților comuniste din țară, declarând separarea Bisericii de la Paris față de Legația română, după cum aflăm din raportul ministrului Stoilov către ministrul Afacerilor Externe, Ana Pauker, din data de 6 mai 1948: „Fostul superior al Bisericii, arhimandritul Martinian Ivanovici, rechemat în țară după cererea mea în urma incidentelor de la 1 ianuarie, asupra cărora v-am raportat la timp²⁸, după ce a refuzat să se înapoieze în țară, a luat în

---

²² Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 145.

²³ Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 53.

²⁴ *Ibidem*, p. 81.

²⁵ J. Miloe, *op. cit.*, p. 19.

²⁶ Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 42.

²⁷ AMAE, fond Problema 217-Franța5a, dosar Biserica Ortodoxă Română din Franța, f. nenum.

²⁸ În stadiul actual al cercetărilor nu știm la ce „incidente” se face referire.

public atitudine direct ostilă față de guvern în ziua de duminică, 18 aprilie, în timpul slujbei religioase. După informațiile mele, în fața publicului adunat în Biserică, fostul superior al Bisericii a declarat că a rupt relațiile cu oficialitatea română din Paris și că rămâne credincios fostului rege Mihai. Afirmând în mod mincinos că prin noua Constituție Biserica ar fi despărțită de stat, domnia sa a anunțat constituirea unui consiliu parohial, format, de altfel, numai din foști legionari și din elemente fățiș dușmănoase față de guvernul român și că împreună cu acest consiliu va conduce și va administra Biserica. În ziua de luni, 19 aprilie (în ziua de 20 aprilie având să expire ultimul termen pe care Ministerul Cultelor și Patriarhia îl acordase părintelui Ivanovici, pentru înapoierea sa în țară sub sancțiunea «destituirii») am trimis la Biserică pe un reprezentant al Legației cu ordinul scris de a lua în primire toată averea mobilă și imobilă a Bisericii, proprietatea statului român. Fostul superior al Bisericii a refuzat să predea și, cu consiliul parohial instalat de Domnia sa ad-hoc, a declarat că va dispune de Biserică. În fața acestei situații, am prezentat la 21 aprilie la Ministerul de externe francez, prin secretarul său general, ambasadorul Chauval, o notă al cărui text vi se trimite prin acest curier. Nota subliniază faptul că Biserica română este biserică de stat și că imobilul bisericii este proprietatea statului român. În notă se cere categoric ca Legația să fie repusă în posesiunea acestui imobil, predându-i-se cheile după evacuare și sigilarea localului de către autoritățile franceze.

Cu toate că am insistat asupra urgenței măsurii de luat (numai 10 zile despărțindu-ne atunci de sărbătoarea Paștilor, arătând și inconvenientul deosebit de a lăsa pe un grup de rebeli să dispună de Biserica statului român, tocmai în această împrejurare), nota cu răspunsul guvernului francez a fost primită tocmai în ziua de 1 mai și este mai mult decât evazivă. În textul acelei note, pe care vi-l trimit tot prin acest curier, veți vedea că se vorbește de «Associations Cultuelles», adică asociație cu caracter confesional, de cult religios, care nu există și nici nu a existat vreodată în colonia română din Paris, iar pe de altă parte, se sugerează evaziv apelul la tribunalul civil. Cazul acesta și, în special, răspunsul cuprins în nota guvernului francez, va face desigur din partea dumneavoastră obiectul întregii atențiuni pe care-l comportă guvernul, având să ia hotărârea pe care o va crede de cuviință.

În calitatea mea de reprezentant al guvernului român la Paris îmi permit, însă a propune următoarele:

I. Cu privire la fostul superior al bisericii române, arhimandritul Martinian Ivanovici, destituirea sa imediată și, eventual, retragerea naționalității;

II. În chestiunea atitudinii luate de guvernul francez manifestată prin Nota sa de răspuns, socot, cum am sugerat și prin telegrama mea, că ar fi necesar un avertisment categoric, prin care să se anunțe represalii prin luare de măsuri analoge față de proprietățile franceze din țară, în cazul dacă statul român nu este repus îndată în drepturile sale de proprietar asupra bisericii române și a imobilului dependent din rue Jean de Beauvais nr. 9bis. Având în vedere efectul pe care l-ar produce asupra coloniei române din Paris o cedare din partea noastră a drepturilor noastre asupra Bisericii, socot că prestigiul României și al guvernului RPR ar fi grav atins printr-o asemenea cedare.

Odată ce Biserica, cu imobilul dependent (în care actualmente locuiesc, introduși de arhimandritul Ivanovici, elemente străine de biserică și absolut dușmănoase nouă) ar fi reintrat în stăpânirea guvernului român, ar trebui serios avizat asupra viitorului acestei instituții. Dacă nu vrem ca ea să devină un focar de propagandă în contra guvernului RPR, foarte serioase măsuri vor fi necesare. Când momentul va fi venit, îmi voi permite a vă face propuneri în acest sens”²⁹.

Gestul lui Ivanovici a determinat separarea Bisericii Române de pe strada Jean de Beauvais, din punct de vedere administrativ, de autoritățile române și, canonic, față de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române. La 18 aprilie 1948 s-a format un consiliu parohial, constituit din reprezentanți ai partidelor istorice, ai legionarilor, ai neutrilor politici și ai Frontului Național, care activau în mediul exilului românesc parizian³⁰.

La 2 iunie 1948, în mediul religios bucureștean se vehicula ideea conform căreia Biserica Română din Paris devenise independentă față de Legația Română, în urma acțiunii unor „legionari veniți din Germania” și crearea unui alt comitet parohial³¹. Prin urmare, în țară, deja se formase o imagine distorsionată asupra celor întâmplare la Biserica Română din Paris.

Dar se revenim la Biserica Română din Paris. În mai 1948, la Biserica din Jean de Beauvais sosea Arhimandritul Ștefan Lucaciu, fost spiritual și profesor la academiile teologice din Oradea și Arad (1940-1941, 1943-1947) și fost stareț al Mănăstirii Hodoș-Bodrog (din decembrie

---

²⁹ Idem, fond Problema 70-71, Franța, vol. 11, f. nenum.

³⁰ Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 147, 175.

³¹ Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 73.

1947)³². În februarie 1948, el reușise să fugă din țară și, după un periplu prin Salzburg și Hanovra, fusese primit în casa parohială a Bisericii Române de către preotul Vasile Boldeanu. Cu un an înainte, Arhimandritul Ștefan discutase cu un trimis al preotului Boldeanu la Arad despre organizarea bisericească a românilor din exil, pe ideea Eparhiei înființată de către mitropolitul Visarion Puiu. Pentru aplicarea acestei idei, Boldeanu și Lucaciu s-au gândit să-i aducă la Paris inclusiv pe unii ierarhi și profesori din țară, precum episcopii Nicolae Popovici sau Andrei Magieru și profesorii Dumitru Stăniloae sau Teodor M. Popescu. Aplicarea acestui plan nu a mai fost posibilă, mai ales că episcopii și profesorii vizați refuzaseră să meargă în exil. La Paris, arhimandritul Lucaciu a primit sarcina de a organiza cantina destinată românilor aflați în trecere spre America. La puțin timp, acesta ajunge chiar superior al bisericii românești, ales de către membrii exilului românesc³³, se pare, în urma recunoașterii de către autoritățile franceze a „Asociației pentru practicarea cultului”, cu sediul în biserica din Jean de Beauvais.

Alături de ceilalți clerici români, Lucaciu continuă să slujească și să activeze în rândul refugiaților, inclusiv prin activități de denunțare a politicii comuniste din țară. O mențiune pasageră din arhiva lui Sergiu Grosu ne dezvăluie importanța pe care arhimandritul Ștefan Lucaciu va fi avut-o în exilul românesc de la Paris: „La 12 octombrie 1948, la Arhiepiscopia din Paris, în numele Consiliului parohial al Bisericii ortodoxe române din Paris, într-o alocuțiune pronunțată în fața cardinalului Tisserant, Arhimandritul Ștefan Lucaciu a denunțat mașinațiunile guvernului român împotriva Bisericii creștine și în special împotriva Bisericilor surori, Biserica romano-catolică și Biserica greco-catolică: «Biserica ortodoxă română din Paris, bucurându-se de libertatea de exprimare și considerându-se reprezentanta Bisericii ortodoxe române în ansamblul ei, având sub protecție spirituală pe toți cei de dincolo de cortina de fier, se simte îndreptățită să protesteze în maniera cea mai hotărâtă contra abuzurilor și ofenselor la care a recurs regimul comunist din România. Oportunismul religios de care dă dovadă astăzi regimul

---

³² Pentru detalii biografice, a se vedea Adrian Nicolae Petcu, *Arhimandritul Ștefan Lucaciu în vâltoarea exilului românesc (1948-1962)*, în „Biserica și Școala”, an XCVII (97), serie nouă, nr. 7, iulie 2016, Arad, pp. 3-4.

³³ ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 2336, ff. 15, 20-21; Idem, fond Penal, dosar nr. 7727, vol. 1, f. 36v; Ștefan Lucaciu, *Episcopia Misionară ortodoxă română din cele două Americi și țările de apus ale Europei față de erezia samosfeată rusească*, [f.l.], 1956, pp. 16, 67.

comunist se va îndrepta cu furie, mâine, către Biserica ortodoxă pe care înțelege să o transforme în prezent, în platformă politică pentru îndeplinirea scopurilor lui politice. În calitate de **părinte spiritual al întregii comunități ortodoxe române de dincolo de cortina de fier** [sublinierea noastră, n.n.], adresez Eminenței voastre rugămintea de a transmite Preafericitului părinte Papa Pius al XII-lea hotărârea noastră de a nu recunoaște niciodată actele arbitrare săvârșite de regimul comunist din România contra fraților noștri romano-catolici și greco-catolici. Dorința pe care ne-o exprimăm hotărât este ca, alături de bisericile surori, să apărăm idealurile tradiționale din țara noastră care își trag vigoarea din credința în Iisus Hristos»³⁴.

Așadar, gestul arhimandritului Ștefan Lucaciu se încadra perfect în opțiunile românilor din exilul parizian, cu un discurs împotriva regimului de la București ținut în fața cardinalului Eugen Tisserant, secretar al Congregației pentru Bisericile orientale și un important actor al Vaticanului de la începutul Războiului Rece, dar și în fața arhiepiscopului de Paris, Emmanuel Suhard, un cunoscut anticomunist. Totodată, conform documentului susmenționat, Lucaciu apare ca „părinte spiritual al întregii comunități ortodoxe române de dincolo de cortina de fier”, rol pe care, probabil, și l-a arogat, dar care presupune importanța pe care o manifesta în acel moment pentru viitorul exilului românesc³⁵. Probabil va fi ajuns superior al Bisericii românești din Paris, mai ales în contextul recunoașterii asociației culturale, care potrivit legislației franceze, gira activitatea cultică ce se desfășura la Biserica românească pariziană.

Căștigarea acestui statut pentru comunitatea românească din capitala franceză s-a obținut după o intensă activitate diplomatică marcată de tensiuni între România și Franța. Față de refuzul autorităților franceze de a permite preluarea Bisericii Române din Paris din strada Jean de Beauvais, în contrapartidă autoritățile comuniste au ripostat prin naționalizarea, la 3 noiembrie 1948, a sanatoriului Congregației „Saint Vincent de Paul” din București. Statul francez, prin legația de la București, încercase să transcripționeze acest așezământ de la Congregația franceză,

---

³⁴<http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/grosu/calendpersec/docs/cap10.htm> (consultat la 10.08.2015). Textul ar putea avea și câteva interpolări.

³⁵ Tot în 1948, preoții Ioan Truță și Vasile Hațegan, din Episcopia ortodoxă română din America (care declaraseră autonomia față de Patriarhia Română), s-au aflat la Paris, în căutarea unor candidați pentru postul de arhiereu-vice, aceștia găsindu-l potrivit, se pare, chiar pe arhimandritul Ștefan Lucaciu (ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 2336, f. 21).

însă partea română nu acceptase, pe motiv că dosarul nu era complet. În schimb, capela sanatoriului, „Sacre Couer”, a ajuns totuși în posesia statului francez, unde în continuare a slujit preotul belgian lazarist François van der Jonckheyd³⁶. Așa se face că, la 12 noiembrie 1948, membrii comunității românești de la Paris depuneau statutul asociației culturale la Tribunalul Civil al Senei. La 22 noiembrie, statutul a fost recunoscut de către statul francez. Astfel, Biserica Română de la Paris devenea a exilului. Printre altele, în statut se prevedea ca asociația să susțină activitatea cultică din biserică, membri fiind cei care aveau cel puțin șase luni de ședere în Franța sau mai puțin, dar cu recomandarea altor doi membri. Asociația era condusă de o epitropie formată din cinci persoane și un consiliu parohial din 12 persoane, ambele alese de adunarea parohială pe o perioadă de trei ani. Președintele asociației era superior de drept al bisericii³⁷.

Cu toată influența de care dispunea, arhimandritul Lucaciu nu va rezista convulsiilor pe care exilul parizian le cunoștea. Pentru a se menține în Biserica română de la Paris, încă din toamna anului 1948, Lucaciu a căutat susținere politică în rândul țărăniștilor, la grupul condus de Romulus Boilă-Virgil Veniamin. Totuși, a fost nevoit să plece din str. Jean de Beauvais, instalându-se într-o rezidență din orașul Issy les Moulineaux (la limita sud-vestică a Parisului), unde o vreme a slujit la capela românească din acest oraș. Totodată, și-a continuat activitatea caritabilă în mijlocul românilor, considerând că mai poate face ceva pentru exilul românesc și împotriva regimului comunist de la București³⁸.

Tensiunile dintre clericii români aflați la Biserica Română de la Paris s-au acutizat tot mai mult, din cauza atitudinii dictatoriale promovate de către arhimandritul Ivanovici. De pildă, în august 1949, acesta le cerea preoților care locuiau în casa parohială să plece³⁹. La momentul respectiv, la Paris se aflau preoții: Martinian Ivanovici, Radu Grațian, Ștefan Lucaciu, Vasile Boldeanu și Gheorghe Preda.

---

³⁶ AMAE, fond Problema 217-Franța 5a, dosar Biserica Ortodoxă Română din Franța, f. nenum.

³⁷ Ovidiu Bozgan, *Biserica ortodoxă română din Paris în anii postbelici*, în vol. „Studii de Istoria Bisericii”, Editura Universității din București, 2000, p. 53, nota 9.

³⁸ În februarie 1955, arhimandritul Ștefan Lucaciu a plecat în America, la o parohie din eparhia condusă de episcopul Valerian Trifa, pe care îl va contesta apoi într-o carte publicată în 1956 (ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 2336, ff. 15, 61, 82; Ștefan Lucaciu, *op. cit., passim*).

³⁹ Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 175.

Însă, Martinian Ivanovici nu admitea ca lăcașul de cult din Jean de Beauvais să devină centrul spiritual al românilor aflați în Paris, unde să se ofere inclusiv asistență caritabilă. Având de partea sa consiliul parohial, Ivanovici refuza cu obstinație să se dedice românilor exilați, așa cum înțelegeau ceilalți preoți să o facă. Totodată, se pare că Ivanovici își dorea să ajungă episcop cu sediul în biserica de pe Jean de Beauvais, în această perioadă începând să strângă semnături de susținere de la mai mulți români aflați în Paris⁴⁰. Tensiunea dintre Ivanovici și ceilalți clerici a atins cote înalte, după 18 august 1949, când acesta l-a pomenit pe fostul rege Carol al II-lea în timpul Liturghiei, după ce îl cununase religios cu Elena Lupescu, la Estoril.

Pentru restabilirea păcii în Biserica de pe Jean de Beauvais, preotul Vasile Boldeanu și alți membri ai comunității românești au recurs la gestul aducerii mitropolitului Visarion Puiu la Paris⁴¹. La 25 august 1949, Mitropolitul Visarion Puiu ajungea în capitala franceză, adus de către Octavian Vuia și Alexandru Blaga de la Lugano, din Elveția. Tot pentru aducerea mitropolitului la Paris, un sprijin a venit și din partea cardinalului Tisserant. Mitropolitul și-a stabilit domiciliul pe strada Babylon, nr. 32 din arondismentul 7 al Parisului (atunci mănăstirea Fraternité Sacerdotale, astăzi Secretariatul General al Guvernului francez).

După sosirea în Paris, mitropolitul i-a convocat pe toți preoții români. Primul gând al mitropolitului a fost de împăcare a preoților, cerând lui Martinian Ivanovici ca, în ziua de 4 septembrie, să slujească solemn împreună în Biserica Română din Paris și să anunțe mutarea Eparhiei românilor din străinătate în capitala franceză⁴². Pentru a-și masca refuzul, Ivanovici a afirmat că nu poate face așa ceva fără acordul consiliului parohial. Mitropolitul a înțeles refuzul lui Ivanovici, dându-i totuși un termen de gândire de câteva ore. Practic, Ivanovici nu era de acord să pună biserica din strada Jean de Beauvais la dispoziția eparhiei

---

⁴⁰ ABORP, dosar 1/1949, f. nenum.

⁴¹ A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 35, 178.

⁴² Se pare că, în cursul anului 1948, mitropolitul Visarion mai avusese o tentativă de a veni la Paris, după cum îi va mărturisi preotului grec Constantin Moraitakis, fost aprocrisiarh al Patriarhiei Ecumenice la București, dar refuzase invitația „din cauza situației politice din Franța și a românilor răi de acolo” (*Preotul Constantin E. Moraitakis. Viața și opera sa după documente inedite publicate și comentate de Euripide C. Moraitakis*, București, Editura Enciclopedică, 2004, doc. 1, p. 191). De asemenea, mitropolitul Visarion purtase o corespondență cu arhimandritul Ivanovici la 9 decembrie 1948 și la 28 februarie 1949 (cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 39-40, 178, 181-182).

conduse de către Mitropolitul Visarion. În aceeași zi, la inițiativa lui Vasile Boldeanu, toți preoții au mers în biserică, unde au îngenuncheat și și-au cerut iertare reciproc.

După expirarea termenului, Ivanovici s-a prezentat din nou la mitropolit cu același răspuns negativ. În replică, mitropolitul i-a spus că, dacă nu acceptă comuniunea de slujire, îl sancționează canonic. În mentalul colectiv al exilului românesc s-a însemnat ideea conform căreia în acest moment mitropolitul Visarion l-ar fi caterisit pe arhimandritul Ivanovici. Nu știm în ce a constat sancțiunea mitropolitului, dar este clar faptul că bătrânul ierarh nu a acceptat atitudinea de refuz manifestată de către arhimandritul Ivanovici. În realitate, însă, caterisirea arhimandritului Ivanovici a fost dată de către mitropolitul Visarion o lună mai târziu.

Acest conflict de ordin canonic a avut urmări nebănuite pentru viitorul comunității românești din Paris. Fără știrea mitropolitului, în ziua de 4 septembrie 1949, un grup de legionari veniți din Germania au intrat în biserică și, după terminarea Liturghiei, în prezența lui Ivanovici, au citit documentul privind sancțiunea canonică, cerându-i astfel cheile, arhiva și sigiliul parohiei. Ivanovici a refuzat. Atunci legionarii au intrat în altar și l-au dezbrăcat pe Ivanovici de veștmintele liturgice. În acest fel, legionarii considerau că puneau în aplicare măsura canonică asupra lui Martinian Ivanovici. În biserică s-a produs o busculadă, situație care mai apoi a determinat închiderea lăcașului de cult sub protecția poliției franceze⁴³. În realitate, a fost vorba de o acțiune brutală de acaparare a bisericii din partea grupului legionar, care dorea să se impună în comunitatea românească din Paris, folosind autoritatea bisericească a mitropolitului Visarion Puiu.

Totuși, în privința acestui episod găsim o serie de amănunte interesante, nu neapărat edulcorate, dar contaminate în viziunea ideologică a autorităților comuniste de la București, în raportul însărcinatului cu afaceri român la Paris, din 12 octombrie 1949, în care spunea:

„I. În ziua de 4 septembrie a.c. la terminarea slujbei religioase, la biserica ortodoxă română din Paris, din strada Jean de Beauvais, un grup de credincioși, în realitate membri ai Gărzii de fier, au invadat biserica. Ei s-au apropiat de arhimandritul Martinian Ivanovici, căruia i-au citit o declarație a mitropolitului Visarion Puiu prin care îi cerea să predea cheile bisericii și postul său preotului Radu Grațian, un slujitor care după

---

⁴³ *Ibidem*, pp. 41-42.

declarația lui Ivanovici ar fi hirotonit ilegal în Germania. Pretextul acestei acțiuni a grupului gardist condus de Horia Sima ar fi faptul că Ivanovici a oficiat la Lisabona căsătoria religioasă a fostului rege Carol cu dna Lupescu. Refuzul lui Ivanovici de a părăsi biserica și a de preda cheile a dat naștere unei încăierări între grupurile din biserică în cursul căreia a fost lovit și Ivanovici. În cele din urmă, biserica a fost ocupată de gardiști, care s-au baricadat înăuntru. După ce Ivanovici s-a refugiat în locuința sa, o parte a grupului gardiștilor l-a urmărit, a forțat ușa și i-au cotrobăit apartamentul. Sesizată, poliția franceză a luat numai act de acest incident, fără a interveni. În duminica următoare (11 septembrie 1949), conform ordinului Ministerului de Interne francez, comisariatul Cartierului Latin a închis biserica. «Asociația culturală [sic!] română» și «Asociația combatanților voluntari români» s-au adresat la 13 septembrie 1949 Tribunalului Civil al Senei, pentru a obține redeschiderea bisericii. Tribunalul a numit pe domnul [Jacob] Wiell administrator judiciar cu misiunea de a asigura exercițiul cultului în această biserică. [...] După îndepărtarea lui Ivanovici, Grațian Radu, reprezentantul Gărzii de fier, care deține cheile, îndeplinește în mod provizoriu funcțiunile bisericești.

Grupul român, de acord cu legile franceze, a hotărât pentru 2 octombrie alegerea unui nou arhimandrit [superior, n.n.].

II. Presa franceză a relatat acest fapt și mai toate ziarele au comentat și au urmărit desfășurarea evenimentelor. În comentariile presei, în general, se scoate în evidență, în mod fals, aspectul politic al incidentului, arătând pe mitropolitul Visarion Puiu și grupul lui ca partizani ai Gărzii de fier de sub conducerea lui Horia Sima, iar pe arhimandritul Ivanovici ca pe un om independent, care nu face politică și care în 1948 a rupt relațiile cu Legația RPR din Paris și guvernul român de la București. Ziarul «L'Humanité» din 9 curent comentează incidentul, scoțând în evidență atitudinea autorităților franceze față de fasciști.

III. În legătură cu cele de mai sus, s-ar putea publica în ziarele progresiste și reviste («L'Humanité», «Ce Soir», «Action» etc) câteva articole semnate de ziariști francezi cu următoarea temă: În ziua de 2 octombrie s-a hotărât să se facă alegerea preotului, care să conducă biserica ortodoxă română din Paris. Această zi coincide cu ziua internațională a păcii. În legătură cu aceasta, se poate scoate în evidență, odată mai mult, atitudinea autorităților franceze față de fasciștii români care, pe teritoriul Franței, umblă în voie, își au publicațiile lor și se dedau la acte de huliganism, provocând incidente cu alte grupuri de trădători și fasciști, în timp ce cetățenii români democrați sunt expulzați, iar publicațiile progresiste sunt interzise fără motiv. Se mai poate scoate în

evidență că, în fond, incidentul de la biserica română din Paris este provocat de o luptă ce se dă între două grupuri de trădători. Prin provocări, precum cel petrecut la biserica din Paris, aceștia urmăresc întărirea rămășițelor fasciste fugite din România de teama răspunderilor și care și-au găsit un refugiu binevoitor pe teritoriul Franței sub oblăduirea autorităților franceze”⁴⁴. Desigur că ultima parte a raportului reflectă cât se poate de bine modul în care autoritățile comuniste de la București, prin legația de la Paris, înțelegeau să manipuleze și să distorsioneze problematica bisericii din capitala franceză, strategie pe care o vor aplica de-a lungul a câtorva decenii de lupte pentru acapararea lăcașului de cult.

Alături de încercarea de pacificare a comunității românești de pe Jean de Beauvais, mitropolitul Visarion venise la Paris și cu gândul de a pune pe picioare „Episcopia românilor din Străinătate”, pe care o înființase în ianuarie 1945, în Austria⁴⁵. Venise de la sanatoriul din Lungano, după ce, cu sprijinul preotului Moraitakis, încercase să plece într-o mănăstire de pe insula Cipru, dar în iulie 1949 nu primise viză de la autoritățile britanice de ocupație. Motivul: mitropolitul refuzase să meargă la Londra, pentru a gira eparhia înființată la 10 aprilie 1949, la Salzburg, și al cărei titular fusese ales preotul Vasile Leu⁴⁶. Mitropolitul susținea într-o scrisoare către preotul Moraitakis că responsabil pentru eșecul plecării sale în Cipru era preotul Leu, pentru că nu-i dăduse binecuvântarea și acordul de a-l numi unicul ierarh al românilor din exil⁴⁷.

De altfel, încă din aprilie 1949, mitropolitul se gândea ca Eparhia sa să o atârne canonic de Patriarhia Ecumenică sau de cea a Ierusalimului, în acest sens rugându-l pe prietenul său, preotul Moraitakis, să tatoneze cu demnitarii din aceste două scaune apostolice⁴⁸. Încercările mitropolitului Visarion de atârnare canonică erau justificate, deoarece, după separarea comunității românești din Paris de Patriarhia Română, era nevoie de o oblăduire eparhială. Din acest motiv, mitropolitul va intra în conflict canonic cu locotenentul de episcop Vasile Leu, sprijinit de

---

⁴⁴ AMAE, fond Problema 70-71, Franța, vol. 11, f. nenum.

⁴⁵ În acest sens, a se vedea Adrian Nicolae Petcu, *Mitropolitul Visarion Puiu și organizarea bisericească a românilor din exil*, în „Valori pășcănene”, an I, nr. 2, decembrie 2006, pp. 24-33.

⁴⁶ *Preotul Constantin Moraitakis*, doc. 11, pp. 203-204; *Ibidem*, doc. 18, p. 213; mai înainte, mitropolitul încercase să plece în America, pentru a rezolva vacanța eparhială care împlinise 10 ani. Le fel, autoritățile americane s-au opus, spunând mitropolitul, din cauza „piedicilor puse de agenții români” (*Ibidem*).

⁴⁷ *Ibidem*, doc. 13, p. 205.

⁴⁸ *Ibidem*, doc. 9, p. 201.

Biserica Anglicană și de Consiliul Mondial al Bisericilor. Însă, Vasile Leu și prietenul său, Florian Gâldău, aveau probleme de ordin moral și politic. Mitropolitul Visarion știa foarte bine că Leu fusese inspector în Ministerul Cultelor din guvernul Petru Groza, din acest motiv catalogându-l „comunist”⁴⁹.

Prin urmare, principalul obstacol de care s-a lovit mitropolitul Visarion în activitatea sa la Paris a fost prezența acestui așa-zis episcop Vasile Leu, care își aroga jurisdicția canonică asupra comunităților românești din Apusul Europei. Leu era susținut inclusiv de Comitetul Național Român. Practic, în acest moment se crease un conflict de ordin canonic pe aceeași jurisdicție bisericească. Conflictul începuse în mai 1949, când Leu îl vizitase pe mitropolit la Lugano, pentru a-l convinge să-i cedeze jurisdicția și să-i gireze eparhia înființată cu o lună înainte la Salzburg. Totodată, Leu încercase să-l ia pe mitropolitul Visarion la Londra, pentru a avea siguranța că bătrânul ierarh nu-i va pune în pericol opera de organizare eparhială⁵⁰.

Cu toate acestea, la 9 septembrie 1949 mitropolitul Visarion reușea să înregistreze „Eparhia românilor din străinătate”, cu sediul la Biserica Română din Paris, ca asociație culturală, în conformitate cu legislația franceză⁵¹. De asemenea, mitropolitul a făcut cunoscut Regelui Mihai mutarea acestei eparhii la Paris, dar Casa Regală a împins responsabilitatea problemei către Comitetul Național Român, considerat guvernul român din exil⁵². Astfel, CNR-ul s-a folosit de autoritatea pe care o avea pentru a submina activitatea mitropolitului Visarion Puiu și a o gira pe cea a pseudo-episcopului Vasile Leu. Din acest motiv, Leu și-a permis să afișeze pe ușa bisericii românești din Jean de Beauvais anunțul că în data de 13 octombrie 1949 va săvârși parastasul pentru defunctul Gheorghe Niculescu-Buzești, deoarece era convins că biserica va fi

---

⁴⁹ *Ibidem*, doc. 10, p. 202.

⁵⁰ A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 34. Conform unui memoriu scris în decembrie 1949 de către Florian Gâldău, se pare că la 5 septembrie 1949 a existat un plan al grupului Leu-Gâldău de a-l lua de la Paris pe mitropolitul Visarion și a-l duce la Londra (*Ibidem*, pp. 43-44). După refuzul mitropolitului și de această dată, cei doi clerici, Leu și Gâldău, au lansat în exil o campanie de calomnii, prin care se susținea că bătrânul ierarh ar fi paralizat și, deci, neputincios pentru a conduce o eparhie (*Ibidem*).

⁵¹ O. Bozgan, *op. cit.*, p. 58; A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 198. Statutul asociației a fost publicată în „Journal Officiel de la République Française”, nr. 240, luni și marți, 10-11 octombrie 1949, p. 10251 (cf. *Ibidem*).

⁵² A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 196-198.

deschisă în urma intervențiilor reprezentanților CNR din Paris la oficialitățile statului francez. Slujba de parastas s-a ținut la data stabilită, însă în absența preotului Vasile Boldeanu și a corului (susținători ai mitropolitului Visarion), iar după puțin timp poliția franceză a sigilat din nou lăcașul de cult⁵³.

După închiderea Bisericii din Jean de Beauvais a urmat o amplă campanie de denigrare la adresa mitropolitului Visarion, pornită dinspre lideri ai CNR-ului și dinspre cei doi clerici Leu-Găldău. Cei din CNR considerau că mitropolitul era susținut de către membrii Gărzii de Fier și că dorea să-și impună în mediul exilului românesc o eparhie creată pe teritoriul Germaniei naziste, de aici fiind doar un pas pentru a-l considera „colaboraționist nazist”. Totodată, pseudo-episcopul Leu a lansat în mediul exilului românesc falsă idee că mitropolitul avea în vedere organizarea eparhiei pentru ca mai apoi să o alipească Romei⁵⁴. De altfel, o astfel de idee o răspândea Leu în mediul exilului românesc încă din august 1949⁵⁵. Mai grav este faptul că etichetele de acest gen, în fond calomnii, l-au urmărit permanent pe mitropolit până la sfârșitul vieții. Se pare că, din cauza acestei campanii de calomnii, cei doi clerici au fost caterisiți de către mitropolitul Visarion, decizie pe care ar fi anunțat-o în primul număr al „Buletinului Eparhiei Românilor din Străinătate”, apărut în octombrie 1949, la Paris⁵⁶. Totodată, la 20 octombrie 1949, arhimandritul Martinian Ivanovici a fost caterisit pe o perioadă de trei ani de către mitropolitul Visarion, pentru „schismă administrativă și nesocotirea autorității chiriarhale”⁵⁷.

Însă, tulburările de la Biserica Română din Paris erau atent monitorizate inclusiv la Consiliul Ecumenic al Bisericilor de la Geneva. La 28 septembrie 1949, secretarul general al acestui for, reverendul Visser`t Hooft, îi cerea lui Raoul Bossy, reprezentant al organizației CAROMAN (Comitetul de Ajutorare a Românilor Refugiați), să meargă la Paris, pentru ca împreună cu membrii CNR-ului să rezolve această problemă. Potrivit lui Bossy, se preconiza „numirea unui nou paroh apolitic și neutru în Rue Jean de Beauvais și desemnarea unui episcop al românilor ortodocși din Apus”. Însă, soluția era greu de aplicat, deoarece Bossy era de părere că

---

⁵³ *Ibidem*, p. 56.

⁵⁴ *Ibidem*, pp. 55, 56.

⁵⁵ Raoul Bossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940-9 iulie 1969)*, ediție îngrijită de Ion Mamina, București, Editura Enciclopedică, 2001, p. 393.

⁵⁶ Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 56.

⁵⁷ ABORP, dosar 1/1949, f. nenum.

mitropolitul Visarion Puiu, văzut ca fost membru al guvernului simist din exil, era susținut de legionari, dar mai ales de Vatican și de guvernul francez, în special de ministrul de externe Robert Schuman. În această dispută se afla noul-ales Victor Leu, cunoscut „candidat al anglicanilor”, oaspete în Anglia al arhiepiscopului Canterbury și susținut de Consiliul Ecumenic. Prin urmare, potrivit lui Bossy, „este deci o rivalitate între Vatican și Consiliul Ecumenic, între Arhiepiscopia din Paris și cea din Canterbury, între Paris și Londra, între legionari și «partidele democratice»”⁵⁸. De altfel, la 2 octombrie, însuși reverendul Brandreth de la Biserica Anglicană din Paris (rue Auguste Vacquerie 7) susținea că mitropolitul Visarion „ar fi deja catolic și ar purta reverende papistășești” și că ar fi refuzat să-l viziteze pe arhiepiscopul de Canterbury, deși primise viza engleză⁵⁹. Pe de altă parte, cu toată susținerea pe care o avea, Leu se confrunta cu piedici la hirotonire, venite dinspre mitropolitul Gherman de la Londra, exarh al Patriarhiei Ecumenice.

La 3 octombrie 1949, Bossy s-a întâlnit cu generalul Rădescu la Paris, unde printre altele au discutat și problema bisericii românești. Potrivit lui Bossy, Rădescu era de părere ca preotul Ivanovici să nu mai rămână la biserica din Jean de Beauvais, gândindu-se să fie numit Florian Gâldău, pe care însă Leu și-l dorea permanent la Londra. Un alt nume vehiculat de Rădescu a fost cel al lui Emilian Vasilovschi, fost slujitor al capelei românești de la Berlin, în timp ce Bossy l-a propus pe Ioan Surducu. În schimb, Rădescu a spus despre Surducu că era „un popă de țară”, deci incompatibil pentru Paris. Cât privește Episcopia, Rădescu ar fi afirmat: „să se descurce popii între dânșii”, mai ales că „nu vrea război deschis cu legionarii”⁶⁰.

A doua zi, 4 octombrie, la o întâlnire cu mai mulți lideri ai exilului românesc de la Paris, Bossy întâmpină opoziția lui George Răutu, membru al consiliului parohial, care pleda pentru păstrarea lui Ivanovici, deoarece îl considera „om cinstit”, susținând totodată că orice slujitor de pe Jean de Beauvais urma să fie doborât de către legionari, dacă nu ar fi fost omul lor⁶¹. Altfel spus, Răutu încerca să creeze imaginea unui pericol legionar care plana asupra bisericii românești.

Vedem că părerile erau împărțite între liderii exilului parizian, între soluția Leu și Ivanovici sau chiar prin aducerea preotului Ioan Truță

---

⁵⁸ R. Bossy, *op. cit.*, p. 394.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 394-395.

⁶⁰ *Ibidem*, pp. 396-397.

⁶¹ *Ibidem*, p. 397.

din America, la sugestia lui Virgil Venimin, orice pentru excluderea mitropolitului Visarion, pe care Bossy totuși nu-l considera trecut la catolicism⁶². Chiar și Regele Mihai a fost întrebat asupra unei soluții viabile. Însă, monarhul considera că problema este de competența Comitetului Național Român din America⁶³.

Cu toate acestea, mitropolitul Visarion Puiu avea susținători în rândurile comunității din Paris, care îi muștra pe reprezentanții CNR, pentru atitudinile lor politicianiste. De pildă, în toamna anului 1949, în ziarul „L' Action Roumaine”, care apărea la Paris, se arăta politicianilor din CNR că Biserica Română de pe Jean de Beauvais ajunsese un veritabil „bastion al partidelor dvs și din problema religioasă un articol electoral”. Se considera că, prin manifestările de opoziție față de organizarea unei eparhii a românilor din străinătate cu sediul la Paris, politicienii din CNR și din alte structuri similare din exil făceau jocurile bolșevicilor de la București („Trebuie oare, pentru a fi bun democrat, să fi trădat în prealabil ca bolșevic?”)⁶⁴.

De asemenea, preotul Vasile Boldeanu era convins că mitropolitul Visarion Puiu era ierarhul în jurul căruia exilul bisericesc românesc trebuia să se organizeze. Din acest motiv, la 2 noiembrie 1949 el a mers la Geneva, la Consiliul Ecumenic, pentru a pleda în favoarea acestuia, arătând totodată statutul necanonic al episcopului ales Victor Leu⁶⁵.

În toată această perioadă, biserica românească de pe Jean de Beauvais a rămas închisă. În urma unei decizii a Tribunalului Civil al Senei, trebuia ca în data de 11 noiembrie 1949 să se aleagă un nou consiliu parohial, sub supravegherea reprezentanților statului francez. Alegerile au fost amânate pentru 23 noiembrie, apoi *sine die*, deoarece un grup de români, apropiat de fostul consiliu parohial, la cererea CNR-ului, a protestat la autoritățile franceze în fața așa-ziselor încercări ale mitropolitului Visarion și ale susținătorilor săi de a produce un nou scandal⁶⁶. Din acest motiv, la 12 noiembrie 1949, mitropolitul scria preotului Constantin Moraitakis cum la Paris „a găsit o colonie română foarte amestecată. Deși văd toți că nu fac nici o politică, totuși am piedici

---

⁶² *Ibidem*, p. 398

⁶³ *Ibidem*, p. 399.

⁶⁴ Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 171.

⁶⁵ R. Bossy, *op. cit.*, p. 399.

⁶⁶ A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 55.

din partea englezilor, a legației sovietice [probabil a RPR, n.n.] și a diverșilor necredincioși politicieni de ieri, din țară⁶⁷.

În cele din urmă, problema bisericească de la Paris va fi tranșată tot la nivelul Casei Regale. La 10 ianuarie 1950, Bossy este chemat de către Regina-Mamă Elena la Lausanne, pentru discutarea principalelor probleme ale exilului românesc. În problema bisericească, Bossy notează în memoriile sale cum Regina Elena „nu admite un moment unirea cu Roma, de aceea nu acceptă ideea unei eparhii conduse de Visarion Puiu. Fiul ei simte la fel. [...] Mă întrebă cum am putea ieși din impasul în care ne aflăm. Îi propun formula mea: cu patriarhul ecumenic «primus inter pares» al patriarhilor ortodocși, constatând că biserica ortodoxă română din exil a rămas fără păstor, să-i desemneze un episcop sau locotenent de episcop. Regina pare de acord, mai ales când îi spun că patriarhul Athenagoras este cetățean american și a păstorit 20 ani în Statele Unite. Va vorbi cu Mihai în acest sens⁶⁸.

Se pare că ideea lui Bossy a prins contur, deoarece, în februarie 1950, secretarul general al Consiliului Ecumenic ar fi discutat cu patriarhul ecumenic, care se arătase dispus să ia sub ascultare Biserica românească, dacă Regele Mihai și CNR-ul i-ar fi cerut. La fel susținea și mitropolitul Ghermanos al Londrei, după ce românii de la Paris ar fi cerut intrarea sub omoforul Constantinopolului⁶⁹.

Totodată, campania împotriva mitropolitului în exil continua, în scopul eliminării definitive din cercurile exilului parizian. La începutul anului 1950, Constantin Vișoianu va iniția o campanie de denigrare, pe motiv că mitropolitul nu era autorizat nici de CNR, nici de Rege să înființeze vreo mitropolie în exil, că nu mai avea nici o calitate bisericească, în urma caterisirii și că în vremea războiului ar fi deținut funcția de membru al guvernului simist de la Viena. La fel se exprima și George Răut, membru al „Asociației culturale Române din Paris”, sub egida căreia funcționase biserica din Jean de Beauvais, la 13 ianuarie 1950, când intervenea la Ministerul Afacerilor Externe francez împotriva bătrânului ierarh⁷⁰.

Alături de marginalizarea la care era supus de către liderii CNR-ului, tot la începutul anului 1950 mitropolitul Visarion Puiu a mai primit o lovitură. Considerat instigatorul tulburărilor de la Biserica Română din

---

⁶⁷ *Preotul Constantin Moraitakis*, doc. 13, p. 205.

⁶⁸ R. Bossy, *op. cit.*, p. 402.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 403.

⁷⁰ A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 163-166.

Paris și văzut ca un potențial inamic al regimului comunist de la București în opera de organizare bisericească din apusul Europei, în urma presiunilor venite dinspre mediul politic, la 28 februarie 1950 a fost caterisit de către Sinodul BOR⁷¹. Lovitura dată mitropolitului a fost mare, deoarece, astfel, el își pierdea comuniunea euharistică cu scaunele apostolice, care se aflau în afara lagărului socialist și adoptaseră o poziție prudentă în raporturile cu Bisericele ortodoxe din statele comuniste.

Cu toată susținerea pe care o avea din partea membrilor comunități românești dornici să aibă un lăcaș de cult în care slujbele să se desfășoare potrivit tipicului bisericesc și în spirit irenic, în februarie 1950 mitropolitul Visarion a fost obligat de către autoritățile franceze să părăsească Parisul, cu interdicția de a mai reveni în Île-de-France și în departamentele împrejmuitoare. Astfel, el a ajuns în sudul Franței. La 18 martie 1950, de la Cannes, mitropolitul Visarion scria preotului Vasile Boldeanu că nu va trimite o pastorală la sărbătoarea Paștilor, deoarece cea de Anul Nou nu fusese publicată. De asemenea, bătrânul ierarh afirma că nu era dispus să se mai întoarcă la Paris, pe motiv că „nu-i poate binecuvânta” pe cei care au permis închiderea bisericii, chiar dacă o vor redeschide și îi vor obliga „pe cei trei popi ticăloși” să evacueze casa parohială⁷². De la 1 octombrie 1950 a fost găzduit într-o abație catolică din Thèoule-sur-Mer, la 10 km de Cannes⁷³.

La Paris, Biserica românească a fost deschisă cu acordul administratorului judiciar Jacob Wiell doar pentru anumite solemnități religioase. De pildă, la hramul Sfinților Arhangheli din anul 1950, în biserică a slujit preotul Martinian Ivanovici, în prezența a aproximativ 90 de persoane⁷⁴.

Biserica română a fost redeschisă abia în aprilie 1951, la praznicul Paștilor, ca slujitor al bisericii fiind numit preotul Virgil Pârvănescu. Acest slujitor fusese ales la Biserica românească de pe Jean de Beauvais la insistențele CNR-ului, după ce organizația Caroman, condusă de Raoul Bossy, intervenise la Crucea roșie iugoslavă, pentru a-l elibera din lagăr⁷⁵.

Ulterior, la 30 martie 1952 au avut loc alegeri, în urma cărora au rezultat cinci episcopi: Mircea Eliade, Nicolae Dianu, Leon Negruzzi,

---

⁷¹ „BOR”, nr. 3-6, martie-iunie 1950, pp. 296-297.

⁷² Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944-1963)*, vol. 1, Pașcani, Editura Moldopress, 2002, doc. 11, pp. 112-113.

⁷³ *Ibidem*, doc. 16, pp. 119-120.

⁷⁴ *Ibidem*, doc. 14, p. 117

⁷⁵ R. Bossy, *op. cit.*, p. 419.

Eftimie Gherman și Ion Stăncescu, ca secretar. Astfel, Biserica românească din Jean de Beauvais a fost redeschisă cultului permanent⁷⁶.

În urma acestei reconstituiri de fapte și evenimente pe care Biserica Română de la Paris le-a cunoscut în primii ani de după al Doilea Război Mondial, am putea spune că statutul lăcașului de cult a fost disputat într-un context extrem de nefavorabil, cauzat începerii Războiului Rece, între un regim politic ateist și un exil fracționat între diverse interese partinice, care practic le moștenea din țară și, în mod evident, aducea deservicii unei vieți religioase normale. Firește că demersul de față nu se pretinde unul exhaustiv, ci este doar debutul unei cercetări, care se va desfășura inclusiv prin consultarea arhivelor păstrate la Biserica Română de la Paris și a celor provenite de la Comitetul Național Român din Statele Unite.

---

⁷⁶ A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 174.

Radu Ștefan VERGATTI
Cristina Narcisa VERGATTI

**Ultimul decan al baroului Dolj:
avocatul Eliodor E. Vergatti¹ (1886-1957)
- o comemorare -**

**The last dean of the Dolj bar:
lawyer Eliodor E. Vergatti (1886-1957)
- a commemoration -**

In this study are presented aspects of the life of the last dean of the Dolj Bar, lawyer Eliodor E. Vergatti. The information comes from the family documents, National Archives, and the follow-up files currently in the CNSAS, relating to the last two years of his life and his death. We wanted to highlight in this short article the personality of the last decan of the Doljean Bar, a remarkable figure for Romanian law and culture, commemorating it 60 years after its tragic disappearance.

Etichete: avocat, viață politică, fișă personală, Securitate
Keywords: lawyer, political life, personal file, Security

Imediat după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, în Craiova, pe str. Unirii, pe terasa Cofetăriei Borănescu, stătea un grup de avocați vârstnici din oraș, punând țara la cale. Între ei se găseau Săvoiu, Popilian, Fortunescu, Vergatti. Cel din urmă era un om cu părul alb, cu ochi căprui profunzi, cu ten smead, buze pline, arcuite într-un surâs permanent.

Nu era prea înalt, dar impunea prin statură, vorbea tare, avea o voce răsunătoare, al cărei timbru putea fi recunoscut ușor de la depărtare. Era una dintre calitățile care-l făceau să fie apreciat între avocații craioveni. Glasul lui răsunase când își văzuse nepotul, pe Radu², trecând pe stradă de la școală spre casă. Îl chemă pentru a-i oferi o prăjitură „Di Granda”. Îi făcea plăcere, căci era fiul nepotului său, avocatul bucureștean Alexandru Vergatti³. De multe ori îi povestea băiețelului despre tatăl său și-i spunea

---

¹ Eliodor E. Vergatti, ca și tatăl său senatorul Eliodor I Vergatti, figurează în text și, uneori și în Monitoare Oficiale și în dosarele CNSAS, alte acte oficiale utilizate în prezentul text cu mai multe grafii: Eliodor sau Eleodor, Vergatu, Vergatti sau Vergati.

² Unul dintre cei doi autori ai articolului de față, Radu Ștefan Vergatti (n. 10 decembrie 1937). Bunicul său Ioan (Jean) Vergatti era frate cu avocatul Eliodor E. Vergatti.

³ Avocatul Alexandru Vergatti (1911-1996) era fiul lui Ioan (Jean) Vergatti și vom

că-i dorește să devină și el avocat.

Pasiunea pentru profesie a lui Eliodor E. Vergatti era de înțeles. Descindea dintr-o veche familie de avocați olteni. Strămoșii lor din fostul județ Romanați, din Caracal, făceau parte din categoria socială a boierimii, descinzând direct din boierimea care-l înconjură pe Matei Basarab (1632-1654). În veacul al XVIII-lea: „*Cea mai mare parte din domnii fanarioți și cea mai mare parte din familiile ce'i însoțiau la venirea lor în principate nu erau Greci, cum îi numesc unii chronicari, ci Italieni (Mavro-cordatti, Mauro (Cozoni), Vergatti, Lapatti, Calligari, Lahovari, Pardicari, Ventura, Cosadini, Sordoni, Plaghiano, Morusi, Carussi, Coressi, Verussi, Derussi, Leventi, Cerlenti, Cincu, Geni, Notara și alții)*” sèu *Români din Macedonia (Vlahuți, Darvari, Dissescu, Țeva, Musicu, Goga, Moscuna, Ciomaga, Cianaca, Boscu, Castrișu, Aurelu, Duca, Verghi, Giuvara, Dumba, Patciura, Bardaca, Viliu, Tulea, Venetti și alții) după cum ne-o spune semnificațiunea și terminațiunea numelui lor. Dér atât cei d'ântâiu cât și cei din urmă erau greciți: naționalitatea lor sburase cu ocasiunea creșterii lor prin școlile grecesci din Constantinopole*⁴.

Fie că Ion Brezoianu – autorul citatului – are dreptate sau nu, în mod sigur o parte dintre familiile menționate de el erau net românești, chiar împământenite, cu sentimente profund românești.

În anul 1795 familia Vergatti se găsește menționată în scris ca familia Vărgatu, între ctitorii Bisericii Domnești din Caracal (fostul Județ Romanați) cu hramul Intrarea în Biserică. În aceeași calitate, în aceeași perioadă, vor fi întâlniți și ca epitropi în Balș.

Unul dintre membrii ei a plecat la studii în orașul italian Padova. Acolo numele a fost menționat ca Vergatti. Fiind aplecat spre studiu, și-a obținut repede diploma de licență în științe juridice.

Ioan Vergatu (Vergatti) a revenit în Principatul Dunărean al Valahiei. A început să practice avocatura în Oltenia. Era o epocă frământată între revoluția condusă de Tudor Vladimirescu (1821) și războiul ruso-turc (1828-1829) încheiat prin pacea de la Edirne (august 1829). Ca urmare a tratatului de pace, până la achitarea despăgubirilor de război, rușii au ocupat Principatele Dunărene. Au impus aici o administrație militară în frunte cu generalul Pavel Kisseleff. Acesta, pentru a governa în mod

---

vorbi pe scurt despre ei mai târziu în textul de față.

⁴ Ioan Brezoianu, *Vechile Instituțiuni ale României (1327-1866), cu un appendice extras din mai mult de ua sută chrisobuli, spre limpedirea cronologiei a domnitorior Țării românesci, pe secolii XIV, XV și XVI*, Typ. Stefan Mihălescu, București, 1882, p. 116-117.

eficace, a impus un ansamblu de norme numite Regulamente Organice.

Prin articolele 224-226 din Regulamentul Organic pentru Țara Românească s-au reglementat și aspecte legate de cei care puteau să practice profesiunea de avocat. Astfel, aceștia trebuiau să-și înscrie numele în condica cancelariei Departamentului Dreptății și puteau practica după ce primeau o așa-numită carte de slobozenie⁵.

Ca urmare, imediat s-au precizat numele aceluia care aveau dreptul să practice profesia de avocat.⁶

Între avocații de pe lângă Divanurile ot Craiova s-a aflat și Ioan Vergatti. S-a remarcat ca un avocat extrem de activ. A participat la o serie de procese mari pentru grănițuirea moșiilor. Pot da aici ca exemplu procesul între familiile Obedeauu și Berindey. Avocatul Ion Vergatti a fost reprezentantul familiei Obedeauu și a câștigat procesele. Pe lângă ocupația de avocat, el mai practica și negoțul, ca bogasier. Dintr-un document din 12 ianuarie 1835 de la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Dolj aflăm că a cumpărat un loc de casă în orașul Caracal și o vie a fraților Scarlat și Alexandru Murgășanu, 10 stânjeni de moșie în hotarul Slăveni, cu suma de 1150 lei⁷. Aflăm din nou știri despre el dintr-o carte de judecată a Judecătoriei Județului Romanați, într-o pricină privind cumpărarea de mai sus. Jalba era formulată de Alecu Murgășanu care cerea drept de protimissis asupra locului pe care i-l vânduse lui Enache Bogasierul Vărgatu (= Ianache/Ioan Vergatti)⁸.

Ca urmare a vieții sale înțelepte, care l-a făcut să se afirme în Craiova și în întreaga Oltenie, în octombrie 1846, domnul George Bibescu (1842-1848) i-a emis diploma pentru rangul boieresc de pitar⁹, la 24

---

⁵ Colecțiunea vechilor legiuiri administrative sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I, Întreprinderile Eminescu S.A., București, 1944, p. 107.

⁶ Lista primilor 22 avocați care țineau de Divanul de București a fost publicată în „Gazeta Oficială” a Principatului Valahiei din 30 septembrie 1830. În finalul acestei Porunci a Marelui Logofăt al Dreptății (atunci Iordache Goleșcu), se făcea mențiunea: *Iar pentru ceilalți pe la celelalte județe la Divanurile ot Craiova mai în urmă se vor face cunoșcuți prin Gazetă.*

⁷ Arhivele Naționale, Serviciul județean Dolj, colecția Documente, pachetul CCCXXXVI/4, semnalat de dl. prof. Dinică Ciobotea, cărui-i mulțumim și pe această cale.

⁸ Idem, pach. CCCXXXIV/5.

⁹ „Noi, Gheorghie Dimitrie Bibescu, Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn și Stăpânitor a toată Țara Românească, Având în vedere suma slujbelor ce a săvârșit Ioan Vergatu, precum și Artic. VI din legiuirea rangurilor, am bine-voit și l'am

octombrie 1846. A fost și o recunoaștere a meritelor lui personale și o reîntărire a rangului de familie boierească existentă, întrucât „membrii familiilor vechi boierești sunt trecuți direct la pitari, iar oamenii noi la conțopiști”¹⁰.

El a putut astfel, printr-o viață de muncă, să deschidă poarta reușitei pentru fiul său, Eliodor Vergatti, pe care-l vom numi Eliodor I (28 martie 1838 - ? 1900). Și acesta s-a dedicat tot avocaturii. Mergea pe un drum bătătorit. La 22 mai 1865 avocatul Eliodor Vergatti i-a apărat în instanță pe moșnenii Soreni, din Valea lui Soare¹¹.

A fost avocat de curaj, căci a început procesul pentru moșneni în anul 1862, în preajma promulgării legii secularizării averilor mănăstirești (1863) și a înfăpturii reformei rurale (1864) din timpul domniei lui Al. I. Cuza (1859-1866).

Din anul 1871, Eliodor I va intra în viața politică în gruparea care se situa în jurul lui Ion C. Brătianu. A fost unul dintre participanții la întrunirea de la Mazar-pașa, unde s-a format Partidul Liberal¹².

înălțat în rang de Pitar, cu carile s-a trecut și în Arhondologie. Drept-aceia, spre a fi știut și cunoscut la toți de obșce sub putirea acestui rang, îi s-a dat această a Noastră Domnească Diplomă încredințată cu a Noastră mare pecete și iscălitură. În Orașul București scaunul Domniei Noastre, în a douăzeci și patruzele zi a lunii Octomvrie, anul mântuirii una mie opt sute patruzece și șase, în al patruzele an al Domniei Noastre. (urmează semnăturile domnului, secretarului statului, n.n.) S-a trecut în Condica Secretariatului Statului sub nr. 2349” (cf. Diploma de reconfirmare a boieriei lui Ioan Vergatti (Vărgatu), emisă în temeiul art. VI din Legea Rangurilor înregistrată la Secretariatul Cancelariei Domnești a Țării Românești sub nr. 2346 din 24 octombrie 1846 (aflată în arhiva familiei), semnată de domnul Gheorghe Dimitrie Bibescu (1842-1848); A se vedea și mențiunea în Arhondologie la Paul Cernovodeanu, Irina Gavrila, *Arhondologiile Țării Românești de la 1837*, Muzeul Brăilei, Ed. Istros, Brăila, 2002, p. 167. Practic, a fost o reconfirmare a rangului de veche familie boierească existentă.

¹⁰ *Ibidem*, p. 11.

¹¹ Cf. „Bulletinul Curții de Cassațiune și de Justiția a Principatelor Unite Române”, tom. IV, Annullu 1865, no. 112, p. 232-234 (reprodus după volumul primit la 1 mai 1926 de Biblioteca Facultății de Drept Harvard (Harvard Law School Library).

¹² Între ianuarie-mai 1875, în casele fostului maior englez Stephen Lakeman (numit Mazar pașa), în București, s-au întrunit frunțașii liberalilor care la 24 mai 1875 au declarat constituit Partidul Liberal (cf. Gheorghe Platon, V. Russu, Gh. Iacob, *Cum s-a înfăptuit România Modernă: o perspectivă asupra strategiei dezvoltării*, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 1993, p. 131).

După ce în anul 1869 figurează ca membru al societății Transilvania¹³, doi ani mai târziu, în anul 1871 a fost ales deputat și din 1879 senator.

Ca membru al adunării parlamentare a României, la 9 mai 1877 a fost unul dintre cei 79 oameni politici români care au votat independența României¹⁴.

S-a afirmat în viața politică a țării ca reprezentant al aripii liberale progresiste. Dovadă în acest sens sunt foarte numeroasele luări de cuvânt în parlament¹⁵, răspunsuri la mesajul tronului¹⁶, propuneri legislative¹⁷ etc.

Din ceea ce a avut ca zestre soția sa Matilda (născută Ghețoiu, cu care s-a căsătorit la 31 ianuarie 1869) și din banii pe care i-a putut aduna din munca de avocat a avut posibilitatea să cumpere, printre altele, moșia Gorgănașu din marginea orașului Balș¹⁸. Ea a ținut foarte mult să aibă o moșie acolo deoarece familia avea un mic conac și era una din ctitorile bisericii locale.

Din căsătoria cu Matilda Vergatti s-au născut patru copii:

- Zenobia, născută în 1869, măritată cu profesorul universitar de silvicultură Petre Antonescu;

- Dimitrie (Mitiuță), născut în 1873

- Ioan (Jean) Vergatti, născut în 1876

- Eliodor (al II-lea), născut la 1 februarie 1886

Singurul fiu care i-a mers pe urme a fost mezinul Eliodor.

Îl voi numi Eliodor II (sau Eliodor E.) Vergatti pentru a fi mai

---

¹³ Cf. „Transilvania, Fôia Asociațiunii transilvane pentru litaratur'a romana și cultur'a poporului romanu”, Brasiovu, Anulu II, Nr. 8, 15 aprilie 1869, p. 91.

¹⁴ Cf. George D. Nicolescu, *Parlamentul Român 1866-1901. Biografii și portrete*, I. V. Socecu, București, 1903, p. 298. Lista participanților a fost publicată în ordine alfabetică.

¹⁵ *Ibidem*, p. 241, 298, 321, 374; „Tribuna Poporului”, Anul III, nr. 57, marți 23 martie/4 aprilie 1899, p. 2 (aceasta din urmă este probabil una dintre ultimele luări de cuvânt în parlament înainte ca Eliodor I Vergatti să moară).

¹⁶ Cf. *Cuventarea Domnului Eliodor Vergati, Senatorul Col. II de Romanați Cu ocaziunea respunsului la Mesagiul Tronului în ședinția Senatului de la 21 Decembrie 1896*, Tip. N. I. Macavei & Comp., Craiova, 1896.

¹⁷ Spre exemplu, „Revista israelită”, Anul II, No. 4, 15 martie 1887, (București), p. 94, în care este menționat Senatorul Eliodor Vergatti care a făcut o serie de amendamente pragmatice la Legea de împământenire cu dispensă de stagiu.

¹⁸ Cf. ANIC, Col. Hotărnicii 1700-1915, Inv. 2470, Hotărnicia Moșiei Gorgănașu a lui Eliodor Vergatti, 1870, 6 f.; Astăzi, fosta sa moșie Gorgănașu este cuprinsă în teritoriul orașului Balș.

ușor de urmărit.

În anul 1906, la vârsta de 20 ani, Eliodor II a absolvit Facultatea de Drept a Universității din București. La 9 august 1907 s-a înscris în Baroul Dolj, cu sediul în Craiova¹⁹.

De la începutul carierei avocatul Eliodor E. Vergatti a făcut impresie bună, inclusiv prin susținerea de conferințe în fața avocaților, magistraților și a publicului craiovean²⁰.

A continuat să lucreze pe linia afirmării în viața publică din Craiova și a scris constant în reviste de specialitate, cum au fost Justiția Olteană, Justiția Craiovei etc.

Completarea imaginii de om activ a realizat-o avocatul Eliodor E. Vergatti prin intrarea sa în viața politică. Nu a mers pe linia deschisă de tatăl său, un liberal convins, apropiat de Ion I. C. Brătianu. Eliodor E. Vergatti s-a înscris inițial în gruparea politică a conservatorilor în frunte cu Alexandru Marghiloman²¹. A rămas membru al acesteia până când s-a autodesființat, apoi reorientându-se, a mers pe linia trasată de tatăl său. A aderat la Partidul Liberal, aripa Ion I. C. Brătianu. Constant s-a pronunțat împotriva nou apărutei mișcări comuniste. O privea ca pe o acțiune politică falimentară, care îmbrăca dorințe și planuri politice ale Rusiei de a cucerii întreaga Europă și apoi lumea. Practic, se reluau ideile irealiste ale lui Karl Marx de a se ajunge la revoluția mondială. Eliodor II nu a crezut în asemenea fantasmagorie și a combătut-o.

Poziția sa, credința profundă în Dumnezeu, care l-a animat toată viața, au făcut ca în anul 1914 să fie numit episcop al mării biserici Madona Dudu din Craiova. A fost și șeful contenciosului acestei biserici, poziție din care a demisionat în anul 1947²², când a fost și exclus din barou de comuniști.

În vederea întăririi prestigiului și a reputației de seriozitate în societate, în anul 1912 s-a însurat cu Elena Ecaterina Murgășanu (numită în

---

¹⁹ Cf. George Mil. Demetrescu, *Istoria Baroului Dolj de la 1864-1928*, ed. II, text îngrijit și postfață de Bianca Maria Carmen Predescu, Ed. Aius, Craiova, 2015, p. 327, 337.

²⁰ Spre exemplu conferința *Retractul litigios se poate exercita și de reclamant într-o acțiune în revendicare?*, Conferință susținută la Baroul Dolj la 11 ianuarie 1909 (*ibidem*, p. 146).

²¹ Cf. *Manifestația conservatorilor doljeni*, în ziarul *Protestarea*, Anul I, No. 16, Duminecă 14 Septembrie 1915, p. 2.

²² În 1947 a demisionat din poziția de șef al contenciosului Bisericii Madona Dudu din Craiova (cf. „Monitorul Oficial” nr. 248/27 octombrie 1947, p. 9602).

familie Lineta) – și ea dintr-o veche familie olteană boierească. Din căsătoria lor aveau să rezulte doi copii: un băiat, Lelius Vergatti, născut în anul 1912 și o fată Elena Vergatti, născută în anul 1914, din păcate moartă în 1920, bolnavă de tuberculoză.

În timpul Primului Război Mondial Eliodor E. Vergatti a fost mobilizat în grupul de ofițeri care lucra în domeniul administrativ. A fost greu încercat de pierderea fratelui său major Ioan (Jean) Vergatti²³. Acesta a pierit în 1918, când însoțea al doilea transport al tezaurului Regatului României în Rusia. Eliodor știa că Ioan Vergatti, care lucra în Corpul de Control al Băncii Naționale a României, se opusese să se ducă al doilea transport în Rusia. Cuvântul lui nu a fost ascultat²⁴.

În perioada interbelică prestigiul lui Eliodor E. Vergatti a sporit. În anul 1928 a participat la Congresul Național al Avocaților ale cărui lucrări s-au desfășurat la Craiova. În cadrul lui a luat de mai multe ori cuvântul. Totodată a fost unul dintre avocații care au pledat împotriva comunismului. În această situație i-a avut adversari pe Lucrețiu Pătrășcanu și pe cumnatul acestuia Petre Pandrea. Saga familiei spune că în anul 1936 la Craiova, Eliodor E. Vergatti a refuzat să pledeze în procesul Anei Pauker și al tovarășilor ei. L-a recomandat pe avocatul procomunist Radu Olteanu²⁵, o rudă îndepărtată a sa.

---

²³ Cf. Cristian Păunescu, Brândușa Costache, *Funcționari B.N.R. În primul război mondial – Jurnalul de front al lui Ștefan Constantinescu*, www.bnr.ro/DocumentInformation.aspx?idDocument=22072&directLink=1, (consultat 1 iulie 2017).

²⁴ Eliodor E. Vergatti a scris o carte despre modul în care s-a decis transportarea tezaurului României în Rusia. El a relatat o serie de amănunte pe care le știa de la fratele său, era șeful Corpul de Control al Băncii Naționale. Din păcate, faptele reale descrise de Eliodor în legătură cu tezaurul nu se mai găsesc și nici nu au fost publicate în alte cărți de specialitate. Lucrarea lui Eliodor a fost distrusă odată cu alte hârtii din arhivele lui (cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 16). Mulțumim pe această cale distinselor doamne director Laura Stancu de la CNSAS și tuturor membrilor acestei instituții pentru eforturile lor de a ne îndruma în cercetare.

²⁵ Despre avocatul Radu Olteanu în *Istoria jurnalismului în România în date, Enciclopedie cronologică*, volum coordonat de Marian Petcu, Ed. Polirom, București, Iași, 2012, p. 1936 (unde avem date despre activitatea comunistă a avocatului Radu Olteanu, care era redactor responsabil al publicației "Buletinul Grupului Avocaților Democrați" editată sub îndrumarea P.C.R., interzisă după 31 martie 1936; tot despre activitatea lui Radu Olteanu în calitate de avocat al personalităților comuniste, v. Dan A. Lăzărescu, *Confesiuni. Dialoguri realizate de*

Cu un an înainte, în 1935, la 19 octombrie și respectiv 9 noiembrie, fusese adoptată o decizie Baroului Dolj de instituire a unei taxe de solidaritate. Aceasta ar fi urmat să se aplice onorariilor percepute de avocați pentru serviciile de notariat, drept o cale de redresare a situației financiare a multor avocați loviți de criza dintre anii 1929-1933.

Măsura a fost considerată drept „comunistă” de o mare parte a avocaților, nu doar din Baroul Dolj. Însă, având în vedere că acesta din urmă adoptase hotărârea de impunere a taxei de solidaritate, câțiva avocați fruntași din Baroul Dolj au decis să atace în instanță măsura. Unul dintre ei a fost Eliodor E. Vergati²⁶. Ca urmare, Uniunea Avocaților din România a decis să intervină, interzicând astfel de măsuri sindicaliste la nivelul întregii țări.

În acei ani interbelici Eliodor E. Vergatti, divorțat de Lineta Murgășanu, s-a recăsătorit cu Clemence Măinescu. Din această a doua căsătorie s-a născut în anul 1922 un băiat, pe care l-a botezat tot Eliodor (alintat Licuță²⁷). Și noua soție făcea parte dintr-o veche familie boierească olteană, înrudită cu neamurile Oteteleșanu, Argetoianu și Tătărescu²⁸.

În anul 1930 Eliodor E. Vergatti a avut o satisfacție, căci fiul său major Lelius din prima căsătorie a promovat examenul de bacalaureat și a reușit al 13-lea la școala de ofițeri D. A. Sturdza din Craiova²⁹. Acesta se va remarca între camarazii lui, dovadă în acest sens fiind faptul că în anul 1941, când România a intrat în război împotriva URSS, militarii artileriști din regimentul în care se găsea Lelius Vergatti au declarat: „Când regimentul de artilerie din care făcea parte pleacă pe front, căpitanul Vergatti – comandantul bateriei a 6-a – își vede răsplătită munca și atitudinea sa prin cuvintele: Cu domnul Căpitan Vergatti mergem oriunde, fără frică. Și, în adevăr, Căpitanul Vergatti nu se dezmințe. În cotul Donului,

---

Radu Țoancă, Ed. Hestia, Oradea, 1997, p. 162; Robert Levy, *Ana Pauker: The Rise and Fall of a Jewish Communist*, University of California Press, Berkley, London, 2001, p. 287.

²⁶ Cf. M. Duțu, *O istorie a avocaturii române: De la origini până la Primul Război Mondial*, vol. 1, Ed. Economică, București, 2001, p. 306.

²⁷ A trăit între anii 1922-1999. A făcut și el obiectul urmăririi de către Securitate (cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, ff. 29-30).

²⁸ Cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 4.

²⁹ Cf. R. Șt. Vergatti, *Un erou ofițer român de artilerie în luptele de la Cotul Donului - Lelius Vergatti*, în vol. *Sfinți, eroi și martiri, Sesiunea națională de comunicări științifice, ed. I, Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, 9-13 septembrie 2015*, Editura Muzeului Militar Național Regele Ferdinand I, Craiova, 2015, p. 358-363.

la observatorul său înaintat, el stă neclintit zi și noapte, împreună cu câțiva dintre ostașii săi devotați”³⁰. Din nefericire, la 19 septembrie 1942, Lelius a murit eroic în luptele de la Cotul Donului. A fost răsplătit cu decorația Mihai Viteazul³¹.

Continuitatea avocaturii în familie nu s-a făcut prin băieții lui Eliodor E. Vergatti, ci prin nepotul său de frate, Alexandru Vergatti, fiul lui Ioan E. Vergatti. Alexandru Vergatti a ajuns un strălucit avocat pledant, o speranță a dreptului penal. Meritele sale profesionale au făcut ca în scurt timp, la propunerea lui Istrate Micescu, să fie ales prodecan al Baroului Ilfov. A plecat pe front și a luptat și el în Al Doilea Război Mondial, la Cotul Donului. Imediat după venirea regimului comunist, însă, în decembrie 1944, a fost înscris pe lista primilor 25 avocați excluși din Baroul Ilfov³².

Avocatul Eliodor II Vergati nu a putut pleca pe front, ca fiul și nepotul său. Datorită limitei de vârstă a fost trecut în retragere din cadrele armatei³³. Și-a continuat cariera de avocat în Craiova.

La 15 martie 1946 Ministerul Justiției i-a confirmat alegerea ca decan al Baroului Dolj³⁴.

Avea să fie ultimul decan al acestui barou înainte de desființarea tuturor barourilor din țară. În această calitate, între altele, a adoptat un regulament pentru funcționarea bibliotecii baroului. Era necesar. Mulți împrumutau cărți și nu le mai restituiau³⁵.

În 22 iunie 1947 a fost numit șef al contenciosului Epitropiei Bisericii Madona Dudu din Craiova³⁶. Din această poziție avea să demisioneze însă foarte repede, la 19 septembrie 1947³⁷.

Eliodor II Vergati trecea în acele zile printr-o perioadă extrem de

---

³⁰ Gh. Buzatu și colaboratorii (eds.), *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*, vol. IV, Editura B.A.I., Iași, 1995, p. 450.

³¹ Cf. R. Șt. Vergatti, *Un erou ofițer român de artilerie în luptele de la Cotul Donului – Lelius Vergatti*, loc. cit., p. 358-363; Slt. rez. Tudosie Ion, *Un eroic contraatac*, în revista „Sentinela”, An III, nr. 52, 27 Decembrie 1942, Număr special de Crăciun, p. 5.

³² „Scânteia”, 10 ianuarie 1945.

³³ „Monitor Oficial” nr. 33 din 9 februarie 1942, p. 870.

³⁴ Cf. *Istoria Baroului Dolj în documente (1911-1957)*, publ. de Baroul Dolj și Institutul de Studii Socio-Umane C. S. Nicolăescu-Plopșor, ediție îngrijită de dr. Șerban Pătrașcu, cuvânt înainte de Lucian Bernd Săuleanu decanul Baroului Dolj, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 35, 60.

³⁵ *Ibidem*, p. 316-318.

³⁶ „Monitor Oficial” nr. 165 din 22 iunie 1947, p. 6397.

³⁷ „Monitor Oficial” nr. 248 din 27 octombrie 1947, p. 2602.

grea. Ea era întunecată pentru întreg statul român, inclusiv pentru avocați, căci se făceau epurări ale acestora. Ele începură încă din anul 1944³⁸. Desființarea Barourilor, crearea Colectivelor de Avocați³⁹, a dus la epurarea expresă sau tacită a o serie de avocați de frunte⁴⁰. Pe listele Colectivului de Avocați din Județul Dolj nu mai figurează și numele de Eliodor Vergatti după desființarea Baroului Dolj. De aici se poate conchide că acest om, care a fost ultimul decan al Baroului Dolj, unul dintre faimoșii avocați craioveni, a fost împiedicat să-și mai practice meseria.

În anul 1950, Eliodor E. Vergati a fost arestat. Motivul l-a reprezentat posesia și vânzarea unor monede din aur, pentru a avea din ce să trăiască. A fost închis, anchetat și condamnat la 5 ani. Nu a efectuat întreaga pedeapsă, ci a beneficiat de o grațiere⁴¹.

Însă situația lui avea să se înrăutățească dramatic, să fie din nou arestat și să moară în detenție, fără a fi fost judecat și condamnat.

La 11 noiembrie 1956 a fost arestat, de data aceasta preventiv, sub acuzația de instigare publică. La 3 ianuarie 1957 a fost mutat în penitenciar. Nu a fost judecat și nici condamnat. Avea să-și găsească sfârșitul în Penitenciarul Craiova, la data de 26 ianuarie 1957.

Din dosarele sale aflate la CNSAS rezultă că cel puțin începând cu anul 1955 era sistematic și tenace urmărit⁴².

---

³⁸ În urma ordinului ministrului justiției, comunistul Lucrețiu Pătrășcanu, a fost alcătuită o primă listă cu 25 avocați din Baroul Ilfov care trebuiau excluși. Între cei aflați pe această listă erau menționați în mod special: I. V. Gruia, Istrate Micescu, Al. Constant, Horia Cosmovici, Petre Pogonat, Coty Stoicescu, Tr. Dumitriu-Șoimu, Vintilă Georoceanu, Alexandru Vergatti, Radu Budișteanu, Titus Dragoș, Ovid Vlădescu, Ion Nedelescu, Horațiu Comaniciu (cf. *Micescu, Gruia & Comp.*, publ. în „Scânteia”, 10 ianuarie 1945).

³⁹ Cf. Legea nr. 3 din 17 ianuarie 1948 pentru desființarea Barourilor și înființarea Colegiilor de avocați, publ. în „Monitor Oficial” nr. 15 din 17 ianuarie 1948.

⁴⁰ Prin Decizia nr. 4050 a Ministrului Justiției, publ. în „Monitorul Oficial” nr. 103 din 6 mai 1948, p. 4092-4095, se stabilea un număr maxim de 2-3 avocați pentru fiecare judecătorie, rar mai mult de 5, ceea ce reprezenta implicit eliminarea celor care nu erau agreeați de PCR.

⁴¹ Cf. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICMER), Biblioteca Represiunii, Fișă matricolă penală privind pe Vergati Eleodor (Vergatti Eliodor) în IICMER <http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20openale%20-%20detinuti%20politici/V/V%2002.%20Vasile%20-%20Viktorin/Vergati%20Eleodor/P2310964.JPG>, consultat 1 iulie 2016.

⁴² ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 4, unde se precizează: „Din

La 18 mai 1956, Serviciul 3 din M.A.I. Direcția Regională Craiova a Securității redactase o amplă „Fișe (sic!) personală” asupra lui Eliodor E. Vergatti.

Din aceasta aflăm că organele de Securitate îl încadraseră drept „fiu de chiabur”, deși într-un alt document, anume fișa sa matricolă penală, se notase că la data arestării preventive originea socială a lui Eliodor era „mic burgez”, iar „în prezent pensionar”, averea sa fiind reprezentată de „una casă”⁴³.

Se mai preciza în fișa personală întocmită de Securitate la 18 mai 1956 că „rudele sale apropiate au făcut parte din clasa exploatatoare, în frunte cu marele moșier și ministru de finanțe Alexandru Marghiloman (...). În anul 1927 venind ca primar al orașului Craiova Nolică Tătărescu⁴⁴ (fratele

---

consultarea arhivei Serviciului „C” București, cât și din materialele pe care le deținem, rezultă următoarele (...)”; prin urmare, exista deja o arhivă despre el în anul 1955. Serviciul C (indicativ UM 0123/E, sub care a activat între anii 1953-1967, iar care între 1967-1972 a avut indicativul UM 0768) reprezenta unitatea centrală a Securității cu profil de muncă: evidență (cf. CNSAS, *Index de termeni și abrevieri cu utilizare frecventă în documentele Securității*, în <http://www.cnsas.ro/documente/arhiva/Dictionar%2otermeni.pdf>, consultat 1 iulie 2017).

⁴³ Cf. (IICCMER), Biblioteca Represiunii, Fișă matricolă penală privind pe Vergati Eleodor (Vergatti Eliodor), în <http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%2omatricole%2openale%2o-%2odetinitu%2opolitici/V/V%2002.%2oVasile%2o-%2oViktorin/Vergati%2oEleodor/P2310964.JPG>, consultat 1 iulie 2016. În anul 1955 casa sa era situată în Craiova, pe Str. Zoltan Simion, nr. 4 (astăzi se numește str. Mircea Vodă). Anterior avusese o casă în Str. Hurez (Horez), nr. 5, unde era și cabinetul lui de avocatură (cf. Act constitutiv al Băncii de Întreprinderi și Economii Craiova, în „Monitor Oficial” nr. 225 din 13 octombrie 1925, p. 11520; „Monitor Oficial” nr. 105 din 15 mai 1928, p. 6407).

⁴⁴ Nolică Tătărescu se numea de fapt Emanuel (Emanoil) Tătărescu (1892-1981) și era frate mai mic al premierului Gheorghe Tătărescu. În dosarul de la CNSAS al lui Eliodor Vergatti figurează în general cu grafia Tătărăscu. Emanoil (Nolică) Tătărescu a studiat la Școala Fiilor de Militari din Craiova și la Școala Superioară de Război. A îmbrățișat cariera militară, ajungând la gradul de colonel. În anul 1921 a demisionat din armată. A fost fondatorul și directorul Editurii Scrisul Românesc și a Institutului de Arte Grafice din Craiova. A fost și primar al orașului între 1927-1928, membru P.N.L. Închis între anii 1950-1955 în temeiul ordinului general de arestare a foștilor demnitari și eliberat la 15 august 1955, în baza „aprobării personale a prim-loctiitorului de ministru Gheorghe Pintilie” (cf. Cf. (IICCMER), Biblioteca Represiunii, Fișă matricolă penală privind pe Tătărăscu Emanuel, în

lui Guță Tătărescu⁴⁵), fostul director al tipografiei „Scrisul Românesc”, acesta fiind nepot după soția lui⁴⁶ (Vergati) (...) ”⁴⁷.

Pe urmele lui Eliodor E. Vergatti erau mai mulți informatori folosiți de Securitate – agentul „Ivan Tudor” (care semna uneori „Iovan Tudor”), agentul „Mureș”, agentul „Calafat” etc.

Cel cu numele de cod „agentul Ivan Tudor” relatea într-o notă informativă din 18 septembrie 1955 următoarele:

„Dobrian Ilie i-a comunicat ultimele știri ale săptămânii pe care le-a adus Vergatti Eliodor și anume: URSS de teama SUA va pune în libertate criminali de război, că la Sinaia s-au făcut unele evacuări, întrucât se va face un centru internațional care va supraveghea alegerile din România ce vor avea loc în curând”⁴⁸.

Tot agentul „Ivan Tudor” transmitea coordonatorilor săi din Securitate că la 1 octombrie 1955, în casa aceluiași lt. col. Dobrian Ilie, Eliodor Vergatti comitea noi imprudențe:

„Printre alte discuții cu caracter politic a spus (Eliodor II Vergatti, n.n.): Rușii nu au bomba atomică și nici pe cea cu hidrogen și se bazează pe mulțime și nu pe tăria armelor pe care le posedă. În continuare a mai spus că el cunoaște că 2 evrei care au vrut să treacă granița în R.P.R. (probabil au vrut să plece din RPR, nu în RPR, n.n.), au fost prinși în Oradea, de unde puși într-o mașină au dispărut, din care unul a scăpat, iar celălalt a murit în

---

<http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20openale%20-%20odetinuți%20politici/T/T%2004.%20Tataranu%20-%20Tenu/Tatarascu%20Emanuel/P1150345.JPG>, consultat 1 iulie 2017; Sorin Popescu, *Frații Tătărescu*, în „Gorjeanul”, 24 aprilie 2012, <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HmPnzt5BwoAJ:www.gorjeanul.ro/cultura-2/fratii-tatarescu+&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=ro#.WWCp5YSGPIV>, consultat 1 iulie 2017).

⁴⁵ Gheorghe Tătărescu (1886-1957), om politic liberal, fost premier al României în mai multe rânduri. În anul 1924, împreună cu Gheorghe Mârzescu, a dat Legea de interzicere a Partidului Comunist din România, motivând că acesta milita pentru dezmembrarea României Mari. După anul 1945 a colaborat cu noua putere politică instalată de comuniști. Această situație a făcut să ajungă în detenție, între anii 1950-1955. La eliberarea sa, în anul 1955, a fost numit în fruntea Societății România pentru recuperarea emigrației. Fiind foarte bolnav la ieșirea din închisoare, a murit la relativ puțin timp mai apoi în anul 1957.

⁴⁶ Familia Tătărescu era rudă cu familia Vergatti prin intermediul celei de a doua soții a lui Eliodor, Clemence născută Mănescu.

⁴⁷ ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 4.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 5.

închisoare și că cel scăpat trebuie să-i mulțumească lui (lui Eliodor, n.n.) și că după eliberare a plecat în Palestina”⁴⁹.

Același informator relatează la 9 noiembrie 1955 că cinci zile mai devreme, vizitând tot pe fostul Lt. Col. Dobrian Ilie a găsit la el, printre alții, pe Eliodor Vergatti. Acesta a fost cel care „a deschis discuțiile cu caracter politic”, spunând că „americani sunt complect pregătiți și nu așteaptă decât momentul de a începe o ofensivă, al cărei rezultat ar fi favorabil americanilor”⁵⁰.

Alt informator, denumit în dosare agentul „Calafat”, din ale cărui relatări înțelegem că avusese o profesie juridică, cel mai probabil chiar avocat epurat și el, scria într-o notă informativă din 23 octombrie 1955 că întâlnindu-se cu Eliodor II Vergatti, acesta „s-a exprimat față de sursă: Ai răbdare, fiindcă în cel mult o lună două vei fi iar în barou și toate se vor termina cu bine”. Vergati, văzând pe sursă neîncrezător, ia (sic!) spus: Văd că ești din cei descurajați, dar nu trebuie să mai fii, din contra ar trebui să te menajezi și să reie legăturile de prietenie cu foști colegi și cu lumea bună, fiindcă în curând o să avem nevoie de oameni ca tine, pentru roluri importante și te sfătuiesc să nu-ți mai faci vreo iluzie cu privire la legionari, care aceștia nu vor mai juca nici un rol în viitor. De aceea, chiar în ultimul timp cei mai mulți dintre ei au trecut și trec la țărăniști, socialiști și liberali. Eu care te-am apreciat și alții de aceeași părere cu mine, am vrea să te avem la noi la liberali, așa că gândește-te și să-mi spui. În continuare Vergati Eliodor a arătat că sovieticii până la urmă vor ceda și că la noi, pentru un moment, cred că se va remania guvernul (cu, n.n.) Tătărescu sau alții. În barou va trebui să intrăm (...)”⁵¹.

În ziua de 29 octombrie, la orele 18,30, conform înțelegerii cu cel urmărit și așa cum fusese instruit de Securitate, agentul „Calafat” s-a întâlnit din nou cu Eliodor Vergatti. Acestuia i-a spus că s-a gândit și că s-a hotărât să treacă la liberali, dar numai în cazul că va constata „ceva serios și organizat” și dacă are garanția că nu se află. „Față de aceasta, Vergati Eliodor i-a răspuns: Nu trebuie să ai nici o teamă. Noi nu lucrăm cu acte sau semnături, că nu este încă timpul. / Ne regroupăm pe cunoștințe și prieteni, fără a întreprinde ceva acum, care să primejduiască pe tine sau pe noi. / Deocamdată atâta avem de făcut, ca pe prietenii sau cunoștii noștri, să-i convingem că în curând totul se va schimba și se vor face alegeri, deci să

---

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ Ibidem, f. 4.

⁵¹ Ibidem.

se țină tari, ca la momentul potrivit să apară ca forță politică serioasă”⁵².

Așa cum rezultă din Fișa Personală întocmită de Securitate, în ziua următoare, 30 octombrie 1955, tot într-o vizită la Dobrian Ilie, s-au întâlnit Eliodor Vergati, „Popescu Ion – reacționar notoriu, fostul Cpt. Voinea și agentul „Ivan Tudor”. Ca prim punct al discuțiilor a fost conferința celor 4 miniștri dela Geneva⁵³, unde (Eliodor Vergati, n.n.) arăta că felul cum au pus problema cei 3 miniștri capitaliști⁵⁴, sunt largi perspective de a ne scăpa de ruși și comuniști, dând totodată o serie de amănunte dușmănoase. (...) Dobrian a spus că este de aceeaș părere și că rușii vor ocupa (accepta, n.n.) până în cele din urmă punctele de vedere a celor 3 puteri. Voinea și complectat de Popescu a spus că ei nu mai cred absolut nimic din toate acestea, că rușii nu vor ceda de bună voe și că numai un război care este foarte apropiat va pune capăt acestei situații. Vergatti i-a combătut spunând că nu au dreptate și că el vede schimbări și în situația internă a țării (RPR), lucru (cu, n.n.) care l-a pus în cunoștință un fost avocat Aznavorian din București; în continuare a spus că el nu se grăbește cu scoaterea drepturilor de pensie, întrucât el vrea să mai profeseze avocatura, fiind convins că se va schimba regimul și va fi din nou în barou.

La plecare a fost condus de agentul „Ivan Tudor” căruia i-a promis că-i va aranja pensia, că după ce el (Vergati) va fi primit (din nou, n.n.) în barou, va aranja mai multe și să aibă încredere în el.”⁵⁵

În ziua de 12 noiembrie 1955 orele 17, agentul „Calafat”, s-a întâlnit iar cu Eliodor Vergati, care i-a spus: „Trebuie să fim complect liniștiți încă o vreme, până se va preciza situația care nu se poate ca până la urmă să (nu, n.n.) fie favorabilă”⁵⁶.

Eliodor Vergatti i-a mai spus agentului că urma să meargă la București.

---

⁵² *Ibidem*, f. 6-7.

⁵³ Discuțiile se referă la Conferința Miniștrilor de externe ai „celor patru mari” de la Geneva din octombrie-noiembrie 1955: USA, URSS, Anglia, Franța.

⁵⁴ Cei trei miniștri de externe ai marilor puteri occidentale au elaborat un document conținând 17 puncte. Acestea puneau accent pe „un mai liber schimb de informații și idei între Vest și Est”. Însă, în mod previzibil, Viaceslav M. Molotov, ministrul de externe sovietic, a replicat că URSS este interesată doar de „suveranitatea și neamestecul în treburile interne”, astfel încât documentul nu a putut fi adoptat (cf. Stephan Kieninger, *Dynamic Detente, The United States and Europe, 1964-1975*, Lexington Books, 2016, p. 8).

⁵⁵ ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 5.

⁵⁶ *Ibidem*.

Această călătorie avea să suscite interesul organelor de securitate din Craiova, care au fost informate de agentul „Ivan Tudor” despre ce a relatat Eliodor Vergatti îndată ce a revenit de la București:

„În ziua de 13.XI.1955 Dobrian Ilie a fost vizitat de agentul nostru „Ivan Tudor”, care ne semnaleză că în afara sa au mai venit la Dobrian: Vergati Eleodor și Popescu Ion, care au luat parte la discuțiile cu caracter politic puse (duse, n.n.) de Vergati Eleodor. După unele discuții cu caracter familiar, Vergati a spus că a fost la București și că a vizitat la domiciliu pe Tătărescu, fost prim ministru, care îi este prieten. Vergati a declarat că Gh. Tătărescu se menține foarte bine și că nu mai locuiește unde a locuit, având altă locuință. În aceeași zi Gh. Tătărescu a mai fost vizitat și de un ziarist american, care a luat acestuia un interviu ce a fost dat și la radio. Vergati a spus că în curând (Tătărescu, n.n.) va veni ca președinte al consiliului de miniștri și că la guvern va veni deocamdată tot cu populația comunistă și fiind prieten cu el, Tătărescu i-a solicitat concursul când va veni la putere, ceiace Vergati a spus că a acceptat. Vergati a mai spus că în București au plecat toți sovieticii, rămânând numai experți, tehnicieni și conducători de întreprinderi și instituții, care în majoritate va avea soarta lui Von Kilinger și a armatei sale, în plus a mai relatat că lui tov. Gh. Gheorghiu Dej îi este mare teamă de o schimbare a regimului și că el este de fapt un manechin.

Popescu Ion, care era de față a spus că el are deja lista făcută și nu așteaptă decât o schimbare pentru a se răsbuna și că el nu așteaptă nimic bun de la comuniști.

În legătură cu retragerea trupelor sovietice din Austria, Vergati a spus că aci comuniști după plecarea sovieticilor au fost aruncați pe ferești și schinghiiți cu toate garanțiile date de guvernul Austriei.

Soția lui Dobrian Ilie, întrebându-l pe Vergati E. ce cunoaște despre cazul dela Geneva, acesta i-a spus că citind într-o revistă franceză Paris Soir și într-un articol francez al ziarului (indescifrabil, n.n.) se arată că vor ajunge la o înțelegere în ultima zi, aceasta pentru a nu da frâu liber instinctului de răzbunare care predomină pe mulți și se caută ca în mod lent să se treacă de la o situație la alta, fără perturbări. Ar fi un dezastru dacă s-ar produce o schimbare bruscă, care ar fi mai dezastruoasă decât un război.

În ziua de 27.XII.1955, Vergati Eleodor, din nou a vizitat pe Dobrian Ilie (...). La o întrebare a sursei („Ivan Teodor”, n. n.) puse lui Vergati de unde a cunoscut adresa lui Gh. Tătărescu, acesta i-a răspuns: Tătărescu a trimis aici în Craiova imediat după eliberarea lui pe un anume Burla, care a fost la Scrisul Românesc și acesta l-a înștiințat și pe el (pe Eliodor Vergatti, n.n.) și că având de discutat cu Tătărescu mai multe probleme intime s-a

*deplasat la București.*⁵⁷

Ulterior, agentul „Ivan Tudor” și agentul „Mureș” adăugau:

„Vergati în continuare a mai spus că în deplasarea sa la București, s-a întâlnit cu mai mulți foști generali, printre care a citat pe Cartianu, Cotruț (alteori apare Cotruț, n.n.) și Lăcătușu, care fiecare și-a dat părerile următoare:

Cartianu i-a spus că anul acesta categoric se va face război, iar Cotruț i-a spus că abia peste 3 ani, când nemții vor fi complectamente echipați și instruiți și că după spusele lor e ceva, în plus agentul „Mureș” spune că generalul Lăcătușu a spus că în primăvara aceasta (1956) e gata.

În plus Vergati a mai spus: Titel Petrescu este orb complectamente și că în urma scrisorii ce a publicat-o în ziar a primit o invitație din Italia, să participe la un congres, însă el nu se poate duce, fiindcă cele arătate de el în acea scrisoare publicată nu sunt adevărate și nu le poate susține, fiindcă pentru acest articol a fost plătit, așa cum au fost plătite și voturile comuniștilor din Franța, prin vânzarea aurului către ruși și au băgat antenele lor și care pentru propaganda lor dispun de fonduri imense.

Vergati a mai spus că la București toată lumea este sigură de război și toți se întreabă pe unde va purcede atacul germanilor, fiindcă e mai mult ca sigur că Germanii vor ataca. Acum la București nimeni nu mai are teamă de ruși, care sunt acum puși la punct, nemaifiindu-le frică nimănui de ei.

În București (Eliodor Vergatti, n.n.) a văzut pe mai multe străzi oameni morți împușcați în ceafă... unii spuneau că sunt spărgători, alții spuneau că sunt membri de partid care au trădat partidul și au fost executați... și eu (Eliodor Vergatti, n.n.) cred că alta era situația: că erau foști membri de partid.”⁵⁸

Despre întâlnirea lui Eliodor Vergatti cu Constantin Titel-Petrescu și despre alți oameni politici – Gh. Tătărescu – agentul „Ivan Tudor” a trebuit să mai dea o amplă notă informativă locotenentului de securitate Cosac Dumitru. Nota informativă a fost redactată în casa de întâlnire „Floriceș” și în ea agentul „Ivan Tudor” consemna:

„La 10 iunie a.c. (1956, n.n.) la orele 18,30 a venit la Dobrian Ilie din str. Bartok Bella nr. 12, numitul Eliodor Vergatti care a spus că în acea dimineață a venit de la București unde a stat două zile (...) l-am întrebat ce vești mai aduce de la București și a spus că l-a văzut pe Titel Petrescu, pe

---

⁵⁷ *Ibidem*, ff. 5-7.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 6.

avocatul ... (lipsă în text, n.n.) și pe Emanoil Tătăărăscu (...). L-am întrebat pe Vergatti ce face Titel Petrescu, că se svonise că e rău. Mi-a răspuns că nu este adevărat și că este perfect sănătos, însă.... (omisiune în text, n.n.) deoarece nu și-a putut aranja drepturile la pensie, neaprobându-i-se aceasta. A spus că a vorbit și cu....(omisiune în text, n.n.) căruia i s-a dat pensia și nu știe pe ce criteriu s-au bazat când i-au dat-o acestuia și lui Titel Petrescu, nu. L-am întrebat dacă a vorbit și cu Gheorghe Tătăărăscu și a spus că nu a vorbit cu acesta, însă a vorbit cu fratele lui Emanoil, care i-a spus că Gheorghe Tătăărăscu primește în prezent o sumă de 12.000 lei de la guvern drept pensie și că acesta are să formeze în curând un guvern format din generali și din oameni camuflați ai regimului”⁵⁹.

Rezoluția pusă pe această notă informativă dispune:

„Stabiliți ce l-a determinat pe Vergatti E. să viziteze pe susnumiții și cu cine a mai fost în vizită”⁶⁰.

Într-o altă discuție nechibzuită a lui Eliodor E. Vergatti redată de același agent într-o notă informativă din 18 decembrie 1955, fostul decan spunea că americanii „se bazează pe Germani și Japonezi, iar războiul care va avea loc va fi atomic și că occidentalii se bazează numai pe baza (sic!) unui război atomic. La discuția agentului („Ivan Tudor”, n.n.), că el nu vede un război, din moment ce au fost admise 16 țări în ONU, Vergati a spus că aceasta nu e nimic decât o manevră a URSS, fiindcă în curând ONU nu va mai juca niciun rol.

În continuare a spus că marele ROBIN (Marele Rabin, n.n.) al evreilor a ținut un discurs în care a înfierat politica comunistă și care a arătat că coreligionarii săi ruși și (din) țările comuniste sunt subjugăți și că acesta în discursul său a precizat că numai un război poate aduce lucrurile la normal.”⁶¹

Apoi, la 30 decembrie 1955, agentul „Ivan Tudor” comunica Securității că Eliodor Vergatti îi spusese, în contextul motivelor care vor putea duce la schimbarea regimului: „Congresul P.M.R.-ului a luat o serie de măsuri drastice de majorarea impozitelor la țărani, măsuri menite să grăbească colectivizarea, aplicând impozite exagerate”⁶².

Așa cum informa agentul „Mureș” la 29 ianuarie 1956: „Tot Vergati a spus că a ascultat radio Bon în nemțește și că nemții au declarat că ei vor face unificarea între 5-15 februarie 1956, chiar cu riscul deslănțuirii

---

⁵⁹ Ibidem, f. 15.

⁶⁰ Ibidem, f. 16.

⁶¹ Ibidem, f. 5.

⁶² Ibidem, f. 5.

celui de al III-lea război mondial.”⁶³

Agentul „Ivan Tudor” arăta însă că „Vergati a avut o rezervă față de agentul „Mureș”, cu care nu a mai avut astfel de discuții”⁶⁴.

Dar Eliodor Vergati nu bănuia că majoritatea interlocutorilor săi sunt agenți ai Securității, cu misiunea să-l urmărească.

Situația aceasta este ciudată, căci el fusese avocat, avusese de-a face cu mulți și feluriți oameni și putea și trebuia să judece calitatea fiecăruia dintre ei... ceea ce iată că nu a mai făcut.

Este cu atât mai bizar, cu cât era de oarecare notorietate că este urmărit.

Astfel, așa cum rezultă dintr-o notă informativă din 13 ianuarie 1956, predată locotenentului de securitate Cosac D., agentul „Mureș” scria că a stat de vorbă cu un negustor Antici din str. K. Marx nr. 10 despre Eliodor Vergati:

„Antici mi-a spus că Vergati este un om cu greutate, care mâine poimâine are un cuvânt greu de spus. Că Vergatti este cam supravegheat de Miliție și Securitate și că se ferește de a sta de vorbă prea mult cu cineva. Eu (agentul „Mureș”, n.n.) i-am spus lui Antici că de mine nu are de ce să se ferească pentru că suntem din aceeași categorie și suferim împreună și Antici mi-a răspuns că Vergati are o impresie bună despre mine, că văd lucrurile bine”⁶⁵.

Dealtfel, tot informatorilor care-l urmăreau le-a relatat Eliodor Vergatti că „în prezent lucrează la un manuscris intitulat „Viața din închisorile de azi”, pe care-l va difuza după schimbarea regimului.”⁶⁶.

De aceea, agentul „Ivan Tudor” a primit și sarcina de a afla mai multe informații despre aceste scrieri subversive ale lui Eliodor. Astfel, agentul a ajuns să redacteze o amplă notă informativă în casa conspirativă „Steaua” a Securității, pe care o predat-o locotenentului Dobre Alex:

„Având sarcina să stabilesc conținutul politic al scrierilor numitului Vergatti Eliodor din Str. Simion Zoltan nr. 4, sub pretextul că-i repar o măsuță, am luat legătura cu acesta în ziua de 19 iulie a.c. (1956, n.n.). Printre alte discuții am ajuns să discutăm și problema scrierilor lui despre care mi-a mai vorbit și altă dată. Mi-a vorbit că nu toate au caracter politic și că numai o parte din acestea pe care nu le ține acasă (în Craiova) și

---

⁶³ *Ibidem*, f. 7.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 18.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 7.

că le-a trimis la București printr-un cumnat al lui fost colonel cu domiciliu în București. Scrierile cu conținut politic despre care mi-a vorbit se intitulează:

- *Schițe, Clipe și Anecdote de actualitate, care cuprinde trei volume. În această scriere Vergatti Eliodor reprezintă în mod ironic diferite vizite făcute de conducătorii sovietici în alte state și de conducătorii altor state în Uniunea Sovietică în scopul stabilirii relațiilor diplomatice cu diferite state. De asemeni tot în aceste volume el mai arată felul în care a fost transportat tezaurul țării noastre în 1916-1917 în URSS și felul cum a fost restituit. (...)*

- *Un alt volum intitulat Cum am petrecut în închisoare în timpul regimului comunist sub ocupația rusească.*

- *Mi-a mai vorbit despre o scriere a lui (piesă de teatru) intitulată Comuniștii, din care nu mi-a citit, însă mi-a spus unele fragmente. În acest volum descrie viața sub regimul comunist reprezentând societatea lipsită de conducere și de oameni speciali și lipsiți de cultură (...)⁶⁷.*

Prin urmare, la percheziția efectuată în 11 noiembrie 1956 acasă la Eliodor Vergatti se știa sigur că urma să fie acuzat de încălcarea art. 327 alin. 3 Cod penal, deoarece așa cum indicaseră informatorii, aveau să se găsească suficiente probe că fostul decan al Baroului Dolj a redactat și deținut la domiciliul său „scrieri cu conținut dușmănos la adresa regimului democratic popular din R.P.R.”. Așa precizează Ordonanța de punere sub învinuire din 30 noiembrie 1956, emisă de anchetatorul penal de Securitate din cadrul Unității Militare 0113 a Ministerului Afacerilor Interne în dosarul nr. 229/1956, s-a dispus imediat arestarea preventivă a lui Eliodor Vergatti⁶⁸.

Procesul verbal de distrugere a corpurilor delictate ridicate la percheziție⁶⁹ și care au stat la baza acuzației de redactare și deținere de scrieri cu conținut dușmănos, menționează că la Eliodor s-au găsit următoarele:

- „1) *Trei caete ce reprezintă alegerea de primar.*
- 2) *Șase caete ce conține piesa Americanismul.*
- 3) *21 scrisori și cărți poștale, plus două plicuri goale.*
- 4) *Un dosar ce conține sentința 205 privind pe Vergati Eleodor, precum și două cereri compuse din 6 file.*

---

⁶⁷ *Ibidem*, f. 16.

⁶⁸ ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 052646, vol. 1, f. 26.

⁶⁹ *Ibidem*, vol. 2, f. 19.

5) 23 file scrise conținând diferite scrieri și un brevet regele Carol I (probabil semnat de către Regele Carol I, n.n.)⁷⁰.

*Cartea Codul Comercial Român și cele două buletine ale barourilor avocaților se află atașate la dosarul de anchetă*⁷¹.

Pe aceste volume, *Codul Comercial Român și Buletinele Barourilor*, se regăsesc adnotări privind evenimente de politică externă și internă, scrise de mână de Eliodor E. Vergatti în spațiile albe de pe marginile filelor.

Evident, aceste adnotări, realizate după venirea comuniștilor la putere, au fost considerate „*scrieri cu conținut dușmănos*”, deoarece s-a luat decizia să nu fie distruse nici măcar după ce acțiunea penală încetase prin deces.

Articolul 327 al Codului Penal (1936), pentru care fusese arestat Eliodor, fusese modificat în anul 1948⁷².

Noua formă dispunea, la art.327 alineatul 3 – pentru a cărui încălcare a fost arestat Eliodor Vergatti: „*Oricine, prin orice mijloace, va întreprinde sau va încerca să întreprindă o acțiune împotriva inviolabilității persoanei Regelui (sic!), ori a formei de guvernământ democratice, precum și oricine prin orice mijloace va agita sau va încerca să facă agitațiuni din care ar putea să rezulte un pericol pentru siguranța Statului astfel cum sunt prevăzute prin legi, se vor pedepsi dela 5 la 10 ani închisoare corecțională.*”⁷³

Mult mai târziu, chiar mult mai târziu față de anul 1989, prin Legea nr. 221 din 2009, condamnările definitive pronunțate în temeiul acestui text, articolul 327 din Codul penal din 1936 cu modificările și completările ulterioare, au fost declarate condamnări cu caracter politic. Însă au fost declarate așa doar condamnările pronunțate în baza unor hotărâri definitive, nu și actele de urmărire penală, arestările preventive etc., situații în care s-au regăsit foarte multe persoane. Deci nu se poate spune că s-ar fi făcut o reparație integrală.

Eliodor E. Vergatti nu a mai apucat să fie condamnat definitiv. Nici măcar judecat de o instanță.

La 10 ianuarie 1957 s-a comunicat Direcției Regionale Craiova a M.A.I. de către Procuratura militară Craiova că mandatul de arestare

---

⁷⁰ Obiectele menționate între punctele 1-5 au fost distruse de Securitate, potrivit procesului verbal (*ibidem*).

⁷¹ *Ibidem*.

⁷² Modificat prin Legea nr. 5/19 ianuarie 1948, publ. în. M. Of. nr. 15 din 19 ianuarie 1948.

⁷³ *Ibidem*.

preventivă se prelungea pentru intervalul 14 ianuarie – 13 februarie 1957⁷⁴.

Însă Eliodor E. Vergatti avea să se stingă în penitenciar înainte de expirarea arestării preventive.

Așa cum se constată laconic în Ordonanța de încetare a procesului penal din 30 ianuarie 1957, anchetatorul penal de securitate scria:

„În perioada de arest preventiv, Vergatti Eliodor s-a îmbolnăvit de erizipel al capului, iar în urma referatului medicului UM 0113 Craiova în care opinia pentru internare în staționarul Penitenciarului Craiova, boala fiind molipsitoare, cel în cauză a fost depus la 3 ianuarie 1957 la Penitenciar pentru tratament medical (...) iar în 26.01.1957 a încetat din viață din cauza bolii de care suferea, pentru acest motiv dispun încetarea procesului penal”⁷⁵.

Din certificatul de moarte și de autopsie rezultă că a decedat s-a produs în special din cauza septicemiei, fiind afectat și de alte boli și total neîngrijit din punct de vedere medical.

Foarte probabil a murit chinuit, bătut, având în vedere că se menționează la autopsie că s-au găsit leziuni ale capului, la ceafă⁷⁶. Este foarte probabil ca acestea să-i fi fost provocate de anchetatori în timpul interogatoriilor. În orice caz, ele, netratate, au provocat cel puțin infecția generalizată care a dus la moarte, dacă nu cumva chiar leziunile care i-au fost făcute la cap au dus la sfârșitul lui⁷⁷.

Am prezentat în rândurile anterioare aspecte din viața ultimului decan al Baroului Dolj, avocatul Eliodor E. Vergatti. Am scris cuvintele de mai sus bazându-ne pe informații provenite din actele familiei, precum și pe cele extrase din arhivele naționale și din dosarele de urmărire aflate în prezent la C.N.S.A.S., referitoare la ultimii doi ani ai vieții sale și la moartea sa. Am dorit și dorim ca prin acest scurt articol să punem în lumină personalitatea ultimului decan al Baroului Doljean, figură remarcabilă pentru avocatura și cultura din România, comemorându-l la 60 de ani de la tragica sa dispariție. Din fericire, astăzi putem considera că profesia de avocat nu s-a stins de tot în neam: ea mai continuată în familia Vergatti prin co-autoarea articolului de față, dr. Cristina Narcisa Vergatti, soția profesorului universitar Radu Stefan Vergatti⁷⁸. Acestuia din urmă i-a fost

---

⁷⁴ ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 052646, vol. 1, f. 14.

⁷⁵ *Ibidem*, ff. 3-4.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 8.

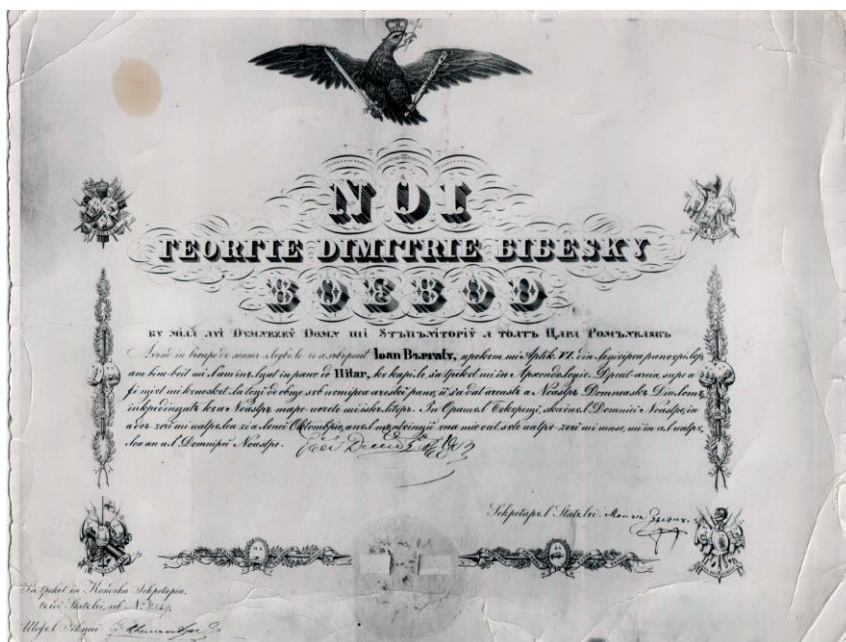
⁷⁷ În medicină se arată că erizipelul nu duce la deces decât rarissim.

⁷⁸ A se vedea *infra*, nota nr. 3.

interzis să aibă o carieră juridică, din păcate, plătind originea sa socială, care a reprezentat o piedică de netrecut în timpul regimului comunist.

Lista ilustrațiilor:

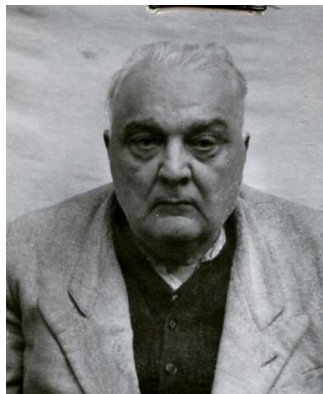
1. Diploma de reconfirmare a boieriei lui Ioan Vergatti (Vărgatu), emisă în temeiul art. VI din Legea Rangurilor înregistrată la Secretariatul Cancelariei Domnești a Țării Românești sub nr. 2346 din 24 octombrie 1846 (aflată în arhiva familiei), semnată de domnul Gheorghe Dimitrie Bibescu (1842-1848).

2. Eliodor Ioan Vergatti (Eliodor I Vergatti), (1838-?1900) avocat și senator, unul dintre semnatarii Declarației de Independență a României (1877). Fotografie din arhiva familiei

3. Eliodor E. Vergatti (Eliodor II Vergatti), (1886-1957) avocat și om politic conservator, ulterior liberal, ultimul decan al Baroului Dolj înainte de desființare, ultima sa fotografie – 11 noiembrie 1956 (fotografie din ACNSAS, fond Penal dosar nr. 052646, f. 3 copertă).

**Anul 1977:
Reformele Puterii și opoziția societății românești**

1977: Power Reforms and the Opposition of the Romanian society

In the papers about the manifestations of dissatisfaction and contestation of the communist regime in Romania, 1977 is mentioned almost invariably. Nevertheless, the attention of historians focused almost exclusively on two issues: the phenomenon of dissidence (the famous cases of Paul Goma and Vlad Georgescu) and the miners' strike in the Jiu Valley in August 1977. Without neglecting the impact of Charter 77 in Romanian intellectual environments, this article aims to examine several aspects of the Romanian society's opposition to the extreme ideology operated by the political power of the time on the occasion of the celebration of the centenary of the Independence of Romania on May 10, 1977, the conduct of the Writers' Union Congress (May 26-27, 1977), the adoption of the CC of P.C.R. concerning the abolition of the State Committee for Press and Prints (25 June 1977), the fundamental restructuring of the organization and functioning of the vocational, high school and university education (12 July 1977), but especially the impact of the transition from a series of indirect economic and social pressures, tacitly imposed, to a specific legislative framework.

Our analysis, mainly based on the documentary sources of the CNSAS archive, corroborated with documents from the National Archives funds, led us to the idea that the 1977 Year, by crystallising a wider opposition and creating a growing gap between the governors and society, needs to be more carefully evaluated, being a real "milestone" in the evolution of the communist regime in Romania.

Etichete: impactul Cartei 77; ideologizarea extremă; celebrarea centenarului Independenței României; Congresului Uniunii Scriitorilor; restructurarea învățământului; desființarea cenzurii; cristalizarea opoziției societății.

Keywords: the impact of Charter 77; extreme ideology; the celebration of the centenary of Romania's Independence; The Writers' Union Congress; restructuring of education; abolition of censorship; crystallizing the opposition of society.

În lucrările dedicate manifestărilor de nemulțumire și contestare a regimului comunist din România, anul 1977 se regăsește menționat

aproape invariabil. Totuși, atenția istoricilor s-a focalizat aproape exclusiv pe două subiecte: impactul Cartei 77 în mediile intelectuale românești (celebrele cazuri Paul Goma și Vlad Georgescu) și greva minerilor din Valea Jiului din august 1977. Subiecte importante, fără îndoială, dar care au pus în umbră, pe nedrept, în opinia noastră, multiple aspecte de opoziție față de ideologizarea extremă pe care Puterea încerca să o impună tuturor domeniilor de activitate din societatea românească.

Astfel, consultarea istoriografiei ne-a condus la concluzia că reacțiile societății față de aspecte precum celebrarea Centenarului Independenței României – 10 mai 1977, desfășurarea Congresului Uniunii Scriitorilor (26-27 mai 1977), adoptarea Hotărârii C.C. al P.C.R. privind desființarea Comitetului de Stat pentru Presă și Tipărituri (25 iunie 1977), a suitei de măsuri privind organizarea și funcționarea învățământului profesional, liceal și universitar (12 iulie 1977), dar mai ales impactul trecerii de la o serie de presiuni economico-sociale indirecte, impuse în mod tacit, la un cadru legislativ concret¹, reprezintă aspecte mai puțin studiate și valorizate.

Articolul nostru își propune a se opri îndeosebi asupra acestor probleme, adesea trecute cu vederea sau amintite doar tangențial fără a neglija fenomenul disidenței din România, care beneficiază în prezent de lucrări solide, precum cele semnate de Cristina Petrescu², volum esențial în fixarea cadrului conceptual, sau de Ana-Maria Cătănuș³, care propune în lucrarea sa o tipologie a fenomenului, prin punerea acestuia în strânsă legătură cu ceea ce se întâmplase în blocul sovietic.

Demersul nostru a fost realizat, în principal, pe baza surselor istorice ale arhivei C.N.S.A.S., coroborate cu documente din fondurile Arhivelor Naționale, în condițiile în care trecerea timpului face tot mai dificilă reconstituirea stărilor de spirit generate de aceste măsuri prin interviuri de istorie orală.

---

¹ Avem în vedere în special Legea nr. 3 „privind pensia de asigurări sociale” (30 iulie 1977) și Decretul nr. 237 „privind stabilirea unor măsuri ca urmare a raționalizării numărului de personal din centralele industriale, întreprinderi, instituții social-culturale și alte unități socialiste de stat sau obștești”, ambele destinate mării fondului de acumulare.

² Cristina Petrescu, *From Robin Hood to Don Quixote. Resistance and Dissent in Communist Romania*, București, Editura Enciclopedică, 2013.

³ Ana-Maria Cătănuș, *Vocația libertății. Forme de disidență în România anilor 1970-1980*, București, Academia Română – Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2014.

1. Impactul Cartei 77 în mediul intelectual românesc

Născută din inițiativa unui grup de intelectuali cehoslovaci, Carta 77, fără a face apel la contestarea ordinii constituționale, încerca să sensibilizeze opinia publică în privința respectării drepturilor omului și cetățeanului în interiorul legilor interne și acordurilor internaționale deja existente.

În cazul României, mai puțin cunoscute și oarecum puse în umbră de acțiunea curajoasă a lui Paul Goma de a trimite o scrisoare lui Pavel Kochut (unul dintre inițiatorii Cartei 77), sunt criticile formulate în anul 1977 de mai mulți scriitori, cu privire la lipsa de libertate de exprimare, situație care se regăsea, în opinia lor, nu doar în România, ci în toate statele socialiste. Or, aceste critici nu au fost unele punctuale, aleatorii, ci s-au constituit într-un veritabil fenomen social, prin frecvența și diseminarea lor, fiind, prin urmare, atent consemnate de Securitate. Astfel, un amplu raport realizat de ofițerii de securitate care monitorizau mediile scriitoricești surprinde următoarele atitudini:

„Henrich Wald, cercetător științific la Institutul de etnologie și dialectologie, Nicolae Tertulian, conferențiar la Facultatea de filologie a Universității din București, Georgeta Horodincă, scriitoare, redactor la Studioul „Animafilm” au discutat despre posibilitățile solidarizării unor intelectuali români cu acțiunea celor din R.S. Cehoslovacia. Au făcut chiar referiri la eventualitatea trimiterii unei scrisori pe adresa conducerii de partid și de stat din țara noastră, prin care să se exprime acordul față de acțiunile intelectualilor cehi, ori expedierea unor scrisori, dramaturgului Pavel Kochut. Cei în cauză consideră că asemenea scrisori ar putea fi semnate și de alți intelectuali între care au amintit pe scriitorii Geo Bogza, Geo Dumitrescu, Nicolae Breban, Alexandru Ivasiuc și profesorul Nicolae Belu.

Scriitorul Cezar Ivănescu opina că «situația din Cehoslovacia va influența și situația de la noi și desigur va fi un pas spre liberalizare». Este de părere că «cei care au redactat Carta 77 au în multe privințe dreptate». Tot el a mai afirmat: «la noi nu există o mișcare de asemenea amploare, deoarece scriitorii sunt dezbinați».

Scriitorul Barbu Cioculescu este de părere că «poziția scriitorilor români este cu totul alta decât a scriitorilor cehi, așa că posibilitatea unei reacții asemănătoare n-ar putea să fie luată în discuție, dar se pune totuși problema eliminării restricțiilor culturale ce s-au manifestat la noi în ultimii ani, fapt ce a produs neîndoiește o nemulțumire a scriitorilor

români». Tot el consideră că «această Cartă va avea o mare semnificație la recenta Conferință a statelor europene cu privire la aplicarea clauzelor Tratatului de la Helsinki, deoarece nu poate să existe destindere europeană fără a se ține seama de libertatea de exprimare a omului și, totodată, fără a se ține seama de dreptul firesc al omului de a-și dezvolta vocația spirituală»⁴.

Din această perspectivă, se poate aprecia că o solidarizare a scriitorilor în fața lipsei de libertăți nu era imposibilă, așa cum, de altfel, se temea și Securitatea. A lipsit, poate, o personalitate validată de recunoașterea internă și externă a capitalului său cultural, la care s-a adăugat orientarea breslei scriitoricești mai cu seamă spre propriile nemulțumiri, generate de statutul material și de lupta cu forurile de cenzură⁵.

2. Celebrarea Centenarului Independenței României – 10 mai 1977

Față de celebrarea Centenarului Independenței României la 10 mai 1977 autoritățile comuniste au avut o grijă deosebită, organizând manifestări și spectacole festive. Moment de mare impact în istoria oricărei națiuni, câștigarea independenței de stat nu ar fi trebuit, la prima vedere, să aibă conotații politice în contemporaneitatea anului 1977. Totuși, întrucât într-un regim totalitar nu există acțiune publică fără încărcătură politică, nici sărbătorirea centenarului independenței nu a făcut excepție, atât Puterea, cât și contestatarii acesteia, încercând

---

⁴ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 39, f. 100-100v.

⁵ Anul 1977 debuta cu valorizarea acțiunilor lui Virgil Tănase și Paul Goma în fața cercului vicios al cenzurii. Conform unei Note din 2 februarie 1977 a Inspectoratului de Securitate București, „imediat după ce a fost pus la curent cu aceste probleme [inițiativa intelectualilor cehi de a milita pentru respectarea drepturilor omului și cetățeanului *n.n.*] de către Virgil Tănase, aflat la Paris, Paul Goma a întocmit o moțiune de adeziune la «Charta drepturilor omului», pe care a expediat-o în străinătate. *Scriitorul Nicolae Breban a mărturisit că, în situația în care nu-i va apare ultima sa carte, în circa două săptămâni, va trimite și el o moțiune la cauza scriitorilor din Cehoslovacia, Ungaria și Polonia*”. Virgil Tănase, deja, își lansase la Paris, cartea „*Portret de bărbat cosind în peisaj marin*”, scoasă ilegal din țară în anul 1973 și, pentru a cita un punct de vedere al unui critic literar și anume Ion Negoïtescu, proza sa nu avea nimic politic, acesta neînțelegând cum „noi care suntem o cultură fără valoare, ne permitem luxul de a da cu piciorul, fără ezitări, unor talente care puteau consolida literatura română” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 39, f. 38-38v.

acumularea unui capital politic. De această dată, lupta s-a dat, cum era și firesc, pe tărâmul istoriei.

Un fapt rămas într-o zonă a secretului, care explică, fie și parțial, coexistența reconsiderării rolurilor avute de regele Carol I și I.C. Brătianu în acest moment istoric⁶, cu politizarea excesivă a celebrării acestui eveniment, este reprezentat de eforturile fraților Ion și Dan Brătianu, fiii lui Constantin I.C. Brătianu pentru recunoașterea meritelor bunicului lor, I.C. Brătianu.

Aceștia intenționau să trimită un substanțial memoriu șefului statului, Nicolae Ceaușescu, și, în situația în care nu vor primi un răspuns satisfăcător, plănuiau să se adreseze postului de radio „Europa Liberă”⁷.

Redactată în jurul datei de 24 februarie 1977, scrisoarea destinată acestui post de radio propunea deschiderea unei rubrici permanente intitulată „Adevărul din ultimul secol al istoriei românilor” sau „Cei 100 ani despre care nu se spune adevărul”, prin care să fie evocate meritele familiei Brătianu în perioada 1848-1944. Fără a putea documenta foarte bine mecanismul decizional pus în mișcare pentru a anihila intențiile fraților Ion și Dan Brătianu, cert este că, în fața eventualității ca cei doi să se adreseze „Europei Libere”, iar Ion Brătianu să intre în legătură cu Paul Goma, s-a decis influențarea pozitivă a celor doi. Acțiunea urma a se desfășura prin Ion Popescu-Puțuri, directorul Institutului de studii istorice și social politice de pe lângă C.C. al P.C.R., întrucât contactarea lor de către organele Ministerului de Interne era considerată inoportună și ineficientă, cunoscută fiind aversiunea celor doi frați față de ofițerii de Securitate⁸.

Materializată la 1 martie 1977, încercarea directorului Institutului de studii istorice și social politice de pe lângă C.C. al P.C.R. de a obtura eforturile acestora, sub motivația puerilă că „sovieticii s-ar supăra grozav dacă ar fi evidențiate meritele familiei lor”, a provocat o nemulțumire și mai mare, precipitând decizia fraților Brătianu de a se adresa, cu toate riscurile, Ambasadei Sovietice⁹.

---

⁶ În paginile „Scânteii”, primele articole, dedicate acestui eveniment apar la 11 ianuarie 1977. La această dată, în articolul intitulat *Independența patriei – cucerire istorică a poporului român* se regăsesc doar citate din Nicolae Bălcescu, George Barițiu, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu („Scânteia”, nr. 10 697 din 11 ianuarie 1977, p. 3).

⁷ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 39, f. 135 – 135v.

⁸ *Ibidem*, f. 178.

⁹ *Ibidem*, f. 174.

În cele din urmă, pe de o parte Securitatea sfârșește prin a acționa cu duritate pentru a preveni trimiterea de scrisori către „Europa Liberă”, respectiv Ambasada U.R.S.S., iar pe de altă parte, apariția în revista „Magazin Istoric” (numărul din aprilie 1977) a articolului *O misiune română în Crimeea* și a altor articole dedicate lui Ion C. Brătianu a creat satisfacții nepoților săi și a stins nemulțumirile acestora. În rândurile expediate la Paris, ginerelui său, Alexandru Misirliu, Dan Brătianu scria: „Aici s-a serbat cu un fast extraordinar aniversarea a 100 de ani de la independență și pentru prima dată președintele nostru l-a citat pe I.C. Brătianu înaintea lui Kogălniceanu. Faptul a produs senzație și constituie un început încurajator”¹⁰.

Concesiile făcute de regim, prin re-evaluarea rolului jucat de vechea clasă politică în obținerea independenței de stat, și reacțiile pozitive, de satisfacție, ale posibililor contestatari par să justifice cunoscutul aforism al lui Napoleon Bonaparte, conform căruia „istoria este versiunea evenimentelor trecute asupra cărora oamenii s-au pus de acord”.

2. Conferința Națională a Scriitorilor din 26-27 mai 1977

Așa cum am arătat deja, mediile oamenilor de cultură erau într-o adevărată efervescență în primele luni ale anului 1977, pe fondul ecurilor acțiunilor inițiate de intelectualii din Cehoslovacia și a inițiativelor contestatate ale lui Paul Goma și Vlad Georgescu. Ca urmare, convocarea forului suprem de dezbatere a problemelor breslei scriitoricești a provocat o vie animație în rândul acestora, dar și îngrijorarea forurilor de partid și a Securității.

Ca o etapă premergătoare, Conferința Națională a Scriitorilor a fost precedată de adunarea generală a Asociației Scriitorilor din București din 22 aprilie 1977, ce reunea 65% din totalul membrilor titulari ai breslei scriitoricești.

Atitudinile cristalizate și opiniile exprimate cu ocazia acestui eveniment sunt deosebit de grăitoare pentru starea de spirit a unui segment important al intelectualității românești din epocă. Ca urmare, conferința este importantă pentru istoric din cel puțin două motive. În primul rând, prin intermediul monitorizărilor efectuate de Securitate cu acest prilej poate fi cunoscută îndeaproape starea de spirit a scriitorilor

---

¹⁰ *Ibidem*, f. 245.

înaintea desfășurării Conferinței Naționale. Apoi, foarte semnificativ pentru noile raporturi de putere ce se doreau a fi instaurate, acum a avut loc o primă încercare a conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste de a impune Asociației, fără consultarea membrilor săi, lista candidaților care urmau să fie aleși cu ocazia Conferinței Naționale în Consiliul de Conducere al Uniunii.

În ceea ce privește starea de spirit, mare parte a nemulțumirilor se cristalizaseră, potrivit documentelor, în jurul spațiului tot mai limitat al afirmării literare, mai precis, erau denunțate permanent practicile birocratice ale forurilor de cenzură, remunerația insuficientă primită ca drept de autor, numărul mic al revistelor literare, indicația ca scriitorii pensionabili să-și exprime opțiunea, fie pentru pensie de la Uniunea Scriitorilor, fie pentru pensie de la stat, alături de imposibilitatea ca aceasta din urmă să fie completată cu cea de la Uniune¹¹.

Din Buletinele întocmite de Direcția I a D.S.S. pentru conducerea superioară de partid, Nicolae Ceaușescu cunoștea foarte bine aceste stări de spirit exprimate în diverse cercuri în preajma Adunării Generale a scriitorilor din București¹². O dovadă în acest sens o constituie mesajul său liniștitor de la Conferința Națională¹³, mai ales în privința aspectelor sus-

---

¹¹ Notă din 25 mai 1977 în A.C.N.S.A.S, fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, f. 149v.

¹² Nota nr. 0068446 din 23 mai 1977 privind comentariile înregistrate după Adunarea Generală a Asociației Scriitorilor din București poartă și rezoluția olografă referitoare la înaintarea a câte un exemplar către: Nicolae Ceaușescu, Cornel Burtică, Dumitru Popescu, Ion Stănescu, Miu Dobrescu (Idem, dosar nr. 118, vol. 3, fila 375). Pentru Conferința Națională a Scriitorilor sau „Acțiunea Lira” este elaborat un plan care, alături de măsurile informativ-operative intrate deja în uzanța supravegherii unui astfel de eveniment, a dispus organizarea de către Direcția a-I-a a unui dispecerat care a centralizat toate informațiile, în vederea exploatării lor operative, dar mai ales, avea misiunea ca împreună cu Centrul de Documentare și Informare să întocmească Buletinele destinate conducerii superioare de partid și de stat în perioada 22 – 28 iunie 1977 (*Ibidem*, ff. 163-164).

¹³ În „Cuvântarea Secretarului General al Partidului cu prilejul Conferinței Naționale a Scriitorilor”, unele dintre primele precizări concrete au invocat recentele, de atunci, Hotărâri ale C.C. al P.C.R. cu privire la sporirea retribuției reale cu 30% în cincinalul 1976-1980, față de 18-20% cât era prevăzut în Directivele Congresului al XI-lea, dar și, creșterea, în paralel, a pensiilor. Producția de carte era plasată într-o evoluție ascendentă, față de anul 1949, ca element de limitare, prin contrast, a ostilității auditoriului („Scânțea”, nr. 10 814 din 27 mai 1977).

menționate, mai puțin a celor ideologice¹⁴. Desigur, acesta trebuie privită drept o concesie de moment, în măsura în care evenimentul se produce pe fondul ultimelor reflexe ale „Mișcării Goma”¹⁵. Alături de păstrarea aparențelor privind respectarea drepturilor omului și cetățeanului și, în strânsă legătură cu aceasta, pentru Nicolae Ceaușescu era la fel de importantă, mai ales în interior, evitarea, pe cât posibil, a identificării altor scriitori cu experiențele cenzurale ale nepublicabilului Paul Goma și a radicalizării acestora în fața restrângerii unor drepturi.

Ca urmare a informațiilor oferite de Securitate, lipsa de ecou a „Mișcării Goma” în rândurile confrăților săi era la fel de bine cunoscută conducătorului partidului și statului, mulți dintre aceștia considerându-l pe Paul Goma drept un scriitor lipsit de valoare literară, ceea ce explică nu doar referințele negative asupra sa, dar și *crescendo*-ul acestora.

În aceeași Conferință Națională, Nicolae Ceaușescu a invocat necesitatea dezvoltării patriotismului revoluționar în raport cu aspirația la o viață ușoară, al cărei preț este, adesea, trădarea de patrie, rolul societății și al colectivelor de muncă în combaterea abaterilor, pentru ca, la final, să afirme tranșant că „împotriva uscăturilor trebuie să acționăm, să le înlăturăm”¹⁶.

Desigur, astfel de afirmații tranșante nu veneau „din senin”. La o cercetare atentă a măsurilor derulate până atunci în domeniul cultural, se

---

¹⁴ O imagine completă asupra raporturilor ideologice dintre autorități și scriitori realizează Cristian Vasile în studiul *Sub presiunea unui rechizitoriu ideologic: Literatura română la finele anilor 1970. Câteva considerații*, în Academia Română, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, „Revista Istorică”, nr. 3-4 (mai-august), București, Editura Academiei Române, București, 2015, pp. 333-344.

¹⁵ Istoricul Cristian Vasile consideră că, alături de protestele externe, eliberarea din detenție a lui Paul Goma la 6 mai 1977 a avut în vedere și păstrarea aparențelor în preajma apropiatei Conferințe Naționale a Scriitorilor. Fapt mai puțin cunoscut, pretextul pentru amânarea acesteia pentru sfârșitul lunii mai, fără a exclude și o ultimă încercare de domolire a mediului literar, a avut la bază invocarea propunerilor lui Eugen Barbu privind un nou statut al scriitorilor și un nou mecanism de administrare a fondurilor Uniunii, propuneri făcute în cadrul unei întâlniri din data de 21 aprilie 1977 între conducerea superioară de partid și membri ai Biroului Uniunii Scriitorilor. Cum notele întocmite de fosta Securitate abundă în surprinderea reacțiilor scriitorilor față de aceste propuneri, se poate conchide că atenția acestora era axată mai degrabă asupra propriei condiții, decât asupra cazului Goma (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, ff. 24-26).

¹⁶ „Scânteia”, nr. 10 814 din 27 mai 1977.

poate observa că bazele cursului dogmatic, ce avea să fie intensificat în etapa următoare, au fost puse cu mult înainte de Conferința Națională din 26-27 mai 1977 și au fost dublate de restricții de tot felul, începând chiar cu prima parte a anilor 1970.

Așa cum arătam, un al doilea motiv pentru care conferința trebuie studiată cu atenție îl reprezintă faptul că, în cursul desfășurării sale, rezistența scriitorilor a înlăturat, cel puțin pentru moment, întărirea controlului politic.

Altfel spus, profitând de mesajul liniștitor adresat de Nicolae Ceaușescu participanților, participanții la lucrări au reușit să impună menținerea unui sistem electiv pentru desemnarea conducerii. Ca urmare, această conferință a fost ultima în care membrii Consiliului de Conducere al Uniunii Scriitorilor au fost aleși prin votul delegaților. Mai mult decât atât, în urma unei propuneri făcută de Dan Deșliu, unui scriitor, membri ai C.C. ai P.C.R., au fost excluși din organele de lucru ale Uniunii¹⁷.

---

¹⁷ Potrivit Notei nr. 001890 din 27 mai 1977, „poetul Dan Deșliu a propus eliminarea din prezidiu a acelor scriitori care nu au mandat de delegat, referindu-se la aceia care au fost propuși numai pentru că ar ocupa funcții de conducere în aparatul de partid și de stat. A făcut apel la aplicarea principiului democrației și rolul suveran al adunării generale și nu al impunerii din afară. A fost susținut de poezii Ion Nicolescu, Ion Gheorghe, Dorin Tudoran, Sânziana Pop, Nicolae Dragoș, prin luări de cuvânt sau intervenții din sală. În aceeași ordine de idei, scriitorul Geo Bogza a cerut să se pună la vot propunerea făcută de Dan Deșliu și să se extindă și asupra tuturor organelor de lucru ale Conferinței. Încercările președintelui Uniunii Scriitorilor, Virgil Teodorescu, de a menține listele de propuneri inițiale nu au dat rezultate, sala votând, aproape în unanimitate, propunerile lui Dan Deșliu și Geo Bogza. Unii scriitori apreciază că propunerile făcute au avut ca scop eliminarea din prezidiu și din organele de lucru a scriitorilor Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Ion Dodu Bălan, Ion Popescu Puțuri și a altora, care nu au fost aleși ca delegați la Conferință. Un alt incident s-a produs în momentul în care s-a pus la vot aprobarea Comisiei de propuneri pentru organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor, când prozatorul Mircea Micu și-a exprimat temerea că aceștia se vor autopropune, poetul Ion Gheorghe a cerut micșorarea numărului lor cu o treime, iar alți scriitori au solicitat alegerea membrilor acestei comisii în cadrul lucrărilor, prin vot. Numai intervenția lui Geo Bogza a reușit să liniștească atmosfera, acesta explicând că, de fapt, comisia este emanația secțiilor care au avut sarcina de a delega reprezentanți în Comisia de propuneri. [...] Participanții au apreciat prin aplauze cuvântul poetului Nichita Stănescu, când acesta a făcut referiri la: «apariția unor cazuri artificiale din rândul scriitorilor, deoarece aceștia creează problematici, dar, în realitate, vinovați de cazuri sunt cei care în loc să muncească, păzesc munca altora» sau «mai avem

Toate acestea ne determină să conchidem că, desfășurată în contextul anului 1977, Conferința Națională din 26-27 mai 1977 a avut o semnificație aparte, marcând o victorie tactică a scriitorilor în fața Puterii și suspendând, pentru moment, deteriorarea relației dintre Partid și scriitori.

4. Hotărârea C.C. al P.C.R. privind desființarea Comitetului de Stat pentru Presă și Tipărituri (25 iunie 1977)

La Conferința Națională a Scriitorilor din 26-27 mai 1977, Nicolae Ceaușescu nu face referiri explicite în privința cenzurii. Au fost invocate, ca formă democratică de analiză și dezbateri, cenaclurile literare, ceea ce a lăsat impresia participanților că „legea dreptului de autor și mărirea tirajului publicațiilor nu au făcut obiectul cuvântării și i-a determinat să concluzioneze că aceste probleme n-ar fi în atenția forurilor competente”¹⁸.

În fapt, la respectiva conferință Nicolae Ceaușescu a ocolit abil o tratare în detaliu a problemei complexe a mecanismelor de cenzură, întrucât ar fi însemnat să recunoască relativismul deciziilor în domeniul editorial.

Deselor reorganizări din domeniul editurilor și presei petrecute începând cu anii '70 li se adăugau aspecte particulare, caracteristice unei realități în care resursele editoriale au fost limitate constant.

O notă din 29 iunie 1977 consemna imediat după Conferința Scriitorilor nemulțumirile scriitorilor, deoarece erau înlăturați sau amânați în momentul întocmirii planurilor editoriale, „prioritate având cei cu relații”. În fapt, scriitori precum Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Dinu Săraru obțineau aprobări pentru continuări de tiraje, ceea ce conducea la diminuarea fondului nescryptic al editurilor, astfel încât acestea erau nevoite fie să remunereze alți scriitori cu sume minime, fie să nu-i mai poată publica¹⁹.

Evoluția Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor merită o analiză aparte, în primul rând pentru că instituția a depins, mai ales după preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu, indestructibil de fluxurile și refluxurile ideologice, fiind un barometru exact al evoluțiilor ideologice. Ca urmare, chiar dacă imaginea globală este aceea a diminuării activității

---

prea puțin de trăit pentru a putea fi taxați ca necinstiți» - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, f. 160-160v.

¹⁸ Idem, dosar nr. 118, vol. 3, f. 113.

¹⁹ *Ibidem*, ff. 188-189.

sale, instituția trebuie privită în contextul politic diferit în care-și exercita atribuțiile.

Apoi, instituțiile subordonate cenzurii în domeniul cărții nu și-au propus a-i demonstra inutilitatea, pur și simplu, dimpotrivă, controlul ideologic se înăsprește, mai ales după 1971, iar organizarea cenzurii se multiplică în dispunerea sa pe verticală, așa cum este ea descrisă de Monica Lovinescu, de la prima vamă, editura însăși, până la „Consiliul Zeilor” (Comitetul Central) la care soseau manuscrisele aflate în litigiu²⁰.

Pe de altă parte, existența Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor nu poate fi separată de cadrul general al constrângerilor bugetare care afectau întreg spațiul cultural. Chiar în momentul desființării Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor se efectuau reduceri de personal în sistemul editorial, sub masca reorganizărilor²¹, după ce, cu doi ani înainte, acestea afectaseră deja 45% din angajații acestuia²².

Totodată, din punctul nostru de vedere, Hotărârea C.C. al P.C.R. privind desființarea Comitetului de Stat pentru Presă și Tipărituri (25 iunie 1977) trebuie privită și în dinamica înregistrată în plan internațional după 1975, și anume relansarea periodică de către Occident a unor adevărate cruciade pentru apărarea drepturilor omului, acțiuni cărora regimul politic de la București le opunea, total inadecvat, revenirea la un program transformist de creare a unei lumi noi după modelul clasic marxist, axat pe rolul proletariatului drept clasă conducătoare, program camuflat inabil prin unele măsuri precum „desființarea” cenzurii.

Post-factum, având în vedere reconfigurarea ulterioară a mecanismelor de editare, sigur că Hotărârea C.C. al P.C.R. în privința desființării Comitetului de Stat pentru Presă și Tipărituri nu a echivalat cu dispariția cenzurii. Reacțiile de moment ale scriitorilor după desființarea instituției sunt însă surprinzătoare, dominate de un raționalism plin de scepticism, reliefând mai degrabă o mentalitate îndreptată spre ordine decât una neconformistă.

Există un fel de unanimitate evidentă în afirmarea respingerii arbitrariului celor care ar fi urmat să exercite cenzura, în asemenea măsură încât, paradoxal, valorizează instituția tocmai desființată. Iată câteva exemple extrase din multitudinea de note și rapoarte informative întocmite de Securitate pe acest subiect:

---

²⁰ Monica Lovinescu, *O istorie a literaturii române pe unde scurte, 1960-2000*, București, Editura Humanitas, 2014, p. 141.

²¹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, ff. 313-314.

²² *Ibidem*, vol. 39, f. 45.

„Spre deosebire de lectorii de la C.P.T., redactorii din edituri nu au aceeași competență profesională și nici posibilități de informare asupra unor probleme politico-ideologice curente” (Aurel Martin, director general adjunct al Centralei editoriale și Teodor Vîrgolici, redactor șef al Editurii „Minerva”); „desființarea C.P.T. este de natură să creeze mari greutăți scriitorilor, deși, chiar unii dintre ei au cerut-o. Până acum – spune el – exista garanția că lectura finală a manuscriselor era făcută de oameni orientați politic, competenți și neutri” (Gheorghe Pituț); „sunt îngrijorat cu privire la prevederea care stipulează că editurile vor da viza de tipar, deoarece deși conducerea este colectivă, răspunderea pentru puritatea ideologică a unei cărți va cădea în sarcina redactorului sau a directorului” (Valeriu Râpeanu); „cum se vor discuta cărțile în Comitetul Oamenilor Muncii, din care fac parte și oameni fără pregătire de specialitate” (Cornel Popescu, redactor șef la Editura „Cartea Românească”); „o cenzură între confrăți ar fi mult mai gravă, dată fiind incompetența, invidiile și subiectivismul ce s-ar dezlănțui cu aceste ocazii, mai ales că niciodată scriitorii nu au avut diferențe cu Direcția Presei, ci cu organele intermediare, formate tocmai din scriitori care făceau parte din partide adverse sau din găști ce foloseau scaunul administrativ pentru politica lor de gașcă” (Dinu Săraru); „preconizatele măsuri nu ar fi utile, în sensul că, de teama unor greșeli ideologice, editurile nu vor da avizul, iar lucrările vor aștepta mulți ani până vor putea apare” (Alec Ivan Ghilia)²³.

Evident, nu doar teama de incompetență și omniprezența fugă de răspundere erau de natură a-i îngrijora pe scriitori. Neliniști la fel de intense le provoca și spectrul plătirii unor polițe personale și al intensificării războaielor fratricide din breaslă:

„Procesul tipăririi unei cărți va dura circa 10 ani, ceea ce înseamnă că nimeni nu va mai publica nimic. Dacă o carte a mea trebuie să fie citită de Marin Preda, ea va apare după moartea mea” și „actualul sistem al consiliilor de conducere la edituri, ziare, reviste, Uniunea Scriitorilor este o utopie și nu poate fi aplicabil. Uniunea nu este un organism de dezbateri, se vor ridica scriitori împotriva scriitorilor” (Fănuș Neagu)²⁴.

---

²³ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, ff. 289-290.

²⁴ *Ibidem*, vol. 42, f. 12 v. Evoluțiile ulterioare ale raporturilor dintre scriitorii care ocupau funcții de redactor de editură și scriitorii dornici să-și publice creațiile au fost ambigue, fiind marcate tocmai de o domnie a arbitrariului. De exemplu, Ana Blandiana considera că „acești scriitori, o bună parte din ei cel puțin, deși erau redactori de editură, aveau aceleași sentimente și aceeași poziție estetică și politică cu scriitorul care venea și le aducea manuscrisul. Și atunci începea să

Unanimă era și opinia că, prin noile mecanisme de avizare, lucrurile vor fi foarte mult tergiversate: „așa cum sunt preconizate consiliile de conducere ale editurilor, vor fi organisme greoaie care nu se vor putea întruni în plen decât rareori, ajungându-se la o colaborare prin corespondență” (Gheorghe Zarafu, Editura „Ion Creangă”); „nu s-a clarificat care va fi raportul între edituri și uniunile de creație – editurile beletristice vor primi manuscrise numai de la Uniunea Scriitorilor sau și de la asociațiile scriitorilor din țară? iar dacă editura nu va mai avea posibilitatea de a discuta direct cu autorul manuscrisului, ci prin intermediul cenaclurilor sau asociațiilor, va conduce la mari întârzieri și la diminuarea răspunderii” (Alexandru Georgescu și Delia Damirescu de la aceeași editură)²⁵; „actuala formă de cenzură este inaplicabilă, apoi, cum se poate citi un roman în cenaclu?, Tot editurile vor dispune, prin director, ca și până acum, iar membrii consiliilor vor afla că romanul este bun, dacă directorul spune că e bun. În orice caz, termenul de apariție a cărții a fost lungit prin noile hotărâri, însă, problema nu trebuie să îngrijoreze, deoarece foștii ostași ai partidului, cenzorii, vor reuși să introducă din nou cenzura, fiindcă este imposibil să agonizeze o instituție care de fapt este tânără și viguroasă și care, de altfel, continuă să existe” (Nina Cassian)²⁶.

Prezentarea temerilor individuale și colective ocupă un loc important în notele întocmite de fosta Securitate, iar un punct de vedere precum cel al lui Titus Popovici este mai degrabă o excepție: „scriitorul nu trebuie să fie îngrijorat de noile dispoziții privind desființarea cenzurii, înființarea consiliilor de conducere din edituri, deoarece, această situație va dura doar un an – un an și jumătate și se va reintra în normal, deoarece nu se poate ca aceste organisme să acopere cărțile scriitorilor”²⁷.

Nu în ultimul rând, sincopa instituțională a funcționării cenzurii, nu avea cum să nu producă efecte de moment. Așa se face că în memoria

---

funcționeze un fel de complicitate între scriitor și redactor, împotriva cenzurii”. Pe de altă parte, un specialist precum Nicholas Harrison, referindu-se la această „complicitate”, ajungea la concluzia că „în unele țări din blocul de est mesajele subversive din operele autorilor vis-à-vis de politica guvernului «s-au dovedit a fi mai degrabă colaborare decât rezistență»” – *apud Instituția cenzurii comuniste în România. 1949-1977*, vol. I, ediție, prefață și note de Liliana Corobca, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2014, p. 21.

²⁵ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 42, f. 118.

²⁶ *Ibidem*, f. 242.

²⁷ *Ibidem*, f. 12.

unor scriitori și istorici, scurta perioadă de tranziție de până la începutul anului 1978, rămâne drept una în care „anumite reviste au scăpat controlului «cenzurii de după cenzură»”²⁸.

La fel de adevărat este și faptul că, în anumite situații punctuale, s-a acționat imediat, ceea ce denotă că performanța organizatorică a unui sistem puternic ierarhizat și îndelung rodat era remarcabilă, chiar în lipsa uneia dintre verigile sale. La 5 august 1977, în urma unor verificări C.F.I., Centrala Editorială dispunea, prin intermediul conducerii Editurii Univers, rezilierea contractului cu traducătorul Paul Danielopol și implicit amânarea publicării *Originii miturilor* de Mircea Eliade, lucrare aflată pe lista secretariatului C.C. al P.C.R. pentru a vedea lumina tiparului în acel an²⁹.

Într-un mod asemănător, o dispoziție a Consiliului Educației și Culturii Socialiste din jurul datei de 1 octombrie 1977 solicita redactorilor Serviciului de sinteze și coordonare tematică a Centralei editoriale și directorilor de edituri identificarea lucrărilor referitoare la monumente cu caracter religios și retragerea acestora din librării și planuri editoriale, în final, totalul titlurilor propuse ridicându-se la 178, din care 141 erau editate iar 37 se aflau în lucru³⁰.

Așadar, cenzura nu era imposibilă în acest interval de tranziție în care contau doar aparențele. Mai mult decât atât, nu riscăm să exagerăm în susținerea afirmației că Nicolae Ceaușescu nu a abdicat nici o clipă de la controlul exercitat asupra informației. Propunerile pentru modificarea unor acte normative, decurgând din aplicarea hotărârii cu privire la activitatea de informare a opiniei publice din cadrul Ședinței Biroului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 11 octombrie 1977 anunțau penalizări juridice, solicitare făcută chiar de șeful statului, numai că, spre deosebire de alte legislații practicate „în toată lumea”, ideea de prejudiciu adus politicii interne și externe era atât de largă încât permitea suspendarea oricărei publicații. Apoi, problema răspunderii structurilor redacționale este reluată din plin, alături de colegiul de redacție care funcționa pe lângă fiecare publicație constituindu-se un consiliu de conducere, acesta din urmă format doar din personalul acestora.

Evident, plasat peste toate acestea se regăsea Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cu o activitate, pe alocuri, recalibrată, înglobând alături de îndrumarea ideologică, responsabilitatea planului editorial și

---

²⁸ Vasile Cristian, *op. cit.*, p. 338.

²⁹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 42, ff. 84.

³⁰ *Ibidem*, ff. 300-302.

implicat a cenzurii³¹. Toate aceste precondiții cu rol în asigurarea controlului fiind îndeplinite, legal, existența Comitetului pentru presă și tipărituri a încetat la 26 decembrie 1977, când a fost publicat Decretul nr. 472 al Consiliului de Stat³².

5. Reorganizarea învățământului profesional, liceal și universitar

În cazul reorganizării învățământului din anul 1977, studiile de istorie recentă au evidențiat, de regulă, acele aspecte care compun exceptionalismul său: limitarea drastică a disciplinelor umaniste și politehnizarea învățământului liceal și superior³³. Aceste aspecte, incontestabile, ridică însă câteva probleme, cum ar fi analiza atentă a evoluției economiei României, care necesita anumite specializări și perfecționări, sau a evoluției explozive din anii anteriori a specializărilor umaniste la nivel liceal. Totodată, reacțiile părinților, ale studenților și elevilor, ale corpului didactic și, în general, a oamenilor de cultură, au fost insuficient puse în lumină.

De asemenea, mai gravă decât limitarea anumitor discipline sau a introducerii unor perioade compacte de practică (însoțită de o diminuare a timpului de studiu pentru acele materii ce asigurau pregătirea generală) ni se pare a fi organizarea învățământului liceal pe două trepte. Sistemul de organizare a selecției pentru treapta a II-a a eliminat, nu de puține ori,

---

³¹ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 113/1977, ff. 51-52; vezi și „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România”, nr. 127 din 28 noiembrie 1977, p. 2.

³² „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România”, nr. 138 din 26 decembrie 1977, p.4. În paralel, pentru a pune de acord desființarea Comitetului pentru presă și tipărituri cu menținerea controlului asupra informației au fost emise și Decretul nr. 471 al Consiliului de Stat pentru modificarea Legii Presei în R.S.R. (Legea nr. 4/1974); Decretul nr. 473 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcționarea Radioteleviziunii Române și Decretul nr. 474 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcționarea Agenției Române de Presă – Agerpress - *ibidem*.

³³ Trebuie subliniat faptul că măsurile inițiate în 1977 nu au fost deloc o surpriză. Încă de la Congresul al XI-lea al P.C.R. (25-28 noiembrie 1974) Nicolae Ceaușescu anunțase că dezvoltarea economiei impune o adaptare a sistemului de învățământ astfel că, în viitor, liceele industriale și agricole „urmează să cuprindă cel puțin 70% din numărul total al elevilor” – Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul dezvoltării societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. XI, Editura Politică, București, 1975, p. 63.

tocmai pe acei elevi care, în urma examenului de admitere la liceu – treapta I, intrau la anumite profile cu medii mai mari decât elevii repartizați, în ordinea mediilor, la profilele următoare, mai puțin atrăgătoare.

5.1. Învățământ liceal sau învățământ profesional?

La fel ca multe alte măsuri legislative, adoptarea unui nou act legislativ care să reglementeze învățământul liceal și cel profesional a fost precedată de ample controale în teritoriu și de o analiză minuțioasă a rezultatelor obținute. De exemplu, într-o sinteză a raportului întocmit de Ministerul Educației și Învățământului asupra activității desfășurate în anul școlar și universitar 1976-1977 se rețineau următoarele deficiențe:

„lipsa de concordanță între structura rețelei de învățământ liceal și superior și necesarul forței de muncă; insuficienta legare de practică, de producție, de cercetare a unor cadre didactice, a conținutului lecțiilor, a manualelor școlare și a cursurilor universitare; instruirea practică a elevilor și studenților în unele școli și facultăți s-a desfășurat la un nivel scăzut; puține cadre din producție, din cercetare, din activul de partid și de stat au fost atrase la activitățile desfășurate în unitățile de învățământ; o parte a cadrelor didactice de științe sociale nu cunosc nemijlocit activitatea concretă din unitățile economice, în conținutul unor lecții la aceste discipline s-au menținut numeroase teze teoretico-abstracte; unele cadre didactice de la celelalte discipline cuprinse în planurile de învățământ n-au reușit ca, odată cu transmiterea cunoștințelor de specialitate, să contribuie în măsura convenită la formarea unor convingeri materialist-științifice despre viață, la educarea patriotică și revoluționară a elevilor și studenților; nu s-a asigurat întotdeauna un climat de muncă și disciplină, un înalt spirit de exigență revoluționară în toate unitățile de învățământ”³⁴.

Pornind de la astfel de constatări, restructurarea și organizarea învățământului liceal – așa cum o relevă stenograma ședinței Biroului Permanent al C.C. al P.C.R. din ziua de 6 iunie 1977 - a fost gândită pe o structură profund ierarhică, amintind de principiile pe care taylorismul încerca să le impună în organizarea industrială în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Învățământul liceal urma a fi organizat pe „tipuri și profiluri”, în funcție de necesitățile de pregătire a forței de muncă, potrivit planului de

---

³⁴ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Propagandă și Agitație, dosar nr. 2/1977, ff. 62-63.

dezvoltare economico-socială a țării. Erau avute în vedere următoarele tipuri de licee:

- a) Licee industriale;
- b) Licee agronomice și silvice
- c) Licee economice și de drept administrativ;
- d) Licee sanitare;
- e) Licee de matematică-fizică;
- f) Licee de științe ale naturii;
- g) Licee pedagogice;
- h) Licee de filologie-istorie;
- i) Licee de artă.

Învățământul liceal se organiza pe trepte: treapta I, parte integrantă în învățământul obligatoriu de 10 ani, cuprindea clasele a IX-a și a X-a, în vreme ce treapta a II-a cuprindea clasele a XI-a și a XII-a pentru învățământul de zi și clasele XI-XIII, pentru învățământul seral³⁵.

Reglementarea învățământului liceal pe două trepte de calificare era rezumată de Cornel Burtică, în respectiva ședință, astfel: „s-a mers pe principiul că în 10 ani el poate să învețe anumite meserii de bază. Dar pentru a deveni muncitor cu înaltă calificare, fie urmează liceul treapta a-II-a, fie școala profesională. Asta a fost ideea. Urmând liceul, în afara faptului că este calificat, are dreptul la învățământ superior, iar dacă urmează școala profesională are meserie și pe urmă poate urma liceul la seral. Acesta a fost principiul pe care s-a mers”³⁶.

Nota explicativă care a însoțit Decretul nr. 207 din 12 iulie 1977 „privind organizarea și funcționarea învățământului liceal”³⁷ furnizează date precise în privința restructurării rețelei liceelor. Din cele 414 licee real-umaniste, 152 au fost transformate în licee industriale, 44 în licee agro-industriale, 99 în licee de matematică-fizică, 30 în licee pedagogice și de științe social-filologice, 1 liceu economic de contabilitate și comerț, 30 urmau să fie comasate cu alte licee, iar 58 să fie transformate în filiale ale liceelor industriale și agro-industriale, numai cu treapta I³⁸.

În total, pentru anul 1977/1978, urmau să funcționeze 969 licee, plus patru licee militare și 19 licee pentru deficienți recuperabili și minori

---

³⁵ Trecerea la organizarea învățământului liceal pe două trepte a fost stabilită în ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 13 aprilie 1976.

³⁶ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 64/1977, f. 126.

³⁷ „Buletinul Oficial”, nr. 67, 12 iulie 1977.

³⁸ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 64/1977, f. 27.

cu tulburări de comportament. O situație comparativă cu anul școlar 1976/1977, cuprinsă în același document, se prezenta astfel³⁹:

1976-1977		1977-1978	
Total licee, dintre care	1075	Total licee, dintre care	969
Licee industriale	427	Licee industriale	571
Licee agroindustriale	89	Licee agroindustriale și silvice	137
Licee silvice	5		
Licee economice de contabilitate și comerț	48	Licee economice de contabilitate și comerț	40
Licee sanitare	23	Licee sanitare	23
Licee real-umaniste	414	Licee de matematică-fizică	197
Licee pedagogice	41	Licee pedagogice și de științe sociale-filologice	69
Licee de artă	28	Licee de artă	22

Se adaugă acestor statistici și faptul că structura noilor planuri de învățământ prevedea ca *disciplinele tehnice și tehnologice* să primească o pondere de 36-47%; *instruirea practică* să reprezinte 1/3 din totalul orelor (în treapta I, câte 11 săptămâni anual, iar în treapta a II-a câte 13 săptămâni anual), în timp ce pentru *disciplinele care asigurau pregătirea generală* fusese prevăzută o pondere de 25-32%⁴⁰.

Primele noastre observații sunt legate de ponderea disciplinelor tehnice și tehnologice, care atingea 36-47%, deoarece în cursul perioadelor de pregătire generală, cumulate, ca număr de ore, acestea nu au ajuns niciodată la procentul sus-menționat.

Pe de altă parte, aceeași notă explicativă ne oferă o sumă esențială de date, care, nuanțate, ne îngăduie, fie și în cadrul abstract al raportărilor statistice, introducerea ca obiect al analizei noastre a destinilor

³⁹ *Ibidem*, f. 126 v.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 82.

individuale prinse în rigoarea implacabilă a acestei restructurări în trepte profesionale, nu de educație.

În anul școlar 1976/1977 urmau să absolve treapta I de liceu (clasele IX-X) un număr de 240.000 elevi, repartizați astfel: pentru continuarea studiilor liceale în urma treptei a-II-a de liceu 125.000 elevi (52%); pentru învățământ profesional 87.000 (36,2%); în producție 28.000 (11,8%). Era prevăzută și posibilitatea de a urma cursuri serale - pentru 60.000 elevi - sau fără frecvență, pentru 19.000⁴¹.

În fapt, liceele funcționau, conform noului decret, cu două sau trei profiluri. În acest context, din punctul nostru de vedere, un element care trebuie evidențiat este reprezentat de un anumit regres vocațional și social pe care îl implica o astfel de organizare a educației pe criterii profesionale. De pildă, un liceu de chimie industrială, pornea în clasa a-IX-a cu un număr de 2 clase profil electrotehnic, 3 clase profil mecanic și 5 clase profil chimie industrială. Conform planului de școlarizare, în treapta a-II-a de liceu rămâneau 1 clasă profil electrotehnic, 2 clase de mecanică și, în cel mai bun caz, 3 clase de chimie industrială. În foarte multe cazuri, în primele două clase cu profil electrotehnic se intra în urma examenului de admitere în liceu cu mediile cele mai mari, pentru ca înjumătățirea operată de treapta a-II-a de liceu, pe baza unui concurs, să elimine de la cursurile liceale de zi o parte a acestor dintre cei mai buni elevi. Situația devenea și mai dramatică în privința liceelor sanitare, foarte solicitate în perioadă, la care se intra cu medii dintre cele mai mari.

Totuși, sistemul fusese gândit pornindu-se de la două premise corecte: în primul rând, elevii înscriși în treapta I la un profil considerat bun urmau să fie motivați suplimentar pentru ca, în urma concursului de admitere în treapta a II-a, să-și păstreze locul. În acest fel, finalizarea liceului la profilurile cele mai solicitate era posibilă doar pentru elevii care dovedeau că depun interes constant pentru pregătirea în respectiva meserie.

În al doilea rând, se dorea acordarea unei a doua șanse tinerilor care, din varii motive, nu putuseră să urmeze clasele a IX-a și a X-a la liceul unde ar fi dorit⁴². Ca atare, la concursul de admitere în treapta a II-a

---

⁴¹ *Ibidem*, f. 78.

⁴² În 13 aprilie 1976, când s-a stabilit introducerea treptei a II-a, în momentul discutării posibilității schimbării profilului sau chiar a liceului, Nicolae Ceaușescu a insistat pentru aceasta: „...să păstrăm ideea aceasta, ca să poată să meargă unde vrea, dar să dea concurs, examen”, A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 42/1976, f. 45

se puteau înscrie toți tinerii absolvenți ai clasei a X-a de liceu sau care posedau studii echivalente, cu condiția de a nu fi depășit vârsta de 19 ani. Cei care își schimbau profilul erau obligați să susțină în prealabil unele examene de diferență pentru materiile de specialitate.

Planul de școlarizare pentru clasa a IX-a (treapta I) și pentru clasa a XI-a (treapta a II-a) al anului școlar 1977/1978 reconfirmă spiritul acestui moment și punerea în prim-plan a restructurării pe trepte profesionale:

Planul de școlarizare la învățământul liceal pentru anul școlar 1977 - 1978	Clasa a-IX-a	Clasa a-XI-a
A. Învățământ de zi	310.000	125.000
1. Licee industriale	231.000	71.700
2. Licee agro-industriale și silvice	36.000	13.000
3. Licee economice de contabilitate și comerț	10.300	5.400
4. Licee sanitare	3.000	1.500
5. Licee de matematică-fizică	18.000	-
6. Licee pedagogice și de științe sociale-filologice	10.500	3.000
7. Licee de artă	1.200	1.400
8. Clase real-umaniste în lichidare	-	29.000
B. Învățământul seral	40.000	60.000
C. Învățământul fără frecvență	16.000	19.000
D. Învățământ pentru deficienți recuperabili și minori cu tulburări de comportament	530	280 ⁴³

Se adaugă și anumite interdicții cu efecte în marcarea definitivă a regresului parcursului educațional, deoarece la învățământul liceal seral și fără frecvență se puteau înscrie persoanele care indiferent de vârstă îndeplineau condițiile de studii, dar mai ales erau încadrate în producție obligatoriu sau, cum afirma însuși Nicolae Ceaușescu, după clasa a X-a, când se învăța la școala profesională, nu se putea face și liceul⁴⁴.

⁴³ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 64/1977, f. 186.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 28.

Față de pregătirea echilibrată pe care o asigurase Legea Învățământului din 13 mai 1968, noua organizare ierarhică pe trepte și profile cu finalitate profesională poate fi considerată, dintr-o anumită perspectivă, ca fiind una regresivă. Totuși, în mod paradoxal, după mutațiile legislative din 1977, planurile de învățământ foarte bine structurate în privința disciplinelor care asigurau pregătirea generală, o solidă disciplină a procesului de învățământ, presiunea pe care o exercita nevoia promovării treptei a doua de liceu, aspirația tot mai largă de înscriere în învățământul superior și, nu în ultimul rând, sprijinul familial pentru desăvârșirea prin educație au condus la formarea unor generații orientate spre performanță și spre a reuși.

5.2. Evoluția specializărilor din învățământul superior

Izvoare ale istoriei instituționale – stenogramele ședințelor Biroului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 6 iunie 1977 și din 21 iunie 1977 sunt în mod direct rodul momentelor de încordare deosebită din cadrul discuțiilor ce au însoțit deplasarea de accent a învățământului superior spre profilele industriale.

Rezultate ale acestui moment, ele devin revelatoare, în egală măsură, nu atât pentru o imagine de ansamblu a învățământului universitar⁴⁵, cât pentru selectivitatea restructurării acestuia și opțiunile personale exprimate de Nicolae Ceaușescu cu acest prilej.

În optica unei analize asupra evoluției învățământului tehnico-ingineresc este cazul să ne aplecăm asupra faptului că, pentru momentul 1977, ușoara sa creștere nu a fost lipsită de un anume suport real, din perspectiva preconizatei creșteri a investițiilor și a mecanizării proceselor de producție. Supărat pe reducerea numărului de specialiști de la 22.500 la 21.000 pentru anul universitar 1977-1978 (scăderea era pusă pe seama numărului de subingineri de la 9.570 la 7.035)⁴⁶, Nicolae Ceaușescu opta pentru o creștere încă ponderată, având în vedere pragul de la care se pornea, și anume pentru școlarizarea unui număr de 15.500 ingineri și 8.500 subingineri, însumând un total de 24.000⁴⁷. Singura rezervă

---

⁴⁵ Acestea nu ne spun nimic, de pildă, despre învățământul agricol, care nu pune probleme deosebite - *ibidem*, f. 38v.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 35 v.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 38. Această creștere anunța direcțiile viitoare de evoluție, concretizate în anii '80 în depășirea considerabilă a procentului de peste 50% studenți înscriși în această zonă a învățământului superior, cu precizarea că la

exprimată de Nicolae Ceaușescu în privința măririi cu orice preț a numărului de studenți în învățământul ingineresc a fost renunțarea, chiar înainte de 1977, la școlarizarea în sistem de fără frecvență, deoarece nu au fost atinse rezultatele scontate.

În acest context, merită amintită poziția lui Paul Niculescu-Mizil care, dornic să se alinieze propunerii formulată de Nicolae Ceaușescu cu privire la creșterea numărului de ingineri și subingineri, lansa ca adevăr indestructibil solicitările maximale care ar fi venit din partea ministerelor, când de fapt cifrele de școlarizare fuseseră stabilite, în amănunt, cu fiecare dintre acestea și în strânsă legătură cu previziunile Comitetului de Stat al Planificării.

Totodată, reorganizarea învățământului superior survenită în 1977 consacra definitiv substituirea tehnicianului, absolvent de studii postliceale, cu subinginerul. Până în 1977, prin intermediul școlilor postliceale erau pregătiți tehnicieni ca segment profesional intermediar între muncitorul din producție și inginer, cu rezerva că, în practica occidentală, de la care fusese preluat modelul, inginerul era direcționat exclusiv cercetării și, spre deosebire de cazul românesc, aproape deloc producției.

Pe de altă parte, cum principalele repere ale cursului ce avea să fie urmat de învățământul superior se regăsesc în cele două izvoare de istorie instituțională, menționate la începutul acestui subcapitol, ne putem îngădui măcar schițarea acestora. Evident, liniile de forță ale restructurării au fost trasate de secretarul general al P.C.R., prin intervențiile avute în ședințele amintite și observațiile formulate asupra materialelor supuse dezbaterii.

Ele dezvăluie un Nicolae Ceaușescu nu lipsit de inteligență și abilitate în a-și susține punctele de vedere, cu remarci pe jumătate ironice în a face reproșuri, aflat într-o permanentă și dublă contrapunere.

1. *Multiplificarea specializărilor*, vizibilă, de pildă, în cazul interesului manifestat pentru asigurarea necesarului de specialiști, acolo unde raportarea la ceea ce se întâmplase în economiile dezvoltate (inovații în domenii precum fizica nucleară sau biochimie) era nemulțumitoare, dar și *reducerea nomenclatorului profilelor din învățământul superior*.

Apoi, nu puține au fost situațiile în care Nicolae Ceaușescu se dovedea a fi depășit de crearea, deja, a noi direcții de înaltă tehnologie,

---

atingerea unui astfel de procent a contribuit și diminuarea drastică a cifrei de școlarizare la alte specializări.

care necesitau o anume perfecționare, cu un câmp restrâns de activitate, un exemplu elocvent fiind punerea în discuție a încadrării inginerilor energeticieni la Ministerul Transporturilor:

„Tov. Nicolae Ceaușescu:

Eu am o întrebare. Căile ferate, drumurile și podurile la cine sunt?

Tov. Suzana Gâdea:

La Ministerul Transporturilor.

Tov. Nicolae Ceaușescu:

De ce trebuie la căi ferate, poduri și drumuri energeticieni?

Tov: Traian Dudaș:

Tovarășe secretar general, noi avem căi ferate electrificate și avem nevoie de ingineri care să se ocupe, adică avem nevoie de ingineri energeticieni”⁴⁸.

2. *Mărirea cifrei de școlarizare pentru disciplinele tehnico-inginerești*, dar și *ostilitatea față de*, mergând până la epurare, față de specializările socio-umane și artistice. Între aceste extreme erau ajustate gradual cifrele de școlarizare pentru învățământul economic, unde se propunea o reducere de 500-600 economiști, dintr-un total de 5.100⁴⁹, și a celor din domeniul medical, de la 2.760 la 2.000, în acest din urmă caz Nicolae Ceaușescu fiind cel care nu a acceptat o reducere bruscă și a stabilit că mai mult decât aceasta, nu se poate merge⁵⁰.

În cazul specializărilor socio-umane, atitudinea lui Nicolae Ceaușescu a fost inflexibilă. Invocând cvasiblocarea posturilor unde puteau fi încadrați absolvenții, lipsa de încărcătură ideologică a unor specializări (sociologia) sau absența unei finalități practice în cazul altora (psihologia), Ceaușescu a pledat pentru adoptarea propunerilor de desființare a acestora, ignorând argumentele contrare⁵¹.

Discuțiile din cadrul Biroului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (6 iunie 1977) care au decis soarta lor, ilustrează cu o precizie aproape cinică, o voință imperturbabilă a Secretarului General al Partidului de a le lichida, pe fondul unei sistematizări cât mai complete a tuturor

---

⁴⁸ *Ibidem*, f. 51 v.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 39.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 40.

⁵¹ Elocvent pentru acest aspect, conform aceleiași Stenograme a ședinței din 6 iunie 1977, rămâne dialogul dintre șeful statului și Cornel Burtică: „Tov. Nicolae Ceaușescu: Fiecare profesor trebuie să fie un pedagog. Profesorul de istorie trebuie să fie un pedagog. Tov. Cornel Burtică: Ca să fie trebuie să fi învățat cândva [pedagogie de la profesori cu această specializare *n. n.*] (*Ibidem*, f. 46).

subprofesiilor, numite submeserii, dar mai ales a dimensiunii socio-umane și artistice a învățământului⁵².

Într-o oarecare măsură, modificări substanțiale se produc și în cazul învățământului superior artistic sau muzical, menținut, dar foarte drastic uniformizat:

„Tov. Nicolae Ceaușescu: La educație fizică s-a redus? Bine.

La desen, la muzică văd că rămâneți fermi!

Tov. Suzana Gâdea:

Aici se pregătesc profesorii de muzică pentru liceele pedagogice.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Aici văd că mai avem o dată muzica, este de două ori. Este și mai jos muzica, este de două ori. Este și mai jos muzică, la învățământul artistic. Unificați-le dragă, de ce se face, de două ori muzică. Să fie o singură muzică....! Muzica cu durata de 3 ani și apoi, iar muzică. Nu se poate asta.

Tov. Suzana Gâdea: Este la Conservator.

Tov. Nicolae Ceaușescu: 260 nu sunt numai în București la Conservator.

Tov. Cornel Burtică: București, Cluj, Iași.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Toți să fie în cadrul Conservatorului. Și dacă avem nevoie de câțiva profesori de muzică nu pot fi luați din aceștia?! De ce trebuie să fărâmițăm în două locuri. Trebuie unit în Conservator și nu fac o altă școală de muzică.

Tov. Suzana Gâdea: Sunt la institutele pedagogice de 3 ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Tot muzică învață la muzică! Și de acolo unii merg și devin artiști și compozitori, pentru că nu toți pot să devină artiști, compozitori și restul pot să predea muzica. De altfel, toți marii muzicieni ar trebui să fie și profesori [...].

Tov. Elena Ceaușescu: Și la desen este la fel.

Tov. Suzana Gâdea: Ies profesori de desen.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În fond, și aici trebuie să fie la fel. Sigur, din punct de vedere al desenului tehnic sunt specialiști, și cei de la arte plastice trebuie să fie și profesor și, sigur, mai departe pot să picteze. Noi am îngustat baza ca să le dăm de lucru. Toți scriitorii care au terminat „Litere și filozofie” trebuie să fie și profesori, să predea limba română, să fie pedagogi și, totodată, să și scrie, pentru că așa era și în trecut. Noi i-am făcut să nu facă nimic, i-am făcut niște oameni care nu fac nimic. Am făcut alte școli, mai slabe, unde pregătim oameni și îi pregătim prost.

---

⁵² *Ibidem*, ff. 44 v-47.

Trebuie unit și muzica și desenul, într-un singur loc și văzut în raport de aceasta”⁵³.

Oarecum surprinzătoare îi apare șefului statului reducerea cifrei de școlarizare la Filologie, în urma cumulării a două măsuri cu efect în eliberarea din posturi a unui număr însemnat de cadre didactice și anume: fixarea duratei de studiu pentru învățământul liceal la 4 ani (până atunci existau unele licee de profil în care durata de studiu atingea 5 ani) și majorarea normei didactice⁵⁴.

Pentru a putea face o judecată valabilă asupra afirmării celor două tendințe opuse – multiplicarea specializărilor, dar și reducerea sau chiar lichidarea unora dintre ele - trebuie să privim cu atenție rațiunile invocate pentru restructurare, dar mai ales efectele avute de aceste modificări în anii următori. Analiza acestor elemente, însoțită de plasarea mutațiilor din sistemul educațional în contextul evoluțiilor generale ale societății românești de la finele anilor '70, ne conduce la concluzia că restructurarea majoră a învățământului superior în 1977 a fost dominată de strădania de a controla din ce în ce mai bine, de la centru, toate aspectele vieții universitare până în cele mai mici detalii și mai puțin de necesitatea reală de a ameliora pregătirea viitoarelor cadre necesare economiei naționale.

Propunerile privind perfecționarea nomenclatorului de specializări în învățământul superior, organizarea unor unități de învățământ și a cadrelor, începând cu anul universitar 1977-1978 permit, de asemenea, o apreciere asupra reconfigurării spațiului universitar. În termeni generali, „numărul specializărilor s-a redus de la 155 la 112, din care 23 la învățământul de 3 ani, grupate în 36 profile”⁵⁵.

Modificări majore se înregistrau la specializarea *Istorie* unde era generalizată dubla specializare, istorie-geografie, istorie – o limbă străină, în timp ce la Universitatea din București erau unite Facultățile de Istorie și Filozofie, după modelul celor din Cluj și Iași. *Sociologia* era absorbită în cadrul *Filozofiei*, cu recomandarea ca la alte specializări din alte profile să se asigure cunoștințe sociologice de bază⁵⁶.

---

⁵³ *Ibidem*, ff. 49v-50.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 47v.

⁵⁵ *Ibidem*, 189.

⁵⁶ În propunerile formulate de Ministerul Educației și Învățământului se cerea: „Să se lărgească profilul specializării „istorie”, în așa fel încât absolvenții să poată preda istoria, cunoștințe social-politice, Constituția R.S. România, noțiuni despre stat și drept, precum și geografie sau o limbă străină, generalizându-se astfel dubla specializare. Pregătirea în acest domeniu să se realizeze numai prin durata

Psihologia și Pedagogia intrau în lichidare ca materii distincte urmând ca pregătirea psihologilor să fie lăsată pe seama cursurilor postuniversitare de 1 an sau 1 an și jumătate, ulterior prin doctorat. Singura concesie făcută necesității de a forma profesori de pedagogie pentru liceele pedagogice și școlile speciale a fost recomandarea ca formarea acestora să se facă printr-o specializare unică.

Diversificarea profilului filologic de la Universitatea din București, unde existau patru facultăți de profil (limba și literatura română, limbi și literaturi slave, limbi și literaturi clasice și orientale, limbi și literaturi romanice) este supusă aceleiași direcții unificatoare, în final, rezultând doar două facultăți: Facultatea de limbă și literatură română și Facultatea de limbi străine. În alte cazuri, cum ar fi „Arta și metodologia spectacolului”, specializare din cadrul Institutului de Teatru și Artă Cinematografică, care pregătea critici de artă sau secretari literari pentru teatre, s-a procedat la desființarea integrală.

În acest tablou negativ al „comasărilor” se mai înscrie și renunțarea la „Pediatrie” ca specializare de sine stătătoare, distinctă față de „Medicina generală”, pregătirea în această ramură a medicinei urmând să se facă în anii IV și V de studiu. O mutație a căror efecte noi nu o putem aprecia sau evalua a constat în deplasarea pregătirii celor care urmau să activeze în cadrul comerțului exterior, de la nivel universitar (Academia de studii economice din București) la cel postuniversitar (în cadrul Academiei „Ștefan Gheorghiu”), cu lărgirea bazei de selecționare a cursanților către absolvenții tuturor instituțiilor de învățământ superior (ingineri, economiști, juriști).

După toate aceste modificări, scăpat vigilenței cercetătorilor, *Raportul cu privire la organizarea, desfășurarea și rezultatele concursului de admitere în învățământul superior pentru anul universitar 1977-1978* este un exemplu extraordinar pentru reevaluarea, atât a rolului jucat de factorul politico-ideologic și a limitelor sale, cât și a societății însăși.

Respectivul concurs a reprezentat momentul culminant și cel mai semnificativ al verificării capacităților individuale prin concurs și al

---

de 4 ani și să se concentreze într-un număr restrâns de instituții de învățământ superior (universitățile din București, Cluj-Napoca, Iași; Institutul de învățământ superior din Sibiu; Institutul pedagogic din Suceava), în funcție de fondul de cadre și de nevoile de specialiști. Facultățile de istorie și filozofie, ca și institutul de filozofie, integrat în actuala facultate de filozofie de la Universitatea din București, să aibă dublă subordonare, față de Academia „Ștefan Gheorghiu” și de Ministerul Educației și Învățământului” – *ibidem*, f. 191-192.

introducerii ca obiect de examen a unei discipline tehnologice în funcție de profil, posibil mult prea puțin atrăgătoare și aprofundată ca materie de studiu în anii de liceu. Efectul cumulat al celor două cerințe a condus la un rezultat mult sub așteptările conducerii de partid și de stat, din analiza rezultatelor obținute reieșind că „numărul celor cu pregătire slabă este foarte mare, 57% din totalul candidaților obținând medii sub 5.00, 23% între 5.00 – 6.99 și 20% între 7 și 10, procentele cele mai mari de medii mici și foarte mici înregistrându-se la învățământul superior tehnic”⁵⁷.

Era un semnal cât se poate de clar că doar modificarea nomenclatorului profilelor și specializărilor în învățământul liceal și superior nu putea constitui un suport de dezvoltare dacă nu era însoțită de măsuri care să contribuie la îmbunătățirea procesului de învățământ.

Important de precizat, lipsa de realism a proiectelor de „politehnizare” cu orice preț a învățământului, promovate de puterea politică în paralel cu creșterea ponderii pregătirii practice, a fost destul de rapid evidențiată de evoluțiile ulterioare. Astfel, s-a dovedit că o serie de discipline tehnologice nu puteau fi aprofundate fără cunoștințe solide în domeniul matematicii și fizicii. În consecință, s-a trecut la revizuirea manualelor școlare, atât în privința cantității și calității informației, dar și a ponderii care revenea dezvoltării capacității de gândire. Acest proces a fost însoțit de o diminuare a ponderii disciplinelor tehnice în planul de învățământ, dar și de o intensificare a activității inspectoratelor școlare.

Alte propuneri, care au însoțit respectivul raport, au vizat integrarea cât mai cuprinzătoare în facultățile tehnice și introducerea unei anume coerențe în organizarea concursurilor de admitere. În privința primului aspect, recomandarea esențială a fost aceea ca examenele să fie organizate pe facultăți, nu pe specializări sau secții, deoarece unele erau considerate neatractive, rămânând cu locuri neocupate. Pe de altă parte, fără a se renunța la disciplinele tehnologice sau de specialitate, s-a optat doar pentru probe scrise, singura excepție constituind-o învățământul filologic, unde proba orală avea rol eliminatoriu. Tot în sensul asigurării unei anumite coerențe și egalități de șanse, subiectele de concurs, stabilite de Ministerul Educației, urmau să fie comune pentru toate centrele universitare, alături de simplificarea modului de notare și evaluare a candidaților.

---

⁵⁷ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 120/1977, f. 55v.

Datorită interesului istoric prezentat de această amplă și complexă restructurare a sistemului de învățământ⁵⁸, am considerat necesar să precizăm care au fost diferitele aspecte ale acestui parcurs, bazele de la care s-a pornit, fără a ignora grija acută a conducerii de partid și de stat (în fapt a lui Nicolae Ceaușescu) pentru finalitatea practică a îmbunătățirii componentelor sale în acest ultim moment-cheie.

5.3 Reacții față de restructurarea sistemului de învățământ

Întrucât modificările operate în domeniul învățământului nu au vizat doar *formele*, ci și *conținuturile* programelor și manualelor, reacțiile societății s-au extins și în acest domeniu. Astfel, în urma dezbaterii publice a noii programe pentru limba și literatura română în învățământul liceal și universitar, *feedback-ul* specialiștilor a fost mai mult decât negativ.

E de la sine înțeles că măsuri atât de radicale nu aveau cum să nu producă efecte imediate, fiind înregistrate reacții atât în rândul profesorilor universitari, cât și, mai ales, în rândul elevilor, studenților și părinților. În jurul datei de 27 iunie 1977, prof. Paul Popescu Neveanu, înainta deja un memoriu la secția de profil din C.C. al P.C.R., la îndemnul prof. Emil Verza, însă opoziția sa a luat o formă, mai degrabă, individuală, în măsura în care alți profesori universitari (acad. prof. Alexandru Roșca și acad. V. Pavelcu) nu s-au raliat la ideea de a forma o delegație care să susțină învățământul psihologic în fața puterii politice⁵⁹.

Reținerea acestora trebuie privită prin prisma intensificării supravegherii de către Securitate a obiectivelor și mediilor din „problema tineret-învățământ”, supraveghere concretizată prin întocmirea unei cantități impresionante de rapoarte și informații pentru decidentul politic.

Astfel, la 28 iulie 1977, Securitatea avertiza conducerea partidului că „unele cadre didactice universitare, critici literari și alți specialiști în

---

⁵⁸ Vezi pe larg, Decretul nr. 207 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcționarea învățământului liceal; Decretul nr. 208 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcționarea învățământului profesional; Decretul nr. 209 al Consiliului de Stat pentru modificarea anexelor nr. 1 și 2 la Decretul nr. 147/1974 privind nomenclatorul profilelor și specializărilor din învățământul superior, precum și din instituțiile și facultățile din sistemul Ministerului Educației; Decretul prezidențial privind aprobarea liceelor, a planurilor de școlarizare pentru învățământul liceal, școlile profesionale și școlile de maiștri, publicate în „Buletinul Oficial”, Partea I-a, nr. 67 din 12 iulie 1977, pp. 12-60.

⁵⁹ A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.339, vol. 40, ff. 319-319v.

domeniul filologiei exprimă diferite opinii critice la adresa actualei programe⁶⁰. Astfel, directorul Muzeului Literaturii Române din București, scriitorul Alexandru Oprea, susținea că „programa ar fi în contradicție cu documentele de partid, care cer să se acorde o mai mare atenție limbii și literaturii naționale”. În opinia acestuia, era inadmisibil ca programa „să nu acorde atenție revistei «Viața Românească» și presei muncitorești dintre cele două războaie mondiale, care a fost cea mai activă presă din întreaga Europă în lupta împotriva fascismului”. De asemenea, Alexandru Oprea considera „de neconceput” ca în programă „să nu figureze Nicolae Bălcescu, figură centrală a mișcării revoluționare și D. Bolintineanu, poetul patriot”.

Criticând faptul că programa ar omite prezentarea culturii române vechi, criticul literar Dan Zamfirescu, un adept entuziast al protocronismului, considera că „procedând în felul acesta, noi vom apare ca un popor de cultură numai din secolul al XIII-lea, adică cu două secole în urma bulgarilor și ungarilor”.

Raportarea lui Zamfirescu la situația existentă în alte state socialiste nu era singulară. Nemulțumit pentru faptul că „în timp ce savanții polonezi sunt preocupați în mod deosebit de cultura veche din considerente patriotice, noi o scoatem până și din manualele școlare”, profesorul universitar I.C. Chițimia era de părere că, prin reforma plănuită, România se va situa pe ultimul loc între țările socialiste în privința predării și literaturii naționale în școală”.

Potrivit informațiilor obținute de Securitate, critici similare au formulat și profesorii universitari Al. Dima, Al. Piru și M. Novicov, care considerau că „prin noua reformă, învățământul liceal umanist este practic desființat, România situându-se pe ultimul loc între țările socialiste sub aspectul politicii față de limba și literatura națională”.

Comentată extrem de negativ a fost și măsura luată de Ministerul Educației și Învățământului de a se interzice cadrelor didactice deplasări în străinătate în timpul anului universitar, pentru participări la diverse congrese, conferințe și simpozioane internaționale, ca urmare a primirii unor invitații personale. În rândul cadrelor didactice se făceau aprecieri că, din moment ce cheltuielile erau suportate de organizatori, interdicția impusă nu pornea de la considerente de economisire a valutei, ci „are ca bază lipsa de încredere în oameni”. Profesorii universitari Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dumitru Păcurariu, Romul Munteanu, Pompiliu

---

⁶⁰ Idem, dosar nr. 16.302, vol. 17, f. 79.

Marcea și Boris Cazacu susțineau, pe bună dreptate, că „absența de la asemenea întâlniri duce la izolarea de mișcarea de idei din lume, la sărăcia de informații, având de suferit atât prestigiul țării noastre, cât și dezvoltarea științelor”⁶¹.

Ăpropierea începerii anului școlar a dus la acutizarea nemulțumirilor, așa cum reiese din materialele întocmite de Securitate pentru uzul conducerii partidului. Astfel, la începutul lunii septembrie, rapoartele Securității subliniau că „reprofilările din învățământul mediu – transformarea liceelor real-umaniste în licee de specialitate – precum și reducerea numărului de locuri de la unele facultăți fac (...) obiectul unor comentarii de nemulțumire din partea părinților elevilor afectați de aceste măsuri și a cadrelor didactice, care nu-și mai pot păstra catedrele”.

Îngrijorări provoca și informația că „unii dintre părinții elevilor de la școlile de muzică și licee real-umaniste, acuzând faptul că nu s-a avut în vedere din timp corelarea învățământului cu nevoile de perspectivă ale societății noastre, și-au exprimat intenția de a se adresa cu memorii conducerii de partid și de stat”.

Preconizata restructurare a circa 30.000 posturi, din care 900 în învățământul superior, stârnise o adevărată furtună în rândul cadrelor didactice, ecourile negative captate de Securitate fiind foarte numeroase. Astfel, academicianul Vasile Pavelcu, decanul Facultății de Filozofie – Ion Todosescu, și profesorii Paul Popescu Neveanu și Emil Verza apreciau desființarea secției de psihologie din învățământul universitar drept „o greșeală politică, cu consecințe negative incalculabile”⁶². La rândul-i, profesorul doctor Ivanciu Nicolae Văleanu califica într-o discuție măsura comasării unor facultăți din cadrul Academiei de Științe Economice drept „antiintelectuală”, susținând că în rândul cadrelor didactice ar exista o profundă nemulțumire determinată de aceste reorganizări.

Un impact deosebit de negativ au avut măsurile de reorganizare în județele în care funcționau instituții de învățământ cu limba de predare maghiară, comentariile negative fiind exteriorizate „sub forma unor manifestări cu caracter naționalist”. Măsurile de tehnicizare a învățământului erau apreciate ca „făcând parte dintr-o pretinsă acțiune de deznaționalizare și asimilare a maghiarilor din România”. După cum consemna, cu îngrijorare, Securitatea, „în cercurile unor intelectuali de naționalitate maghiară, care susțin asemenea idei, s-a exprimat și intenția întocmirii unor memorii, care să fie adresate prin «reprezentanții lor

---

⁶¹ *Ibidem*, ff. 76-77.

⁶² *Ibidem*.

politici» Președintelui R.S. România, încercându-se astfel – zic ei – «salvarea învățământului minoritar»⁶³. Mergând chiar mai departe, publicistul pensionar clujean Edgar Balogh ar fi cerut unor intelectuali din R.P. Ungară să facă, la rândul lor, intervenții în acest sens pe lângă guvernul maghiar.

Odată cu începerea noului an universitar, manifestările studenților capătă forme colective de protest direct. Cea mai vehementă s-a materializat în cadrul unei ședințe din 20 octombrie 1977, la care au participat decanul Facultății de Istorie-Filozofie, alături de Pavel Apostol, director general în Ministerul Educației și Învățământului, și 300 de studenți ai anilor II, III, și IV din secții de psihologie, pedagogie și sociologie, unii dintre ei cu funcții de conducere în Asociația Studenților Comuniști.

Cum nu s-au dat răspunsuri care să-i satisfacă, mai ales că nu se acceptase de către Ministerul Educației și Învățământului continuarea în lichidare a respectivelor secții, studenții anului IV au decis înaintarea unui memoriu către *conducerea superioară de partid* și neprezentarea la cursuri, cu începere de luni, 24 octombrie 1977. Așadar, la doar două luni de la greva minerilor, larg comentată pe plan internațional, conducerea regimului se vedea confruntată cu perspectiva deloc plăcută a unei greve studențești! Fără îndoială că tensiunile apărute în universitățile românești în toamna lui 1956 erau încă proaspete în mintea multora dintre liderii partidului!

În final, prin *măsuri preventive și prelucrări politice* cu fiecare an de studiu în parte, protestele s-au diminuat gradual⁶⁴ și nu au depășit cadrul restrâns al Facultății de istorie-filozofie, unde fuseseră repartizați studenții de la secțiile desființate⁶⁵.

Pe de altă parte, cel puțin pentru sociologie, s-a admis totuși ca studenții anilor III și IV să-și continue studiile la această specializare, în timp ce studenții anului II au fost încadrați și înscriși la filozofie⁶⁶.

---

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ Dintr-o notă informativă, datată 3 noiembrie 1977, reiese că circa 150 de studenți, adică jumătate din cei 300 ai anilor II, III și IV, între care erau menționați cu precădere, Mircea Kivu, Dan Costescu și Dorin Necșuliu nu abandonaseră intenția de a înainta către C.C. al P.C.R. un memoriu - *ibidem*, vol. 41, f. 68.

⁶⁵ *Ibidem*, ff. 68-68v.

⁶⁶ A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secția Cancelarie, dosar nr. 64/1977, ff. 190-191.

Concluzii

Analiza noastră, deși limitată la câteva aspecte ale cristalizării unei opoziții tot mai largi și la evidențierea faliei din ce în ce mai largi dintre guvernanți și societate, ne-a condus la ideea că anul 1977 trebuie mult mai atent evaluat, constituindu-se într-o veritabilă „piatră de hotar” în evoluția regimului comunist din România.

Desigur, această afirmație nu are caracter de premieră. Istoricul american de origine română Stephen Fischer-Galați considera că „nu greșim dacă afirmăm că până în 1977 majoritatea românilor a considerat tolerabilă conducerea lui Ceaușescu”, respingând, totodată, ca nefondate unele exagerări post-comuniste cu privire la disidența românească („Ar fi eronat să luăm drept bune părerile revizioniste ale intelectualilor români, conform cărora ei au opus rezistență cultului personalității și politicii lui Ceaușescu după 1974”⁶⁷).

Istoricul britanic Dennis Deletant remarca, de asemenea, că „la câteva luni după acțiunea personală a lui Goma, Ceaușescu s-a confruntat cu prima manifestare serioasă de protest colectiv împotriva politicii sale economice”⁶⁸.

Pe aceeași linie de abordare se plasează și o lucrare mai recentă despre declinul final al regimului comunist, autorul sesizând semnificația deosebită a anului 1977, ca moment al generalizării nemulțumirilor și al manifestării deschise, prin acțiuni colective: „...anul 1977 a reprezentat anul în care s-a produs trecerea de la revolta și acțiunile individuale (cazul Paul Goma), la revolta și acțiunea colectivă (greva minerilor din Valea Jiului)”⁶⁹. Deși nu analizează și alte forme de manifestare a nemulțumirilor colective (memorii, petiții), focalizându-se pe „cazul Goma” și greva minerilor, analiza respectivă surprinde corect mutarea centrului de greutate al opoziției față de regim, de la *acțiuni izolate* ale

---

⁶⁷ Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea*, traducere de Manuela Macarie, cuvânt înainte de Kurt W. Treptow, Iași, Institutul European, 1998, p. 223.

⁶⁸ Dennis Deletant, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, traducere Georgeta Ciocâltea, București, Editura Humanitas, 1998, p. 231.

⁶⁹ Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, Consiliul Național pentru Studiarea Arhivelor Securității, „Amorsarea” *Revoluției. România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, studiu introductiv, selecția documentelor și indice de nume Florian Banu, Târgoviște, Editura „Cetatea de Scaun”, 2012, p. 40.

unor intelectuali, spre *mișcări de protest* ale unor categorii largi de cetățeni⁷⁰.

Totuși, niciunul dintre autorii amintiți nu au analizat atent extinderea nemulțumirilor legate de aspectele economice și cele ținând de drepturile și libertățile fundamentale ale omului în rândul unor categorii sociale precum profesorii, elevii și studenții. Ba, dacă luăm în calcul ecourile Legii nr. 29 din 28 octombrie 1977, „privind normele de adresare în relațiile dintre cetățenii Republicii Socialiste România”, prin care se impunea folosirea formulelor de adresare „tovarăș” sau „tovarășă”, „cetățean” și „cetățeană”, sau reacțiile profund negative față de noua ofensivă a „educației materialist-științific” și a ateismului, se poate afirma, fără teama de a greși, că Puterea a reușit în anul 1977 să-și antagonizeze pături largi ale populației.

Ca urmare, cercetătorii interesați în realizarea unei periodizări a regimului comunist din România trebuie să ia în calcul „candidatura” anului 1977, ca element de demarcație pentru ultima etapă de existență a regimului: etapa în care utopia comunistă și-a vădit pe deplin limitele, etapa în care numărul celor care mai credeau în superioritatea orânduirii socialiste s-a diminuat drastic, în paralel cu intensificarea gesturilor de protest, cu extinderea fenomenului disidenței și cu alienarea clasei muncitoare de suprastructura politică ce pretindea că-i reprezintă interesele. Ne exprimăm convingerea că extinderea cercetărilor în fondurile arhivistice recent intrate în circuitul cercetării va permite în viitor obținerea unor noi argumente în sprijinul acestei ipoteze, argumente provenind în special din analiza stărilor de spirit și al formelor atipice de rezistență tacită.

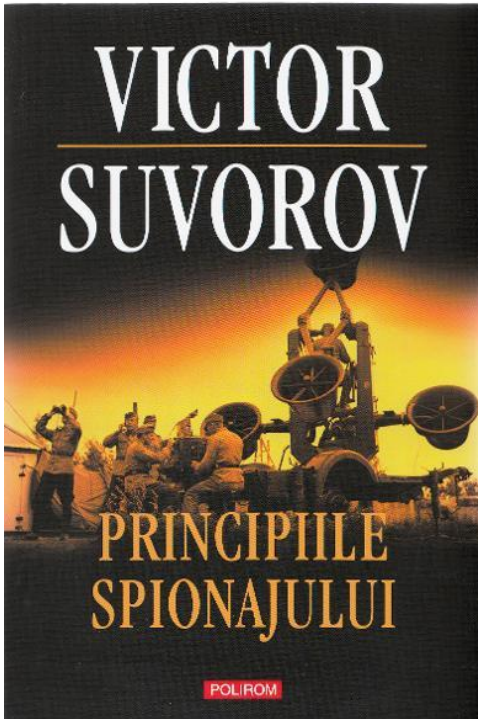
---

⁷⁰ „Dacă acțiunea lui Goma putea fi tratată cu suficiență de către regim, venind din partea unui intelectual, ba și fost deținut politic, contestarea măsurilor economice impuse țării de către un segment important al proletariatului, reprezentat teoretic de P.C.R., a căpătat o cu totul altă dimensiune” – *ibidem*.

III. Recenzii. Note de lectură

Victor Suvorov, *Principiile spionajului. Cum funcționa cea mai puternică și cea mai închisă organizație de spionaj a secolului XX*, traducere de Maria Serghe, Iași-București, Editura Polirom, 2016, 361 p.

Defectorul sovietic Vladimir Bogdanovici Rezun, fost ofițer al Direcției Generale de Informații a Ministerului Apărării din U.R.S.S. până în anul 1978, când a dezertat în Marea Britanie, este binecunoscut cititorilor din România sub pseudonimul Victor Suvorov, numele cu care și-a semnat cărțile publicate în Occident după schimbarea taberei¹. Deși prima sa carte, *Eliberatorul*, parțial autobiografică, a fost publicată încă în 1981 la editura londoneză Hamish Hamilton Ltd., cititorii români au luat cunoștință de scrierile fostului ofițer sovietic abia în 1993², dar a devenit cu adevărat cunoscut în anul 1995, când editura Polirom publica una dintre cele mai controversate cărți ale sale:

Spărgătorul de gheață: cine a declanșat al doilea război mondial? Mărturia unui spion condamnat la moarte, în traducerea lui Radu Părpăuță.

Ulterior, lucrările lui Victor Suvorov au apărut pe piața românească într-un ritm impresionant, bucurându-se de succes datorită stilului atrăgător și perspectivelor inedite de abordare a unor fenomene și

---

¹ Se pare că editorul britanic a cerut ca autorul să-și aleagă un nume rusesc nu mai lung de trei silabe și care să poată fi asociat de către cititorul occidental cu istoria militară. Atenția lui Rezun s-a îndreptat, firesc, am spune, spre Aleksandr Vasilevici Suvorov, al patrulea generalisim rus (al cincilea și ultimul a fost I.V. Stalin), unul dintre puținii generali din istorie care nu a pierdut nici o bătălie.

² În acest an a fost publicată lucrarea semnată V. Suvorov, *Cenușă fără epoleți. Romanul unui spion*, versiunea românească Laurențiu Checiceș, București, Editura Elit Comentator, 1993, 348 p.

personalității istorice. Astfel, în 1997 erau publicate lucrările *Ultima republică: de ce a pierdut Uniunea Sovietică al Doilea Război Mondial?* (editura Polirom) și *Acvarium: cenușă fără epoleți* (editura Elit), urmate în 1998 de Ziua „M”: *când a început al Doilea Război Mondial*, iar în anul 2000 de publicarea volumului *Epurarea: de ce a decapitat Stalin armata?*, ambele apărute la Polirom. După unele reeditări ale titlurilor deja traduse, în anul 2010 editura Polirom a reluat publicarea scrierilor lui Rezun într-un ritm susținut: *Ultima Republică*, vol. 1-2 (2010), *Spetnaz: istoria secretă a Forțelor Speciale Sovietice* (2011), *O să vă îngropăm: cronica mărețului deceniu* (2012), *Sinuciderea: de ce a atacat Hitler Uniunea Sovietică?* (2012), *Eliberatorul* (2013), *Umbra victoriei* (2013), *Fiasco: ultima bătălie a mareșalului Jukov* (2014).

Notorietatea de care se bucură Victor Suvorov (inclusiv în România!) i-a fost adusă, fără îndoială, de nesfârșitele dezbateri declanșate de publicarea volumului *Icebreaker. Who Started the Second World War?* (Hamish Hamilton, 1990). În această lucrare, publicată în perioada în care U.R.S.S. era în plin proces de disoluție, defectorul sovietic susținea că Stalin urma să atace Germania nazistă la 6 iulie 1941, cu doar două săptămâni mai târziu decât declanșarea Operațiunii „Barbarossa”, scopul urmărit fiind acela de a extinde socialismul în zonele dominate la acea vreme de naziști. Teza sa, deși nu era absolut originală, iar multe dintre argumentele oferite erau fragile, a fost îmbrățișată rapid de segmente largi ale mass-media, obișnuită de ceva vreme cu ideea că U.R.S.S. nu era nimic altceva decât „imperiu răului”. Discuțiile *pro* și *contra* ideii „spărgătorului de gheață”, potențate de unele documente desecretizate de arhivele ex-sovietice, nu s-au încheiat în anumite cercuri nici astăzi, la aproape trei decenii de la apariția volumului!

În schimb, mult mai puțin cunoscute și analizate sunt contribuțiile lui Suvorov la istoriografia serviciilor speciale sovietice. Deși a publicat volumele *Inside Soviet Military Intelligence* (Hamish Hamilton, 1984), *Inside the Soviet Army* (Berkley Books, 1984), precum și *Aquarium: The Career and Defection of a Soviet Military Spy* (Hamish Hamilton, 1985), Suvorov nu a reușit să rețină atenția publicului ca istoric „de *intelligence*” în aceeași măsură în care a făcut-o ca istoric militar al celui de-al Doilea Război Mondial.

Fără a fi ignorate de public și de presă, cărțile sale despre spionajul militar sovietic nu au fost considerate o revelație, fiind reținute mai degrabă pentru aspectele senzaționale pe care le aducea în atenție. De

exemplu, David Wise, în articolul său „31.000 Assassins”, publicat în „New York Times”, la 28 octombrie 1984, scurtă vreme după lansarea în S.U.A. a lucrării *Inside Soviet Military Intelligence*, reținea faptul că sovieticii ar fi avut 31.200 de ucigași antrenați să elimine liderii politici și militari occidentali, în caz de conflict, precum și faptul că cei mai mulți cosmonauți sovietici foloseau aproape jumătate din timpul petrecut în spațiu îndeplinind misiuni ale G.R.U.³

Această situație este oarecum paradoxală⁴, întrucât, spre deosebire de problemele celui de-al Doilea Război Mondial, Suvorov cunoscuse direct, din interior, sistemul sovietic de spionaj militar, fiind familiarizat cu numeroase aspecte ținând de organizarea și funcționarea acestuia. În demonstrarea competenței sale asupra subiectului și a faptului că avem de-a face cu un *insider* sunt suficiente câteva repere biografice.

Vladimir Bogdanovici Rezun s-a născut în 20 aprilie 1947, în Barabash, regiunea Primorsky, în Extremul Orient, într-o familie ruso-ucraineană. În perioada 1958-1963 a studiat la Voronej pe Don, într-una din școlile militare „Alexandru Suvorov”, create cu începere din decembrie 1943 în numeroase regiuni ale U.R.S.S., apoi și-a continuat pregătirea în orașul Kalinin (actualmente Tver). Între anii 1965-1968 a urmat cursurile Școlii Superioare de Comandă pentru Arme Întrunite „Mihail Frunze”, din Kiev (a nu se confunda cu academia militară cu același nume din Moscova!) și, după absolvire, a fost repartizat la Regimentul 145 Infanterie Motorizată din Districtul Militar Ucraina Subcarpatică. Cu această unitate, a participat în august 1968 la invadarea Cehoslovaciei (episod relatat în volumul *Eliberatorul*), iar în anii 1970-1971 a servit în Cartierul

---

³ <http://www.nytimes.com/1984/10/28/books/31000-assassins.html?mcubz=0> ; vezi și rezervele pe care John Barron, specialist în istoria serviciilor secrete sovietice, le formula în prezentarea volumului *Inside the Aquarium. The Making of a Top Soviet Spy*, publicată în 11 mai 1986: „...I do not think that the G.R.U. is quite the all-conquering apparatus one might infer” - <http://www.nytimes.com/1986/05/11/books/red-in-tooth-and-claw.html?mcubz=0>

⁴ Plasând apariția volumelor în contextul Războiului Rece și ținând seama de vehemența cu care defectorul sovietic își blama țara, unele reticențe în lectura volumelor sale sunt, totuși, de înțeles. Cu alte cuvinte, probabil că mulți dintre cititori își formulau aceeași întrebare ca și sus-amintitul David Wise: „How much is true? And how much is part of the endless game playing between the United States and Soviet intelligence services?”

General al Districtului Militar Volga. De aici a fost transferat la Compania Independentă de Cercetare-Diversiune 808 (*Spetsnaz*).

În perioada 1971-1974 a urmat cursurile Academiei Militare Diplomatice, iar la absolvire a fost trimis la post în Elveția, ca ofițer de informații militare (G.R.U.), cu gradul de căpitan. *Acoperirea* era de funcționar sovietic la reprezentanța Organizației Națiunilor Unite din Geneva. Contactul direct cu Occidentul a dus la prăbușirea sistemului de referință al proaspătului spion militar, astfel că, la 31 de ani, acesta a decis să treacă în tabăra adversarului. La 10 iunie 1978 a fost „extras” din Elveția de serviciile speciale britanice, împreună cu soția și cei doi copii. Stabilite în Regatul Unit, Rezun a lucrat ca analist de *intelligence* și lector.

Așadar, o carieră de ofițer întinsă pe un deceniu, interval de timp în care Rezun a parcurs ceea ce avea să numească, în volumul pe care-l prezentăm aici, „scărița”: străbaterea, pas cu pas, a drumului de la *spionajul operativ* la *spionajul strategic*.

Prin urmare, competența autorului asupra subiectului abordat este indiscutabilă, dar apare întrebarea dacă recentul său volum aduce lucruri noi în raport cu volumele precedente și dacă optica autorului este astăzi mai puțin deformată de bătăliile ideologice ale perioadei Războiului Rece.

Într-un interviu acordat revistei ucrainene „Gordon Boulevard”, din 24 noiembrie 2015, Victor Suvorov susține că a început să lucreze la cartea *Principiile spionajului* nici mai devreme, nici mai târziu decât „pe 13 iunie 1978, a treia zi după ce am fugit în Marea Britanie”, dar noii săi șefi l-au direcționat spre alt subiect: „a fost o sarcină mai importantă – să scriem o carte despre anul 1941”. După 37 de ani, vechile planuri au fost reluate, Suvorov urmărind ca prin noul volum, destinat unui public cât mai larg, „să vă explic cum este organizat spionajul militar, ce informații vânează, cum extrage, evaluează și verifică datele, cum recrutează și cum oferă consiliere practică viitorilor spioni”⁵.

Altfel spus, autorul își dorea ca prin publicarea viitorului volum să ofere „un manual real pentru viitori spioni”, convins fiind că „principiile spionajului sunt eterne și nu s-au schimbat încă din timpul Imperiului Roman, al Egiptului antic și al Babilonului”. Dacă intenția a fost realizată,

---

⁵ http://bulvar.com.ua/gazeta/archive/s99_/byvshij-sotrudnik-rezidentury-gru-sssr-v-zheneve-bezhavshij-v-velikobritaniju-pisatel-viktor-suvorov-%C2%ABvojna-bez%C2%Aopobedy%C2%A0%E2%80%94eto-porazhenie-no%C2%Aov%C2%Aotakuju-voynu-vvjazalsja-putin-v%C2%Aosirii.-on%C2%Aodurak-emu-konets%C2%BB.html

vom vedea în paginile următoare.

În ce privește optica autorului, acesta nu a încetat nici o clipă să se considere un defector aflat sub spectrul pedepsei capitale, susținând totuși că „nu mi-am schimbat patria, dar nu am confundat regimul criminal cu patria mea”. De altfel, Suvorov îi explică interlocutoarei sale, Natalia Dvali, și de ce nu poartă niciodată telefon mobil: „...pentru că știu că purtarea unui telefon mobil înseamnă semnalarea mea peste tot. E periculos. Orice satelit va calcula unde și când eram. Luptătorul pentru independența Ceceniei, generalul Dudayev, pe care l-am respectat foarte mult, a fost ucis în timpul unei convorbiri telefonice. (...) Eu nu port telefon, folosesc doar acele mijloace de comunicare aflate sub controlul meu personal”. Precauțiile probabil că nu sunt gratuite, Suvorov continuând să fie unul dintre cei mai vehemenți critici ai președintelui Federației Ruse, Vladimir Putin. În ce privește posibila sa conlucrare cu serviciile secrete britanice, poziția lui Suvorov este interesantă: „Lăsați-i să spună, nu văd rostul de a nega. Cel care crede în acest lucru, nu va fi convins. Dacă cuiva îi place să creadă că sunt agent MI6, te rog!”.

Scris la Bristol și publicat la jumătatea anului 2016 direct în limba rusă, cu titlul *ОСНОВЫ ШПИОНАЖА. Как работала самая мощественная и самая закрытая разведывательная организация XX века*, (Издательство «Добрая книга», 2016), cel mai recent volum al lui Suvorov reprezintă un veritabil pas înainte, în raport cu lucrările anterioare consacrate aceluiași subiect.

Lucrarea, structurată pe 32 de capitole și o anexă - *Sfaturi pentru un începător*- (asupra căreia ne vom opri în mod special), poate fi împărțită în trei mari părți. Prima dintre acestea (reunind opt capitole) se referă la spionajul militar ca instituție (necesitatea spionajului militar, distinct de cel al K.G.B., structura G.R.U., palierele spionajului militar - tactic, operațional și strategic, precum și la principala instituție de învățământ pentru ofițerii G.R.U. - Academia Diplomatică Militară).

Cea de-a doua parte a *Principiilor de spionaj*, cea mai consistentă (cap. 9 - 29), descrie selectarea și pregătirea ofițerilor G.R.U., cursurile pe care aceștia le urmează, structura rezidențelor legale și ilegale stabilite peste hotare, prioritățile serviciului militar de informații al U.R.S.S. și cooperarea acestuia cu structuri similare din statele membre ale Tratatului de la Varșovia, conducerea G.R.U. și transformările intervenite în lumea spionajului militar după dispariția lumii bi-polare.

Ultima parte a volumului este consacrată descrierii structurii și

misiunilor încredințate unităților DSp., mai cunoscute sub acronimul *Spetsnaz G.R.U.* Suvorov insistă în mod special asupra agenturii DSp. și a tacticii acestor unități, o adevărată elită a forțelor militare sovietice.

Așa cum am menționat deja, în prima parte a volumului Suvorov examinează diferențele dintre spionajul militar (G.R.U.) și Comitetul de Securitate al Statului (K.G.B.), argumentând pe larg necesitatea existenței mai multor servicii de informații în cadrul unui stat și subliniind faptul că „monopolul este distructiv în orice afacere. Pe fronturile secrete ale războiului invizibil, monopolul nu este numai distructiv, dar reprezintă un pericol mortal atât pentru țară, cât și pentru conducătorii ei” (p. 12).

Odată stabilite necesitatea și importanța spionajului militar, autorul precizează că, „fără a cunoaște structura și principiile organizării forțelor armate, ne va fi imposibil să înțelegem cum funcționează spionajul militar” (p. 29) și arată că, asemenea clasificării artei militare în ansamblu, spionajul, ca modalitate de asigurare a acțiunilor militare, se clasifică în „spionaj tactic, operativ și strategic”.

Mai exact, în Uniunea Sovietică **nivelul tactic** era asigurat de organele și subunitățile de spionaj ale companiilor, batalioanelor, regimentelor și diviziilor. Merită reținută informația că, la acest nivel, informațiile erau obținute preponderent de companiile de cercetare în adâncime (CA), care „nu se deosebeau practic cu nimic de subunitățile DSp” (Destinație Specială), acționând în spatele frontului inamic pe o adâncime de 30-100 de km. De asemenea, semnificativă ni se pare și afirmația că, la nivelul cercetării tactice, „în Uniunea Sovietică activau aproximativ 95.000 de militari” (p. 43), cifră care ar trebui să dea de gândit celor care îndrăgesc ideea că în timpul revoluției din România, din anul 1989, nu mai puțin de 30.000 de „turiști” sovietici și-ar fi găsit de lucru prin țara noastră!

Nivelul operativ era reprezentat de spionajul efectuat „la nivelul corpurilor de armate, al armatelor de arme întrunite, de tancuri și aeriene, al regiunilor militare, al flotelor, iar pe timp de război și de la nivelul fronturilor” (p. 50). Și în paginile dedicate spionajului operativ se găsesc informații care i-ar putea îndemna la reflecție pe cei care iau în calcul zeci de mii de „turiști” sovietici implicați în răsturnarea lui Nicolae Ceaușescu. Astfel, potrivit datelor furnizate de Suvorov, „împotriva Germaniei de Vest acționau agenți din șase centre de spionaj, din 15 până la 18 puncte de informații ale armatelor, plus șase puncte de informații DSp; în plus, șase brigăzi DSp și până la 15-20 de companii separate DSp (ceea ce însemna

8.000 – 16.000 de asasini de elită) erau gata în orice moment să declanșeze operațiuni de spionaj și diversiune pe teritoriul acestei țări” (p. 59).

Spionajul strategic era efectuat prin Direcția Generală de Informații a Marelui Stat Major al Armatei Sovietice (G.R.U. – GȘ), structurată pe subunități de obținere a informațiilor, de prelucrare a acestora și auxiliare, căci, după cum remarcă Suvorov, „spionajul seamănă cu munca de făurire a bijuteriilor”, săpăturile și căutarea pietrelor prețioase fiind urmate de șlefuirea acestora pentru a le da strălucire (p. 67).

Detaliile organizării G.R.U. le lăsăm pe seama cititorilor, dar reținem faptul că, în perioada anilor '60-'70, G.R.U. avea 12 direcții. Dintre acestea, un interes aparte pentru cititorul român îl prezintă Direcția a V-a, care acționa pe teritoriul Uniunii Sovietice și al țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (deci, și în România!), precum și Direcția a VI-a, care se ocupa cu spionajul radio și radiotehnic. Activitatea acestei din urmă direcții ar putea fi interesantă pentru istoricii români preocupați de o deslușire a misterelor „războiului electronic” desfășurat în decembrie 1989 deasupra României, având în vedere că „pe teritoriul Uniunii Sovietice și al țărilor Tratatului de la Varșovia erau desfășurate multe unități de spionaj radio și radiotehnic, care aparțineau tot Direcției a VI-a” (p. 69).

Din amplul expozeu privind organizarea G.R.U. nu am dori decât să mai reținem că Secția I (*Pașapoarte*), pentru a-și îndeplini misiunile, „studia ordinea acordării și îndeplinirii formalităților pentru eliberarea pașapoartelor în toate țările lumii și posedă o uriașă colecție de pașapoarte, cărți de identitate, permise de conducere auto, documente militare, autorizații, adevăruri, bilete de tren, de avion și de vapor” (p. 79). Pentru a sprijini activitatea de contrafacere a documentelor, în fiecare an ofițerii G.R.U. „cumpărau din toate țările lumii cerneală, hârtie, formulare, plicuri, clame și alte mărfuri de birotică și rechizite pe care le expediau acestei secții”. Ca urmare, „dacă, de exemplu, trebuiau să falsifice un testament din anul 1955, angajații secției luau hârtie sau formular cu antet din 1955 și completau pe el textul cu un toc din pană de găscă din 1955, muiat în cerneală din anul 1955”.

Ultimele considerații referitoare la organizarea G.R.U. au în vedere sistemul de pregătire al ofițerilor prin Academia Militară Diplomatică a Armatei Sovietice (numită, în jargon, „Conservatorul”). Instituția era structurată pe trei facultăți, cu durata de trei ani (urmați de un an de

practică): prima și a doua pregăteau agenții pentru spionajul strategic, care urmau să acționeze sub acoperire civilă și militar-diplomatică, cea de-a treia facultate îi instruia pe agenții destinați spionajului operativ, iar Facultatea a Patra (sau Specială) era rezervată instruirii cetățenilor străini care urmau să-și desfășoare activitatea în spionajul militar al țărilor prietene (p. 81).

Pregătirea cursanților străini se făcea în puncte de instruire separate, după naționalitatea acestora, fără posibilitatea ca studenții să interacționeze cu cei din altă țară. Potrivit lui Suvorov, „o anumită perioadă, la academie au fost pregătiți și tovarăși români, apoi ai noștri s-au certat cu România, iar pregătirea cadrelor pentru spionajul militar român a încetat” (p. 251). Aserțiunea fostului ofițer este confirmată de documentele românești, potrivit cărora acest sistem de pregătire a fost întrerupt în anul 1963.

La finalul studiilor, „frații noștri de arme (...) primeau diplome, se întorceau acasă și se angajau la ambasade, la aparatele atașajilor militari, la reprezentanțe comerciale și la alte instituții care serveau drept acoperire. Lucrau eficient, atât pentru țările lor, cât și pentru Uniunea Sovietică” (p. 251).

Deși prima parte a volumului oferă o serie de date de interes istoric cert, după cum am încercat, succint, să arătăm, cea de-a doua parte a *Principiilor de spionaj* ni se pare de o valoare incontestabil superioară, întrucât face referire la aspecte cu valoare perenă în activitatea de *intelligence*: selectarea, instruirea, promovarea, acoperirea, metodele de lucru ale ofițerilor angrenați în operațiuni de spionaj.

Suvorov identifică două căi de acces la spionajul strategic: *liftul și scărița*. Așa-numitul *lift* funcționa pe principiul monitorizării atente a unui ofițer, din indiferent ce armă, timp de mai mulți ani, de către ofițeri-recrutatori ai G.R.U., apoi convocarea acestuia la Moscova pentru o serie de teste, probe și convorbiri, după care, dacă le trecea cu *brio*, era înscris la una dintre cele trei facultăți ale Academiei Militare Diplomatice. *Scărița* presupunea înscrierea la vârsta de 18 ani într-una din instituțiile de învățământ superior militar, care pregătea cadre pentru spionajul de nivel tactic, și apoi parcurgerea etapelor de la nivelul companiei de cercetare a unui regiment de cercetare, până la direcția de informații a statului-major al unei regiuni militare, urmată, ca o încununare, de admiterea la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice.

Candidații potriviți pentru G.R.U. erau persoane care îndeplineau

cumulativ o serie de criterii: stabilitate ideologică și loialitate, apartenența la PCUS, lipsa contactelor cu străinii, absența materialelor compromițătoare referitoare la rude, nici un fel de semne de alcoolism, deviere sau depravare sexuală, absența semnelor particulare și a defectelor de vorbire. Ca o notă aparte, spre deosebire de K.G.B., „nu erau admiși în organizație copiii celor care ocupau funcții înalte în partid și în orice alte organizații sovietice, nici copiii ofițerilor G.R.U., indiferent de posturile pe care le ocupau aceștia” (p. 89).

În ce privește examenele și testele pe care trebuiau să le treacă candidații atent selecționați, acestea „începeau efectiv din pragul ușii. Pune-ți geamantanul în colț și răspunde, răspunde, răspunde”. Examenele erau istovitoare („un om normal nu își poate imagina acele examene”), fiind vorba, practic, de „un interogatoriu extenuant care dura ore în șir, câteva zile la rând, cu repetarea aceluiași întrebări de câte cinci, zece și mai multe ori. Era un test al rezistenței, al calmului, al capacității de gândire logică și de analiză, de asimilare a unui material nou, fără a-l uita pe cel vechi” (p. 90).

Potrivit lui Suvorov, „miile de întrebări din cele mai diverse sfere ale cunoașterii umane”, adresate de examinatori experimentați, aveau un scop, la prima vedere, straniu: „înainte de orice, ei încercau să stabilească prezența sau absența simțului umorului”. În opinia psihologilor sovietici (pe care o împărtășim!), „omul fără simțul umorului, chiar dacă la prima vedere pare foarte inteligent, este în realitate un prostănac”.

Alte elemente atipice de diferențiere a candidaților erau reprezentate de apetitul acestora pentru povestirile științifico-fantastice și pentru... jocul cu plastilina! Oamenii de știință au ajuns la concluzia că „persoanele care la vârsta școlară (și mai târziu) au citit literatură științifico-fantastică depășeau nivelul de inteligență al celor de aceeași vârstă”, iar „experiențele au demonstrat că modelatul plastilinei impulsiona puternic dezvoltarea copiilor”, contribuind la dezvoltarea unei gândiri spațiale mult mai precise. Ca urmare, unul dintre teste consta în punerea candidatului să modeleze una dintre armele cu care era familiarizat, de exemplu modelarea unui tanc sau a unui avion.

Odată admiși, viitorii ofițeri de spionaj erau supuși unei pregătiri intense, care presupunea, practic, comprimarea unei programe „pentru zece ani la numai trei ani”. Accentul deosebit se punea pe pregătirea de strategie militară, secundată de pregătirea de limbi străine (două limbi străine, dintre care una, obligatoriu, engleza). Studiul limbilor străine se

facea pe grupe de doi-trei cursanți, zilnic fiind alocate primele două sau patru ore de studiu. În programă se regăseau materii precum FACS („Forțele Armate ale Statelor Capitaliste”), LA (Legătura cu agenții), CS (Contraspionaj), TO (Tehnică Operativă), IRI (Istoria Relațiilor Internaționale), SMS (Spionaj Militar Strategic). Desigur, nu lipseau cursuri de istoria artei militare, de etichetă diplomatică și de filozofie marxist-leninistă. Alături de teorie, studenții făceau și multă practică, primind misiuni concrete de recrutare a unor persoane, de obținere a unor documente secrete din diverse obiective strategice.

Pe lângă informațiile referitoare la *sistemul de selectare și pregătire* (multe elemente ale acestuia fiind, probabil, încă actuale și utilizate și de alte state), deosebit de interesante ni s-au părut considerațiile pe marginea *sistemului de acoperire* a spionilor.

Mai întâi, am reținut că „nu există acoperire necorespunzătoare, ci doar spioni necorespunzători” (p. 110). Cu alte cuvinte, istoria spionajului arată că spionii deosebit de abili (poate și norocoși!) au obținut informații extrem de prețioase chiar sub ochii contraspionajului advers. O clasificare a modalităților diverse de acoperire ar cuprinde două categorii mari: *acoperirea transparentă și acoperirea adâncă*. Din prima categorie făceau parte funcții de acoperire precum atașat militar, naval sau aero, adjunctii acestora, personalul diplomatic, în genere, dar și alte categorii de reprezentanți oficiali ai statului în străinătate (personalul *Aeroflot*, TASS etc.).

Acoperirea adâncă era cea oferită așa-numiților *spioni ilegali*, pregătiți în cea mai deplină conspirativitate. Potrivit lui Suvorov, „pentru acest tip de activitate erau antrenate numai cupluri căsătorite” (p. 120), selecția lor fiind mult mai strictă decât cea pentru admiterea la Academia Militară Diplomatică, iar instruirea făcându-se după „o programă individuală de pregătire, care ținea cont de cunoștințele lor, de caracterul activității și misiunilor pe care urmau să le execute” (p. 123).

Nu insistăm asupra unor aspecte deosebit de interesante din pregătirea și activitatea ilegalilor, precum elaborarea *legendei principale* (falsa poveste a vieții) și a *legendei de rezervă* sau îndeplinirea *stagiului clandestin*, pentru a reține doar două aspecte interesante privind *infiltrarea și legalizarea* acestora în spațiul-țintă.

Astfel, în pofida a ceea ce se crede în mod curent, „odată cu apariția computerelor, procesul intrării în legalitate a devenit chiar mai simplu”, căci, spune Suvorov, „cu ajutorul computerelor se fură astăzi

cantități uriașe de informații și sume astronomice, deci nu e mare lucru să introduci într-o bază de date un oarecare Rodrigo și pe tânăra lui soție, Isabella” (p. 129). Pe de altă parte, „după căderea regimurilor comuniste, lumea a devenit mai liberă. A început o nouă migrație a popoarelor, iar amploarea acestui proces va crește continuu. Orice clandestin se poate pierde ușor în aceste fluxuri de emigranți” (p. 130). La fel ca și orice terorist, am adăuga noi, după cum au demonstrat-o evenimentele sângeroase din ultimii ani.

Nu încheiem rândurile consacrate *ilegalilor* fără a reține faptul că „cea mai bună acoperire pentru spionii clandestini au fost dintotdeauna profesiile libere: de exemplu, jurnalist independent sau pictor” (p. 132).

Între *acoperirea transparentă* și *acoperirea adâncă* exista un gen de acoperire „destul de rar întâlnit”: *cârțița*. Persoanele din această categorie, foarte puține la număr, erau selectate din rândul candidaților la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomate, fiind reținuți acei care îi depășeau „cu mult pe toți ceilalți candidați ca nivel de cunoștințe”. Aceste persoane nu erau admise în academie, fiind îndreptate spre alte instituții prestigioase de învățământ superior civil și urmând, în paralel, cursuri individuale, „sub conducerea celor mai experimentați instructori”, pentru a pătrunde tainele meseriei de spion. La final, viitoarea „cârțiță” susținea un examen individual de absolvire a cursurilor complete ale Academiei Diplomate Militare (p. 135). Cârțițele erau trimise să lucreze exclusiv în capitalele de maximă importanță pentru spionajul militar.

Nu mai puțin interesante și pline de informații inedite sunt capitolele dedicate de Suvorov problemelor ținând de *principiile și metodele recrutării* agenților (agentul era „un străin recrutat”), constituirea *rețelelor de agenți*, tipologia rețelelor, sistemele de legătură și de dirijare a acestora. Capitolele 16-22, care tratează aceste aspecte, se citesc efectiv pe nerăsuflăte și conțin, în opinia noastră, date de certă valoare pentru orice cititor care urmărește dobândirea unei minime culturi de *intelligence*.

Deosebit de interesante sunt și informațiile privitoare la relația dintre „Comisia Prezidiului de Miniștri al U.R.S.S. pe probleme militare” și G.R.U., fiind detaliate modalitățile prin care necesitățile industriei militare sovietice erau comunicate spionajului militar. Potrivit lui Suvorov, exista chiar o centralizare a tuturor problemelor care trebuiau soluționate prin spionaj, rezultatul fiind „o carte groasă, de dimensiunile unei cărți de telefon, care ajungea la toate rețelele diplomatice ale G.R.U.,

unde era păstrată de cifratorul-șef”.

Nu mai puțin fascinante sunt detaliile privind cooperarea dintre G.R.U. și „frații de arme” pentru soluționarea problemelor incluse în respectiva „carte de comenzi”. Autorul nu ezită să susțină că și spionajul românesc a contribuit din plin la elucidarea unor aspecte de interes pentru complexul militar-industrial sovietic, în pofida relațiilor politice reci dintre cele două state. Acest lucru ar fi fost posibil în cadrul relațiilor comerciale dintre U.R.S.S. și țările-satelit, acestora din urmă fiindu-le sugerată următoarea modalitate de plată a importurilor: „Aici aveți nota de plată pentru tot ce ați primit. Puteți să achitați cu mărfurile *voastre* sau cu *secretele* altora” (p. 252).

Aceste afirmații ne amintesc de scandalul declanșat în Franța în anul 1986, când contraspionajul francez a depistat, grație unei crize de gelozie a uneia dintre „protagoniste”, o rețea de spionaj în care erau implicate două femei, Ludmilla Varyguine, de origine sovietică, și Antonetta Manole („Nina”), de naționalitate română, rețea care viza obținerea de informații despre motorul criogenic, propulsor al celei de-a treia trepte a rachetei europene de lansare „Ariane”, construit la Vernon⁶. Potrivit informațiilor publicate de presa franceză, „spionii erau probabil manipulați de Securitate”, iar aceasta „transmitea mai departe informațiile privind racheta *Ariane* omologilor sovietici”. Dacă între Securitate și K.G.B. existau astfel de relații, de ce să nu fi colaborat, pe anumite paliere, și Direcția de Informații a Armatei (D.I.A.) cu G.R.U.?

De asemenea, trebuie remarcat capitolul consacrat „Unchiului Petea”, *recte* Piotr Ivanovici Ivașutin, omul care a condus spionajul militar sovietic timp de aproape un sfert de veac (1963-1986). Dintre datele de interes, reținem că, potrivit lui Suvorov, la sfârșitul lui august 1944, generalul-maior Ivașutin a participat, în calitate de șef al ȘMERȘ pe Frontul de Sud-Vest, „la negocierile cu regele Mihai al României privind ieșirea țării din războiul dus alături de Germania și trecerea de partea Uniunii Sovietice”, primind, pe 13 septembrie 1944, ca răsplată, Ordinul „V.I. Lenin”, iar pe 25 septembrie fiind înaintat la gradul de general-locotenent (p. 310).

Partea rezervată structurii și misiunilor încredințate unităților DSp. (*Spetsnaz G.R.U.*), fără a fi lipsită de interes, nu aduce, totuși, prea

---

⁶ *Des épouses à hauts risques (Mirele cu risc ridicat)*, în „Le Figaro”, 23 ianuarie 1987, și *Ariane: le roman d’espionnage tourne au vaudeville (Ariane: romanul de spionaj se transformă în vodevil)*, în „Libération”, 23 martie 1987.

multe lucruri noi în raport cu lucrările consacrate anterior acestei forțe de elită. Vom reține aici, tot pentru uzul celor interesați în elucidarea enigmei turiștilor sovietici din decembrie 1989, doar una dintre metodele folosite de *Spetsnaz* pentru pătrunderea pe teritoriul inamicului: „Grupuri de «turiști» sovietici puteau sosi în capitala inamicului, cazându-se la hotel chiar în centrul orașului. Armele pentru ei puteau fi amplasate din timp în ascunzători de către ofițerii G.R.U. care se dădeau drept diplomați, jurnaliști, reprezentanți ai Ministerului Comerțului Exterior etc.”. (p. 346).

Așa cum am arătat anterior, de un interes aparte ni s-a părut anexa intitulată *Sfaturi pentru un începător*, de fapt o expunere succintă a principiilor psihologice fundamentale pe care se bazează activitatea de spionaj și a instrumentelor esențiale din arsenalul spionului de oriunde și de oricând. Îndemnuri laconice, precum *Zâmbește, Privește-i pe oameni în ochi, Fii punctual, Respectă oamenii*, sunt urmate de explicații logice și de exemple concludente ale folosirii cu succes a unor astfel de „tertipuri”. Desigur, nu lipsesc nici îndemnuri la fel de „telegrafice”, dar cu o tentă „profesională” mult accentuată: *Nu nota nimic, Nu întrerupe, Nu trebuie să ai la tine nici o servietă, Predă banii în plic, iar plicul într-un ziar ș.a.m.d.* După ultimul sfat (*Fii fericit!*), anexa se încheie cu o urare semnificativă: *Recrutări reușite!*

După atâtea aspecte pozitive ale lucrării, ne vedem nevoiți să consemnăm și un aspect care, după părerea noastră, impietează asupra discursului profesionist. Suvorov, obișnuit vreme îndelungată să scrie în termeni plăcuți „beneficiarului” occidental, nu se poate desprinde de obiceiul de a-și presăra textul cu ironii la adresa sistemului sovietic și al conducătorilor acestuia, neezitând să taxeze dur anumite laturi ale spionajului care vin în contradicție cu normele moralei și eticii. Astfel, dacă ironizarea principiului comunist „de la fiecare după posibilități, fiecăruia după necesități”⁷ aduce un zâmbet, o afirmație precum „G.R.U. are tot ce vrei. Tot, în afară de conștiință” (p. 353) ridică un semn de întrebare asupra profesionalismului celui care pretinde că se ocupă de istoria spionajului!

Totuși, cititorul poate trece ușor peste acest „tribut” pe care Suvorov a ținut să-l plătească celor care i-au sprijinit „transplantarea” în

---

⁷ „Dacă numai soției mele Taniușka i s-ar permite să-și acopere nevoile materiale după necesități, va ruina economia oricărui stat, vă garantez” (p. 91).

Occident și să rețină nenumăratele informații interesante ale volumului, printre care se numără și cele privind viitorul spionajului. Astfel, potrivit autorului, „pe fronturile războiului secret nu trebuie să ne așteptăm la acalmie”, întrucât am intrat „în mileniul în care nu numai puterea unui stat, ci și a fiecărui om în parte este dată de informațiile pe care le posedă” (p. 316). Ca urmare, „în fața spionilor, de stat sau particulari, se deschid orizonturi nesfârșite”, iar „organizațiile de spionaj private vor prinde puteri și se vor dezvolta vertiginos”. Iată, așadar, o confirmare (venită de la un *insider*) a predicției strălucite făcută cu două decenii mai devreme de futurologul american Alvin Toffler: „Suntem pe cale să asistăm la o fuziune a afacerilor informative private și guvernamentale pe o scară nemaivăzută în economiile capitaliste. (...) Linia de demarcație dintre spionajul public și cel privat va continua să devină tot mai difuză”⁸.

Demnă de reținut, datorită unor confirmări recente din cotidianul românesc, ni s-a părut și aserțiunea conform căreia „o afacere tenebroasă destul de răspândită este strângerea de materiale compromițătoare despre toți cei care fură și comercializarea acestor date. Se vând ca pâinea caldă. Această activitate își poate găsi acoperire, de exemplu, în lupta împotriva corupției” (p. 316)⁹.

La capătul lecturii, concluzia finală ar putea fi aceea că autorul nu era departe de adevăr când, la puțin timp după ce lucrarea sa a văzut lumina tiparului, afirma: „cred că această carte este bună nu numai pentru spioni, ci pentru orice persoană inteligentă care este interesată de lumea

---

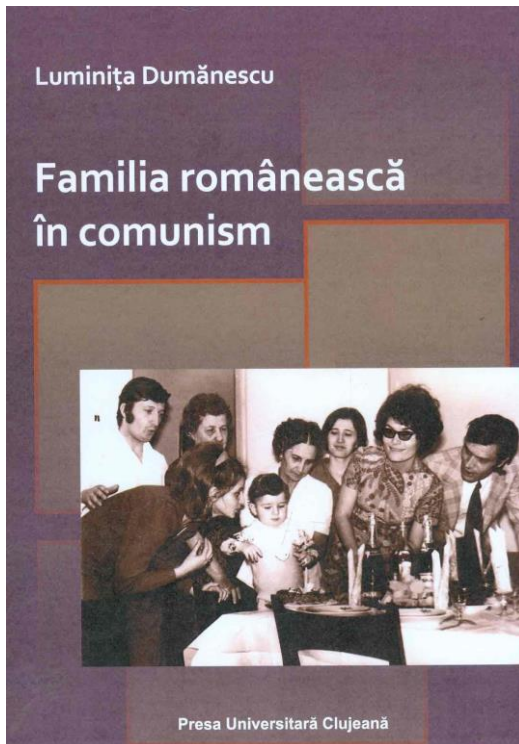
⁸ Alvin Toffler, *Powershift. Puterea în mișcare*, traducere din limba engleză de Mihnea Columbeanu, București, Editura Antet, 1995, p. 312-313.

⁹ De exemplu, în aprilie 2016 izbucnea în România ceea ce presa a denumit „scandalul *Black Cube*”. Potrivit declarațiilor lui Dan Zorella, fost ofițer Mossad și director al agenției „Black Cube”, firma sa, „care lucrează în zeci de state ale lumii”, a fost contactată de Daniel Dragomir, fost ofițer SRI, care le-a cerut să adune material informativ despre Laura Codruța Kovesi, procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție (verificarea declarațiilor de avere, verificarea unei suspiciuni de mită primită prin intermediul tatălui șamd). Tariful convenit inițial între părți ar fi fost de 300.000 de lire sterline, pentru două luni de investigații, și o primă de succes de 750.000 de lire - <http://evz.ro/black-cube-document-evz.html?&page=2> ; Faptul că operațiunea din România este departe de a fi ceva ieșit din comun este dovedit, indirect, de mențiunea existentă pe situl firmei Black Cube, potrivit căreia specialiștii săi în *intelligence* au derulat cu succes operațiuni în „peste 70 de țări” - <https://www.blackcube.com/case-studies/>

războiului secret, de securitate”¹⁰.

Florian Banu

Luminița Dumănescu, *Familia românească în comunism*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, 250 p.

Lucrarea reprezintă rezultatul studiilor postdoctorale derulate în cadrul programului POSDRU „Programe postdoctorale pentru dezvoltare durabilă într-o societate bazată pe cunoaștere” în perioada septembrie 2010 – august 2012.

Volumul este structurat pe cinci capitole și conține un rezumat consistent în limba engleză, ceea ce conferă vizibilitate lucrării pe plan internațional. Opu este încă de la început provocator prin tema propusă, dar și prin felul în care este interpretată științific.

Abordarea pluridisciplinară constituie un element distinct al lucrării și

conferă temei o valoare suplimentară.

Așa cum aflăm încă din partea introductivă, chintesența volumului este dată de cele 1092 de chestionare sociologice privind calitatea vieții, întocmite la începutul anilor 1980, desprăfuite și valorificate de

---

¹⁰ Viktor Suvorov, *Nici un satelit nu poate înlocui un spion bun*, interviu din 10 februarie 2016 acordat unei agenții ucrainene de știri, disponibil la <http://politkuhnya.info/intervyu/viktor-suvorov-nikakoi-sputnik-ne-zamenit-horoshego-shpiona.html>

cercetătoarea clujeană. Primul capitol s-a axat pe cadrul juridic al vieții de familie, prin prezentarea codului și a legislației omonime din 1865 până în zilele noastre. Perioada de interes, adică cea totalitară, este redată sub forma unei dualități existente la nivelul măsurilor legislative specifice; astfel, pe de o parte s-au produs mutații în ceea ce a însemnat mediul de viață, dar pe de altă parte s-a încercat menținerea instituției familiei tradiționale, ca entitate principală a societății private. Dintre toate actele emise de instituțiile vremii, cu siguranță Codul familiei a fost actul fundamental; prin felul în care a fost conceput și prin numeroasele sale prevederi și-a păstrat valabilitatea până în zilele noastre. Actualitatea acestuia este explicată prin câteva trăsături (funcții) care au imprimat familiei continuitate în pofida vechimii ei ca instituție: cea economică, cea sexuală și reproductivă, educațională sau de păstrare a identității culturale.

În opinia autoarei, și subscriu întru-totul, consacrarea principiului egalității femeii cu bărbatul în privința tuturor aspectelor căsătoriei a contribuit la „ruperea” tradiției supremației soțului în familie, a bărbatului în viața privată; cu toate acestea, procesul a fost lent și s-a resimțit mai mult în anii 1970-1980, îndeosebi în mediul urban.

Un alt aspect urmărit, însă producător de efecte negative, a fost acela al asigurării protecției familiale și îndeplinirea funcțiilor esențiale: de perpetuare, de creștere, educare și formare inițială a noilor generații. Influența nefastă s-a resimțit prin amestecul instituțiilor în viața intimă și prin valorizarea familiilor foarte numeroase, modelul de urmat în anii regimului totalitar. Pe segmentul deciziilor protecționiste s-a numărat și cea privind înființarea grădinițelor sezoniere de copii, pentru sprijinirea mamelor din mediul rural pe perioada muncilor agricole (HCM nr. 368/1956); de menționat că hotărârea era o urmare firească a organizării respectivelor unități școlare temporare încă din vara anului 1948 (523 de unități au funcționat pe perioada lunilor iunie-august 1948)¹¹. De asemenea, s-a subliniat influența asupra natalității exercitată de deciziile politico-administrative ale epocii.

Contribuția statului în procesul de creștere demografică s-a materializat atât prin acordarea unor stimulente financiare, cât și prin adoptarea unor măsuri coercitive (interzicerea avortului). Poziția cercetătoarei față de prohibiția respectivei metode contraceptive este

---

¹¹ A.N.I.C., fond M.A.I.-D.A.S., dosar nr. 65/1948, ff. 105, 108, 134-143.

salutară, evidențiind existența acesteia și în alte acte legislative antecomuniste, contrabalansând propaganda furibundă din spațiul public postdecembrist față de politicile pronataliste ale partidului-stat.

Prin emiterea decretului nr. 770 din 1 octombrie 1966, așa cum a notat autoarea, s-a adus României faima de țara cu cea mai severă și mai aberantă politică reproductivă din Europa. De altfel, cercetătoarea a nuanțat raportul ruptură/continuitate, fiindcă „această măsură – luată strict sub raport legislativ și nu din perspectiva efectelor pe care le-a antrenat – readuce politica oficială a statului român la momentul 1937, când se legitima avortul eugenic și medical. În același timp, tocmai prin consecințele grave asupra vieții normale a indivizilor antrenate de această legislație restrictivă, momentul 1966 capătă statutul particular de caz unicat în istoria familie din România (și din Europa)” (p. 64).

Capitolul al doilea insistă asupra dezarticulării familiei tradiționale în comunism (enunțarea unor teorii demografice, schimbările familiale în comunism, mobilitatea spațială și schimbarea socio-profesională între generații). S-a pornit de la premisa conform căreia perioada socialistă a „săpat” la temelii familiei tradiționale în România, iar fenomenele de industrializare și urbanizare au contribuit la nașterea unor noi tipuri familiare. Totodată s-a arătat că întreg ansamblul de măsuri referitor la familie (întemeierea unui cămin la o vârstă mai scăzută, sprijin material pentru creșterea natalității și instituirea unor penalități pentru întârzierea procesului, vezi taxa pe celibat) s-a regăsit, în intensități variabile, în majoritatea statelor blocului socialist.

Consistența capitolului este asigurată de datele cuprinse în cadrul eșantionului format din cele 1092 de persoane (din care 83% locuiau în mediul urban) și interpretarea acestora. Analiza se referă la ponderea grupelor de vârste în eșantion, populația după vârstă și sex, structura socio-profesională, prezența în funcții de conducere, domiciliul actual în funcție de locul de naștere ori la momentul stabilirii, distribuția pe vârste în mediul de locuire în funcție de locul de proveniență, ocupația respondenților față de ocupația declarată a părinților.

Mutațiile produse în societatea românească se reflectă fidel în modelele folosite în volum; astfel, peste 60% dintre respondenți s-au născut în mediul rural, iar în lumea satului o parte dintre locuitori (nu depășea 18-20% din totalul populației) proveneau din așezările urbane (cea mai mare parte era formată din intelectualii și funcționarii care primeau locuri de muncă la țară). O altă constatare se referă la afluxul

semnificativ către citadele. Explicațiile fenomenului sunt cunoscute, dar merită apreciat efortul autoarei de a imprima o viziune personală, pornind de la construirea de cămine pentru studenți și elevi și ajungând până la căminele de nefamiliști sau locuințele de stat acordate muncitorilor căsătoriți, membri de partid și de sindicat. Gradul de confort nemaîntâlnit și facilitățile pentru creșterea copiilor erau motive suficiente pentru începerea demersurilor în vederea dobândirii unei locuințe din fondurile locative de stat.

Exodul tinerilor spre oraș, pentru studii sau cursuri de calificare, a provocat două consecințe: prima se referă la diminuarea autorității familiale în privința alegerii partenerului și a doua evidențiază fenomenul de reșezare a pieței maritale. De altfel, sistemul educațional și-a adus aportul la fenomenul de emancipare a femeilor, influențând viziunea asupra întemeierii unei familii (aparitia homogamiei socio-profesionale și închiderea anumitor grupuri sociale). Cel mai vizibil rezultat a fost excluderea, pe scară largă, a potențialelor mezalianțe. Fenomenul a fost prezent atât în rândul intelectualilor, cât și în rândul celor cu nivel de educație mai scăzut (agricultori); muncitorimea, chiar și în condițiile îmbrățișării modelului evocat, a continuat să contribuie semnificativ la interacțiunea cu celelalte categorii sociale (funcționari, lucrători comerciali sau muncitori necalificați).

În eșantionul folosit de Luminița Dumănescu, homogamia și exogamia socio-profesională sunt problematizate în capitolul al treilea. Astfel, muncitorii s-au căsătorit în proporție de 50% cu muncitori, iar restul de 50% în proporții mai mari sau mai mici cu toate celelalte grupe ocupaționale, în timp ce cadrele superioare (medici sau profesori universitari) au încheiat alianțe matrimoniale între ei și într-un procent foarte scăzut cu cadre medii. Un alt segment al populației, casnicele alcătuiau mariaje într-o majoritate covârșitoare cu muncitori, agricultori sau salariați ai întreprinderilor agricole de stat ori ai stațiunilor de mașini agricole. Singrafa a cercetat cu atenție și comportamentul matrimonial al românilor în comunism, principalele direcții fiind: actul căsătoriei în comunism, comportamentul reproductiv și dimensiunea familiei în comunism, dar și problema divorțialității.

Un lucru demn de constatat este faptul că fondarea unei familii prin căsătorie a fost domeniul în care intervenția statului a fost cvasi-inexistentă; în plus, toate schimbările societale din anii totalitarismului nu au slăbit unitatea familiei, dimpotrivă au întărit-o și i-au conferit mai

multă soliditate. O remarcă inspirată este aceea că indivizii „au transferat în spațiul privat, intim, în sânul familiei, tot ce nu le-a fost permis în spațiul public!” (p. 107).

Continuitatea unei familii este asigurată de natalitate, fiind surprinse câteva aspecte ale comportamentului reproductiv, recognoscibil în anii regimului totalitar. O interpretare a datelor statistice ale vremii arată că între anii 1948-1956, când avorturile erau interzise, s-a consemnat o creștere a numărului de nou-născuți vii (29,5‰), însă după liberalizarea întreruperilor de sarcină, în decurs de 10 ani, s-a înregistrat o scădere dramatică (14,3‰). Pe acest fond, limitarea drastică a străpeliilor prin Decretul nr. 770/1 octombrie 1966 a fost soluția cea mai facilă; cu toate acestea scrutătoarea clujeană a sesizat că nu erau interzise metodele contraceptive (măsura a fost impusă în 1985, când pragul natalității atinsese un minim istoric 14‰). Prin tradiție și pondere, în mediul rural, numărul parturițiilor era superior celui urban, totuși în ultimul deceniu ceaușist s-a inversat ierarhia. Cauzele le putem intui, în cadrul volumului nu sunt menționate, și ne gândim la creșterea populației citadine fertile, la vârsta medie crescândă în lumea satului, dar și la exercitarea unui control mai strict, în orașe, asupra întreruperilor de sarcină.

O altă abordare a vizat dimensiunea familiei; conform datelor eșantionului, indiferent de domiciliu, familia nucleară era majoritară (peste 65% din respondenți au afirmat că familiile lor erau formate numai din părinți sau părinți și copiii lor), iar familiile fără copii locuiau, într-o măsură covârșitoare, singure.

Lucrarea s-a complinit prin analiza modalităților de locuire, a viziunilor statului totalitar cu privire la locuință și la practica locuirii. Modelul de locuire „est-european”, menționat de istoriografia occidentală în anii 1990, bazat pe câteva caracteristici comune (statul unic proprietar și distribuitor, planificarea centralizată a producției, utilitățile furnizate gratuit pe perioada locuirii și excluderea mecanismelor de piață și a proprietății private) nu s-a regăsit, întru-totul, în România totalitară. Autoarea a emis mai multe judecăți, în parte fundamentate pe legislația privind construcțiile de blocuri și locuințe particulare, remarcând unele diferențe majore față de celelalte state din spatele Cortinei de Fier. Sectorul privat a fost tolerat și încurajat, iar întreprinderile și persoanele fizice au fost impulsionate prin acordarea de împrumuturi avantajoase, astfel, problema locuințelor fiind parțial soluționată. În continuare, fenomenul „dizlocării locuirii tradiționale și mutarea masivă spre orașe”

este analizat dintr-o perspectivă patrunghiulară: prima, cea oficială, în care statul a elaborat planurile de sistematizare și a generat construcția de blocuri pentru „cazarea” celor aduși să muncească în fabrici și uzine; a doua, situația noilor orașeni (țărani plecați la oraș și care au primit repartiții în apartamente din fondul de stat, tineri plecați la studii etc.), pentru care *apartamentul* a însemnat un vis împlinit; a treia, categoria strămutaților în urma aplicării planurilor de urbanizare (locuințele demolate pentru a se construi cartiere muncitorești) și, cea de-a patra latură, a cetățenilor care nu au cunoscut efectiv viața în regimul socialist, iar autoarea îi caracterizează drept teoreticienii conceptului de „ghetoizare a țării”.

Particularizând investigația la eșantionul-sursă, cercetătoarea a remarcat că respondenții din mediul rural, în proporție de 65%, erau proprietari declarați ai locuințelor, iar în citadele până la 40%. O conexiune interesantă a fost făcută între locul de proveniență, statutul civil și al proprietății; astfel, cei căsătoriți legal, în lumea satului, dețineau circa 67% din totalul posesiunilor, iar cei necăsătoriți și divorțați locuiau, preponderent, cu chirie. Raportul este sensibil diferit în orașe, unde cca 40% din cei familiști dețineau un cămin, restul fiind chiriași în imobile ale statului, în timp ce aproximativ 45% din persoanele divorțate erau înregistrate ca proprietari unici. Cu toate acestea, fie apartament, fie casă, s-au arătat, în mare măsură, insuficiente ca spațiu locativ pentru familia extinsă; de regulă, indivizii erau concentrați în două sau trei încăperi, așa cum rezultă din tabelul publicat la pagina 175.

Ultima parte a lucrării se referă la paradoxurile contestate și însunează opiniile Luminiței Dumănescu, întemeiate atât pe surse documentare, cât și pe mărturiile orale sau din experiențele personale. Familia tradițională a suferit unele modificări, dictate de urbanizare, industrializare și educație, menținându-se unele caracteristici (universalitatea și precocitatea căsătoriei sau proporția nesemnificativă a „uniunilor libere”). Din seria transformărilor care au avut ca rezultat un nou mod de viață, menționăm: reconfigurarea pieței maritale; ruptura marilor familii rurale, prin plecarea tinerilor la orașe; încadrarea tot mai mare a femeilor în câmpul muncii pe fondul emancipării, dar și a principiului egalității salarizării; aplicarea unor programe de protecție socială [totuși, pe acest palier, lipseau indemnizația și ajutorul de șomaj (de altfel, nu aveau cum să existe atâta vreme cât nu era recunoscut fenomenul inactivității forțate), iar alocațiile pentru copii, pensiile de

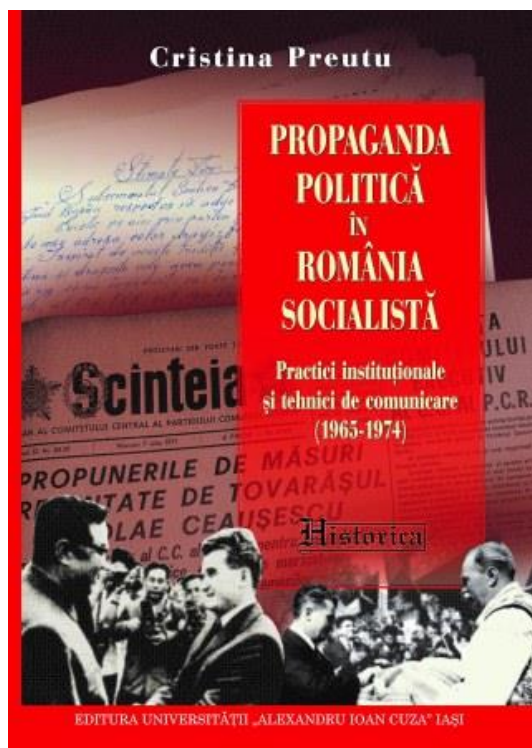
boală și asistența medicală nu erau asigurate integral tuturor categoriilor de populație]. Retorica regimului totalitar și măsurile de sprijin ale unor segmente reprezentative de populație au fost însă amendate de sacrificiile inutile, cum ar fi decesele cauzate de întreruperile de sarcină ilegale.

Ca remarci generale, volumul introduce o serie de informații noi ce pot fi folosite ca repere în elaborarea unor cărți, studii, articole; de asemenea, trebuie evidențiate competențele autoarei de conceptualizare, interpretare și valorificare informațională.

Lucrarea consolidează literatura de specialitate și, totodată, oferă cititorului posibilitatea de a înțelege resorturile familiei în timpul regimului totalitar. Datele statistice și interpretarea eșantionului sociologic coroborate cu informațiile demografice contribuie la desăvârșirea unui edificiu informativ amplu asupra vieții sociale postbelice.

Valentin Vasile

Cristina Preutu, *Propaganda politică în România socialistă. Practici instituționale și tehnici de comunicare (1965-1974)*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2017, 467 p.

„În concepția PCR (...) la baza întregii activități de propagandă trebuie să stea documentele partidului nostru, care exprimă concepția revoluționară despre lume, legitățile generale, universal valabile aplicate la condițiile istorice, sociale, naționale concrete din țara noastră. Întreaga activitate de propagandă trebuie să ducă la formarea omului nou, la crearea unui nou umanism”.

Astfel era prezentată menirea propagandei în România anilor '70 într-o *Mică enciclopedie de politologie* publicată la București, în 1977, de un colectiv de autori prestigioși¹². Enumerăm aici doar câteva nume: Silviu

Brucan, Sergiu Celac, Pavel Câmpeanu, Hadrian Daicoviciu, Mihai Fătu, Andrei Marga, Z. Ornea, Teodor Pompiliu, Vasile Secăreș, Gheorghe Vlăduțescu ș.a. Cel care pregătise vocea *propagandei* era chiar unul dintre coordonatorii științifici, dr. Nicolae Kallós, în prezent profesor la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj.

De la răspândirea unor idei, cu scopul de a convinge și a câștiga adepți, respectiv de a le influența atitudinea și comportarea sau de a-i

¹² *Mică enciclopedie de politologie* (coordonatori științifici dr. Ovidiu Trăsnea și Nicolae Kallós), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 368.

mobiliza la acțiune, comuniștii români, după modelul sovietic, au mers mai departe și au convertit propaganda în agitație. Pentru ei, fiind strâns legată de politică, propaganda avea (cum altfel?!) caracter de clasă: „propaganda ideilor progresiste reprezintă un puternic mijloc de educație și de formare a oamenilor, ocupând un loc important în activitatea partidului comunist”.

Iată, așadar, că subiectul propagandei, într-o perioadă complicată pentru istoria noastră recentă, nu este doar unul important în sine, tratarea sa conducându-ne spre limpezirea altor aspecte poate chiar mai importante, referitoare la ceea ce aproape unanim numim perioada comunistă.

Cristina Preutu, un tânăr istoric în plină afirmare, are nu doar curajul, ci și competența necesară pentru a descifra tocmai acest mecanism complicat al propagandei politice în România socialistă. Ceea ce își propune în excelența sa lucrare academică este să prezinte exhaustiv structura instituțională care se ocupa de propagandă în România anilor '60 și '70, precum și tot ceea ce ținea de *morfologia* propagandei comuniste, respectiv funcțiile și temele acesteia. Desigur, toată această osatură funcțională este bogat ilustrată cu exemple și studii de caz, toate făcând parte din tehnicile de comunicare utilizate de regim pentru a influența sau a reacționa la nevoile populației.

Din punct de vedere instituțional, deși a existat o reorganizare continuă a sistemului de propagandă în întreaga perioadă avută în vedere de cercetătoare, putem vorbi de existența unei instituții centrale și a unei rețele teritoriale de propagandă. La nivel central principala instituție responsabilă cu crearea strategiilor de propagandă era una din secțiile Comitetului Central, Propagandă și Agitație, iar în plan local una dintre instituțiile care se ocupau de organizarea activităților propagandistice era casa de cultură. Acesta era unul dintre instrumentele regimului pentru „cultura de masă”, denumirea generică dată de oficialități formelor de educare și propagandă emenate de partid. Căile de difuzare ale acestui tip de cultură erau „instituții (școală, cluburi, teatre, presă etc.), mijloace tehnice mass-media (cinematograf, radio, televiziune) și manifestări ocazionale impuse de moment și loc” (p. 41).

Secția de Propagandă și Agitație cuprindea, după reorganizarea din 1965, sectorul de propagandă, sectorul de lectori, sectorul de documentare, sectorul muncii politice și culturale de masă, grupul de instructori teritoriali, un instructor pentru instituțiile centrale ideologice,

un instructor cu evidența cadrelor și un aparat tehnic (p. 51). Aceste importante schimbări la nivel central ale aparatului de propagandă, intervenite după ce Nicolae Ceaușescu a preluat puterea, și îndeosebi apariția grupului de lectori, demonstau „intenția de profesionalizare a sistemului de propagandă”. Aceasta în condițiile în care acest domeniu, ține să remarce Cristina Preutu, era unul dificil de înțeles „chiar și pentru nomenclatura epocii”. De altfel, definirea propagandei a suscitât în interiorul partidului multe controverse, poate și din cauza existenței unei anumite confuzii între propagandă, ideologie și cultură. În consecință, reorganizarea instituțională a dus la o redefinire continuă a conținutului propagandei, a tehnicilor, criteriilor și caracteristicilor acestora.

Interesant este și faptul că primul șef al Secției de Propagandă și Agitație, reînnoită în primăvara anului 1965, a fost nimeni altul decât Ion Iliescu.

O dovadă în plus pentru maturizarea și profesionalizarea sistemului de propagandă o reprezintă și o altă constatare a autoarei: în intervalul scurs până în anul 1968, când a avut loc o nouă reorganizare, au fost angajați o serie de noi instructori, cu toții absolvenți însă ai unei școli de partid, de obicei Academia „Ștefan Gheorghiu”. Exemplul cel mai cunoscut este cel al lui Mircea Mușat, doctor în istorie la Academia amintită, angajat în Secție începând cu anul 1967 (p. 68).

Evaluarea făcută instructorilor teritoriali, în martie 1968, a scos în evidență modul de raportare al conducerii politice vizavi de rolul acestora: acela de înregistrare a realităților din teritoriu și apoi de calmare a nemulțumirilor populației. Inspectorul din regiunea Satu Mare afirma în ședința cu instructorii că „principalele plângeri ale oamenilor sunt lipsa drumurilor, fabricilor, spitalelor și alte probleme legate de sistemul de administrare”. În consecință, recomandarea instructorului cu propaganda pe această regiune era „să-i faci pe oameni să înțeleagă că se vor face (drumuri, fabrici, spitale) dar într-un anumit timp. Să nu-și piardă încrederea în aceste măsuri luate de partid”. Iată, așadar, unul din rolurile importante pe care Secția de Propagandă le îndeplinea deja, acela de ameliorator al stării de spirit a populației. Dacă privitor la depistarea și controlul acesteia, partidul avea alte pârghii (una din ele era desigur Securitatea), pentru a reuși totuși o schimbare de atitudine în rândul societății era nevoie de soluții *soft*, care să apeleze atât rațiunea, cât și convingerile intime ale românilor.

Un aspect deloc de neglijat era faptul că Secția de Propagandă nu a dispus, cel puțin până în anul 1972, de un buget propriu de cheltuieli, necesar procesului de difuzare a propagandei. De cele mai multe ori pentru materialele de propagandă Secția cerea sprijin de la Academia de Științe Social-Politice sau la UTC. Una din cauzele lipsei de autonomie financiară era și ideea existentă la vârful PCR, potrivit căreia menirea Secției de Propagandă era aceea de a concepe strategiile de propagandă, punerea acesteia în practică revenind altor instituții, precum radioul și televiziunea.

Căminul cultural era un alt instrument de difuzare a propagandei, aici fiind, în multe cazuri, adăpostită și biblioteca satească, comunală sau orășenească. Un detaliu important semnalat de autoarea volumului este și acela că, în anul 1967, în România funcționau 24.393 de biblioteci, care raportate la numărul de locuitori ai țării erau relativ suficiente, dar slab aprovizionate, și, din păcate, rar vizitate: 8.774 de unități aveau sub 100 de cititori anual, iar peste 11.000 de biblioteci dețineau un fond de carte sub 1.000 de volume. Interesantă este comparația cu situația bibliotecilor din statele occidentale (reieșită din documentele interne ale PCR): astfel, dacă în România unei biblioteci publice îi reveneau, în medie, 3.600 volume, în SUA, Canada, Danemarca, Suedia, Italia și Belgia îi reveneau 23.000, 20.000, 8.500, 6.000, respectiv 5.300 volume (!!!).

Trecând de la această formă de „agitație scrisă” la cea de tip vizual, propaganda trebuia să se inspire din problemele grupului țintă și să prezinte îndeosebi aspectele economice prin grafice, lozinci, panouri și „afișul fulger”. Acesta din urmă informa asupra unor aspecte deosebite din activitatea echipei, secției sau brigăzii (metode noi, avansate, dar și abateri sau rămăneri în urmă). Atât la orașe cât și la sate erau amenajate vitrine cu fotografii, fotomontaje sau chiar fotoexpoziții de stradă (p. 103).

Așadar, chiar dacă principala atribuție a propagandei era aceea de a crea și difuza cultura de masă, în practică instituția propagandei funcționa doar ca „un mecanism de construire teoretică și retorică a procesului comunicațional” (p. 104). Secția de propagandă nu a funcționat ca un departament de producție, ci mai mult ca unul de planificare, conducere și supraveghere a întregii propagande din țară și străinătate. Unul din mijloacele cele mai importante de comunicare pe care propaganda trebuia să-l dirijeze era Televiziunea Română. Dumitru Popescu, în 1970, într-o ședință a Comisiei pentru problemele de învățământ, știință, cultură și presă afirma: „Televizorul este principalul

mijloc de ocupare a timpului liber a cetățenilor din țara noastră. Sunt sute și sute de mii de oameni care după ce termină lucrul se așează și petrec în fața televizorului cele opt ore de relaxare”. Ulterior, Nicolae Ceaușescu, la ședința din 2 februarie 1972 cu liderii sistemului de propagandă, afirma că **propaganda nu trebuie să concureze televiziunea, ci să o folosească!** Iată cum, astfel, se proceda la „rechiziția” tehnicii și sistemului de comunicare al mass-media în perioada respectivă.

În ce privește actorii mesajului propagandistic, atunci când se face referire la pregătirea propagandistului, Cristina Preutu ne oferă câteva date importante pentru aprecierea corectă a posibilităților acestuia: recrutarea și instruirea agenților de propagandă au fost făcute inițial în rândul muncitorilor, ca apoi majoritatea să provină din rândul intelectualității, să se ofere voluntari și să prezinte pasiune pentru noua activitate, îndeosebi prin legătura pe care acesta o putea realiza cu auditoriul. Formele cele mai frecvente de instruire ale propagandistului erau seminarul (până în 1965), simpozioanele și dezbaterile pe bază de referate, studiul individual. Procesul de instruire și educare nu se finaliza odată cu preluarea sarcinilor atribuite, ci constituia un proces continuu de cunoaștere a problemelor generale pe care partidul voia ca populația să le cunoască.

Corpul elitist al propagandiștilor era format din acea categorie a **lectorilor – persoane influente în domeniile lor de activitate, cu o pregătire profesională bună și o poziție în partid: membri ai CC al PCR, deputați MAN, cadre cu funcții de răspundere în ministere, cadre didactice din universități, cercetători științifici.** Exista o ierarhie destul de clară, lectorii de la CC asistau și ajutau propagandiștii din marile orașe și județe, iar aceștia, la rândul lor, mergeau la sate. Principalele atribuții ale lectorilor erau de a ține expuneri și lecții (cel puțin una pe lună!), de a conduce dezbateri la universitatea serală de marxism-leninism, precum și de a pregăti propagandiștii pentru toate tipurile de cursuri de partid (p. 124). Ca principală sursă de informare, le era recomandat cel mai recent și important document emis de conducerea politică.

Lectorii erau îndrumătorii, coordonatorii propagandiștilor și agitatorilor din teritoriu. În funcție de evenimentul la care participau, aceștia din urmă primeau instrucțiuni precise referitoare la materialul pe care urma să-l prezinte publicului, dar și să se asigure că acesta din urmă avea cunoștință de deciziile interne și externe ale partidului,

convingându-l că toate acestea erau în favoarea lui. De altfel, una din sarcinile asumate de propaganda de partid era aceea de a forma așa-numita conștiință socialistă, respectiv de a forma, de a modela trăsăturile moral-politice ale comunistului „promotor al luptei pentru ridicarea conștiinței socialiste a maselor, pentru făurirea societății noi, socialiste” (p. 147). O altă răspundere a propagandistului era de a stârni emoții și sentimente, care să conducă la o atitudine favorabilă deciziilor statului și partidului comunist: „sădirea tot mai puternică în conștiința socialistă a sentimentului patriotic, a hotărârii de a apăra cuceririle revoluționare ale poporului român”. Așadar, prin propagandă trebuia nu doar să i se insereze individului niște idei, ci trebuia și să-l facă să creadă în ele! Iar pentru a realiza aceasta, propagandistul trebuia să aibă un prestigiu, în sensul fascinației, al admirației față de el. Iată de ce, recrutarea unui agitator, propagandist sau lector nu era un lucru simplu, de cele mai multe ori regimul căutând să instruiască, să educe membri de partid cu reputație la locul lor de muncă, pentru a-i folosi apoi în domeniul propagandei.

Cristina Preutu analizează în partea a doua a cărții funcțiile propagandei într-un regim totalitar, precum cel existent în România anilor '60 și '70: funcția normativă și informativă, de educare, funcția de legitimare și interpretare, funcția de mobilizare și control, funcția persuasivă și identitară. Între toate aceste funcții, fiecare cu importanța sa, se detașează, în opinia noastră, cea de legitimare și interpretare. Prin această funcție a propagandei se legitima în mod continuu puterea politică, reamintind populației, și nu doar la momentele aniversare, de importanța pe care partidul și liderul său o aveau în dezvoltarea societății. Între altele, în fiecare an Secția de Propagandă și Agitație trebuia să elaboreze programele orientative de studiu pentru cursuri și seminarii la școlile politice, bazându-se pe cele mai noi teze din programele PCR și cuvântările lui Nicolae Ceaușescu. Pe baza acestei bibliografii obligatorii a propagandiștilor, trebuia organizate lecții precum „Probleme ale organizării și conducerii acțiunilor politice și economico-sociale”, „Făurirea societății multilateral dezvoltate”, „File de istorie” etc.

Analizând toate aceste funcții, oferind și multe exemple concrete, autoarea ne oferă practic o imagine a României socialiste din mai multe unghiuri: imaginea conducerii politice asupra propriei funcționări, relațiile de putere dintre structurile intime ale regimului, precum și

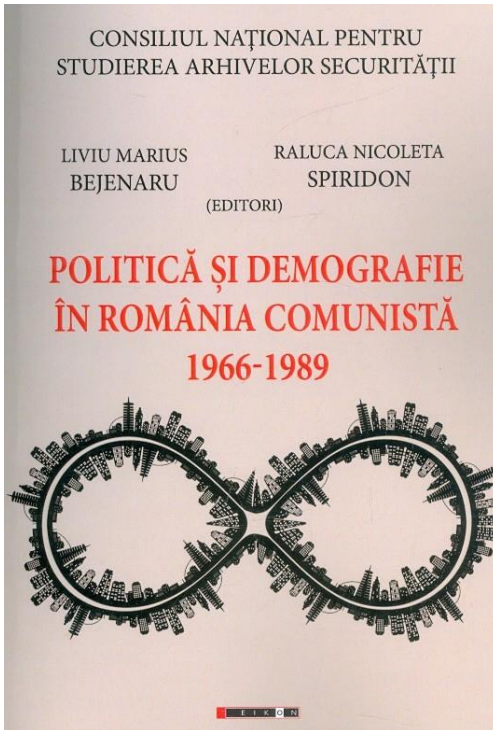
relațiile construite între societate și puterea politică (cel mai bine reflectate în scrisorile sau memoriile adresate conducerii de partid de către români). Toate aceste componente constituie, din perspectiva autoarei, „mai mult decât o oglindă a viziunii pe care regimul o avea asupra societății!”

Scrisă bine, organizată excelent, cu o dinamică proprie, cartea beneficiază de un set de anexe (cu documente, afișe color, imagini și scrisori), o bibliografie bogată și foarte variată, pornind de la documentele de arhivă și terminând cu site-uri de internet, un rezumat în limba engleză și un foarte util indice de nume.

Avem convingerea că nu doar publicul avizat, format din cercetători și universitari, se va bucura de această apariție editorială de foarte bună calitate, ci și publicul larg interesat de posibilitățile propagandei, de instrumentele sau de efectele extraordinare ale acesteia asupra minții umane!

Liviu Țăranu

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *Politică și demografie în România comunistă (1966-1989)*, Liviu Marius Bejenaru & Raluca Nicoleta Spiridon (eds.), Eikon, Bucharest, 2017, 390 pp.

Since the publication of Gail Kligman's path-breaking 1998 study on abortion in late communist Romania¹³, numerous studies have appeared broaching the subject of pro-natalism and the prohibition of abortion under the reign of Nicolae Ceaușescu.¹⁴ In the post-communist cultural memory of the period, the subject has figured heavily, being the subject of numerous memoirs, short story, and most famously, the award-winning film *4 Months, 3 Weeks and 2 Days* (2007).

The present volume, consisting of a collection of published and previously unpublished documents from the archives of the National Council

for the Study of Secret Police Archives, is a major addition to the existing scholarly corpus. It contains documents pertaining to legislation prohibiting the practice of abortion outside of extreme cases – in which

---

¹³ Gail Kligman, *The Politics of Duplicity: Controlling Reproduction in Ceausescu's Romania*, University of California Press, Berkeley & Los Angeles & London, 1998. Available in Romanian as *Politica duplicității: controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, translated by Marilena Dumitrescu, Humanitas, Bucharest, 2000.

¹⁴ Most of these works are listed in the introductory study of this volume. The book lacks however a bibliography and a further reading section, which means that readers will have to look elsewhere if they want to draw a list of studies on the subject.

the mother's life is put in danger – from the first stages until its subsequent amendments, transcript of discussions within the Central Committee, police briefings, and many other related texts. The fact that the documents are laid out in chronological order allows one to follow the evolution of these plans from their initial conception, their formulation into legislation and their subsequent implementation. A name index is offered, but not a thematic one. This is an oversight, for it becomes apparent early on that the anti-abortion legislation had as its corollary drastic curtailment of divorce rights, and welfare measures meant to ensure the high living standards of mothers and their children.¹⁵

Offered in the volume is the transcript of a talk Nicolae Ceaușescu had with leading figures from the medical establishment and various government officials on the 20th of September 1966. Both women and men were present, something which is worth emphasizing in view of what was discussed.¹⁶ Although he had already made up his mind as regards to what the “problems” and “solutions” facing Romanian families were, Ceaușescu nonetheless requested the opinions of medical experts. Unsurprisingly, each of them condoned his views and tried to outshine each other by trying to prove how much they agreed with the diagnosis of the country's ruler.

Although the dissolution of family life was conceptualized by all speakers as one which resulted out of societal changes affecting both men and women, the emphasis within the conversation is on women's sexuality first and foremost. Aldea Mihai of the Ministry of Health and Social Provisions, for example, talks about the loose morals of young

---

¹⁵ Prohibition of homosexuality as an explicit topic is absent from the list, although it was also a law enforcing normative heterosexuality.

¹⁶ The studies focusing on anti-abortion legislation have focused on the resistance among women of pro-natalist ideology. The absence of any mention of pro-natalist policy in the yearbook of the Institute for the Investigation of Communist Crimes and the Memory of the Romanian Exile dealing with collaboration and conformism during the period of 1948-1949 is symptomatic of this view. See Lucian Vasile & Constantin Vasilescu & Alina Urs (coords.), *Traversând comunismul: conviețuire, conformism, compromis*, Polirom, Jassy, 2016. Without wanting by any means to downgrade such experiences, as the female medical experts mentioned above testify, there were women who supported the new legislation, even if by lip-service only. See in this sense the testimonies in Mihaela Miroiu & Otilia Dragomir, *Nașterea. Istoria trăite*, Polirom, Jassy, 2010.

women, who procure abortions on an average basis without entering into a healthy relationship that would end in marriage after their first sexual contact (p. 98). This type of behavior coming from a woman has a profound effect not only upon society at large, but also on her personal evolution as a “member of society, a wife and a mother” [ca om în societate, ca soție, și mamă] (p. 98). This hierarchy says much about the perceived role of women within society among communist elites. This discussion reveals an essentialist understanding of femininity, marriage and the family, all which revolve solely on reproduction. While personal development and holding down a job were presented as equal rights, in reality traditional conception regarding a woman’s proper place continued to inform social policy. This was said explicitly by Ceaușescu, who gave as an example to be followed the model of peasant families, who raised 5-6 children within one room (p. 105), a practice which was continued until the late sixties in rural areas of the country, even the most underdeveloped ones (p. 135). Ceaușescu then gave a personal example, pointing out that he grew up in a household of ten. He and all his siblings grew up in one room. Such an austere lifestyle was contrasted to that of the present-day engineers and university professors who grew accustomed to material comfort and forgot about their child-bearing duties (ibid). Such statements are remarkable for a number of reasons. First of all, they appear in direct contradiction with the country’s official doctrine. Though the ideology of really-existing socialism was forward looking, urban and worker-centered, here we have a party-chief giving as an example the exact opposite example as lesson to be followed: backwards-looking, rural and fixed on the peasantry. Second of all, the emphasis on childbirth as a contribution to the well-being of the nation marks the beginning of what was to become the great retreat of Romanian communism from Marxism to Nationalism, a change which was done by the late seventies.¹⁷

---

¹⁷ The term comes from path-breaking work arguing that during Stalin’s time Soviet culture gave way to a return to traditional Russian values. See Nicholas S. Timasheff, *The Great Retreat: the Growth and Decline of Communism in Russia*, E. P. Dutton & Company, Inc., New York, 1946. Though his thesis was highly popular among Revisionist Sovietologists, recent scholarship has come to doubt Timasheff’s argument. Notwithstanding such criticism, I believe the concept to be one applicable to Ceaușescu’s Romania. This change has been addressed in Katherine Verdery, *National Ideology Under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu’s Romania*, University of California Press, Berkeley & Los

For those who are patient enough to read through the stifled prose of Communist parlance, great discoveries are to be made by engaging with the material in this collection.¹⁸ Though the participants in the above mentioned talk emphasize the importance of propaganda in getting the message across to the population, no such material is included in the collection.¹⁹ This is unfortunate, for it would have added another facet to the exploration of pro-natalism.

My biggest criticism concerns not the selection of the documents, but rather the introductory study. In discussing pro-natalist policies, Bejenar and Spiridon claim that a rise in childbirth need not be forcefully imposed, but will arise naturally in a well-developed society. They give the example of the baby boom in the postwar United States. But to claim that an increase in childbirth was realized without any encouragement from the state is to paint an excessively rosy picture of the U.S. during the 1950s. In reality, official ideology explicitly offered the model of a plentiful family in which the mother stayed at home and the father was the breadwinner as *the* American way of life. They did not have medal-winning mothers, but they had June Cleaver of *Leave it to Beaver*.²⁰ According to

---

Angeles & London, 1991 [available in Romanian as *Compromis și rezistență: cultura română sub Ceaușescu*, translated by Mona Antohi & Sorin Antohi, Humanitas, Bucharest, 1994]; Michael Shafir, *Romania: Politics, Economics and Society: Political Stagnation and Simulated Change*, Frances Pinter, London, 1985 p.; Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, Editura Enciclopedică, Bucharest, 2007, pp. 336-341; Cristian Vasile, *Viața intelectuală și artistică în primul deceniu al regimului Ceaușescu. 1965-1974*, Humanitas, Bucharest, 2015. Historians have come to show that the conservative changes that put an end to the Romanian Thaw were not the consequences of Ceaușescu's Asian tour of 1971, but were the developments of previous legislation.

¹⁸ The language at times pertains to medical matters, which is out of the range of understanding of the non-specialist. An explanation in the footnotes of the gynecological terms mentioned throughout the text would have of great use to this reader.

¹⁹ On the effect of Erin Biebuyck, "The Collectivisation of Pleasure: Normative Sexuality In Post-1966 Romania", *Aspasia: The International Yearbook of Central, Eastern, and Southeastern European Women's and Gender History*, vol. 4, 2010 pp. 49-70.

²⁰ For pronatalism in the US during the first postwar decades, see Elaine Tyler May, *Homeward Bound: American Families in the Cold War Era*, second edition, Basic Books, New York, 2008, pp. 129-152.

the medical establishment, sexual activity within marriage should have had as its main scope conception.²¹ Abortion was prohibited in the U.S. until the Supreme Court ruled it legal as a result of *Roe v. Wade* (1973). Homosexuals and lesbians could not occupy posts in the Federal government because they were considered security risks.²² While civic organizations existed long before Stonewall, to paraphrase the title of a fundamental study of queerness in the U.S., it was only starting with the seventies and later the AIDS crisis that gay rights came to the attention of the wide public.²³ In some states, anti-miscegenation laws prohibited interracial marriage.²⁴ As such, one can hardly claim the baby boom was a “natural” phenomenon.

I stress such features not because I want to suggest that the U.S. was just as bad as communist Romania when it came to sexual policies, for this would be absurd. Rather I want to emphasize that in spite of their structural differences, one can nonetheless find common features, which one would miss if one were to label the policing of sexuality strictly a characteristic of non-democratic states.²⁵ Such oversight arises because the authors take over from the Cold War totalitarian model its idealization of the West and the labeling of communism as a mistaken form of modernization. They claim that the cult of parenthood and the relegation of women to motherhood united dictatorial regimes such as Nazi Germany and the USSR under Stalin (p. 21).²⁶ While facile, such

---

²¹ Carolyn Herbst Lewis, *Prescription for Heterosexuality: Sexual Citizenship in the Cold War Era*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2010, p. 68. Lewis emphasizes that within such a framework “female orgasm was a *goal* but certainly not a *necessity*”. *Ibid*, p. 98. Italics present in the original.

²² David K. Johnson, *The Cold War Persecution of Gays and Lesbians in the Federal Government*, University of Chicago Press, Chicago & London, 2004

²³ Thomas A. Foster, *Long Before Stonewall: Histories of Same-Sex Sexuality in Early America*, New York University, New York, 2007.

²⁴ State laws banning mixed-marriages remained in places until the late sixties. The decision overthrowing them was taken as a result of *Loving v. Virginia* (1967).

²⁵ Such was the focus of Gail Kligman’s study, a perspective that has been lost in the majority of Romanian studies which have taken up the subject. An overview of the problem of infertility on the continent can be found in Carrie B. Douglas (ed.), *Barren States: The Population Implosion in Europe*, Bloomsbury Academic, 2005.

²⁶ The totalitarian model also informs the perspective of the Presidential Commission for the Study of the Communist Dictatorship. See Vladimir

resemblances have been disproven by the scholarly literature. As two leading historians of the Soviet Union, respectively Germany observed: “Nazi Germany and the Soviet Union pursued very different reproductive policies – policies that reflected stark ideological, structural, and disciplinary differences between the two countries [...] The differences in how reproduction was managed in the Soviet Union and Nazi Germany can serve as a reminder of the weaknesses of the concept of totalitarianism in comparing the two regimes”.²⁷

The outdated analytical apparatus of the introduction will be of little help for readers trying to understand post-communist politics. Despite the legalization of abortion immediately after the regime change of 1989 and a growing awareness of women’s rights, a conservative backlash has begun to make itself felt in recent years. The formation of a conservative association such “The Family Coalition” (Coaliția pentru Familie), which opposes gay marriage and aims for the return of family values, is indicative of this shift. Behind the veneer of polite conservatism hides the desire to put women in their proper place, i.e. the home.²⁸ Patriarchal (pseudo)puritanism is not the sole reserve of non-democratic regimes. The desire to curtail women’s rights arises everywhere women have managed to attain significant rights.

“Those years were just an anomaly, historically speaking, the Commander said. Just a fluke. All we’ve done is to return things to Nature’s norm”.²⁹ These words, spoken by one of the leaders of the Republic of Gilead in Margaret Atwood’s dystopian novel, *The Handmaid’s*

Tismăneanu & Dorin Dobrinu & Cristian Vasile (eds.), *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România: raport final*, Humanitas, Bucharest, 2007.

²⁷ David L. Hoffmann & Annette F. Timm, “Utopian *Biopolitics*: Reproductive Policies, Gender Roles, and Sexuality in Nazi Germany and the Soviet Union”, in Michael Geyer & Sheila Fitzpatrick (eds.), *Beyond Totalitarianism: Stalinism and Nazism Compared*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, p. 87.

²⁸ Reghina Dascăl, “Gender Studies in Romania: between Subversiveness and Conservatism”, in Valeria Maione, (ed.), *Gender Equality in Higher Education: Miscellanea: Third European Conference, Genoa, 13-16 April 2003*, FrancoAngeli, Milano, 2005, pp. 108-119.

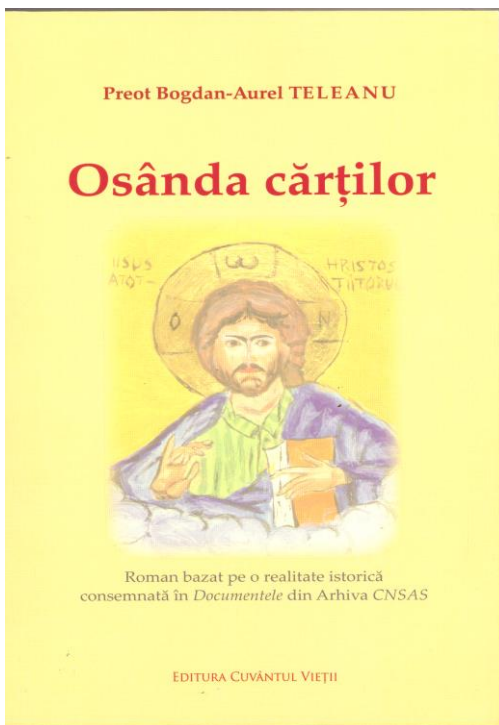
²⁹ Margaret Atwood, *The Handmaid’s Tale*, Houghton Mifflin, Boston, 1986, pp. 219-220.

Tale, could have been spoken by Nicolae Ceaușescu.³⁰ But they could also be spoken by a member of The Family Coalition if they should ever affect legislation in Romania.

Alin Constantin

Preot Bogdan-Aurel Teleanu, *Osânda cărților*, București, Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, 2017, 208 p.

Opul surprinzător al lui Bogdan-Aurel Teleanu mi-a atras rapid atenția nu numai pentru faptul (important, totuși) că autorul este cercetător acreditat la Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității (remarc, în trecut, că numele instituției noastre este scris greșit, în *Dedicația* de la p. 5 a cărții) și nu atât pentru profesia de preot a acestuia, ci în special pentru calitatea de „roman bazat pe o realitate istorică consemnată în *Documentele din Arhiva CNSAS*”, după cum stă scris atât pe copertă, cât și pe pagina de titlu a volumului (din introducerea semnată de Nicolae Bordașiu, înțelegem că personajul

principal este un *alter ego* al bunicului autorului – vezi p. 8). Într-o societate în care toată lumea se pricepe mai bine decât oricine altcineva la

---

³⁰ Atwood was familiar with the situation in communist Romania: it is mentioned in the epilogue.

problematica serviciilor secrete și în care s-a păstrat chiar ceva din gustul pentru lectură, atunci când este vorba de romane cu aromă de *intelligence*, probabil că era momentul ca și Securitatea să fie din nou abordată, într-un mod mai convingător, sub ipostaza personajului de roman. Din acest punct de vedere, și comparația cu unele tentative mai vechi prezintă un anumit interes (în urmă cu 13 ani, un virtual autor de roman „antisecurist” îmi cerea să îi povestesc cum însăși viața mea „este pusă în pericol de Securitate”, alături de maniera concretă în care „s-a tras cu mitraliera în portocali, gloanțele au putrezit și portocalele au căzut din pom”).

Deși bombănea la serviciu că „mai întâi se pune problema stomacului și apoi altele” (p. 16), Ioan T., zis „nea Țică”, era beneficiarul entuziast al „porției de cultură” pe care și-o însușea fraudulos. Acest nea Țică, personajul principal al romanului lui Bogdan-Aurel Teleanu, lucra la secția de albitorie din cadrul Fabricii de celuloză „Nicolae Bălcescu”, unitate care devenise un lagăr de exterminare a cărților interzise prin decizii succesive ale cenzurii instaurate de autoritățile comuniste. Fiind așadar un echivalent metaforic al gardienilor din lagărele morții, acesta beneficia de noul statut așa cum l-a inspirat morala sa ancestrală de țăran nevoiaș, prigonit totuși în timpul colectivizării forțate din deceniul al șaselea. Astfel, „reușise să-și încropească acasă o serioasă bibliotecă, de care ar fi fost mândru orice intelectual de frunte, folosindu-se în acest scop de bufetul din cameră, dar și de rafturile din cămara de alimente care, oricum, erau goale. Așa că, astăzi, aștepta cu nerăbdare momentul în care, la sfârșitul programului, intenționa să-și însușească, în mod ilegal, porția de cultură” (p. 17-18).

Este momentul în care vom elogia excepționala descriere făcută de autor impactului dintre cărțile mântuite de la topitorie și personajul principal al romanului, care le salva. Nu era acesta doar un impact revelator („Întotdeauna îl atrăseseră cărțile, de parcă ar fi fost niște cufere ascunse în podul casei din care aștepta să iasă cele mai misterioase ființe sau lucruri. În ciuda vechimii lor, care îi zbârcea pielea pe mâini și îl făcea să respire întrerupt de teama microbilor ascunși între paginile aurite de timp, simpla atingere a cărții îi crea senzația unui transfer de informații care-l scutea de efortul lecturării conținutului pe care îl înțelegea uneori foarte greu. Însă, cele mai captivante cărți erau acelea pe care nu le înțelesese încă, dar promiteau să-și descopere mai târziu taina lor. Citindu-le, parcă sorbea cu nesaț dintre coperti seva științei lor” – p. 18), ci

și unul transformator („Efectul asupra propriei sale ființe era cu atât mai năucitor, cu cât era nevoit să se împărtășească în mod clandestin din potirul cunoașterii, supunându-se unui ritual interzis de regimul politic în care trăia. Era conștient de faptul că, ori de câte ori traversa șinele de tren printre vagoanele pline cu cărți aduse la topit în fierbătoria în care lucra împreună cu fratele său, comitea un act conspirativ în momentul în care ascundea timid sub vestă câte o carte, sustrăgând-o astfel unui iminent act criminal. El, călăul, devenise victima lor” – p. 19). Impregnându-l parcă cu ceva din conștiința celor care au suferit cu adevărat scriindu-le (și pentru că le-au scris), cărțile aveau și un rol mobilizator pentru salvatorul lor, menținând „un mecanism independent de voința lui”, prin care reușeau să îl „împingă de la spate” (p. 20-21). Uneori o făceau însă într-un mod periculos pentru cel care astfel se angaja impulsiv în dispute politice, din care se smulgea într-un final, conștientizând că „dacă ar fi să zăbovească mult la vorbe o să se aprindă ca o torță, iar cărțile dosite în haine parcă abia așteptau să alimenteze flacăra acestui scandal” (p. 22).

Noua postură, de salvator, a personajului principal se pare că iradia un soi de energie misterioasă care atrăgea către el și alte cărți. Cum altfel am interpreta scena în care părintele Ianculescu (tocmai cel care, cu ani în urmă, „îl învățase mai mult decât să scrie și să citească: *să iubească cărțile*” – p. 104), fără să fie păcălit de aparențe (adică de mirosul de băutură spirtoasă pe care o degaja enoriașul său, Țică), îi dă spre păstrare *Viața și Acatistul Sfântului Pantelimon*, ca pe „o hartă secretă care conduce spre o comoară ascunsă, memoria locului în care se afla peștera și întreașa semnificație” (p. 28-29).

Astfel, șura de acasă încetase să mai fie o șură, devenind un „sanctuar al cărților”, cum o numea Țică și nu e defel de mirare că și copiii săi o percepeau mai degrabă ca pe o poartă spre altă lume. Adică un loc miraculos care, în firavele dar inocentele senzații ale celor mici, trebuie să fi fost ceva asemănător cu camera Shambo (cel puțin judecând după memoria afectivă a generației mele, care a devorat minunata carte a lui Ștefan Fay, *Sokrateion*, dedicată lui Mircea Vulcănescu; nu știm dacă asta a fost și intenția domnului Teleanu, care este mai tânăr decât noi).

Ițele care au dus la arestarea până la urmă inevitabilă a lui Țică au avut în fond prea puțin de-a face cu acțiunile lui, fiind de fapt ale unei complicate operațiuni de rescriere a propriului trecut, declanșată de un „fost profesor la catedra de istorie a artelor creștine din cadrul Facultății

de Teologie din Chișinău, ajuns mai apoi ministru” (p. 125-126), care își dorea șterse anumite episoade ale biografiei sale, „odată cu arderea tuturor cărților care aveau de-a face cu provinciile istorice românești Basarabia și Bucovina. Odată pentru că așa i-a cerut propaganda rusească, iar a doua oară pentru că-l încurca teribil în cariera sa politică” (p. 139-140). Soția lui Țică este astfel nevoită, pentru a evita o condamnare mult mai gravă, să ardă ea însăși cărțile agonisite în miraculoasa șură. La acest oribil „carnagiu” participă și copiii. Nimeni nu se îndură însă să distrugă și *Acatistul*, care fusese investit și de tatăl arestat cu virtuți unice. Așa se face că securiștii veniți la percheziția din data de 23 iulie 1958 confiscă *Acatistul*, nu fără a-și da măsura lipsei de omenie prin răutățile gratuite proferate cu această ocazie. În cele 20 de zile care trecuseră de la arestarea lui Țică, soția lui și copiii arseseră sistematic cărțile salvate, astfel încât „norii se evaporaseră din văzduh de frica fumului negru ce ieșea prin coșul cuptorului, făcând loc unor stele care o priveau acuzator pe femeia care îndrăznea să-și ridice ochii spre cer spre a-i mai răcori de dogoarea focului” (p. 90).

Totuși, în ciuda forței copleșitoare, irezistibile a sistemului represiv, nu toți oamenii deveniseră exact ceea ce păreau a fi. Autorul surprinde micile semne de omenie: al secretarului Tribunalului Popular (care o sfătuieste pe Elisabeta să „scape cât mai repede” de biblioteca secretă, a cărei existență decisese să nu o consemneze – p. 89), sau al ofițerului înarmat care stătea de pază la procesul lui Țică (acesta îi permite discret unuia dintre copii să își contacteze tatăl, care purta ochelarii orbi din tablă; „Putea să-l oprească cu ușurință, dar, cu toate acestea, a rămas nemișcat” – p. 118).

Acatistul s-ar putea totuși să fie adevăratul personaj principal al romanului, cel puțin până la revelația din final, intermediată de Anghel P. (pseudonim sub care îl recunoaștem cu ușurință pe călugărul Arsenie Papacioc), când, simțindu-se prins în încheștarea spirituală nedeclarată dintre doi preoți, ambii providențiali pentru existența sa, Țică ajunge să creadă că „poate, atunci, cândva am fost și eu cineva” și, mult mai important, că „poate, totuși, cărțile mele nu au ars în zadar” (p. 195). Paginile din finalul romanului sunt antologice prin forța de evocare a veritabilei hierogamii dintre carte și cititor, prin hermeneutica istoriei oamenilor supuși (însă fără voia lor) vremii și prin admirația discretă pentru *Acatistul Sfântului Pantelimon*, identificat ca „harta care i-a

călăuzit pe cei credincioși prin pustia comunistă” și „harta spre tărâmul făgăduinței promis celor aleși” (p. 199). Ca vehicul soteriologic, *Acatistul* avea puteri mult mai mari, astfel încât își alegea singur cititorii („Nu ei au ales cartea care să nu piară în flăcările cenzurii comuniste, ci cartea i-a ales ca să-i traverseze nevătămați valurile neliniștite ale unei vieți lumești zguduite de necredință” - p. 199). Desigur, „nevătămați” într-un sens spiritual înalt, deoarece măsurile luate împotriva acestor oameni de către Securitate nu au fost dintre cele mai blânde. Capacitatea lor de a pozitiva, dându-le un sens purificator, întâmplările negative din propria viață i-a făcut, într-adevăr, să „fie cineva”. Se spune că nu este nevoie să distrugi fizic toate cărțile pentru a ucide cultura; este suficient ca nimeni să nu le mai citească. Simetric, chiar dacă distrugi cărțile, ele se transmit în timp, dacă au fost citite înainte de a fi trecute prin foc sau prin instalația de topit/albit. Nu era aceasta prima grea cumpănă din viața Elisabetei, aceasta și familia ei trecând prin mari încercări (pe teme naționale) odată cu declanșarea, de către Regatul României, a curajosului război pentru întregirea țării, dar și după realizarea Marii Uniri (acum pe alt plan, cel al vieții materiale): „Tatăl ei fusese ucis aproape imediat după începerea războiului celui mare, în anul 1914, fiind obligat să lupte pentru armata austro-ungară, care nu s-a mai grăbit cu decorarea vitejei sale. Dimpotrivă, după ce România a intrat în război, familia Elisabetei a fost batjocorită, deposedată de bruma de avere pe care o deținea și numai că nu a fost pusă să tragă boii în jug. Este drept că atunci s-au prăpădit românii pe capete, rămânând mulți copii orfani. Chiar dacă, ulterior, acest război a condus la eliberarea de sub jugul străin și întregirea neamului românesc, viața Elisabetei a evoluat din rău în mai rău. Totuși, gândindu-se la ce ar fi așteptat-o dacă nu se făcea unirea tuturor românilor, dobândise obiceiul ca în vremuri de încercare să spună că «se poate și mai rău!». Lipsurile materiale nu au ajutat-o însă să-și dea prea bine seama de binele mare la care se ajunsese prin eliberarea și întregirea tuturor românilor” (p. 94-95).

Autorul nu-și reduce meditația asupra unui singur aspect la realității, chiar dacă anume acela este o rană a memoriei personale. Una din întrebările fundamentale pe care le pune este: „Cum de comuniștii erau mai buni ca naziștii? De ce cărțile salvate de la incendierile organizate de naziști ar fi fost mai bune decât cele pe care cenzura comunistă le condamnase la topit?” (p. 106). În același timp, este fugitiv menționat și faptul că la Radio Paris erau prezentate opiniile (cam

penibile, prin comparație cu poziția oamenilor de știință americani, care, sub efectul aceluiași eveniment, i-au scris președintelui pentru a-i cere mai multă preocupare pentru educație) ale unor ziarști occidentali care considerau că lansarea, la 4 octombrie 1957, a primului satelit artificial al Pământului, în cadrul programului Sputnik, ar fi fost „o sfruntată minciună sovietică” (p. 14).

Și autorul textului de încheiere, numit *În loc de Postfață*, consilierul patriarhal Tudor Călin Zarojanu (foarte activ în ultimii ani pe „frontul” memorializării crimelor comunismului), simte miza general-umană a rezistenței *pentru* (nu: *prin*) cultură și readuce în atenția cititorului filmele *Fahrenheit 451* al lui François Truffaut (1966) și *Z* a lui Costa Gavras (1969). Dacă în prima capodoperă filmografică „cărțile erau interzise cu totul, a citi era o crimă” (p. 203), în cea de-a doua dictatura (asemănătoare, astfel, cu cea comunistă de pe la noi) „nu distrugea chiar toate cărțile, ci le scotea în afara legii, selectiv, doar pe unele” (p. 204).

Nicolae Bordașiu (binecunoscut și el ca fost deținut politic) se întreabă în *Predoslovia* sa: „Ce fel de osândă, ce fel de cărți, cine le osândește și de ce” (p. 7). „Și este normal să te întrebi când, astăzi, librăriile sunt pline de tot felul de cărți și nimeni nu le vrea răul”, afirmă cu drept temei același părinte Bordașiu, tot la p. 7. Totuși, constatăm ocazional că nu numai natura umană este puternic înclinată către cenzură, dar și oamenii în general invocă cenzura, fie ea și inexistentă, pentru a stârni interesul cumpărătorilor, de pildă, sau a auditorilor/cititorilor proprii, ceea ce tot un soi de fascinație (destul de bine întreținută) pentru cenzură se cheamă că e. Cu zece ani în urmă, când mă pregăteam să cumpăr cartea lui Daniel Estulin, *Clubul Bilderberg. Conducerea secretă a lumii* (traducere de Mihai-Dan Pavelescu, București, Editura Meditații, 2008, 384 p.), doamna de la casieria librăriei (desființată, între timp) mă informează, cu un aer vag subversiv-complice: „Se pare că în chestia asta este implicat și regele Spaniei. Cartea aceasta este interzisă în Spania!”. Dându-i un răspuns în trei peri, dar mimând totuși, din politețe, că aș avea nevoie de stimuli suplimentari pentru a achiziționa cărți, plătesc volumul și, odată ajuns acasă, citesc chiar pe coperta patru a acestuia: „Daniel Estulin locuiește în Spania și este jurnalist de investigații răsplătit cu numeroase premii, care urmărește de peste 15 ani Clubul Bilderberg. Cartea sa – un *bestseller* în Spania, unde a

fost reeditată în 15 ediții – a fost tradusă în 30 de limbi și publicată în peste 42 de țări”.

Este *Osânda cărților* una din cărțile mici (doar prin dimensiuni) care ar trebui citite aproape obligatoriu de toți împătimiții ideii de lectură, deoarece, trăind într-o lume în care lectura nu mai înseamnă mai nimic, autorul și-a imaginat, sau mai exact a reconstituit o situație reală, în care lectura și relectura se valorizează intens în fața reprimării lor programatice. În fond, chiar dacă situațiile descrise în volum nu s-ar fi petrecut (aproximativ) aieva (vezi, pentru surprinzătoarele ipostaze în care cărțile interzise de autoritățile comuniste erau salvate chiar de către o parte din cei care aveau misiunea să le distrugă, memoriile lui Pericle Martinescu: *7 ani cât 70. Pagini de jurnal, 1948-1954*, București, Ed. Vitruviu, 1997, 522 p.), ele meritau imaginate, fie și ca un soi de alternativă onorică la mediocritatea culturală crescândă a vieții reale de zi cu zi.

Silviu B. Moldovan

ABREVIERI

ABORP, Arhiva Bisericii Ortodoxe Române din Paris
ACNJ, Arhiva Comandamentului Național al Jandarmeriei
ACNSAS, Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor
Securității
AMAE, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
AMI, Arhiva Ministerului de Interne
AMR, Arhivele Militare Române
ANIC, Arhivele Naționale Istorice Centrale
ANR, Arhivele Naționale ale României
art., articol
ASRI, Arhiva Serviciului Român de Informații
BIRD, Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare
BO, Buletinul Oficial
BOR, Biserica Ortodoxă Română
CAER, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CAROMAN, Comitetul de Ajutorare a Românilor Refugiați
CC al PCR, Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CEPECA, Centrul de Perfecționare a Cadrelor de Conducere
CFAU, Comandamentul Forțelor Armate Unite din Tratatul de la Varșovia
CFP, Combinatul Fondului Plastic
CI, contrainformații
CIE, Centrul de Informații Externe
CIS, Fondul pentru cheltuieli informative speciale
CM, colonie de muncă
CMOB, Comandamentul Miliției Orașului București
CNCR, Conferința Națională „Comunismul Românesc”
CNR, Comitetul Național Român
Col., colonel
Com., comuna
Coord., coordonator
CP, Cod Penal
CPEx, Consiliul Politic Executiv
Cpt., căpitan
CR, contrarevoluționar
CSS, Consiliul Securității Statului
CTOT, Comandamentul pentru Tehnica Operativă și Transmisiuni
CTS, Comandamentul Trupelor de Securitate
DGIE, Direcția Generală de Informații Externe
DGP, Direcția Generală a Poliției
DIE, Departamentul de Informații Externe

DMRU, Direcția Management Resurse Umane
DO, domiciliu obligatoriu
DRO, Organizația Revoluționară a Dobrogei
DRS, Direcția Regională de Securitate
DRSP, Direcția Regională de Securitate a Poporului
DRSS, Direcția Regională a Securității Statului
DSS, Departamentul Securității Statului
DUI, Dosar de urmărire informativă
DV, dosar de verificare
EIBMBOR, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
FMI, Fondul Monetar Internațional
GAS, Gospodărie Agricolă de Stat
GB, Glasul Bisericii
g-ral mr., general maior
HCM, Hotărâre a Consiliului de Miniștri
i.e. – informații externe
IJ, Inspectoratul Județean
IKGS, Institutul pentru Cultură și Istorie Germană în Sud-Estul Europei (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas), München
IMB, Inspectoratul Municipiului București
INST, Institutul Național pentru Studierea Totalitarismului
IPS, Înaltpreasfințitul
ISDR, Istoria Statului și Dreptului Românesc
ISJ, Inspectoratul de Securitate Județean
Jud., județul
KAS, Konrad Adenauer Stiftung
lt. col., locotenent colonel
lt. maj., locotenent major
lt., locotenent
MADOSZ, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (Romániai Magyar Dolgozók Szövetsége),
MAE, Ministerul Afacerilor Externe
MAI, Ministerul Afacerilor Interne
MAN, Marea Adunare Națională
MCE, Ministerul Comerțului Exterior
MFA, Ministerul Forțelor Armate
MI, Ministerul de Interne
MNR, Mișcarea Națională de Rezistență
MO, Monitorul Oficial
MONT, Mobilizarea și organizarea națiunii și teritoriului
Mr., maior

MSS, Ministerul Securității Statului
NKVD, Narodnii Komissariat Vnutrennih Del (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
OZNA, Consiliul de apărare al poporului, Securitatea iugoslavă (titoistă)
PCM, Președinția Consiliului de Miniștri
PCR, Partidul Comunist Român
PCUS, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMR, Partidul Muncitoresc Român
PNL, Partidul Național Liberal
PNP, Partidul Național Popular
PNT, Partidul Național Țărănesc
pp, prevăzută și pedepsită
PSD, Partidul Social Democrat
RPR, Republica Populară Română
RSR, Republica Socialistă Română
SDDO, Serviciul Dislocări și Domicilii Obligatorii
SIG, Supravegherea informativă generală
Slt., sublocotenent
SMT, Stațiunea de Mașini și Tractoare
SRI, Serviciul Român de Informații
SSI, Serviciul Special de Informații
TO, tehnică operativă
Tov. tovarăș
UAP, Uniunea Artiștilor Plastici
UM, unitate militară
USLA., Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă
UTC, Uniunea Tineretului Comunist

Lista autorilor

Florian Banu – consilier superior CNSAS; licențiat al Facultății de Istorie a Universității „Dunărea de Jos” – Galați (1997); doctor în istorie al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” – Iași (2001); autor al câtorva zeci de articole și studii pe teme de istorie a aparatului represiv al regimului comunist, istoria mișcării de rezistență armată și istorie economică; volum recent: *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1940-1989)*, București, Editura Corint Books, 2016.

Luminița Banu – consilier superior CNSAS, licențiată a Facultății de Psihologie și Științele Educației, Universitatea București (1999); studii postuniversitare – specializarea Management și evaluare educațională (2000); autoare a mai multor studii și articole în reviste de specialitate. Volum recent: *Securitatea și sistemul educațional comunist din România (1948-1989)* Iași, Casa Editorială Demiurg, 2015.

Nicoleta Ionescu-Gură – consilier superior CNSAS, licențiată a Facultății de Istorie a Universității din București, doctor în istorie al Universității din București (2003); coautor al volumului *Membrii CC al PCR (1945-1989). Dicționar*, București, Editura Enciclopedică, 2004; autor al volumelor *Stalinizarea României. Republica Populară Română. 1948-1950. Transformări instituționale*, București, Editura All, 2005 (premiul „Gheorghe Barițiu” al Academiei Române în anul 2007) și *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, București, Editura Humanitas, 2006. Volum recent: *Dimensiunea represiei din România în regimul comunist. Dislocări de persoane și fixări de domiciliu obligatoriu*, București, Editura Corint, 2010.

Nicolae Ioniță – consilier principal CNSAS, licențiat al Facultății de Arhivistică din cadrul Academiei de Poliție „Al. Ioan Cuza”. Studiu publicat recent: *Francmasoneria română în dosarele Securității. Între „procesul francmasonilor” și problema „Oculă” în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, Cluj Napoca, Editura International Book Access, 2007.

Adrian Nicolae Petcu - consilier superior la CNSAS; licențiat al Facultății de Istorie a Universității din București (2000). Domeniu de interes: Istoria recentă a vieții religioase din România; participant la conferințe interne și internaționale și autor a numeroase articole și studii științifice; coordonator al volumului *Martiri pentru Hristos din*

România în perioada regimului comunist, București, 2007; volume recente: *Clerici și mireni mărturisitori în închisorile comuniste (1945-1964)*, București, Editura Basilica, 2017; *Patriarhul Justinian Marina și apărătorii Ortodoxiei în perioada regimului comunist*, București, Editura Basilica, 2017 (album); coautor al proiectului online „Fototeca Ortodoxiei Românești” (www.fototecaortodoxiei.ro); din octombrie 2009 este autorul rubricii *Memoria Bisericii* din „Ziarul Lumina” al Patriarhiei Române.

Liviu Pleșa – consilier superior CNSAS, licențiat al Facultății de Istorie și Filologie a Universității „1 Decembrie 1918” Alba Iulia (1999). Coautor și coeditor al mai multor volume, autor al unor studii pe teme privind mișcarea de rezistență armată, organizarea și activitatea Securității, represiunea împotriva intelectualilor etc. Volum recent: *Organizația de rezistență condusă de maiorul Nicolae Dabija (1948 – 1949)*, București, Ed. CNSAS, 2009 (editor).

Raluca Nicoleta Spiridon – consilier superior la CNSAS, licențiată a Facultății de Istorie, Universitatea din București (1999); master în Istoria ideilor și mentalităților, Facultatea de Istorie, Universitatea din București (2005); coeditor al volumului *Intelectualii români în arhivele comunismului*, București, Editura Nemira, 2006.

Cristina Narcisa Vergatti - avocat în Baroul București, doctor în Drept.

Radu Ștefan Vergatti – prof. univ. dr., membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România, a publicat peste 300 de lucrări științifice în domeniile: istorie, demografie, geopolitică, economie. Volume recente: *Din problematica Umanismului românesc*, Ed. Top Form, București, 2007; *Sfânta Alianță: Un model istorico-juridic pentru o Uniune Europeană*, Ed. Enciclopedică, București, 2004.